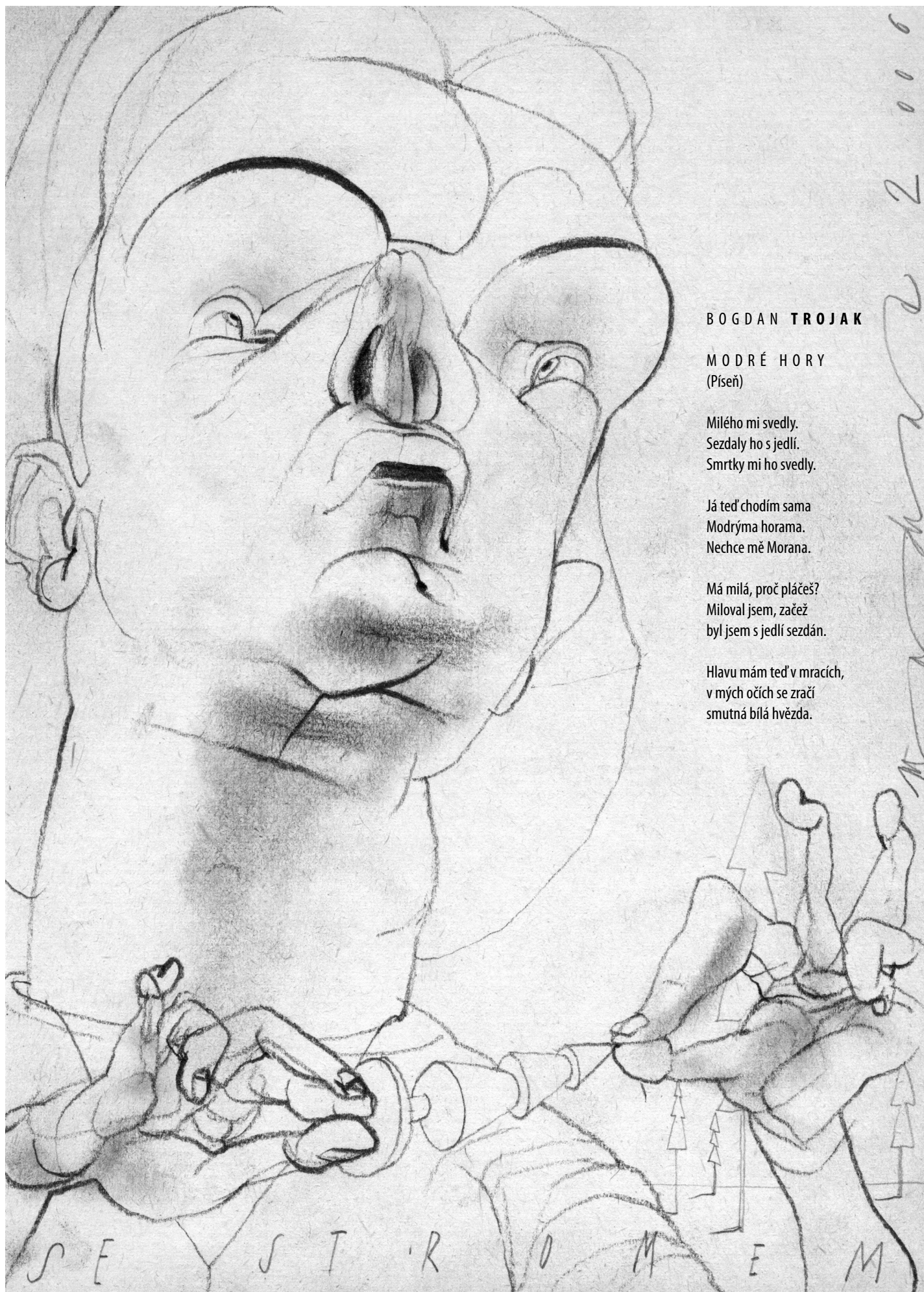

BOGDAN TROJAK

MODRÉ HORY
(Píseň)

Milého mi svedly.
Sezdaly ho s jedlí.
Smrtky mi ho svedly.

Já teď chodím sama
Modrýma horama.
Nechce mě Morana.

Má milá, proč pláčeš?
Miloval jsem, začejž
byl jsem s jedlí sezdán.

Hlavu mám teď v mracích,
v mých očích se zračí
smutná bílá hvězda.

2006

S E S T R O M E M

10 2006

Radlas 5, 602 00 Brno
tel./fax: 545 212 747
redakce@hostbrno.cz
www.hostbrno.cz

V prosincovém čísle si můžete přečíst

Strana 1 Trojak a Machat

Kresba Michala Machata vznikla jako volný doprovod básně Bogdana Trojaka (nar. 1975), která vyšla poprvé ve sbírce Jezernice (Host, Brno 2001). Pan kreslíř se s námi tímto obrázkem loučí a my mu děkujeme za skvělé ilustrace k básním současných autorů.

Strana 18 Vánoce načerno a dva apokryfy

Vánoční beletristické pásmo se v Hostu stalo tradicí. Letos jsme chtěli přinést příspěvky ne tak úzce zaměřené na sváteční dny, ale už s předstihem se v redakční poště objevila povídka Američana Louise Charbonneau, který líčí Štědrý večer po česku s notnou dávkou černého humoru. Prózou v podobném duchu přispěl také Arnošt Goldflam. Blok doplňují dva skvělé apokryfy od Štěpána Kučery a Zdeňka Grmolce.

Strana 47 Na špatné adrese u Pavla Řezníčka

Po delší odmlce se můžete zastavit Na špatné adrese, tentokrát u Pavla Řezníčka (nar. 1942), což je především básník celoživotně uhranutý surrealismem, ale také autor nesmírně vtipné vzpomínkové knihy Hvězdy kvelbu, která se snad brzy dočká druhého vydání.

Strana 64 Arménská literatura dříve a nyní

Kavkazský region už delší dobu stojí na okraji zájmu veřejnosti, zatímco pro badatele (ať už v otázkách folkloristiky, lingvistiky, politologie aj.) představuje doslova nevyčerpatelnou studnici inspirace. Na relativně malém geografickém prostoru zde totiž najdeme velké bohatství nejrůznějších jevů a kontrastů — jen namátkou: střetává se tady křesťanství, islám i judaismus; vedle sebe žijí Indoevropané, Kavkazané i obyvatelstvo turkického původu; tradiční zemědělci i nomádi...

UVÍZLÉ VĚTY PETRA PAZDERY PAYNA

Mimo zemi zaslíbenou

Zkušenost zajetí a exilu dala vzniknout — v případě židovské tradice — náboženství knihy, přesněji řečeno náboženství knih, neboť Písmo svaté představuje celou knihovnu. Když už není možno stavět na posvátném místě, na rodné hroudě, na chrámu a kultu, nezbyvá než slovo, myšlenka, vyprávění, příběh. A potom, ježto není zaručeno spojení mezi autorem a vyprávěním, je třeba zapisovat, zapsat alespoň to nejpodstatnější. Tato zkušenost se opakuje, emigranti a exulanti různých dob si znovu a znovu berou na cestu svých pár nejdůležitějších knížeček, biblíček, zpěvníků. A zápisníků, neboť v exilu se taky píše, rekonstruuje se ztracený svět, autor se ocitá v nechtěném odstupu, je přinucen vnímat věci univerzálněji. Alespoň pro naši kulturu vyjádřilo tuto zkušenost asi poprvé a tak masivně zmíněné židovství.

Lidé se zkrátka naučili, že text může sdělit cosi podstatného, že je člověku jakýmsi náhradním domovem a možná domovem jediným, že skrze příběh, text je možno hledat vztah k sobě a ke světu, k lidem a věcem, že určité staty v nás znovuustanovují kosmos. A psaný text má ještě jednu důležitou vlastnost — umožňuje soukromé čtení. Onen „kosmogonický akt“ lze prožít i o samotě, napříč generacemi spolu s autorem, ba dokonce v pokojíku u lampičky možná spíš než při hromadné náboženské akci. To nejdůležitější se odehrává v srdci každého člověka, a tu se text jeví jako velvyslanectví ducha a autora v jinak samostatném a suverénním teritoriu jedince-čtenáře, stává se trojským koněm, z něhož vyskáčou věty, jež mají moc člověka přetvořit.

Též křesťanství v návaznosti na židovské písemnictví zapisuje své historie. Je jasné, proč křesťané potřebovali překládat Písmo do národních jazyků, a vynález knihtisku a rozšíření gramotnosti jako by definitivně zprivatizovaly náboženství. Každý, kdo chce a umí číst, má přístup ke svatým věcem. Už nepotřebuje ani tak moc kněze, nepotřebuje chrám, svaté časy a svatá místa. Jediné, co se vyžaduje, je jeho poctivost, je třeba, aby byl odpovědným čtenářem. Křesťané se neorientují jen na kanonických knihách, z druhé strany také v rámci biblického kánonu musí rozlišovat. Rané křesťanské písemnictví se rovněž otevřelo ostatní antické literatuře a jejímu vlivu. Vzniká fenomén životopisů svatých a osobních vyznání. Příběh člověka má smysl, je posvěcen a posvěcuje. Je důležitý pro druhé.

Kladu si otázku, zda toto nepřevzal od křesťanství sekularizovaný román, jakkoli se někdy tváří ateisticky, a ač nehledá zadostiučinění v Bohu, přece jen stálo za to jej napsat a cosi sdělit; předjímá jistou míru nadčasovosti, minimálně takovou, aby došel ke svému čtenáři. Světec se proměnil v hrdinu anebo karikaturu hrdiny či dokonce záporného hrdinu, možná už ani ne v ironickém smyslu, ale stále jde o jakousi, dejme tomu převrácenou popřípadě zvrácenou hagiografii. Anebo se může jednat o hagiografii, která postrádá obrácení. Život světce před obrácením je nepominutelnou součástí svatého příběhu. Jako jeden příklad za všechny uvedme život svatého Augustina.

V literatuře dochází k pojmenování: temné a zlé přichází na světlo ve slovu. Často mívám pocit, že nedůvěra ke zpovědní praxi církví, alespoň v našich krajích, bývá kompenzována zpovědí v literatuře. Taková literatura nechce být prostým výčtem hříchů, zpovědním zrcadlem, bohapustým moralizováním. Pravdivý text se pohybuje na hraně hříchu — není-li takto naléhavý, pozbývá na věrojatnosti. Jako by se slovem ukazovala zlá cesta, chybná varianta. Text sám vyjevuje člověku jeho ztracenost a bezdomovectví.

Člověk v exilu, ve vyhnanství, jak ho popisují existencialisté, už vůbec nemůže mít chrám, posvátnou zem, jakoukoli jistotu na této zemi. Jenom řeč, písmo a touha po pravdě mu zbyly, stejně jako dávným zajatcům a exulantům ze zaslíbené země, výše zmíněným. Skrze tyto věci si nejen uvědomuje a prožívá svůj exil, avšak též jako by ve výrazu, ve slovu a v příběhu objevoval nový domov, či alespoň přechodné bydliště.

O Vánocích se připomíná příběh nějaké Marie a nějakého Josefa. O tom, jak museli všelijak prchat a jak se jim přitom narodilo dítě. Dost bezvýznamné historky. Křesťané, už dávno před existencialismem, vědomi si vlastní nezabydlenosti a nezabydlitelnosti, nemají nic jiného než tyto příběhy. O Marii, o Josefovi, o Ježíšovi, o jeho vyznavačích.

Autor (nar. 1960) vystudoval Evangelickou bohosloveckou fakultu v Praze a v letech 1989–1992 působil jako farář v Kadani a Chomutově. Vydal několik prozaických knih. Nyní žije v Praze.

10 KRITIKA

Pavel Ondračka: Mythus Jiřího Kuběny
Jiří Kuběna: Paměť Básníka. Z Mého Orloje

37 Jakub Češka: Najde Milan Kundera svého Ambrosia?
Milan Kundera: Nechovte se tu jako doma, přáteli

46 Eliška F. Juříková: Sugestivní mistr povídky aneb Proboha, pane, ve vaši kůži bych být nechtěla
Jan Balabán: Jsme tady

48 RECENZE

Igor Kędzierski: Jirousovy dopisy z vězení
Ivan Martin Jirous: Magorovy dopisy

49 Milena M. Marešová: Opuštěnost
Jiří Pehe: Na okraji zmizelého

50 Milena Fucimanová: To třetí bylo hnilé?
Ludvík Vaculík: Polepšené písničky

52 Jan M. Heller: Ó mí židé, nevidaní orli
Albert Cohen: Hubomlat

53 Veronika Košnarová: Ackroydův Fiktivní deník Oscara Wildea
Peter Ackroyd: Fiktivní deník Oscara Wildea

53 Daniela Mrázová: Vtipná a názorná příručka pro studenty sociální práce
Ingvar Ambjørnsen: Elling. Pokrevní bratři

54 Petra Havelková: Keseyho vězeňská psychedelie
*Ken Kesey: Zápisky z lochu. Nechte ty k****y běžet*

56 Zuzana Fonioková: Hledání ztraceného ráje
Kazuo Ishiguro: Když jsme byli sirotci

57 Rostislav Niederle: Oči ikony
José Jiménez Lozano: Oči ikony

58 Vojtěch Čepelák: Superhrdinové uprostřed Apokalypsy dle sv. Jana
Mark Waid — Alex Ross: Království tvé

58 Otakar Franczyk: K dějinám severských literatur
Martin Humpál — Helena Kadečková — Viola Parente-Čapková: Moderní skandinávské literatury 1870–2000

60 David Kroča: Možnosti Meleté aneb Podoby prózy počtvrté
František Všeňka: Možnosti Meleté

51 PERISKOP

Pavel Ondračka: Nepřekonatelná malba v Rudolfinu
Akně. Současná česká malba ze sbírky Richarda Adama, Rudolfinum, Praha

55 ČERVOTOČ

Magdalena Bláhová: Tanec na hrobě
Depresivní děti touží po penězích: cyklus Noci v mauzoleu, Národní památník na Vítkově, Praha, září 2006

59 ZOOM

Dora Viceníková: Zbytečný film
Grandhotel, režie David Ondříček, ČR 2006

63 TELEGRAFICKÉ RECENZE

Jiří Koteš: Nechat to působit, doběhnout, zažít...

64 TÉMA: ARMÉNSKÁ LITERATURA

Petra Kohoutková: Tebe volám, prelud — země Nairi
Arménská literatura od národního obrození do současnosti

68 Petra Kohoutková: Arménský jazyk a abeceda

70 Písně z hory Ararat
Pásmo z děl arménských autorů (Jeghiše Čarenc, Avetik Isahakjan, Hamo Sahjan, Silva Kaputikjan, Parujr Sevak, Gevorg Emin, Ruben Hachverdjan, Sirvard Jesajan, Nikoghos Sarafjan, Zaven Surmeljan, Charles Aznavour)

80 BELETRIE

Matthew Sweney: Skromný recesista
 Terry Southern

82 Terry Southern: Úděsná loď kapitána Klause

86 GLOSÝ

86 Martin Palúch: Poetické neurony (ArsPoetica 2006)

87 Pavel Kotrla: Sedmdesát pět let Mojžíra Trávníčka

87 Luboš Mareček: Festival Mezipatra mezi pubertou a dospělostí

88 Josef Moucha: O nejlepších fotografickou knihu ze střední a východní Evropy

89 HOSTINEC

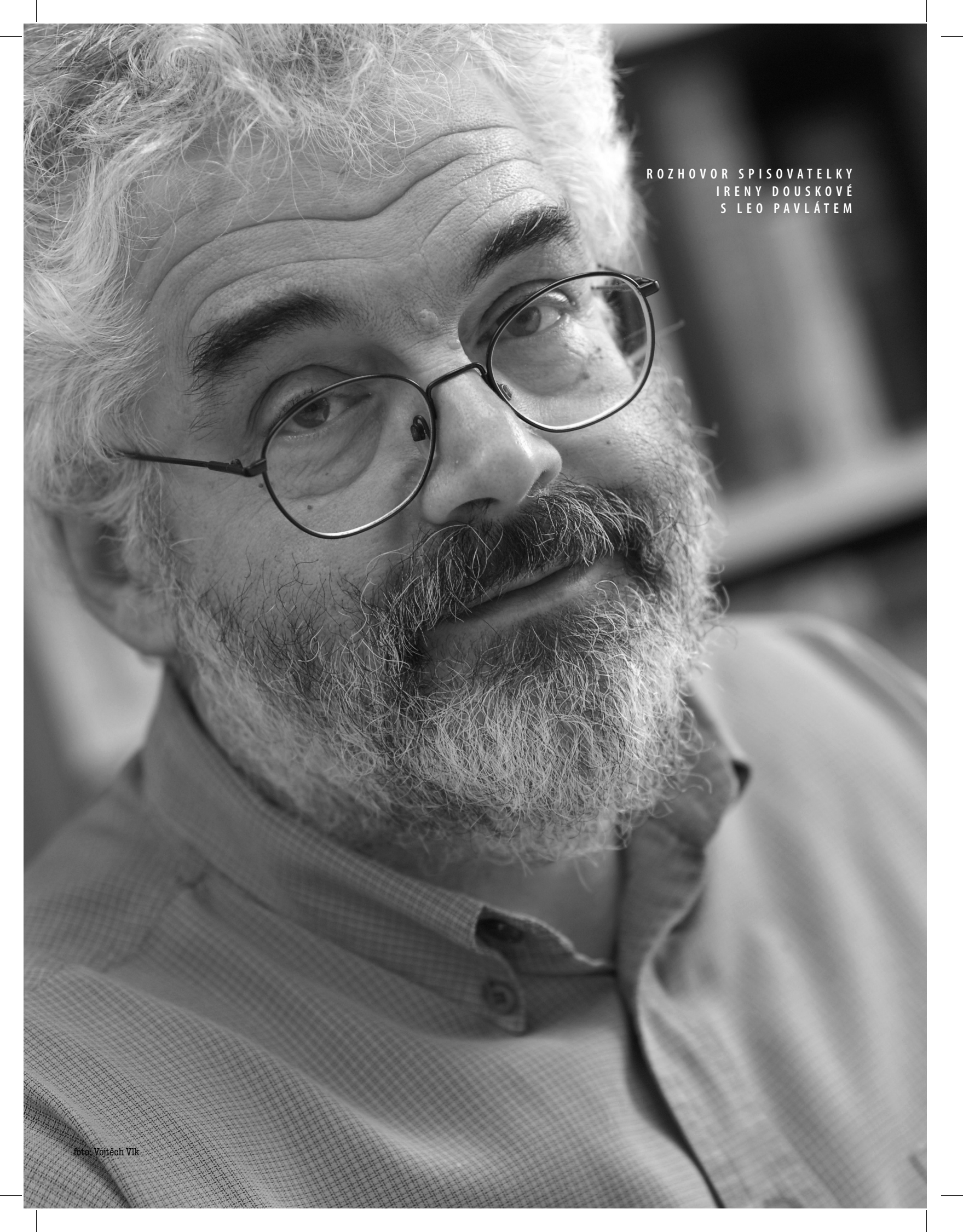
92 RYCHLÉ ŠÍPY

Ve službách umění

93 ZLATÝ MÁJ 2006

Příloha o dětské literatuře

A black and white close-up portrait of an older man with a full, grey beard and mustache. He is wearing round-rimmed glasses and a light-colored, button-down shirt. His hair is grey and slightly messy. He is looking off-camera to the right with a thoughtful expression. The background is blurred.

ROZHOVOR SPISOVATELKY
IRENY DOUSKOVÉ
S LEO PAVLÁTEM

Zhoubným fanatikem může být věřící i liberál...

Leo Pavlát (1950) patří k nejznámějším osobnostem české židovské komunity. Po vystudování žurnalistické fakulty pracoval jako redaktor nakladatelství Albatros, v osmdesátých letech vydal několik knih pro děti, například knihu židovských pohádek *Osm světů*. V devadesátých letech působil čtyři roky jako diplomat na československém a později českém velvyslanectví v Izraeli, od října 1994 je ředitelem Židovského muzea v Praze. Publikuje nejen v měsíčníku Federace židovských obcí České republiky *Roš Chodeš*, ale také například v *MF Dnes* či v *Lidových novinách*. Svými fejetony rovněž pravidelně přispíval do českého vysílání BBC, výbor z více než stovky těchto fejetonů vydalo v roce 2004 nakladatelství G+G pod názvem *Od Chanuky do Chanuky*. Pro stanici Regina připravuje vysílání pražské židovské obce *Šalom alejchem*. Řada těchto příspěvků se pochopitelně tím či oním způsobem dotýká židovství a stejného tématu se týkala i větší část našeho rozhovoru.

Teprve nedávno byla zrušena mimořádná bezpečnostní opatření. Terčem teroristického útoku se zřejmě měla stát některá ze synagog, eventuálně jiný židovský objekt a hrozba prý byla tentokrát reálnější než kdykoli v minulosti. Vyslechla jsem v rozhlasu pár odpovědí na anketní otázku, zda bylo správné, že vláda vůbec nějaká opatření přijala a že o nich informovala veřejnost. Většina volajících odpovídala v tom smyslu, že vládě nevěří ani slovo a že to všechno byla zase nějaká habaděj, která měla odvést pozornost od skutečných problémů. Jako občasný posluchač *Radiožurnálu* mě podobné hlasy z lidu příliš nepřekvapily, co mě ovšem zarazilo mnohem víc, byl podobný názor jednoho mého známého a okruhu jeho přátel, což jsou vesměs lidé inteligentní. Že prý tu nešlo o nic jiného než o pověstné „vrtění psem“, a nejenom teď u nás, totéž patrně platí i pro 11. září. Já myslím, že se někde za těmito názory skrývá nepříznivý velký strach. Je méně děsivé uvěřit v nějakou tu novou spikleneckou teorii než si připustit, že reálně existují skupiny lidí, kteří vás vidí jako nepřítele a usilují o vaši smrt...

Všechny všeobecné soudy mají tu slabinu, že jsou všeobecné. Nicméně zdá se mi, že vámi zmiňované názory mohou souviset s několika okolnostmi. Jednou z nich je, že za komunismu u nás zdomácněl velice negativní postoj k autoritě. Od listopadu 1989 jsme sice nabyli novou politickou zkušenost, ale politický vývoj nebyl vždy takový, aby se v lidech upevnila důvěra v přednosti demokratického systému. Zdaleka ne všichni berou demokracii za svou jako hodnotu, kterou je nutné třeba i bránit. Množství různých afér či korupce přispěly k vnímání politiky jako odlidštěné moci, která je nad člověkem. Při takovém přístupu ať politik řekne cokoli, zdá se to být nedůvěryhodné. V případě zmiňované teroristické hrozby je zde ještě navíc další podtext. Jsme malá země, která se dlouho potýkala se sovětskou mocí — a teď tuto roli pro mnoho lidí hrají Američané. Zcela nezasloužené, protože Spojené státy jsou sice velmoc, ale demokratická, která se velice zasloužila o svobodnou Evropu: zásadně přispěla jak k porážce nacistů, tak ke zhroutilí komunistického režimu. Ve zjednodušené, primitivní optice ovšem jde pro leckoho jen o další mocipány, kteří nás zatahují do svých her včetně boje s terorismem.

S podobně absurdními názory jsem se setkala i u kultivovaných německých intelektuálů. 11. září bylo možná fingované a každopádně Bush a jeho vláda představují ve skutečnosti největší nebezpečí současného světa.

Je paradoxní, že ti, kdo odmítají „oficiální verzi“ 11. září jako manipulující smyšlenku, se současně neostýchají přijmout manipulaci skutečnou: zcela fantasmagorické vysvětlení oné vražedné hrůzy coby spikleneckého díla CIA a Mosadu. I v demokratických zemích je dost lidí, kteří nepovažují svět za místo, v němž by se mohli aktivně projevit. S pocitem trpného objektu se ochotně vzdávají rozumného, logického vysvětlení událostí a jevů. Vždy znovu mě ohromí, kolik lidí v rozvinutých zemích je ochotno chodit k všelijakým hadačům, astrologům, kartáčkům. Věří podvodníkům slibujícím, že když si večer nalepí na stehno elektrodu, ráno ho budou mít krásně vymodelované, že když si koupí tu a tu učebnici, osvojí si cizí jazyk bez učení, bez námahy. Takové projevy podle mého signalizují něco podstatnějšího: rezignaci na smysluplné úsilí. Určitě to souvisí s tím, že spousta lidí nenahlíží smysl vlastní existence, netuší, že je za co být vděčný a co předávat. A zdaleka tím nemyslím nějakou zjednodušenou náboženskou víru. U ní zvláště hrozí, že se stane prostorem pro pověry a manipulaci.

Já za tou ztrátou racionality cítím právě strach. Podvědomě je zřejmě pro mnoho lidí snesitelnější bát se Bushe než eventuálního střetu civilizací...

Platí to tím spíš, že si příliš lidí v našem civilizačním okruhu nepřipouští, že by se něco špatného mohlo stát. Má to určitou paralelu. Vezměte si, kolik lidí nejde k lékaři, i když už se cítí mizerně. Zub sice bolí, ale snad to přejde. Bojí se zubaře. Udělat si strašáka z kohokoliv, kdo použije sílu vůči terorismu, je podle mého chybné. Fanatici a extremisté nejružnějšího druhu jsou nebezpečím stále více přítomným, nevyzpytatelným, krutým. Jejich teroristické ataky vyvolávají strach. A o to jim jde. Vyvolat atmosféru, v níž se neví, kdy a kde se něco strašného stane, a v podstatě ani proč. Ty, kteří za takovou hrozbou stojí, nelze jednoduše identifikovat, s jejichmi strůjci a vykonavateli nelze jednat.

A protože otevřený střet s těmi, kdo nás z principu nenávidí, je stále děsivější skutečností, je jednodušší říct, že hrozbou jen ten, kdo se této výzvě postaví, než si přiznat pravdu.

Když si člověk na internetu prochází nejrůznější reakce na vaše články a na rozhovory s vámi, padá na něj chvílemi pocit marnosti. Společensky nepřijatelný, otevřený antisemitismus bývá většinou nahrazen mnohem přijatelnějším antisionismem, což ovšem na věci nic nemění. Dojemná je také vzácná shoda mezi názory na obou krajích politického spektra.

Někdy se mi už do polemik nechce. Střetávat se se záští je únavné a občas i frustrující. Současně však vím, že díky své profesi ředitele pražského Židovského muzea zažívám mnohé z toho, co znám z židovských dějin: setkávám se s naprostou nevědomostí o Židech, jejich kultuře, dějinách, historické zkušenosti. Tahle nevědomost občas nebývá prosta apriorních výhrad. A je důležité, že jakkoli se u antisemitismu dají vymezit určité okruhy s historicky náboženským — obecně ideovým —, ekonomickým, sociálním, nacionálním či psychologickým podtextem, v konci konců je to pořád velice iracionální hnutí mysli. O antisemitismu se hovoří i jako o chorobě, která stále znovu mutuje do nových podob a šíří se v nejrůznějším společenském a politickém prostředí. Před několika měsíci jsem učinil velice zajímavou zkušenost na jedné veřejné diskusi při příležitosti českého vydání americké knihy *Osvětim*. Zúčastnil se jí jeden ze spoluautorů Robert Jan van Pelt, profesor Karlovy univerzity Pavel Barša, soudce Nejvyššího soudu a já, moderovali dva novináři. V publiku se podle mého odhadu sešli posluchači, kteří většinou inklinovali tu k pravicově, tu k levicově vyhraněným až extremistickým postojům. Bylo pro mě opravdu překvapivé vidět na jedné straně exponenta krajní pravice Filipa Vávru a na straně druhé Ondřeje Slačálka, redaktora anarchistického *A-kontra*. Zvláště v reakcích na vývody Pavla Barši, který sugeroval, že holokaust je třeba oddělit od Izraele, že jak Izrael, tak Židé vlastně holokaust zneužívají, bylo mezi oběma skupinami patrné naprosté souznění duší. Lidé, kteří si jinak hrozí přes policejní kordón, tady seděli způsobně vedle sebe a společně tleskali. Bylo patrné, že ti i ti sdílají názor, že Židé holokaustem vydírají svět, že jim není po chuti sama existence Státu Izrael, že jej považují za plod světového židovského spolčení.

Čím to, že pokud se mluví o situaci v Izraeli a o jeho existenci, jako by se v Evropě často záměrně přecházela souvislost s holokaustem, ale i s pronásledováním Židů po dlouhá předchozí staletí, čili, jinými slovy, jakási historická evropská vina a podíl na těchto událostech?

Na minulost, zvláště může-li být pocíťována nepříjemně, nechce nikdo moc myslet. Mnoho lidí nevidí souvislost mezi šoa a vznikem Izraele. Izrael primárně považují za okupační mocnost, arabsko-izraelský konflikt pro ně nezačíná napadením Izraele v den jeho vyhlášení v roce 1948, ale šestidenní válkou v roce 1967. Nebere se v potaz, že tento válečný střet vyvolala veřejně ohlašovaná snaha sousedů Izraele zničit židovský stát. Extrémní, často neonacistická pravice je antisemitská ve své podstatě. Co se však týče Izraele, extrémní levice se s ní často shodne. Evropa žije v demokracii, radikální levice protestuje proti kapitalistickému establishmentu a Izrael je považován za jeho exponenta. Kromě toho je nahlížen jako koloniální mocnost, antiglobalisté přecho-
dodají, že za „zhoubnou globalizaci“ stojí Židé. Je to stará písnička vinící Židy ze všeho špatného ve světě, a Izrael je nyní kolektivním Židem. Každý populist a ví, že k ovládnutí je zapotřebí

jednoduchých pravd. Odtud vede cesta k tvrzení, že nebýt Izraele, potažmo nebýt Židů, je vlastně ve světě klid a mír. Nebyli by žádní teroristé a byl by pokoj.

Když jsme spolu zhruba před třemi lety dělali rozhovor pro *Maskil* (měsíčník židovské liberální kongregace Bejt Simcha), uvažoval jste o tom pustit se do psaní nějaké prózy, rozsáhlejší než fejetony, kterými jste pravidelně přispíval do vysílání BBC a jejichž výběr vyšel předloni knižně v nakladatelství G+G pod názvem *Od Chanuky do Chanuky*. Pracujete na něčem, nebo jste si to rozmyslel?

Nerozmyslel, něco píšu, ale mám na psaní jiný pohled, než když mi bylo řekněme šestadvacet a kdy jsem hrozně toužil po tom, aby mi něco vyšlo. Teď už vím, že při psaní — nemám na mysli publicistiku — je pro mě nejdůležitější vnitřní uspokojení. A protože se psaním nemusím naštestit živit, mohu ho mít jako své hájemství a útočiště. Je pro mě důležitější, že můžu psát, než to, co z mého psaní vzejde.

A není to také trochu tak, že člověk je sám k sobě s věkem kritičtější a náročnější a to, s čím by kolem dvaceti — pokud by měl tu možnost — ihned radostně a bez rozpaků běžel ven, si dnes mnohem víc rozmyslí?

V tom to, myslím, opravdu není. Mám profesi, která mě baví a které věnuji spoustu času. Psaní je něčím navíc: možností k uvědomění si něčeho nového, prožití něčeho pěkného. Nepíšu zpravidla proto, že cítím nějaký přetlak, protože „musím“. Na druhou stranu, právě tohle nemusí být pro výsledek nejlepší. Ale já věřím, že mám ještě před sebou nějaký čas.

Kterí autoři vás nejvíce ovlivnili v době, kdy jste studoval?

Zůstaneme-li u židovské tematiky, určitě bych zmínil Isaaka Babela. Přečetl jsem všechny dostupné knihy Šoloma Alejchema a Šoloma Aše, což možná nebyly úplné literární skvosty, ale objevoval jsem v nich tradiční židovství. V šedesátých letech pak u nás začaly vycházet knihy amerických židovských autorů, jako byl Saul Bellow, Bernard Malamud nebo Philip Roth, což byl zase úplně jiný židovský svět a zároveň už šlo o literaturu v každém slova smyslu světovou. Velice rád jsem ale vždy měl a dodnes mám i ruskou klasiku — Čechova, Gogola, Bunina, Leskova, Andrejeva, Dostojevského. Ale takto bych mohl prakticky z každé literatury vyjmenovat pár tvůrců, kteří mě tak či onak zaujali.

Obligátní otázka, ale nemohu si ji odpustit. Čím je pro vás Franz Kafka, který se, chudák, pomalu, nebo vlastně spíše rychle stává takovým pražským Mickey Mousem?

Na Kafkovi je pro mě úžasné, jak členitý, a přitom kompaktní vnitřní svět vytváří. Svět, který má své zvláštní zákonitosti, své zákoutí, jako by i své roční doby... Přitom je to svět náš. Lhal bych však, kdybych tvrdil, že je mi Kafkův svět zvlášť blízký, že bych v něm nacházel to, co v něm mnoho vykladačů shledává symbolickým, dokonce až prorockým. Já nemám na literatuře rád prorockví a to, co se z ní dá uhadovat, vnímám raději, jak na mě působí samo dílo. Jak po dobu, co čtu, prožívám jiný, další život, jak nově vidím a vnímám. To je pro mě na literatuře nejsilnější.

Určitě znáte esej Ivana Klímy „Už se blíží meče“. Tento můj oblíbený text je z trochu jiného těsta než celá řada mnohdy až absurdních kafkologických studií.

Zrovna jsem o tom textu chtěl mluvit. Líbí se mi právě svou faktu-
tičnost, věcností. Z konkrétních událostí Kafkovy života se dá poměrně přesně odkazovat k mnoha detailům jeho díla. Ale chá-

Leo Pavlát; foto: Vojtěch Vlk

pu, že Kafka svým způsobem vykladače vybízí, aby šli dál. Co nabízejí, je potom určitá hra. Podobně jako pro nepoučené lidi může být hrou psychoanalýza nebo psychologie. Hra, při které se dá najít všechno, co si člověk přeje.

Když už o tom mluvíme, jak se vám líbí Kafkův pomník, který stojí hned vedle vašeho muzea? Pan rabín Sidon se o něm v jednom z mnoha Hviždálových rozhovorů vyjádřil poměrně negativně. Že prý je tu Kafka zploštěn a zjednodušen na pouhý vtíp.

Já se s tou sochou víc a víc sžívám. Je to vlastně ilustrace k jednomu textu, což jsem zprvu považoval za určitý až vypínavý polopatismus. Když se od spisovatele, který vytvořil tisíce obrazů, použije jeden za všechny, je to pro mě moc zjednodušující. A přitom, paradoxně, právě tohle zjednodušení je kalkulem: má svádět k nesčetným výkladům, každý si Kafkou poslouží. Ale čím častěji kolem Rónova Kafky chodím, tím víc si na tu sochu zvykám. Je už pro mě součástí prostoru u Španělské synagogy; co mě zpočátku rušilo, nyní nepokládám za tak významné.

Položím podobnou otázku, jaká zazněla a z různých stran se probírala na nedávném večeru ke stému výročí pražského Židovského muzea v Divadle Archa. Dá se dnes ještě v Čechách mluvit o židovské literatuře? A co je pro ni typické?

Některé charakteristiky jsou zřejmé. I u nás existovali a existují autoři, kteří se k židovství přiznávají, a tím nemyslím nutně jen explicitní odkaz k rodinným kořenům, k víře, ke společenství, ke

společnému osudu. V jejich díle však tohle všechno tak či onak rezonuje. A čím se židovská literatura vyznačuje? Určitě zvláštním humanismem, což je možné si uvědomit i na izraelských autorech, kteří zatím vyšli v českých překladech. Je to literatura s humorem, s paradoxem a s ironií. Mívá patrné sociální akcenty, což svým způsobem rozvíjí odkaz judaismu, ale též zvláštní vědomí zvrtnosti a protikladnosti věcí, možnosti jejich převrácení z různých stran. I to, co jsem právě řekl, však platí s podmínkou, kterou jsem už zmínil: všechny všeobecné soudy mají tu slabinu, že jsou všeobecné.

Jestliže se podíváme, jak „pouhých“ šedesát let nesvobody a totalitních režimů poznamenalo v několika generacích český národ, a možná se dá říci i jeho národní charakter (pokud připustíme, že něco takového existuje), dá se mluvit o tom, že stovky let pronásledování, nejistoty a strachu se nějak odrazily na charakteru židovském?

Židovství je už nějakou dobu, minimálně od emancipace, i věcí volby. Za německé okupace se sice ukázalo, že ta volba může být jen iluzorní, ale vnitřně, dle citu a rozumu, už má židovství hodně dlouho proměnlivý individuální charakter. Lidé s židovskými kořeny se již před drahými lety rozhodovali, zda Židy zůstat či se svého židovství zřici, a takových lidí nebylo a dodnes není málo. Mnozí se třeba po čase, s několikageneračním přeryvem k židovství vracejí, ale stále, díky Bohu, existuje hodně těch, v jejichž rodinách zůstalo židovství nějakým způsobem

J O S E F S U D E K Pražský hrad — Pohled z Černé věže 1950–1955 (sbírka PPF Art)

živé. A co mají tito lidé společného? Snad zvýrazněné vědomí, že nic kolem nás není zcela samozřejmé: i když se všechno zdá být dobré, může se to velice rychle změnit ke zlému. Čili: nevyplatí se nějak výrazně spoléhat na to, co se jeví, ale je důležité uhadovat, co zatím zřejmé není. Myslím, že v židovské zkušenosti najdeme určitou pronikavost pohledu, předvídatost. Židovský příběh ve světě charakterizuje i ochota riskovat, velká mobilita, solidarita, a přitom vědomí, že člověk musí spoléhat především na sebe. S tím možná souvisí i jisté novátorství, snaha přicházet věcem na kloub. V souhrnu vidím obrovskou autentičnost jednotlivých židovských osudů. Já si třeba v Izraeli vždy znovu uvědomím, že tam málokdy narazíte na úplně nezajímavé lidi. Ne že by takoví nebyli — stejně jako hlupáci a hrubci, prostě jako v jakémkoli jiném národě. Ale většinou, když se v Izraeli zeptáte, co ten který člověk prožil, co má za sebou jeho rodina, máte co činit s nebývale výraznými osudy. Za každým člověkem jako bych tušil zástupy jiných lidí, kteří byli zavražděni či zázračně přežili, a to nejen za poslední světové války či v blízkovýchodním konfliktu. Ty neviditelné zástupy jsou staré tisíce let. Mám pocit, že každý z žijících Židů je jakýmsi mluvčím těch, kteří předčasně zemřeli, že nějakým způsobem vyjadřuje jejich zkušenost a sny. S tím souvisí již zmiňované uvědomění si zvrtnosti všeho a s ním spjaté vědomí jedinečnosti života. Židé si připíjejí „le chaim“ — na život, protože vědí, že být naživu není jen tak. Žijeme jednou jedinkrát, člověk o život může lehce přijít, a pokud má to štěstí, že žít může, má pro svět něco dobrého udělat, něco v něm odvést.

Když už o těchto věcech mluvíme, jak je to podle vás s onou proslulou židovskou vyvoleností? To je otázka, která leží v hlavě, popřípadě v žaludku mnoha neznalým. Ale někdy mám pocit, že si s ní úplně nevědí rady ani sami Židé. Alespoň některé z nich jistě čas od času napadne, jestli se nejedná spíš o svého druhu prokletí. Vždyť víte, jak je to v té známé anekdotě: „...a nemohl by sis teď zase na chvíli vyvolit někoho jiného?“

S touto otázkou se často setkávám při různých diskusích a mohu na ni odpovědět jenom tak, že je to koncept náboženský, s velice přesným určením. Platí také výhradně v náboženském kontextu a absolutně ho nelze přenášet do sociálních či jiných vztahů. Židovská náboženská tradice má za to, že Židé jsou Bohu „am segula“ čili „národ oddělený“ — oddělený ke zvláštní službě na

základě víry a smlouvy. Židé věří, že mají žít podle určitých pravidel, k nimž se zavázali ve smlouvě s Bohem, a tím se liší od ostatních lidí, kteří takto žít nemusí. To však vůbec neznamená, že ti, kteří nevyznávají judaismus, jsou Bohu méně drazí. Judaismus není misijní, Židé věří, že spasen bude každý člověk, který žije v souladu se sedmi zákony synů Noema, což jsou zákony obecné mravnosti a spravedlnosti. Pokud tedy chceme hovořit o židovské „vyvolenosti“, potom jen v tomto smyslu, a ne snad, Bože chraň, jako že by Židé byli jaksi předem lepší než jiní, jako by byl někdo apriorně vyzdvižen a jiný zavržen. Tvrzení, že Židé jsou na základě své „vyvolenosti“ rasisti, je už čirá antisemitská zlovolnost. Vždyť podíváme-li se na židovské dějiny, dobře vidíme, že být „vyvoleným“ Židem nikdy nepředstavovalo privilegium předurčující k snadnějšímu životu. Ne nadarmo se v našich modlitbách hovoří o „ol malchut šamajim“ — tedy „břemeni božího království“. Vědomí „vyvolenosti“ je výrazem díky za zvláštní Boží důvěru, je to závazek, ale nikoliv nárok, který by se dal vůči komukoli uplatňovat. Právě naopak, Židé za svou vyvolenost či oddělenost — věrnost smlouvě s Bohem, za svou jinakost v dějinách strašlivě platili.

Velmi často se taky Židům vytýká, že se zabývají jenom sami sebou. Že například neexistují takřka žádné židovské nadace obrácené i navenek, nejenom dovnitř k vlastnímu společenství.

Já bych to obrátil — spíše se většinová společnost nadbytečně zabývá Židy. Tvrzení o židovském egoismu je jenom další mýtus. A co se týče židovských nadací, které neprosplívají jen židovskému společenství, zvláště ve Spojených státech jich existuje obrovské množství. Za všechny zmíním Americký židovský výbor. Dá se říct, že ve světě není velké neštěstí či katastrofa, na jejichž zmírnění by se nepodílely židovské humanitární organizace a Stát Izrael.

Nemáte pocit, že dnes tak rozšířený postmoderní relativismus může být ve svých důsledcích podobně nebezpečný jako nejrůznější ideologie, které mu předcházely a o nichž už jsme se tu zmínili? Ať již se jedná o média, společenské vědy nebo třeba o literaturu a umění, ze všech stran jsme dnes přesvědčováni o tom, že různých pravd je tolik, že žádná pravda vlastně neexistuje...

Já si myslím, že pro život je od jistého věku důležité mít ujasněný vlastní koncept: jaké je tady moje místo, za co mám odpo-

vědnost, co je mou cestou, jaké mám zásady. Já si to podstatně odvozuji z judaismu, ale přitom vše, co na tomto základě činím, je v souladu s obecnou morálkou, neodděluje mě to od ostatních lidí. Židovský kodex je už velmi dávný a při jeho posuzování je dobré mít na paměti, že bez ohledu na dobu byl od starověku trnem v oku všem velkým světovým říším i násilným ideologiím. To o podstatě židovství něco vypovídá. Člověk, který má jasná měřítká a pevné zásady, se nutně dostane do rozporu i s těmi, kteří říkají, že platí všechno a nic a že každý názor je pravda. Mohu cokoliv zvážit, ze všeho se mohu poučit. Ale základní koncept mé vlastní cesty a hodnoty s ní spjaté nelze měnit s módou či podle většiny. Na židovství je dobré, že v lepším případě toto dokáže vštípit. Jiný názor, jiný postoj mi nevadí, pokud si na mě nezačne činit nárok, pokud nejsem napadán, protože smýšlím jinak. Je jen zdánlivým paradoxem, že ti, kdo často velice vehementně kritizují myšlenkovou uzavřenost jiných, sami nedokáží být při vši zdánlivé otevřenosti jiní než stádní a uniformní. Že o sobě někdo tvrdí, že je tolerantní a všemu přístupný, mnoho neznamena. Zhoubným fanatikem může být jak věřící, tak liberál.

Jak se může civilizace, která pochybuje o svých vlastních základech, cítit se provinile a nemá se ráda, v případě vážného ohrožení nebo přímo konfliktu úspěšně bránit? Tak se aspoň mnoha lidem jeví současná Evropa.

Na toto téma existuje řada vyjádření od povolanějších lidí, než jsem já. Je zřejmé, že Evropa dnes nemá ujasněné základní hodnoty. Verbálně do značné míry ano, můžeme se o nich dočíst v každé ústavě. Ale jako by se v každodenním životě stále více vyprazdňovaly. Evropě chybějí ideály. Těch náboženských se stále více zbavuje, jinými je nenahrazuje. Je zhýčkaná, žije v blahobytu a komfortu, nikdo se nechce uskrovnit, čehokoliv se zřít, a nemá ani pocit, že by měl. Navíc se začíná ukazovat, že způsob, jakým se Evropa otevřela jiným kulturním vlivům, nebyl domyšlen. To je už dnes natolik zřejmé, že pokud nedojde ke změně, Evropa by se v budoucnu mohla zcela odcizit svému dějinnému myšlenkovému směřování i demokratickému odkazu. Nemá smysl si zastírat: fanatický islamismus je hrozbou, je třeba se bránit. Řešením je podle mého integrace menšin do většinové společnosti, nikoliv jejich marginalizace do separátních společenství, jejichž pravidla a zvyklosti nejsou případně slučitelné s demokratickým právním řádem. Lehce se to řekne, hůře udělá. Takové je však zadání. Multikulturalita v dnešním pojetí může Evropu uvrhnout do nekonečných střetů. Jestliže je možné, aby byl v Německu preventivně zakázán Mozartův několik set let starý kus jenom proto, že existuje obava, že jeho část bude někdo v muslimském světě považovat za urážku, již jsme Evropu zradili a kapitulovali před násilníky. To rozhodnutí má symbolickou hodnotu a je tím nejhorším, co se zatím stalo.

Jako by už delší dobu v některých intelektuálních úvahách zaznívala jakási neuvědomělá touha po katastrofě. Nezdá se vám? Obávám se, že trvá-li podobné přání dostatečně dlouho a dostatečně silně, byť třeba jen podprahově, může se nakonec dočkat odpovědi.

Jsem hluboce přesvědčen, že evropsko-americká civilizace je natolik silná ekonomicky, vojensky i potenciálem, který má ve vzdělaných a svobodných lidech, že pokud se rozhodne řešit problém označovaný mnohými za střet civilizací, tak ho vyřeší. Neznamena to nutně, že dojde k velkému konfliktu, stačí, když toto téma budeme brát vážně. Možná krátkodobě dojde k vyhoceně

krizi, možná se bude třeba uskrovnit při ježdění autem, protože ropa i nafta podraží. Taková oběť je však neskonale menší než to, co je v sázce. Totalitní násilníci se zatím dokázali vůči demokracii prosadit jen tehdy, pokud demokratické režimy nebyly rozhodné. Dnes si evropské demokracie samy zavádějí cenzuru, z politické korektnosti se stala modla. Kdekdo má pocit, že je třeba se stále omlouvat, zatímco bychom měli nekompromisně trvat na tom, aby všichni ctili daná pravidla. Jestliže chce někdo dosáhnout plného přijetí a vznášet nároky, musí být ochoten poskytnout stejné přijetí druhé straně a respektovat její nároky. A to se v současné Evropě velice často neděje. V okamžiku, kdy ve vztahu k násilným ideologiím a totalitním hrozbám dojde ke koordinovanému a vážně míněnému postupu Evropy a Spojených států, situace se zlepší. Euroamerická část světa disponuje obrovským lidským i materiálním potenciálem, jenom je třeba ho plně využít.

Pokud se tato část světa nerozloží sama zevnitř...

Snad nejsem laciný optimista, ale přes všechny náznaky vážné krize tomuto nevěřím. Těžko si představit, že by Spojené státy kapitulovaly do té míry, že by se zřekly své odpovědnosti za osud světa. A zcela jistě je tu jedna země, která nekapituluje, protože si to prostě nemůže dovolit, a tou je Izrael. Muslimský svět prochází obrovskou krizí a její postupné vyřešení může přinést ulehčení všem. Vezměte si jen postavení žen v muslimských zemích. Nepochybuji, že ve své většině touží po změně. Už jen vnitřní obroda v tomto směru by vedla k zásadním společenským změnám. Ženskému elementu ostatně věřím i u nás. Nejde ani tak o to, kolik žen je v politice, jako o ženské vnímání světa. I muži, pokud by chtěli, by dokázali nazírat svět více ženským okem. To není žádná rezignace na mužnost. Ženský přístup k životu však žití zcela jistě méně škodí. Naše civilizace se chová agresivně, drancujícím, násilným způsobem. A světu to nedělá dobře.

Ptala se Irena Dousková

GLOSA DUŠANA ŠLOSARA

Rukojeť a rukověť

jsou dnes dvě různá slova, ale kdysi to bylo jedno: byly to dvě varianty složeniny pojmenovávající něco, co slouží k uchopení rukou, například u Komenského „ucho hrnce“ nebo „klika dveří“, potom také to, co se často bere do ruky, příruční kniha nebo také hrst něčeho, jako snítek rostliny apod. Mohly vznikat i pochybnosti, co je *rukověť* a co *rukojeť*, ale v minulém století se obě podoby začaly významově vyhraňovat: *rukojeť* jako „držadlo“, *rukověť* jako „příručka“ (ty druhé významy každé podoby se přitom, podle Slovníku spisovného jazyka českého, začaly považovat za zastaralé). Ale naše doba přináší novum: *rukověť* se stává *manuálem*; nikdo asi nenapiše *rukověť* k užívání *notebooku*. Základ pojmenování přitom zůstává totožný: *manus* je latinsky „ruka“, ostatně jako i u synonyma *příručka*.

Mythus Jiřího Kuběny

O PAMĚTI BÁSNÍKA

PAVEL ONDRAČKA

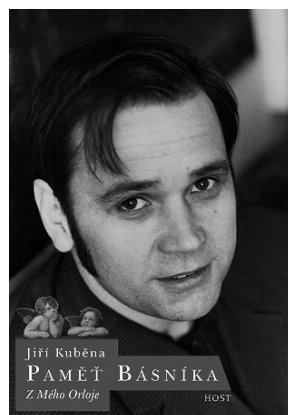
K sedmdesátinám si Jiří Kuběna (narozen jako Paukert, 1936) přídělil knihu *Paměť Básníka*. Složitá kompozice a název napovídají, že zdánlivě plynule se rozvíjející text na více než čtyřech stovkách stran bude mít složitou genezi, architekturu, význam. A že navzdory proudu kultivované slovní zásoby a někdy přetížené větné struktury ledacos nebude dořečeno. Autor v úvodu potvrzuje, že vyličení vlastního života je, co se žánru týče, básnický hybrid mezi vzpomínkami, které může napsat každý, a pamětmi, v nichž osoba veřejně angažovaná a významná interpretuje ze svého hlediska a v co nejširším kontextu děje svého života.

Obě zmíněné složky jsou v knize zastoupeny. Víceméně běžné „vzpomínky“ tvoří první kapitoly. Sledují („Co Nepamatuji“) historii rodů matky a otce a z dětského pohledu zaznamenávají návrat rodiny vojáka ze Slovenska (1939), pražská protektorátní léta v téměř vesnickém světě vilové Šárky, s akcentovanou atmosférou okupace, května 1945 a sarkasticky nazíraného „začátku ryku mas — konce Masaryků“ roku 1948. „Sofistikovaná moudrost mocných se ukázala být k ničemu.“

Již dětství, oslazené narůstajícím pocitem osobní „jinakosti“, směřuje Jiřího Paukerta k životu v přebohatém vnitřním světě a zdánlivě na okraji „velké historie“ kulturní i politické. Je typickým kuběnovským paradoxem, že pražské kulturní kone, díky nimž vlastně o Kuběnovi víme, navázal rodící se básník až po přestěhování do Brna. Knihu ostatně člení výstižné názvy kapitol a podkapitol („Šok z Brna“ a „Moravská Aklimatisace“). Osobního náhledu na historii se nevzdá Kuběna po celý život, ovšem později dokáže přesně vybrat a popsat ty body, které unikají pozornosti „historické vědy“, které však patří ke zlatému fondu kolektivní paměti. Z pohledu „in medias res“ vystihuje báječnou euforii nastupující mladé generace na konci padesátých a počátku šedesátých let. V zajímavé inverzi se jeho charakteristika údajně skvělého „osmašedesátého“ soustřeďuje na zdánlivě marginální zlomový bod roku 1969 — euforickou oslavu hokejového utkání s Rusy, prožívanou s pražskými přáteli. A největší událostí bezčasí husákovské éry je nejen v Kuběnově perspektivě teplotní zlom o silvestrovské noci roku 1978. Kdo tyto události nezažil anebo na ně zapomněl, může snad považovat Kuběnovu vidění za marginální, ale sugestivita básnickovy řeči i nepamětníky přesvědčí, že v básnickém smyslu jde o body, v nichž se koncentrovaly děje minulé, stávající i budoucí.

Niterné křesťanství a touha po kráse

Pozorné čtení Kuběnových pamětí a redakční poznámky prozrazují různorodost textů, prezentovaných jako dílčí autorská čtení v rozhlasu. Ve snaze o zachování plynulosti řeči editor ponechal některé pasáže opisující stejné děje. U autora kuběnovské vý-

mluvnosti a reflexe jde o náhledy z různých perspektiv, které se navzájem doplňují. Paměti začal Kuběna architektonicky koncipovat již po své padesátce, takže k psaní jednotlivých kapitol s životními ději i medailony přistupoval jako k částem budoucího celku. Dvacet let budované dílo má své genetické výhody, ale i zápory. Ty se projevují na rozbudovaném půdorysu starších dějů, proložených brilantními medailony osobností, ale i na poněkud

příliš souhrnných a fakta vypočítávajících pasážích týkajících se období po roce 1989. Zjevný je také osobní záměr, který Kuběna sděluje jen napůl.

Jde o paměti rázu konfese, vyznání. V této souvislosti by byl logický příklad svatého Augustina, ale souvislost je mylná. Kuběnovu upřímné katolictví, považující vatikánský koncil za modernistickou „dýku do zad“, je katolictvím velké kulturní tradice a niterného přiblížení k Bohu. Druhou — nikoli odvrácenou, ale antickým sluncem prozářenou — stránkou Kuběnovy konfese je winckelmannovská naplněná touha po hmatatelné Kráse, ztělesněné eféby, Ganymédy, a iniciačním setkáním se Zdeňkem Kuběnou, jehož jméno si Paukert již v padesátých letech zvolil. Třaskavá směs upřímného katolictví a „sodomie“ se spojuje v Kuběnově silném naturelu, který s odzbrojující samozřejmostí vykazuje počet ze svého života a díla. Konfesi povahou svých pamětí se Kuběna blíží dílu milovaného Jakuba Demla i Vítězslava Nezvala, jehož politické a básnické poklesky velkoryse přehlíží. Zároveň stojí za připomenutí ještě jedny paměti, *Konfese literáta* z roku 1901, jejichž autor ani v bohatém rejstříku Kuběnovy knihy není k nalezení. Je to J. S. Machar, který svou překvapivě básnivou, opojnou a dodnes čtivou autobiografickou prózu napsal v sedmatřiceti letech. Macharův „zpěv Polabí“, následovaný méně známými deskripcemi životních dějů, tvoří dnes asi podstatnou součást jeho živého odkazu, oproti antikvované,

J O S E F S U D E K Krajina s plynojemem 1955–1958 (sbírka PPF Art)

moralistické, racionální a deklarativní poezii ilustrující dobová společenská témata. I když je Kuběna básníkem větší citové přesvědčivosti, jsou dobré důvody pro předpoklad, že „čas kostičerný“ naloží s jeho dílem podobně, a tudíž v *Paměti Básníka* se nám dostalo nejen esence Kuběnova života, ale i díla. Dokonce je možno na pamětech zkoumat tezi, zda v případě Jiřího Kuběny nejsou život a dílo dvě veličiny, které se téměř zcela prolínají.

Souputníci a přátelé

Pro čtenáře mimo literární okruh, pro milovníky výtvarného umění budou z Kuběnových pamětí nejpřitažlivější pasáže týkající se takzvaných Šestatřicátníků a dějů spojených s okruhem Šmidrů. „Šestatřicátníky“, diskusní gymnaziální okruh kolem Václava Havla, nyní představuje monografii Pavel Kosatík. Nemohl se obejít bez svědectví (tehdy ještě) Jiřího Paukerta, který do zprvu písemného kontaktu s Václavem Havlem vstoupil až z Brna a zformoval „brněnskou sekci“ tohoto okruhu. Z pražských „Šestatřicátníků“ později kromě Havla vynikl především Josef Topol, k brněnskému křídlu patřili Viola Fischerová, Věra Linhartová a Pavel Švanda. Krátká spolupráce na časopisu vyvrcholila roku 1954 při setkání na Havlově, kde Paukert deklaroval svůj „coming out“. Později se tito maturanti setkávali již jen příležitostně nebo vůbec. Zdánlivě jen diskusní „reklasifikace kultury“ v době drasticky přerušené kontinuity měla význam pro generační sebeuvědomění části generace, která se nechtěla, a mnohdy ani z „kádrových důvodů“ nemohla zúčastnit dobového komunistického třesnění. Razantní mladí ideologové kultury padesátých let se později stali „liberálními osmašedesátníky“ a posléze jakožto zasloužilí disidenti vytvořili v devadesátých letech unifikovaný obraz padesátých a šedesátých let, v němž pro kriticky nahlížející a tvořící současníky nezbylo místo. „Šestatřicátníci“ pěstovali mezigenerační kontinuitu, díky níž mohli umělci ve druhé polovině padesátých let navázat nejen na zesnulé a galerijní klasiky, ale i na klasiky žijící, nepohodlné, a tudíž „neexistující“. Díky rodinnému zázemí i etickým kódům navazovali na meziválečnou dobu a tvořili podhoubí pro to, co tvořivého následovalo.

Zvláštní kapitoly v pamětech věnuje Kuběna v tomto období svým přátelům, Václavu Havlovi a Josefu Topolovi. Kriticky analyzuje dílo i osobní pohnutky svého „učitele“ i antipoda Jiří-

ho Koláře a vyznává i vyzrazuje jemné tóny, které v nich obou tento vztah snad rozezněl. Básnickým příkladem byl Paukertovi Vítězslav Nezval, „básník ex ovo i ex offa“, s jehož smrtí „úřad básníka“ skončil — anebo lze snad na něj navázat? Osobně byl Paukertovi bližší Jan Zábrana, zatímco sofistikovaný Vladimír Holan se mu stal spíše příkladem urputné neodvislosti.

V duchu kuběnovské „bizarní architektoničnosti“ jsou mezi pasáže „šestatřicátnické“ a logicky návazné „předšmidrovské“, vesměs pražské, vloženy texty intimně osobní. Bez nich bychom nepochopili další děje. V logice následnosti „coming outu“ na Havlově roku 1954 a velké Paukertovy milostné iniciace na Bítově roku 1955 vkládá autor mezi medailony kulturních celebrit i pasáž nazvanou Zdeněk, věnovanou téměř anonymnímu milenci, jehož jméno od té doby básník nese. Nejde o portrét, ale o lyrickou prózu, se slastně zpomalovaným dějem, nutně vedoucím („Jitro, Den První“) k 25. červenci 1955, který se možná stane součástí bítovské básnické legendy, podobně jako dublinský Bloomsday. A zároveň ten dramatický moment — kdy si básník říká „moci tak zůstat a neodejít“ — v místě, kam se jako kastelán a „hradní pán“ po roce 1990 skutečně vrací.

Lze souhlasit s Pavlem Kosatíkem, že Jiří Kuběna není autorem „poezie menšinové“. „Protože miloval, v žádném ghettu nikdy nebyl.“ Kuběna je bytostný milostný lyrik, který své city dokáže verbálně skvostně vyjádřit, pracuje s časem, který zastavuje, odměřuje každou jeho vteřinu, zaznamenává mihoťavé, prchavé odlesky na hladině nad hlubinou. Povznáší se do citového vesmíru, který je obecný pro všechny. „Jinakost“ se obvykle projevuje v brilantní cynické masce, kterou uprostřed věku ironie a předstírání Jiří Kuběna odmítá. Bolestí, masochismus, sebezapírání, ale i vítězná oslava uměleckých ztroskotání se v našem umění bohužel staly normou — a kdo na toto nepřistoupí, je outsider a „minorita“? Možná svou upřímností a barokním „hádáním ducha s tělem“ provokuje Jiří Kuběna víc než „jinakostí“.

Slastná bítovská kapitola se uzavírá příjezdem manželů Komorousových, z nichž Rudolf jakožto avantgardní hudební skladatel a účastník aktivit okruhu budoucích Šmidrů uvádí další děje pražské. Před ně autor předouvá další sérii „portrétů“. Ve studii o Kubišovi „přiznává barvu“ erudovaného kunsthistorika, ale „svého Kubištu“ vnímá především jako markantní postavu českého umění a na jeho příkladu deklaruje své vlastní ideály

J O S E F S U D E K název nezjištěn nedatováno (sbírka PPF Art)

— odmítnutí umělce jako bohéma, komedianta, neschopnost kompromisů, duchovnost. Následný portrét Jana Zrzavého je konstruován v polaritě až „mileneckého“ vztahu obou přátel, vedoucího k Zrzavého „vdovství“ — a poněkud komického pěstění autostylizace z doby, kdy se kdysi mystický malíř stal populární postavou (kapitoly „Zrzavého Eros“, „Národní Umrlec“).

Další významná dvojice portrétů je od sebe kompozičně oddělena, patrně proto, že s Janem Koblasou, básníkem a sochařem, se Kuběna setkal dřív, zatímco vztahy s Mikulášem Medkem mají těžiště v době pozdější. Kapitola „Jan Koblasa“ se stává Kuběnovi příležitostí k vyjádření postoje k modernitě jako takové. Dílo přítele v něm vzbuzuje lítost, „že opustil renesanční tvar ve prospěch (modernistického) quodlibet“ — i když toto dílo oceňuje jako „kulticky naléhavé“. „Modernita“, vyžadující si konformitu, vyjevuje se ostatně Kuběnovi i v reformách římského katolicismu po vatikánském koncilu. Současnost je kulturně vyprázdněná, plná marasmu, a nejlepší cestou umění se Kuběnovi jeví návrat k renesančním formám. Přes kritičnost je však básník dílem Mikuláše Medka unešen, věnuje mu „knihu v knize“, několikadílnou studii. Kuběna také přivedl Koblasu k Medkovi, čímž vlastně nalomil dosavadní soudržnost Šmidrů, a díky životní náhodě, která přeje připraveným, inicioval realizace v Jedovnici, Senetářově a Kotvrdovicích. Vylíčením okolností těchto vrcholných počinů šedesátých let završil Jiří Kuběna svou

roli teoretika umění, který i zde, na poli informelu, s povděkem vítá Medkovy návraty k předmětnosti. V oblasti památkové péče se Kuběna uplatnil jako obětavý organizátor s tehdy neobvyklým citem pro neogotiku, a když po letech přednášel, věnoval se obvykle devatenáctému století. Je škoda, že víc místa neposkytl Otto Stritzkovi, restaurátorovi a malíři „staroříšského“ Floriano-va okruhu i meziválečné abstrakce. Ladislav Novák jej zaujal jen jako osobnost.

Vedle monumentálních „dvojportrétů“ Zrzavého a Kubišty, Koblasy a Medka se další medailony jeví jako vyznání — například dvojice „Jakub Deml“ a „Můj Březina“. V některých, například v portrétu „Ivan Diviš Bítovský“, si Kuběna vyjasňuje vztah k básníku odlišné letory a osudu. Spektrum doplňuje řada portrétů moravských osobností a letmé zmínky o setkáních, začleněné do chronologických pasáží. Ty — přerušovány portrétními studiemi — jsou nejemotivnější od padesátých do sedmdesátých let. Historické souvislosti zaznamenává kapitola „Dvojitý Debut“ při vernisáži a večeru „Klubu“, čili „malmuzherců“, okruhu budoucích Šmidrů, roku 1957. K ojedinělým pozdním aktivitám „Šestatřicátníků“ patří vytvoření SPJK, čili Společnosti přátel Jiřího Kuběny, kdy úspěšní pražští přátelé roku 1966 dvakrát pomohli mladému brněnskému básníkovi k básnické premiéře. I z *Paměti* je zřejmé, že nejlepším interpretem Kuběnovy poezie je autor sám. V této době z paměti mizí mladistvá euforie, která se jen na kratičkou chvíli proměňuje v euforii společenskou a ztrácí se v počátku sedmdesátých let („Jaro V Praze Na Dluh“, „Sestup Do Maelstromu — Světlo Na Konci Tunelu“). Další kapitoly popisují samizdatové kontakty a s tím spojené peripetie sedmdesátých a osmdesátých let až k bítovskému rozuzlení po roce 1990 („Můj Olomoucký Orloj“, „Krůčky K Domu. Dům“).

Hradní pán

Novou mízu však po výčtu kastelánských a básnických aktivit včetně „básnických sjezdů“ a výstav přinášejí závěrečné kapitoly. V nich se Jiří Kuběna jako básník propojuje s nalezeným domovem, „Bítovem — Hřbitovem“. *Paměť Básníka* je Kuběnovým textem klíčovým, stačí pootočit čtení odzadu zpět. Poslední kapitola, „Hradní Čas Pro Bohy“, je barokním protikladem života a smrti, časnosti a věčnosti, deklarací vlastní smrtelnosti. Hned předcházející kapitola „Jevy Nadpřirozené“ je věnována bítovským duchům, obzvláště duchu barona Haase, a jejich usmíření. A ve třetí kapitole od konce, v „Mythu Bítova“, se Jiří Kuběna ptá a vzápětí si odpovídá: „Čím jsem platen našemu Hradu Poesie já: básník? tím, že tu vůbec žiju, tím, že a co tu tvořím...“ Stojí za zamyšlení, jaký vztah k básním má *Paměť Básníka*. A především, čím je hrad Bítov básníku Kuběnovi.

Jiří Kuběna je básník ve své bezprostřednosti, básník života. Jeho vzpomínkové texty, koncipované zprvu pro rozhlas, ale i básně jsou orální povahy. Rozdíl nemusí být jasný tomu, kdo se s Kuběnou blíže seznámil, naslouchal jeho slovu a při četbě jeho básní v duchu regeneruje jeho formu interpretace. Problém však vystupuje při konfrontaci básnivého, melodického, sladce v čase klouzajícího, anebo vteřiny odpočítávajícího prozaického psaného slova — a písmen seřazených ve verše. Principem poezie oproti faktografickému textu je schopnost méně slovy vyjádřit více. Oceňuji kuběnovskou odvahu „jít na krev“ a konfrontovat básnivé, emotivně a s vizionářskou exaktností pojaté okamžiky svého života v prozaickém textu a poezii. Tato konfrontace

i v pamětech však dopadá pro báseň neblaze, což se týká i básni pro autora nepochybně klíčových, jako je „Věčný Bítov“ (s. 422–423), ve srovnání s předcházejícím prozaickým textem. V jistém smyslu je Kuběna inspirovaným básníkem a zároveň ukázněným dělníkem poezie. Má smysl pro volný i klasický verš, vnějškově vymezený tvar, když například ostrohranným sonetem doprovází čtrnáct zastavení Křížové cesty Mikuláše Medka. Prostorové a tematické omezení i tohoto malíře v šedesátých letech zkoncentrovalo k výkonům, které tvoří druhý vrchol jeho díla.

Kuběna jako básník dokáže čekat, někdy celé roky, na správný okamžik, a když nastane, vyjadřuje své pocity bohatým slovníkem a jasnou konstrukcí. Básně dokáže sugestivně animovat vlastním přednesem. Ale mnohem silněji jejich rozepsáním do básnivé, plnokrevné vzpomínkové prózy, stavěné s dramatickou jistotou. Kuběnova poezie je partiturou pro autorskou interpretaci a komprimovaným, autorovi čitelným podkladem pro velkou hudbu jeho *Paměti*. Nabízí se srovnání s osudem bítovského orchestru při dražbě v padesátých letech. Koupil si jej sice kurážný mladý skladatel Rudolf Komorous, ale odvézt stačil jen soubor záznamových médií, která se coby informelní objekty rozkutálela neznámo kam. Roli monumentálního nástroje, který ztělesňuje hudbu, aniž by ji vydával, možná zaujme sám Jiří Kuběna. Nepochybně je básníkem svým životem, schopností tento život dramaticky a básnicky postavit a pojmut a své poznání zprostředkovat literárním textem. Součástí jeho „zlatého fondu“ je určitě bohatá tvorba dopisová.

Až však na Bítově přestane znít Kuběnuv hlas, stanou se jeho sebrané básnické spisy součástí „básnického mythu“ na „hradě básníků“, kde autor prožil své první velké opojení a kam se s aristotelovskou dramatickou jistotou nakonec vrátil jako kastelán, organizátor, básník. Množství zmínek věnovaných v pamětech nejpozoruhodnějšímu hradnímu pánovi prokazuje jasně, že vedle svěťáckého „mythu barona Haase“ chce básník přímo do hradu vestavět svůj „mythus básníka“. De facto „hradní pán“ Jiří Kuběna na „svém“ hradě hodlá strávit poslední léta svého života a možná, po vzoru Salvadora Dalího, někde poblíž nejmilovanějšího místa i spočine. Pohraniční Bítov v dominantní poloze nad vodními hladinami je k tomu ideální, zvláště když není obtížen historickými postavami a ději, které by dokázaly „básnický mythus“ zastínit. Koneckonců kdyby Bezděz nebyl hradem královským, cožpak by „posmrtnému Máchovi“ stačila jen světnička v Doksech?

Takto pojímáno, byl by Bítov Kuběnovi pomníkem. Skutečnost je ale složitější. Prozíravý Pavel Kosatík možná ve svém doslovu projevil defetismus, když sice ubránil Kuběnu před podezřením z „minoritní“ poezie, ale označil svého hrdinu za „outsidera“, který, vnitřně scelený, „hledá celost ve světě, který je fragmentarizován“. Je outsiderem člověk, který kulturu nepoužívá k získání moci, ale kulturou žije? A který nejenže souzní s významnými umělci své doby, ale přičiní se o jejich špičkové realizace? Který šel neúhybně svou vlastní cestou jako muž i jako občan? Nejsou Jiří Kuběna, ale i Mikuláš Medek, Jan Koblasa, Václav Havel a další součástí středního proudu české kultury, napájeného z minulých epoch a směřujícího do budoucnosti?

Autor (nar. 1954) je výtvarný teoretik, působí na FaVU VUT v Brně.

Jiří Kuběna: *Paměť Básníka. Z Mého Orloje*, Host, Brno 2006

OTÁZKA JANA ŠTOLBY
PRO ZDENU BRATRŠOVSKOU

Když jsem tě nedávno při jednom představení tvé poemy *Netopýr* v podkroví pozoroval, jak přímo na pódiu nasloucháš hercům deklamujícím tvé docela intimní a osobní verše, napadlo mě — jaký je to vlastně pocit?

Asi tě zklam: všechno je jinak, jak prohlásil starý rabin ve známé anekdotě. Nikdy jsem například nedělala taxikářku (jako hrdinka poemy) a místo do ateliéru jsem se vloupala jen do prázdného bytu v domě určeném ke zbourání — bylo to už dávno, v době mé bezprizornosti, na Balabence pod tratí, strávila jsem tam půl roku, napsala jsem tam jednu rozhlasovou hru o mladé dvojici, kterou sblížil les, a vyvedli mne odtud až policisté (tehdy vlastně esenbáci). Nežila jsem ani s žádným malířem, natož aby mi někdo říkal Jehnědo. Jen jsem v dětství za čokoládu seděla párkrát jednomu akademikovi jako model a jeden ateliér mi později posloužil jako regulérní podnájem. Ovšem autora obrazů, které tam ležely pod vrstvou prachu, jsem nikdy osobně nepoznala. Cesty popisované v poemě jsem sice zčásti podnikla, ale za docela jiných okolností.

Když už se takhle zpovídám, musím ještě dodat, že se ani vždy neztotožňuji s chováním a jednáním dívky z mého básnického příběhu a že si při tvorbě připadám spíš jako herec, který na sebe bere cizí, někdy protikladný osud. Je mi to blízké už proto, že jsem, jak víš, začínala jako herečka v experimentálním Bílém divadle a že nás, mne a mého spoluautora Františka Hrdličku, vždy vzrušovaly příběhy napsané v monologické či dialogické formě (tuhle podobu má i několik našich knih). Ptáš-li se tedy na to, s jakými pocity naslouchám hercům, kteří vystupují v dramatizaci *Netopýra*, musím trochu prozaicky odpovědět, že mne hlavně zajímá, jak se zhošťuji svých partů a jak oslovují diváka, což je dáno jistě i tím, že jsem představení režijně připravila (poema poprvé zazněla už před třiceti lety na scéně Violy, v režii Vladimíra Justly).

Samozřejmě vím, že se od básníků očekává, že vybaví své verše nějakým lyrickým subjektem (potrpí si na to hlavně literární kritikové), ale pro mne asi takhle deviza neplatí. Odmala mi totiž dělá potíže mluvit o sobě — snažím se vždy vyjádřit něco obecnějšího, v daném případě, chceš-li, pocity současné mladé ženy, která se rozhlíží kolem sebe a podává o tom zprávu. Zní to sice málem feministicky, ale můžu tě ujistit, že jsem nikdy necitila potřebu hlásit se k nějaké módní vlně, ideologii či literární nebo generační skupině. Ostatně ani subjekt obsažený v mých čtyřech básnických sbírkách není, jak aspoň myslím, jednotný. Můžeš si to představit jako studentskou kolej, kde všechny holky, včetně mne, mluví přes sebe, a když do mne jejich životy natečou, tak je properu, načechrám a jednu z nás posléze vyšlu do světa jako mluvčí: vlasy má z Edity, díky z Ivany, zážitek z dětství patří Elišce atakdál — už to nikdy nedám dohromady, protože napsaná figura pak začne žít vlastním životem. Nemyslím si totiž, že výpověď o sobě samém, jakkoli se opírá o faktické zážitky, musí být nutně nejpravějším otiskem naší autenticity. Co když člověk vidí sám sebe zkresleně, jednostranně, nebo co když v jeho pocitech a zážitcích neshledají ostatní lidé nic zajímavého?

Proto jsem se už dávno smířila s tím, že má poezie připadá některým recenzentům příliš drsná a rozporuplná (svého času mne dokonce obvinili, že rozvracím mládež, protože si neberu servítky a píšu o hospodách, sexu a alkoholu, že jsem zkrátka nebezpečný asociál, který v básnických jinotajích nabádá, aby muži v parcích znásilňovali mladistvé a jiné hlouposti). O to víc mne povzbudilo, jak na vydání mého básnického debutu *Džbán bez ucha* zareagoval například Jan Zábřana: nelenil a přišel tehdejšími redaktory Vojtěchu Kantorovi a Jiřímu Binkovi do Mladé fronty osobně pográtulovat k tomu, že mne uvedli na scénu. Dodnes jsem na to pyšná a dodnes lituji, že jsem ho osobně nikdy nepoznala.

Zajímala tě ještě má zmínka o tom, že v psaní se dokážou odvážně odhalit hlavně introverti. Proč právě oni? Myslím, že vír života, do něž se vrhají extroverti, je hlavně školou v konvencích a v diplomacii, kdežto ducha tříbí spíš samota a mlčení. Introvert nedůvěřuje plytkým rozhovorům, ale zároveň nechce lhát o věcech, které pokládá za důležité, a písemnou výpověď preferuje možná proto, že si za ni může ručit víc než za ústní. Se solitýry a s lidmi ve znamení Býka je zkrátka potíž: neplatí na ně nátlak, ale trpělivost.

Zdena Bratršovská (nar. 1951) je básnířka, prozaička, publicistka.

Krádeže knih

ALBERTO MANGUEL

Alberto Manguel (nar. 1948) je spisovatel, tvůrce antologií, překladatel, editor a především milovník knih a čtení. Narodil se v Buenos Aires, žil v různých zemích a nyní je kanadským občanem. Jeho Dějiny čtení jsou pokladnicí informací, příběhů, ilustrací i vlastních zkušeností a zkoumají, co to znamená na různých místech světa a v různých epochách od vynálezu písma až do současnosti být čtenářem knih.

Opět se chystám stěhovat. Okolo mě, ve skrytém prachu pocházejícím z netušených koutů, které se nyní objevily po odsunutí nábytku, stojí vratké sloupce knih, podobné větrem ošlehaným skalám v pouštní krajině. Jak tak vrším jednu po druhé hromady známých knih (některé poznávám podle barvy, jiné podle tvaru, mnohé z těch, na které se dívám vzhůru nohama nebo z nezvyklého úhlu, poznávám podle detailu na přebalu), dumám, tak jako jsem dumal pokaždé, proč si nechávám tolik knih, o kterých vím, že už je nikdy nebudu znovu číst. Říkám si, že vždycky když se nějaké knihy zbavím, o pár dní později pak zjistím, že to byla právě ta kniha, kterou hledám. Říkám si, že neexistují žádné knihy (nebo je jich velmi, velmi málo), v nichž není naprosto nic, co by mě zajímalo. Říkám si, že jsem si je domů donesl především z nějakého důvodu a že tento důvod se může opět někdy v budoucnosti ukázat jako opodstatněný. Vymlouvám se na pečlivost, na své odborné vzdělání, na vzácnost oněch knih. Dobře však vím, že hlavním důvodem, proč si nechávám tuto neustále narůstající hromadu knih, je jakási chtivá nenasytlost. Rád se dívám na své nacpané regály, plné více nebo méně povědomých jmen. Rád pomyslím na to, že jsem obklopen jakýmsi inventářem svého života s náznaky budoucnosti. V téměř zapomenutých svazcích rád objevuji stopy onoho čtenáře, kterým jsem kdysi byl — poznámky, autobusové jízdenky, útržky papíru s podivnými jmény a čísly, příležitostné datum a místo na předsádce knihy, které mě zavedou zpět do jisté kavárny, vzdáleného hotelového pokoje, dávného léta před tolika lety. Mohl bych, kdyby to bylo nutné, tyhle své knihy opustit a začít znovu, někde jinde; už několikrát jsem to z nezbytnosti udělal. Pak jsem si ale také musel připustit těžkou, nenahraditelnou ztrátu. Když se vzdávám svých knih, jsem si vědom toho, že něco umírá a že moje paměť se k nim s žalostnou nostalgií stále vrací. A nyní, s přibývajícím věkem, si moje paměť dokáže vybavovat méně a méně a připomíná mi vypleněnou knihovnu: mnohé z místností jsou uzavřené a v těch, které jsou dosud otevřené k nahlédnutí, zejí na regálech velké mezery. Vytáhnu některou ze zbývajících knih a vidím, že několik stránek vytrhli vandalové. Čím chabější se moje paměť stává, tím víc si přeji ochránit toto skladiště toho, co jsem četl, tuto sbírku vzorů, hlasů a vůní. Vlastnit tyto knihy se pro mě stalo nadevše důležitým, protože jsem začal žálit na minulost.

■ Francouzská revoluce se pokusila vymýtit představu, že minulost náleží jediné třídě. Uspěla přinejmenším v jednom ohledu: z aristokratické zábavy sbírat staré věci se stala záliba buržoazie, nejprve za Napoleona, který se rád obklopoval ozdobami ze starého Říma, a později za republiky. Od počátku devatenáctého století se vystavování staromódní veteše, obrazů starých mistrů či starých knih stávalo módní evropskou zábavou. Obchody s kuriozitami prosperovaly. Obchodníci se starožitnostmi hromadili zásoby předrevolučních pokladů, které si kupovali a poté ve svých domácích muzeích vystavovali *nouveaux riches*. „Sběratel,“ napsal Walter Benjamin, „se nejen přenáší do dalekého nebo minulého světa, nýbrž současně i do světa lepšího, v němž sice lidé stejně jako v každodennosti nemají k dispozici to, co potřebují, v němž jsou však věci zbaveny oné roboty, která je nutí, aby byly užitečné.“⁽¹⁾

V roce 1792 byl palác Louvre přeměněn v muzeum pro lid. Když si spisovatel vikomt François-René de Chateaubriand domyšlivě stěžoval na pojetí společné minulosti, tvrdil, že umělecká díla takto shromážděná „už nemají co říci ani představivosti, ani srdci“. Když o pár let později založil umělec a antikvář Alexandre Lenoir Muzeum francouzských památek, aby uchoval sochařskou výzdobu a zdivo domů, klášterů, paláců a kostelů, vydrancovaných revolucí, Chateaubriand to pohrdavě popsal jako „sbírku zřícenin a hrobů ze všech století, shromážděnou bez hlavy a paty v klášterních prostorách u Petits-Augustins“.⁽²⁾ Jak ve veřejném světě, tak v soukromém světě sběratelů pozůstatků minulosti zůstala Chateaubriandova kritika spolehlivě nevyslyšena.

Knihy patřily k nejhojnějším pozůstatkům, které po sobě revoluce zanechala. Soukromé knihovny Francie osmnáctého století byly rodinnými poklady, které šlechta uchovávala a rozšiřovala z generace na generaci, a knihy v nich shromážděné byly stejně tak symbolem společenského postavení jako nádhery a vytříbeného vkusu. Můžeme si představit hraběte d'Hoyem,⁽³⁾ jednoho z nejslavnějších bibliofilů své doby (zemřel roku 1736 ve věku čtyřiceti let), jak z jednoho ze svých přeplněných regálů vytahuje svazek Ciceronových *Řečí*, který nepovažoval za jeden z mnoha set nebo tisíců totožných výtisků rozptýlených do četných knihoven, nýbrž za jedinečný předmět, svázaný podle jeho pokynů, opatřený vlastnoručními poznámkami a nesoucí zlatý reliéf rodinného erbu.

Zhruba od konce dvanáctého století se začaly knihy považovat za zboží a v Evropě byla obchodní cena knih dostatečně stabilizována, aby je půjčovatelé peněz mohli přijímat jako ručení půjčky; poznámky zaznamenávající takové zástavy jsou k vidění v mnoha středověkých knihách, zvláště v těch, které patřily studentům.⁴⁾ Od patnáctého století nabyl prodej knih takového významu, že se knihy ocitly v soupisech zboží prodávaného na obchodních trzích ve Frankfurtu a Nördlingenu.⁵⁾

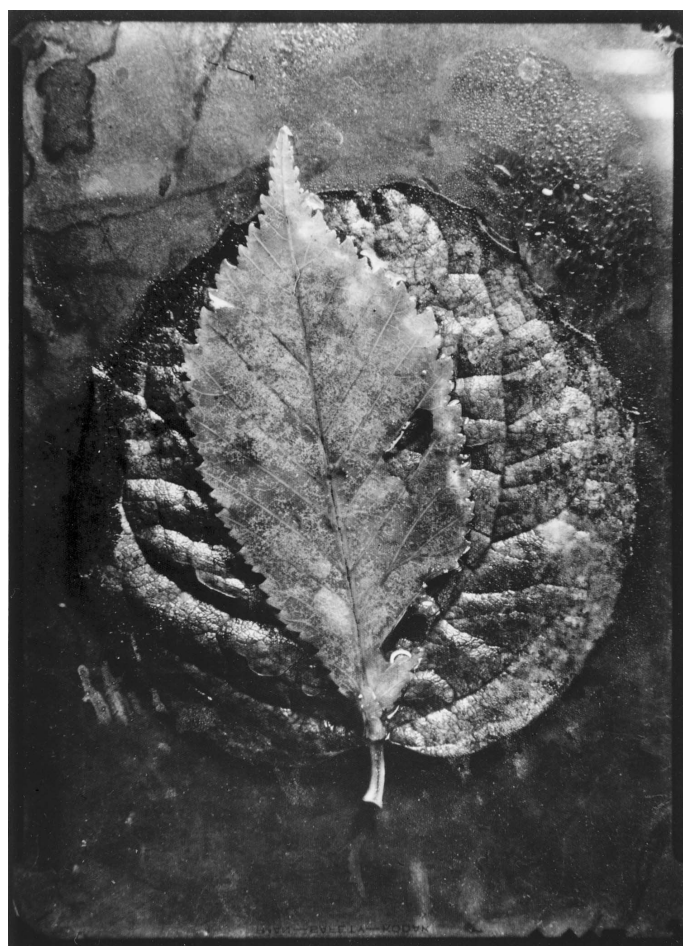
Některé knihy byly samozřejmě jedinečné pro svou vzácnost a byly přemrštěně oceňovány (vzácné *Epistolae* Petra Delphina z roku 1524 se v roce 1719 prodaly za 1 000 livrů, což je v dnešní měně asi 30 000 US dolarů),⁶⁾ ale většina z nich měla hodnotu soukromých předmětů — rodinných cenností, předmětů, kterých se budou navždy dotýkat ruce rodinných příslušníků a jejich dětí. Z tohoto důvodu se knihovny staly jedním z přímých cílů revoluce.

Vyplněné knihovny duchovenstva a aristokracie, symbolů „nepřátel republiky“, skončily v obrovských skladech v několika francouzských městech — Paříži, Lyonu, Dijonu a dalších —, kde podléhající vlhkosti, prachu a škůdcům čekaly na to, až o jejich osudu rozhodnou vůdci revoluce. S uskladněním velkého množství knih brzy nastaly takové problémy, že úřední moc začala organizovat výprodeje, aby se části kořisti zbavila. Avšak alespoň do vzniku Banky Francie coby soukromé instituce v roce 1800 byli francouzští bibliofilové (ti, kteří nebyli mrtví nebo v exilu) povětšinou příliš zbídačení na to, aby se stali zákazníci, a tak z této situace mohli těžit pouze cizinci, většinou Angličané nebo Němci. Aby místní knihkupci uspokojili tuto zahraniční klientelu, začali se chovat jako zvědové a agenti. V jednom z posledních čistých výprodejů, který se konal v Paříži roku 1816, nakoupil knihkupec a nakladatel Jacques-Simon Merlin tolik knih, že s nimi mohl zaplnit od sklepa až po půdu dva pětipatrové domy, které si opatřil výhradně k tomuto účelu.⁷⁾ Tyto svazky, z nichž mnohé byly vzácné a drahocenné, se prodávaly na váhu papíru, a to v době, kdy nové knihy byly stále velmi drahé. Například během prvního desetiletí devatenáctého století stál nedávno vydaný román jednu třetinu měsíční mzdy zemědělského dělníka, zatímco první vydání *Le Roman comique* od Paula Scarrona (1651) bylo možné získat za desetinu této částky.⁸⁾

Knihy, které revoluce zrekvírovala a které nebyly ani zničeny, ani prodány do zahraničí, se nakonec rozdělily mezi veřejné knihovny, ale užitek z nich mělo jen málo čtenářů. Po celou první polovinu devatenáctého století byla otevírací doba do těchto *bibliothèques publiques* omezena, po návštěvnicích se přísně vyžadovalo vhodné oblečení, a tak vzácné knihy stály zapomenuté a nečtené v regálech⁹⁾ a opět na ně sedal prach.

Nikoli však nadlouho.

■ Guglielmo Bruto Icilio Timoleone, Conte Libri-Carucci della Sommaia, se narodil roku 1803 ve Florencii ve staré šlechtické toskánské rodině. Studoval právo a matematiku, a právě v ní dosahoval takových úspěchů, že ve dvaceti letech dostal nabídku na profesuru matematiky na univerzitě v Pise. V roce 1830, zřejmě pod hrozbou nacionalistické organizace karbonářů, emigroval do Paříže a brzy poté se stal francouzským občanem. Hraběte Librio, jak si zkrátil své zvučné jméno, uvítali francouzští akademici a pro jeho vědecké úspěchy jej zvolili členem Institut de France, jmenovali profesorem přírodních věd na pařížské univerzitě a udělili mu řád Čestné legie. Libri se však zajímal i o jiné věci

J O S E F S U D E K Příchod podzimu 1932 (sbírka PPF Art)

než o vědu; byl také vášnivým milovníkem knih, do roku 1840 shromáždil pozoruhodnou sbírku knih a obchodoval s rukopisy a vzácnými tisky. Dvakrát se pokoušel získat místo v Královské knihovně, ale neuspěl. Poté, v roce 1841, byl jmenován tajemníkem komise pověřené dohlížením nad úředním „obecným a podrobným katalogem všech rukopisů, v jazycích starověkých i moderních, které se dnes nacházejí ve veřejných knihovnách všech departmentů“.¹⁰⁾

Sir Frederic Madden, správce Oddělení rukopisů Britského muzea, popsal první setkání s Librim, ke kterému došlo 6. května 1846 v Paříži: „Podle jeho zevnějšku to vypadalo, jako kdyby nikdy nepoužíval mýdlo, vodu ani kartáč. Místnost, do níž nás uvedl, nebyla širší než šestnáct stop, ale byly v ní regály až po strop zaskládané rukopisy. Okna byla dvojítá a v krbu hořelo uhlí a koks, a to vydávalo teplo, které bylo spolu s pachem vycházejícím z hromad pergamenů tak nesnesitelné, že jsem skoro nemohl dýchat. M. Libri si všiml, jaké nám to působí potíže, a otevřel jedno z oken, avšak záhy bylo zřejmé, že je mu proud vzduchu nepříjemný a že má uši zacpané vatou, jako kdyby se musel stále chránit před průvanem! M. Libri je poněkud tělnatý, má jemné, avšak široké rysy.“¹¹⁾ Co však Sir Frederic tehdy nevěděl — hrabě Libri byl jedním z největších zlodějů knih všech dob.

Podle Tallemanta des Réaux, velkého klevetníka ze sedmnáctého století, nejsou krádeže knih zločinem, pokud se knihy neprodávají.¹²⁾ Rozkoš držet v rukou vzácný svazek, obracet stránky,

kteří nebude obracet nikdo jiný bez jeho svolení, to Libriho nepochybně muselo do jisté míry ponoukat. Zda učeného bibliofila nečekané zlákal až pohled na takové množství krásných svazků, anebo zda jej k žádosti o takové místo přiměla především jeho lačnost po knihách, to už se nikdy nedozvíme. Vybaven oficiálním pověřením a oděn do širokého pláště, pod nímž skrýval své poklady, získal Libri přístup do knihoven v celé Francii, kde mu jeho odborné znalosti umožnily vybírat skryté hrozinky. V Carpentrasu, Dijonu, Grenoblu, Lyonu, Montpellier, Orléansu, Poitiers a Tours nekradl jen celé svazky, ale také vyřezával jednotlivé stránky, které potom vystavoval a někdy prodával.¹³⁾ Pouze v Auxerre si kořist neodnesl. Podlézavý knihovník, horlivě se snažící uspokojit úředníka nesoucího podle dokumentů titul *Monsieur le Secrétaire a Monsieur l'Inspecteur Général*, ochotně dovolil Librimu pracovat v knihovně v noci, trval však na tom, že po jeho boku bude stát strážce, aby mohl monsieurovi splnit každé přání.¹⁴⁾

První obvinění proti Librimu se objevila v roce 1846, ale snad proto, že zněla tak nepravděpodobně, je nikdo nebral na vědomí a Libri mohl ve vykrádání knihoven pokračovat. Začal rovněž organizovat důležité aukce některých ukradených knih a k těmto aukcím připravil vynikající a podrobné katalogy.¹⁵⁾ Proč tento vášnivý bibliofil prodával knihy, které s tak velkým rizikem ukradl? Snad podobně jako Proust věřil, že „touha dává všem věcem růst, vlastnictví je všechny nechá uvadat“.¹⁶⁾ Snad chtěl vlastnit jen těch pár vzácností, které ze své kořisti vybral jako drahocenné perly. Snad je prodával z pouhé touhy po penězích — ale to je zdaleka nejméně zajímavá domněnka. Ať už byly jeho důvody jakékoliv, prodej kradených knih nemohl nadále zůstat nepovšimnut. Obvinění se množila a o rok později zahájil veřejný žalobce tajná vyšetřování — ta však utulal předseda ministerské rady M. Guizot, Libriho přítel a svědek na svatbě. Je pravděpodobné, že aféra by nebyla odhalena, kdyby revoluce z roku 1848, která ukončila červencovou monarchii a vyhlásila druhou republiku, nebyla odhalila Libriho složku skrytou v Guizotově pracovním stole. Libri byl varován a spolu se ženou uprchl do Anglie, nikoli však bez osmnácti beden knih v hodnotě 25 000 franků.¹⁷⁾ V té době vydělával kvalifikovaný dělník něco kolem čtyř franků denně.¹⁸⁾

Na Libriho obranu se sešikovala (marně) řada politiků, umělců a spisovatelů. Někteří měli z jeho pletich zisk a nechtěli být do skandálu zapleteni; jiní ho považovali za úctyhodného vědce a nechtěli nyní vypadat jako hlupáci. Zvláště horlivě se Libriho zastával spisovatel Prosper Mérimée.¹⁹⁾ Libri Mériméeovi v bytě jednoho přítele ukázal slavný Tourský Pentateuch, iluminovaný svazek ze sedmého století; Mérimée, který často cestoval po Francii a navštěvoval četné knihovny, poznamenal, že tento Pentateuch viděl v Tours; Libri pohotově Mériméeovi vysvětlil, že to, co viděl, byla francouzská kopie originálu, který získal Libri osobně v Itálii. Mérimée mu věřil. V dopise Édouardu Delessertovi z 5. června 1848 Mérimée tvrdil: „Pro mě, který vždycky říkal, že sběratelství vede lidi ke zločinu, je Libri nejčestnějším sběratelem a s výjimkou Libriho nevím o nikom, kdo by do knihoven vracel knihy, které jiní ukradli.“²⁰⁾ A konečně dva roky poté, co byl Libri shledán vinným, publikoval Mérimée v *La Revue des Deux Mondes*²¹⁾ tak důraznou obhajobu svého přítele, že se musel dostavit k soudu, obžalován z pohrdání soudem.

Pod důkazním břemenem byl Libri odsouzen *in absentia* k deseti letům vězení a ke ztrátě veřejných funkcí. Lord Ashburnham, který od Libriho prostřednictvím knihkupce Josepha Barroise

koupil další vzácný iluminovaný Pentateuch (tentokrát ukradený z veřejné knihovny v Lyonu), důkazy o Libriho vině uznal a knihu vrátil francouzskému velvyslanci v Londýně. Pentateuch byl jedinou knihou, kterou Lord Ashburnham vrátil. „Blahopřání, která původce takového velkomyslného činu dostával ze všech stran, ho nicméně nepřiměla k tomu, aby to zopakoval s ostatními rukopisy ze své knihovny,“ podotkl Léopold Delisle,²²⁾ který v roce 1888 sestavil katalog Libriho krádeží.

Ovšem tehdy ještě Libri neutřhl závěrečnou stránku své poslední ukradené knihy. Z Anglie odešel do Itálie a usadil se ve Fiesole, kde 28. září 1869 zemřel, neospravedlněn a v bídě. A přesto se nakonec svým žalobcům pomstil. Toho roku, kdy Libri zemřel, koupil matematik Michel Chasles, který byl zvolen Libriho nástupcem v Institut de France, neuvěřitelnou sbírku autografů, o nichž byl přesvědčen, že mu přinesou proslulost a závist. Obsahovala dopisy od Julia Caesara, Pythagora, Nerona, Kleopatry i nepostižitelné Marie Magdalény — a u všech se nakonec prokázalo, že to jsou padělky, které zhotovil slavný falzifikátor Vrain-Lucas. Jeho požádal o návštěvu u svého nástupce právě Libri.²³⁾

■ Krádež knih nebyla v Libriho době novým zločinem. „Dějiny bibliokleptomanie,“ píše Lawrence S. Thompson, „sahají k počátkům knihoven v západní Evropě a nepochybně je lze vystopovat dokonce i hlouběji po celou existenci řeckých a orientálních knihoven.“²⁴⁾ Nejstarší římské knihovny obsahovaly zejména řecké knihy, neboť Římané Řecko velmi důkladně vyplnili. Královskou makedonskou knihovnu, knihovnu Mithridáta z Pontu, knihovnu Apellikona z Teosu (tu později používal Cicero) — ty všechny Římané vyloupili a převezli na římskou půdu. Ani první křesťanská staletí nebyla ušetřena: koptský mnich Pachomius, který v prvních desetiletích třetího století zřídil knihovnu ve svém klášteře v Tabennisi v Egyptě, prováděl každý večer kontrolu katalogu, aby se ujistil, že knihy byly vráceny.²⁵⁾ Při nájezdech do anglosaské Anglie ukradli Vikingové iluminované rukopisy mnichů, pravděpodobně kvůli zlatu ve vazbě. Jeden z těchto bohatých svazků, *Codex Aureus*, byl ukraden někdy v jedenáctém století, museli jej však vykoupit zpět jeho původní majitelé, protože zloději pro něj nemohli najít odbyt nikde jinde. Zloději knih sužovali středověk i renesanci; v roce 1752 vydal papež Benedikt XIV. bulu, podle níž měli být zloději knih trestáni exkomunikací.

Jiné hrozby byly svěštější, jak ukazuje tato výstraha vepsaná v cenném renesančním svazku:

My Master's name above you see
Take heede therefore you steale not mee;
For if you doe, without delay
Your necke ... for me shall pay.
Locke doune below and you shall see
The picture of the gallowstree;
Take heede therefore of thys in time,
Lest on this tree you highly clime!²⁶⁾

Anebo tento nápis, který se nachází v knihovně kláštera San Pedro v Barceloně:

Tomu, kdo krade knihu nebo si ji půjčuje od majitele a nevrací, ať se mu v ruce promění v hada a uškne jej. Ať ochrne a všechny údy mu upadnou. Ať v bolestech chradne a hlasitě volá o milost, ale jeho muka ať nepřestanou, dokud se nerozloží. Ať mu knižní červi

rozežerou vnitřnosti na znamení červa smrti, který neumírá. A když nakonec půjde vstříc konečnému trestu, ať jej plameny pekla navždy stravují.²⁷⁾

A přesto se zdá, že žádné kletby neodstraší ty čtenáře, kteří jsou jako blázniví milenci rozhodnutí, že některá kniha bude jejich. Nutkání nějakou knihu vlastnit, být jejím jediným majitelem je druhem dychtivosti, který se od jiných liší. „Kniha se čte lépe,“ doznal Libriho současník Charles Lamb, „když je naše, je nám natolik blízká, že známe topografii jejích skvrn, oslích uší, když v ní můžeme podle nečistot poznat, že jsme ji četli u čaje a jedli přitom máslové sušenky.“²⁸⁾

Akt čtení zakládá intimní, fyzický vztah, na němž se podílejí všechny smysly: oči vysávají slova ze stránky, uši rozeznávají zvuky čteného, nos vdechuje známou vůni papíru, lepidla, inkoustu, lepenky nebo kůže, hmat hladí drsnou nebo hladkou stránku, měkkou nebo tvrdou vazbu; občas dokonce i chuť, když si čtenář sliní prsty (právě tak vrah tráví své oběti ve *Jménu růže* Umberta Eca). To všechno nejsou mnozí čtenáři ochotní sdílet s nikým jiným — a pokud kniha, kterou si chtějí přečíst, patří někomu jinému, je dodržení majetkových zákonů stejně obtížné jako zachování věrnosti v lásce. Hmotné vlastnictví se také občas

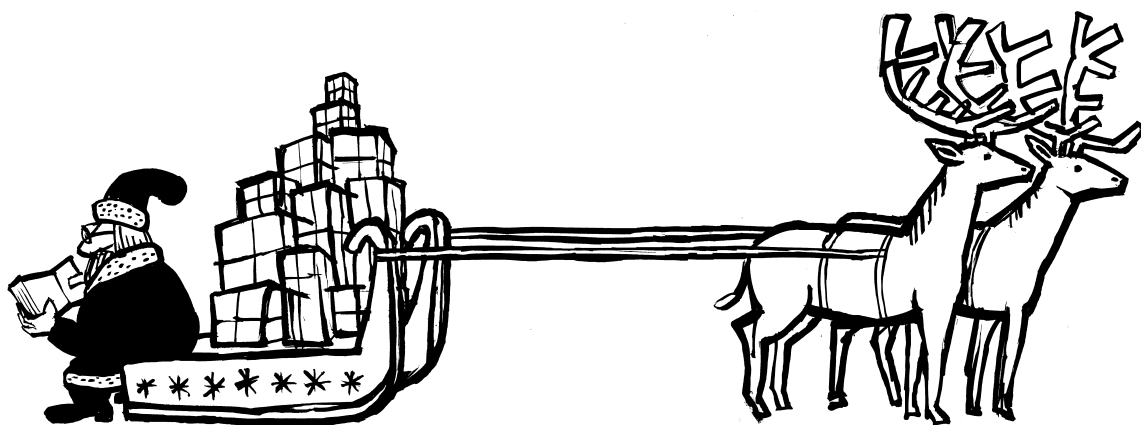
stává synonymem pocitu intelektuálního porozumění. Začínáme si myslet, že knihy, které vlastníme, jsou knihami, které známe; jako kdyby v knihovnách stejně jako u soudu pro vlastnictví platilo, že je z devíti desetin zákonem; hledět na hřbety knih, kterým říkáme naše, jak poslušně stojí na stráži podél zdí našeho pokoje, ochotné mluvit k nám a jenom k nám při pouhém mrknutí oka na stránku, nám dovoluje říkat „to všechno je moje“, jako kdyby nás pouhá jejich přítomnost naplňovala moudrostí, aniž bychom se museli skutečně propracovávat jejich obsahem.

V tomto jsem se provinil stejně jako hrabě Libri. Dokonce i dnes, kdy se topíme v tuctech vydáních a v tisícovkách totožných výtisků, jsem si vědom toho, že onen svazek, který držím v ruce, právě ten a žádný jiný, se stává Knihou. Poznámky, skvrny, takové či onaké stopy, určitý okamžik a místo charakterizují tento svazek stejně jistě, jako kdyby to byl rukopis nevyčísitelné hodnoty. Můžeme se zdráhat Libriho krádeže ospravedlnit, ale ona hluboká touha, ono nutkání být, alespoň na okamžik, jedinou osobou, která může knihu nazývat „svou“, je vlastní více čestným mužům a ženám, než bychom byli ochotni připustit.

(Z knihy Alberta Manguela *Dějiny čtení*
přeložila Olga Trávníčková)

POZNÁMKY

- 1) Walter Benjamin: „Paříž, hlavní město devatenáctého století“, in *Dílo a jeho zdroj*, ed. Růžena Grebeníčková (Praha 1979).
- 2) François-René Chateaubriand: *Mémoires d'outre-tombe* (Paris 1849–1850).
- 3) Jean Viardot: „Livres rares et pratiques bibliophiliques“, in *Histoire de l'édition française*, díl 2 (Paris 1984).
- 4) Michael Olmert: *The Smithsonian Book of Books* (Washington 1992).
- 5) George Haven Putnam: *Books and Their Makers during the Middle Ages*, díl 1 (New York 1896–1897).
- 6) Tamtéž.
- 7) Pierre Riberette: *Les Bibliothèques françaises pendant la Révolution* (Paris 1970).
- 8) Bibliothèque Nationale: *Le Livre dans la vie quotidienne* (Paris 1975).
- 9) Simone Balayé: *La Bibliothèque Nationale des origines à 1800* (Geneva 1988).
- 10) Madeleine B. Stern — Leona Rostenberg: „A Study in Bibliokleptomania“, in *Bookman's Weekly*, č. 67, New York, 22. června 1981.
- 11) Citováno in A. N. L. Munby: „The Earl and the Thief: Lord Ashburnham and Count Libri“, in *Harvard Literary Bulletin*, díl XVII (Cambridge, Mass. 1969).
- 12) Gédéon Tallemant des Réaux: *Historiettes* (Paris 1834).
- 13) Albert Cim: *Amateurs et Voleurs de Livres* (Paris 1903).
- 14) Tamtéž.
- 15) Léopold Delisle: *Les Manuscrits des Fonds Libri et Barrois* (Paris 1888).
- 16) Marcel Proust: *Les Plaisirs et les jours* (Paris 1896).
- 17) Munby: „The Earl and the Thief“, cit. dílo.
- 18) Philippe Vigier: „Paris pendant la monarchie de juillet 1830–1848“, in *Nouvelle Histoire de Paris* (Paris 1991).
- 19) Jean Freustié: *Prosper Mérimée, 1803–1870* (Paris 1982).
- 20) Prosper Mérimée: *Correspondance*, ed. Maurice Parturier, díl V: 1847–1849 (Paris 1946).
- 21) Prosper Mérimée, „Le Procès de M. Libri“, in *Revue des Deux Mondes*, Paris, 15. dubna 1852.
- 22) Delisle: *Les Manuscrits des Fonds Libri et Barrois*, cit. dílo.
- 23) Cim: *Amateurs et voleurs de livres*, cit. dílo.
- 24) Lawrence S. Thompson: „Notes on Bibliokleptomania“, in *The Bulletin of the New York Public Library*, New York, září 1944.
- 25) Rudolf Buchner: *Bücher und Menschen* (Berlin 1976).
- 26) Thompson, „Notes on Bibliokleptomania“: Před sebou vidíš jméno mého pána, dej si pozor, abys mě neukradl; protože jestli to uděláš, bez odkladu mi za to zaplatíš svým krkem. Podívej se níže a uvidíš obrázek šibenice; dej si tedy na to pozor včas, nebo na ní budeš viset!
- 27) Cim: *Amateurs et voleurs de livres*, cit. dílo.
- 28) Charles Lamb: *Essays of Elia*, druhá řada (London 1833).

kresba David David

Sedm sinajských sonetů

LUBOR KASAL

„Pane Sýkoro, vedete mě domů?“ „Vedu.“
František Hrubín

1/ *Výstup na horu Choréb*

Na hoře Sinaj Beduín
do zimy nabízí: Mattress! Blanket!
A v dekách strašný horský džin
je zaklet

jak ten umí vysát všechny síly
Mart'ani slabí jsou a jiní
takové si je vyprosili
Beduíni

A strašný džin se pochechtává
po nohách chňapá hora dravá
kamenná tráva

Mart'any nové autobus vyvrhává:
hle ta bleďá kůže zvláštní hlava
sláva a sláva

2/ *V hotelu*

A za zdmi hltat vesele
Výstřih je růžově hluboký
kalhoty spadlé na boky —
samička změněná na sele

Takové ráno zaslouží si nemnozí
Holka tryskající do mléka
dortem se cpe sklenicí protéká
naběhlé břicho jí vůkol hlomoží

kalhoty padají stále níž...
Ahmede chlapče že je to krása?
Pár kapek přílnavých jistě vyroníš

z tohohle masa
To budeš čučet to tě to vepřové poleká —
kunda západního člověka

3/ *Na trhu*

Ovšem více než západní
mnohem znamenitější a obdivu hodnější je
kunda ruská když se rozední
na ni tady nikdo nemá nikdo ji nezašije

samá zlatá bář a tetování od mafie
medovým mazaná vlasem
pysky zatleská: Jsem která jsem!
Ta nikdy nezůstane bez pánů...

Však jest psáno v Koránu:
Při hoře Sinaj
trest Pána tvého nevyhnutelně udeří

A tak není trpčí úděl než ruských kadeří:
Děvče se v řetízcích hrabá
a pak vybere si křížek — křížek od Araba

4/ *Korálový útes*

Ó tvrdý ty ostrý ó uhličítane!
Obouchané je stehno ranky nepočítané
a voda natěsno sešlapaná jako zeli
ucpává průrvy jež v tobě zely

uhličítane zelený žlutý modrý
ulity shluklé hranaté nozdry
zobáčky rybí zahnuté pro lapání
šeročerva jenž ve tmě cigáro bání

rudě si odklepne na balvany
na drsné mozky a hladké pyje
Ó uhličítane v svých jizvách omývaný

ještě se v tobě vlny cedí ještě to žije —
ze stehna ranky krví se vyřinou
nad nekonečnou modřinou

5/ Poušť

Pořád jsou vidět jezera
která tu vyschla kdysi
z každého kopce příšera
do štěrku škleby vmísí

Ze skály skála — skála na prach
eroze jak z učebnice
v jezeru ráchá se rarach
a jeho měsíčnice

Někde se pohne pískomíl
jinde zas velbloudí hrby
a hvězdy nebeské svrbí a svrbí

to ze stínů kámen vymámil
svítících kůstek na sta
Prostě poušť — přecpaná hustá

Lubor Kasal; foto: Petr Francán

6/ V hotelu

Každý večer obchází zdi toho koncentráku naruby
Smrad'och — přes rameno má přehozen podivný
Výfuk motorkový a vyprd'uje nasládlý
Kouř proti hmyzu

Bachař střežící aby nikdo vězně neosvobodil a
Neodvezl z koncentráku do svého hladového sklepa
Rychle vstoupí do kouře jakmile
Smrad'och kolem něj prohrčí

Smrad'ochova žena a děti bydlí v daleké
Káhirske hrobce která vypadá jako garáž
Bachařova žena a děti bydlí také v bývalé hrobce

Mrtvoly byly odstěhovány — smrad'och a bachař se
Každý večer u koncentráku zbavují červů a komárů
Oba vždy v dobrém rozmaru

7/ Výstup na horu Choréb

Za krokem krok tupý a nebystrý
Dyšně vynášejí na Sinaj horu
břicha a biskupy a — kanystry
s vodou pro potvoru

která tam sedí až na vrcholu
a prudce žízni
stovky let hledíc dolů...
Kolik je třeba unést trýzni

než potvora naloká se hrůz
rozpráší nad světem vlhký trus
volná skrz papežský kanystrus

Zakráká pak se rozkatí:
Meja meja radujte se proklati
desatero už přece neplatí

Lubor Kasal (nar. 1958) je básník, působí jako
šéfredaktor literárního občasníku *Tvar*.
Žije v Praze.

Standa slaví narozeniny 22. 12.

ARNOŠT GOLDFLAM

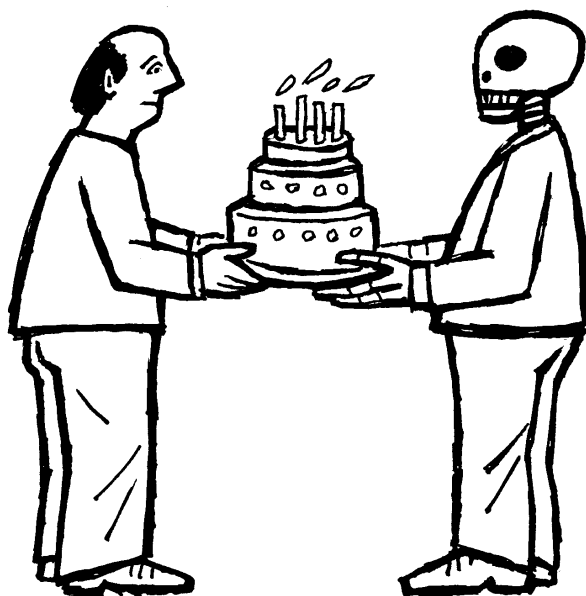
Každý rok, těsně před vánočními svátky, slaví Standa narozeniny. I když, ono se to řekne, slaví narozeniny, on je doopravdy moc neslaví, ba dokonce ani o nějaké oslavy moc nestojí. Ve skutečnosti to vypadá tak, že v kanceláři, kde Standa pracuje, si kolegové takovou malou oslavičku vynutí, ovšem nijak protivně nebo dokonce násilně. Ne, to vůbec ne. Ono, jak řečeno, je před vánočními svátky, panuje jakási atmosféra napětí a nakupují se dárky a lidé jsou vděční za každou záminku, kdy se najde chvilka klidu a může se jen tak nezávazně posedět a poklábosit. Za dva dny je Štědrý den, to bude zase zmatek doma, člověk se zastaví až večer, na chvilku vydechne, snad, aby v kruhu rodinném trpěl následujících několik dnů svátků. Takový měl aspoň Standa z lidí v kanceláři pocit. Skoro nikdo se jednoznačně na svátky netěšil. Ne že by byli neradi doma, to se nedá říct, ale nebyli zvyklí bývat se svou rodinou tak dlouho pohromadě, nevěděli, co jiného o Vánocích dělat, než bývá zvykem, a ani si netroufali tuto tradici rušit. Takže si opravdovou chvíli odpočinku, klidu, opravdové pohody a nenucenosti užívali všichni tam, kde se zdálo, že mají všeho až po krk, totiž právě v kanceláři. A k tomu se výborně hodily Standovy narozeniny. Byly v den, který jako by byl vybrán nějakou vyšší mocí. Člověk se dokonce mohl doma vymluvit, že je to jakási tradice, že by se někdo mohl zlobit a mohlo by se to projevit na platu nebo odměnách, ne-li dokonce zamýšleném povýšení. Prostě, člověk musí držet basu, jak se říká, přes to nejede vlak, a doma se to těžko vysvětluje, to by se musely znát poměry zrovna na tomhle konkrétním pracovišti, že. Takže v domovech a rodinách spolupracovníků si nikdo netroufl nic namítat, aby nebyl obviněn, že kvůli němu na to partner či partnerka — a potažmo celá rodina — doplatili. A ještě jedna věc, velmi důležitá. Lidé se mohli napít, dostat se trochu do nálady, zafírtovat, ne-li dokonce prožít romanci mimo domov a rodinu. Standa znal dokonce na pracovišti vztahy, které fungovaly jako paralelní manželství už řadu let a nikdo se tomu nedivil, bylo to obvyklé a nijak výjimečné. Někdy se to proměnilo, jako když se řekne škatule, hejbejte se. A pak to zas fungovalo pár let, měsíců nebo týdnů dál.

Standa sám nebýval rád středem pozornosti. V tomto případě to po něm ani nikdo nežádal, byla to taková služba kanceláři, že se Standa zrovna v tenhle den narodil. Kolegové a kolegyně přišli, každý donesl něco k jídlu a pití, a když se to dalo dohromady, nebylo toho málo. Formálně se popřálo Standovi, ten něco zamumlal a už se otvíraly láhve, jedlo se a pilo. Standa z jakési setrvačnosti také donesl dort, který mu žena pro kolegy upekla, každému kousek nabídl a tím bylo povinností učiněno zadost. Jakmile všichni Standovi poblahopřáli, vlastně jakmile halasně

ťukli flaškou o stůl, rozbalili grilované kuře, chlebičky nebo jiné pochutiny, dali se všichni do jídla a pití a na oslavence se zapomnělo. Někdy se ještě chvíli zůstalo pohromadě, při zvláštních příležitostech. To když pan Kotas dovezl elektrickou troubu a v ní, přímo v kanceláři, upekl dvě nutrie, které od někoho, u nich na okraji města, dostal. Jindy zase, opět tento Kotas, kterého tyto příležitosti nějak potkávaly, údajně svým vozem porazil srnku nebo jelena a doma vše zpracoval a donesl pak kolegům výborný guláš, za který pak byl ode všech chválen. Ostatně byl chválen vždycky. Jen jednou, když upekl psa, nechal všechny sníst jejich porci, chválit chutnou krmí a pak jim teprve prozradil, co to konzumovali, udělalo se pár kolegyním zle a na Kotase se chvíli hněvaly, ne však dlouho.

Ženy, které rády vařily, používaly tyto oslavy jako příležitost vyzkoušet zde jídla, která teprve pak mohly nabídnout rodině, takže různé pochoutky, například lasagne, krtkův dort nebo ovocný speciální salát paní Popelkové, byly poprvé konzumovány zde, v kanceláři, při příležitosti Standových narozenin.

Standa se na ty narozeniny docela těšil. Seděl, pozoroval spolupracovníky, jak si tu oslavu užívají, a mohl odejít, kdy se mu zachtělo, protože si ho už nikdo moc nevšímal. Ostatní, sdružení v hloučcích, se vesele bavili, povídali si, jedli a pili. Bylo

Beletristický blok doprovázejí ilustrace Davida Davida

ještě docela brzy, ani ne poledne, slunce zářilo okny rozlehlé kanceláře a venku byl jasný, mrazivý zimní den a svítil, z noci ještě čerstvě napadlý, bílý sníh. Domů Standa spěchat nemusel, ostatně bylo i brzy, tak ani nemohl. Svátky se totiž ve Standově rodině nijak zvlášť neslavily. Samozřejmě, rodina se sejde, bude večeře i dárky, nicméně Standa byl odchován v tradiční středoevropské židovské, skoro asimilované rodině, navíc po válce, kdy měli někteří Židé pocit, že bude lepší, když nebudou viditelní, ani zjevem ani zvyky, že si tak možná zachrání život před možným pronásledováním. Bylo sice jasné, že je to jen iluze, že se spoléhají na něco, čemu sami moc nevěřili. A tak na druhé straně přece jen jakési zlomky zvyklostí dodržovali, navštěvovali o svátcích synagogu a účastnili se obřadů, aniž by nějak hlouběji znali jejich smysl. Zároveň se držely i svátky většinového obyvatelstva, Velikonoce, Nový rok, Dušičky i ty, právě se blížící, Vánoce. Přibližně v tu dobu slavili také Židé svou Chanuku. A tak, tradičně, Standova smíšená rodina slavila i tyto svátky jakýmsi ekumenickým eintopfem. Zkrátka, svátky se držely. Standova žena ostatně vyrostla v obdobně vlažné rodině křesťanské, takže tu nebyly důvody k nějakým svárům. Navíc, i kdyby se oba chtěli nachýlit na tu nebo onu stranu, nebyla k tomu příznivá situace, poněvadž v obou církvích nabyta vrchu jakási nesmlouvavost a přísnost a s tím si žádný z nich nevěděl rady. Jejich děti, dva hoši, už také dorůstaly a měly spíše odstředivé než dostředivé tendence. Navíc byli také zaujati svými zájmy a koníčky, jichž měli dost a dost, takže ke svým rodičům měli sice celkem přátelský, nicméně dosti přezíravý vztah. Standa pocítil dojetí, zdálo se mu pojednou, že je se svou rodinou takovým ostrůvkem. Jejich vztahy byly, jak si náhle uvědomil, přátelské, ohleduplné, snad až láskyplné. S ženou byli pohromadě už čtyřicet let a pořád se měli rádi, i to ho naplňovalo setrvalou, takovou lehce bolestnou radostí.

Standa vyšel na chodbu. Z kanceláře slyšel cinkání sklenek a příborů, lehký šum hovoru a cítil závan kouře z cigaret. Vytryskl smích a zase umkl. Standa se podíval na hodinky a s překvapením zjistil, že už zase uplynula další hodina. Za tři hodinky může jít domů! Chvilí se rozmýšlel, jak využít čas, a řekl si, že seběhne o pár poschodí níž, k závodní doktorce, poněvadž měl před pár týdny celkem drobné potíže a právě v těchto dnech měly být hotovy výsledky všelijakých těch vyšetření, kterým se musel podrobit.

„Ano, zajdu tam, to bude nejlepší!“ řekl si, že nepojede výtahem a těch pár poschodí seběhne. Měl rád ten dům, byla to úřední budova ze začátku dvacátého století, se širokým žulovým schodištěm, železným litinovým zábradlím a dlouhými chodbami, kde se řadou táhly vysoké, matně hnědé a časem trochu sešlé dveře. Seběhl a za chvíli už klepal na dveře závodní lékařky, byly to snad jediné bílé dveře v budově. Po chvíli čekání se totiž rozhodl zaklepat, poněvadž v čekárně nikdo nebyl. „Dále!“ ozvalo se a Standa vešel. Doktorka sebou cukla, vypadalo to, jako by se lekla.

„Čeho se léká?“ pomyslel si Standa.

Doktorka hluboce vzdychla.

„Proč vzdychá? Snad nakonec není nemocná? Teď, před svátkama? Chudák...“ pomyslel si Standa.

„Už jsem si říkala, že vás zavolám, abyste se za mnou stavil,“ zamyšleně poznamenala doktorka a krouživým pohybem si dlaněmi obou rukou třela svědivé čelo. Měla nějakou kožní chorobu, a vždycky když byla nervózní, si takto, možná bezděky, ulevovala.

„Těžké je to, těžké... jak to jenom... jak bych...“ doktorka kývala hlavou ze strany na stranu a hrozilo snad nebezpečí, že si z obličejů sloupne několik vrstev, snad až na holé maso, jak horlivě kroužila dlaněmi.

„Jen směle do toho, paní doktorko! Už máme výsledky? Budu muset docházet na injekce, ne? Jen klid, mně to nijak nevadí. Já se nemůžu dívat, když to je někomu jinému, ale mně, to mi vůbec nevadí. Tak jak to vypadá? Totiž,“ ztišil na chvíli Standa hlas, „já mám dnes narozeniny, tak něco snesu,“ zasmál se Standa.

„No!“ Doktorka vypustila vzduch jako parní lokomotiva. Bylo vidět, že se chystá něco říct, ale nemůže se k tomu dost dobře odhodlat. Vydatně si ještě jednou promnula obličej a pak se náhle podívala na Standa: „Pane Stando, tak přišly ty výsledky!“

„No a co? Je tam nějaký problém?“ divil se Standa. Pomyslel si, že možná bude muset změnit doktora. „Půjdu k obvodní, tam, co bydlíme, tahle je nějaká pomalá.“ Ale trpělivě čekal, co z doktorky vyleze.

„Pane Stando... je to špatné. Těžko se mi to říká... je to zlé. Je to... horší, než by si mohl člověk vůbec myslet.“

„Co tím myslíte?“ zůstával Standa kupodivu stále klidný, jako by se jednalo o někoho úplně jiného.

„Konec, pane Stando, je mi to moc líto. Je konec...“ znovu odfoukla doktorka.

„Vánoce jsou v prčicích!“ pomyslel si Standa. Stále ještě všechno nepochopil. „Jaký konec, musím do nemocnice?“

„Ani to ne, nezlobte se... i na to už je pozdě, nedá se už nic dělat. Vůbec nic,“ tiše a se skloněnou hlavou řekla lékařka, dokonce ani ruce, které měla položeny na stole, se nehnuly.

„Já umřu?“ opatrně se zeptal Standa. „A kdy, za jak dlouho? Kolik mám času? Víte, paní doktorko, že mě taková věc vůbec, ale vůbec nenapadla? Váš by to napadlo?“

Doktorka se zamyslela a potom velmi vážně odpověděla, jako by to bylo v té chvíli to nejdůležitější: „Nevím, možná...“ a pak už tak věcně, skoro nezúčastněně dodala: „Výsledky přišly včera večer... a dávají vám tak nanejvýš den, možná hodiny. Takže teď zbývá... kolik? Tři, čtyři hodiny? Asi tak.“ Pak se podívala Standovi do očí: „Nemůžu nic dělat, pane Stando, vůbec nic. Jedině že byste chtěl... zemřít v nemocnici, tak vás tam můžu nechat odvézt. Jenom to. Víc nic.“

„Jenom to?“ řekl Standa, ale nečekal na odpověď. V té chvíli už vycházel z ordinace a mechanicky pozdravil. „Na shledanou.“ Doktorka si promnula obličej a udiveně vzhledla za odcházejícím Standou, v té chvíli už vlastně hleděla na dveře, které se právě dovíraly.

Na chodbě si Standa na chvíli musel sednout na lavici, která tam stála. Byly ty lavice, dřevěné s opěradly, na každé chodbě, aby se příchozí mohli posadit, než na ně přijde řada. Standa seděl, necítil sice žádnou slabost, únavu ani bolest, potřeboval si ale všechno rozmyslet. Rozhlížel se kolem, pozoroval lavice, které stály podél stěny v určitém odstupu, a pomyslel si, že už jsou staré, nepohodlné a potřebovaly by vyměnit. Sevřelo se mu hrdlo. „Tak ty blbé lavice vidím naposledy. Dnes naposled. Ony mě vlastně přežijí, ty hloupé lavice! Už dávno měly být pryč a pořád tady trčí! A já jsem tady měl ještě pobýt a jdu pryč. Teda... budu pryč. Tak! Co teď, co teď?“ Hlavou se mu honily myšlenky, ale neměly žádný smysl ani řád. Byly to útržky, neuspořádané, kusé a někdy dětské. Standu napadlo, že by možná měl jít umřít domů. Ale pak si zase řekl, že domů ne, co by tam dělali s jeho mrtvolou. Lepší bude, když ho do márnice odvezou odsud, ze

zaměstnání. Uvažoval, jestli bude někomu z kanceláře po něm smutno. Budou na něho vzpomínat? Budou ho postrádat? Čí narozeniny budou před Vánoci slavit? Asi budou muset někoho přijmout — ale vybírat pracovníka podle toho, kdy má narozeniny? To přece nejde! Pak si řekl, že se tím nebude zabývat, že to už není jeho věc. On přece umírá a nebude v posledních chvílích života řešit, čí narozeniny se budou slavit. Taky ho napadlo, že je zítra výplata, dokonce mají dostat nějaké odměny. To by se rodině hodilo, zvláště teď, když zůstanou, chudáci, sami. Standa se rozhodl, že tohle ještě zařídí, že půjde do účtárny a poprosí, aby ty peníze poslali, jindy si je totiž osobně přebíral, líbilo se mu mít v peněžence víc peněz, to vždycky šel pěšky domů a představoval si, co by tak koupil, jaké překvapení by ženě nebo synům dopřál. Dělal mu to radost. Peněz totiž většinou bývalo právě tak akorát, takže si opravdu mohl jen představovat. Vlastně chtěl ještě koupit i nějaké dárky! A co chystají pro něho, to už se taky nedozví. Při veškerém tom uvažování se rozhodl: „Ano, to je ono! Půjdu za paní Šnajderkovou, co sedí v účtárně, a domluví se s ní. Ona mě má, myslím, docela ráda, udělá to pro mě. Mám jí říct pravdu? Ne, to ne, nevěřila by tomu, vždyť mi před hodinkou ještě přála k narozeninám a přišla si taky přituknout... nic jí neřeknu! Nebudu ji lekat!“ rozhodl se Standa a zvedl se rychle z lavice. Zatočila se mu hlava. „Už je to tady!“ pomyslel si. „Už se to blíží.“

Opatrně se vydal nahoru. Účtárna sídlila o dvě poschodí výš. „Tolik schodů!“ pomyslel si. „Ujdu to vůbec?“

Šel pomalu, aby šetřil síly. Přidržoval se ohlazeného dřevěného zábradlí a stoupal schod za schodem. Před účtárnou se vydýchal a — jakoby nic — vešel dovnitř. Seděla tam jiná paní, ta byla v úradě nová, neznal ji a navíc vypadala, že je stále nasupená, že ji práce nebaví a styk s lidmi obtěžuje.

„Promiňte, prosím, kdepak je paní Šnajderková?“ zeptal se zdvořile. Dáma na něj pohlédla a zase, bez známky jakéhokoliv zájmu, se sklonila nad časopis, který si zrovna prohlížela. Standa zahlédl, že je právě na stránce Účesy hvězd, a když se podíval na její hlavu, viděl nemoderní drdol obarvených blondatých vlasů. „Hvězdy ti moc nepomůžou,“ pomyslel si. Dáma utrousila, hledíc na účesy hvězd: „To já nevím. Šla teď ven.“

Standa ucítil vlnu horka, která mu projela tělem, a zmocnila se ho panika, ale nahlas pravil opět velmi jemně: „A kdypak se, prosím, paní Šnajderková vrátí? Potřeboval bych s ní nutně mluvit... totiž.“

„To já nevím. Šla teď ven, vždyť jsem vám to už říkala,“ opakovala panička nevzrušeně, i když přece malinko důrazněji.

„Ale kam šla? Nevíte, prosím vás, kam šla?“ ptal se znovu a možná že v jeho hlase bylo něco, co přimělo paní k odpovědi, tentokrát ještě přijatelným tónem: „Šla si koupit svačinu.“

Standa zaváhal a pak řekl jen „děkuji“ a vyšel z kanceláře. Na chodbě si řekl, že to ověří, každý se přece může mýlit. Šel po chodbě, otvíral jedny dveře za druhými a sháněl se po paní Šnajderkové. Z jedné kanceláře dokonce volal do té jejich, kde, jak v pozadí slyšel, probíhala už dost hlučná zábava, nicméně, jak se dozvěděl, bez paní Šnajderkové. Pak se vrátil do účtárny. Zaklepal, pootevřel dveře a zeptal se: „Ještě nic?“, avšak bez odezvy. Sám tedy usoudil, že nic — jak vidno —, a usadil se znovu na lavici před účtárnou. Kolem proběhl nějaký pán a jen tak, v chůzi, řekl: „Šnajderková je prej nahoře, na sekretariátě.“

„Díky!“ málem zakřičel Standa a vyjel výtahem nahoru, na ředitelství. Na sekretariátě o Šnajderkové vůbec nevěděli. Zato Standa cítí, že už mu síly ubývají. Nevěděl, co má dělat, ve výtahu umřít nechtěl, a tak šel ztěžka po schodech dolů. Zdálo se mu, jako by byl někde na horách. „Tak málo kyslíku! Jak je to ředitelství vysoko!“ říkal si a šoural se dolů. U účtárny už měl strach znovu se ptát. Klesl na kolena a poslouchal za dveřmi, kde však bylo úplné ticho. „Kdyby mě tak někdo viděl! Klečím tady před účtárnou jako blázen, nalepený na dveře jak špión.“ Ztěžka se mu podařilo vstát a posadit se znovu na lavici. Cítil, jak mu ubývají poslední zbytky sil. Už ani dobře neviděl, jako by se chodbou šířila mlha, a když někdo občas vyšel z některých dveří, viděl Standa jen matný stín. Z kanceláří se linula hudba, úředníci poslouchali rádio. Ozývaly se koledy, odevšad jen koledy, zvonečky, hlasy a hlásky. Standovi se nesmyslně mihnul hlavou Otčenáš smíchaný s dětskou říkankou: „Otče náš, co děláš, žes tak vesel stále, posvět se jméno tvé, hop — a skákal dále.“ Standa chtěl tuhle míchanici vypudit z hlavy.

„Je to blbost! Úplná blbost!“ Nic jiného, rozumnějšího a lepšího, nepřicházelo. Standa seděl před účtárnou, slábl a cítil, že umírá. Paní Šnajderková stále nepřicházela. Koledy hrály, Standa umíral, Šnajderková nakupovala svačinu a blížily se Vánoce.

Autor (nar. 1946) je režisér, herec, dramatik a prozaik.

Evangelium podle Barnabáše

ŽIVOT JOSEFA Z DAMAŠKU (ZVANÉHO TÉŽ JÚSUF AD-DIMAŠQÍ) PŘEVYPRÁVĚL

ŠTĚPÁN KUČERA

1/ „A co ještěrky?“ zaútočil jsem.

„V názoru na to, jestli je dovoleno jíst maso ještěrek, se naše právní školy různí,“ Džafar si nervózně trhal prošeďivé vousy. „Velký Abú Thawr je dovoluje jíst, zatímco velký Abú Hanífa je proti...“

„A co hyeny?“

„V otázce hyen panuje podobná neshoda, například medínští právníci jejich maso schvalují, kdežto...“

„A ptáci?“

„Abú Hanífa zakazuje pouze vrány a supy...“ Džafar začínal být zoufalý, obecnstvo se pochechtávalo a i chalífa se na svém trůně dobře bavil.

„A jak je to s osly?“

Džafar konečně ucítil pevnou půdu pod nohama: „Zde je výklad islámského práva jednoznačný — jíst domácí osly je povoleno, jíst divoké osly zakázáno!“

„A co zvíře vzniklé zkřížením osla domácího a divokého?“ triumfoval jsem.

Chalífa nás přerušil tlesknutím a Džafar se přestal potit. „Dost! Výborně! V dnešní disputaci vítězí náš křesťanský přítel. Vtipně nám předvedl roztříštěnost našich právních škol... Časem s nimi budeme muset něco udělat. Přístup, Júsufo, zde je tvá odměna za vítězství.“ Došel jsem k trůnu, uklonil se a chalífa mi podal měšec dínarů. „Přeji si, aby ses s mým ulamá Džafarem utkal ještě v dalších debatách, a potom rozhodnu, kdo z vás bude konečný vítěz. Do té doby, Júsufo, přijmi pohostinství mého paláce. Džafare, vyber pro našeho přítele komnatu hodnou křesťanského učenice.“

Nemohl jsem uvěřit svým uším. Nedoufal jsem, že můžu v disputaci s chalífovým duchovním zvítězit, a dokonce pak okusit život v abbásovském paláci.

Moje rodina se hlásila k řecké církvi, otec měl lékařskou praxi v Damašku a já se před několika týdny vydal na zkušenou do Bagdádu, do centra říše. Znal jsem dobře Písmo svaté i Korán, a taky protiislámskou příručku svého rodáka Jana Damašského... Snad proto jsem sebral odvahu přihlásit se do jednoho z řečnických klání, která chalífa pořádá mezi křesťanskými a muslimskými učenici pro pobavení svého dvora. Za téma se obvykle volily rozmanité náboženské otázky, někdy i problémy filozofické.

Připadal jsem si jako v některé z pohádek tisíce a jedné noci, když mě Džafar vedl palácem a já němě obdivoval zlaté mozaiky a gobelíny na stěnách. Džafar mě přátelsky upozorňoval na citace z Koránu, kterými byly vyzdobeny zdi chodeb.

Potěšilo mě, že si moje útoky na islámské právo nebral osobně, očividně byl na podobná klání zvyklý. „Je to něco mezi gladiátorskými hrami a vystoupením kejklířů,“ řekl mi s úsměvem. „Ale nečekej, že bys mohl zvítězit, mám připravený trumf, který tě jistě překvapí.“ Potom se už k našemu náboženskému sporu nevracel. Když mě uvedl do mé komnaty, půjčil mi dokonce jednu ze svých mladých otrokyň, aby mi byla k službám.

Jmenovala se Fátima, voněla jasmínem, a když jsem ji spatřil, prolétly mi hlavou ty nejkrásnější verše z Písně písní.

2/ „Věříte ve stejného Boha jako my, vycházíte ze stejného příběhu stvoření, uznáváte naše proroky... Proč tedy není Muhammad předpovězen v našem Písmu?“ nadhodil jsem otázku, kterou se před lety proslavil Jan Damašský.

„Protože jste už dávno spolu s Židy Boží zjevení přepsali,“ odpověděl Džafar tak, jak jsem čekal; co následovalo, mi však vyrazilo dech. „Ale to se dneškem mění!“ Můj soupeř se obrátil k publiku a vytáhl z pláště zašlý svitek. „Naši ulamá našli v jeruzalémské knihovně ztracené evangelium, které dokazuje, že se všechno odehrálo tak, jak vykládá Prorok Muhammad! Evangelium podle Barnabáše!“

V sále se rozhostilo takové ticho, že bylo slyšet vodotrysky, které v paláci ochlazovaly vzduch. Podíval jsem se na chalífu — usmíval se, uspokojen reakcí, jakou Džafarova zpráva vyvolala; jistě o všem věděl dopředu.

„Co to je za nesmysl?“ zeptal jsem se staženým hrdlem.

„Žádný nesmysl, vzácný objev,“ odpověděl Džafar. „Barnabášovo evangelium praví, že Ježíš je velký prorok, ale rozhodně ne Syn Boží. Místo něj byl zatčen a ukřižován jeho učedník Jidáš, jemuž se zázrakem změnila tvář do Ježíšovy podoby.“

„To je velice pravděpodobné,“ zašklebil jsem se, i když mi do smíchu moc nebylo.

„Dále se zde píše, že Ježíšovo učení bude překrouceno jeho následovníky,“ nedal se Džafar vyvést z rovnováhy. Pak rukopis rozvinul a s námahou předčítal řecká slova, která pak arabsky vysvětlil: „Předpovídá se tu příchod vrcholné nádhery všech proroků a světců, která přinese světlo do temnot... To je Muhammad.“

„To je lež!“ vykřikl jsem. Kat, který jako symbol vládcovy moci stál vedle trůnu s taseným mečem, vykročil směrem ke mně, ale chalífa ho zastavil. Uklonil jsem se až k zemi a omluvil se za svoji prchlivost.

Vítězem dispute se pochopitelně stal Džafar, protože cokoli jsem řekl, hravě vyvrátil citací ze svého svitku. Když klání skončilo, rozběhl jsem se za ním. „Džafare, co je to za hloupost? Jaké Barnabášovo evangelium?“

„Povím ti jeden příběh z Prorokova života, Júsufe,“ usmál se.
„Na Šeherezádu si hraj jindy,“ přerušil jsem ho. „Zajímá mě, kde jsi vzal ten svitek.“

„V tom příběhu za Prorokem Muhammadem přišel gúl proměněný v krásnou dívku — nelíbilo se mu, že Muhammad hlásá víru v jediného Boha a džinnové s gúly ztrácejí mezi lidmi vážnost. Dívka řekla Prorokovi, že její rodina, žijící v poušti, slyšela o novém náboženství a ráda by si Muhammadova kázání poslechla na vlastní uši. Prorok se s ní vydal ve směru karavan a brzy ztratil Mekku z dohledu. Když si všiml, že po dívce v písku nezůstávají lidské stopy, ale otisky oslího kopýt — to je jediné poznávací znamení proměněných gúlů —, bylo pozdě. Chytil dívku za rukáv, ale držel už jenom prázdný oděv; gúl se s nelidským smíchem rozplynul ve větru a nechal Muhammada stát uprostřed pouště napospas polednímu slunci. Prorok kráčet po dunách a litoval, že mu Bůh neumožnil dělat zázraky, jaké uměl jeho předchůdce Ježíš...“

„Zase s tím začínáš??“

„Vysíleného Muhammada našli beduíni. Napojili ho, nakrmili a omyli mu obličej velbloudí močí. Když se posilnil, začal jim kázat o víře v nejvyššího Boha — ale oni neuvěřili, že je prorok, a pokládali ho jen za blouznivého básníka. V té době měl každý beduínský kmen vlastního básníka, který svými verši dodával sílu k boji, opěvoval vítězství a omlouval porážky.

„Náš básník nedávno zemřel,“ pravil náčelník, „a od té doby můj kmen putuje od nezdaru k nezdaru. Zítra se chystáme přepadnout karavanu — slož nám nějakou bojovnou píseň!“

„Ale já nejsem básník, jsem Prorok,“ odporoval Muhammad.

„Jsi básník. Jestli do rána nesložíš píseň, zabijeme tě,“ rozhodl náčelník.

Muhammad se celou noc trápil a znovu litoval, že mu Bůh neumožnil konat zázraky. Když však jitřenka přivítala nový den a beduíni se kolem Muhammada shromáždili, sestoupil k němu archanděl Gabriel a z Muhammadových rtů najednou plynuly nejkrásnější verše, jaké kdy svět slyšel, sladké jako med a zraňující jako ostří meče. Muhammad mluvil o Bohu a o tom, že loupit a krást je ohavné. A všichni beduíni padli před Prorokem tváří k zemi a uvěřili v islám.“

„A co z toho příběhu plyne?“ zeptal jsem se.

„Že Boží vůle je nevyzpytatelná, odhaluje nám zázraky, kdy a jak sama uzná za vhodné, a my nemáme právo ptát se, proč zrovna teď a proč takhle. Dnes ti Bůh zjevil Barnabášovo evangelium, Júsufe, přijmi ho s pokorou křesťana.“

Vyšel jsem do zahrady, svalil se na kamennou lavici a zabořil obličej do dlaní. Nevím, jak dlouho jsem tak seděl, než jsem ucítil známou vůni jasmínu. Fátima usedla vedle mě.

„Slyšíš, jak volají hrdličky? Je krásný den,“ pronesla hedvábně.

„Už o tom určitě mluví poslední trhovec v Bagdádu!“ zavrčel jsem spíš sám pro sebe.

„Myslíš to evangelium? To je skvělá zpráva, ne?“

Vyskočil jsem z lavice, a když jsem zachytil pohled jejích gazelích očí, dosedl jsem zpátky.

„Mrzí tě, žeš prohrál dnešní soutěž?“ zeptala se.

„Nejde o žádnou pitomou soutěž, copak to nechápeš?! Barnabášovo evangelium vyvrátí křesťanství v základech, konstantinopolský patriarcha i papež se budou muset sklonit před bagdádským chalífou...“

„No a?“

„No a?? Muslimové ovládnou svět!“

„No a?“

„Mlčel jsem.“

„Nevíš, co vyprávějí naši vojáci z prvních linií i vaši byzantští věrozvěsti? To, čemu říkáš křesťanský svět, je místo plné nemoci a hladu. Jestli se tam s vírou v Proroka dostane i naše lékařství, stavitelství a mýdlo, bude to pro křesťany jedinečně dobře...“

„Náš Kazatel říká, že co se dálo, bude se dít zase, a že pod sluncem není nic nového. Dneska jste silní, ale kde je dneska Babylon, Asýrie, Egypt a Řím? I oni byli silní.“

„Náš Prorok říká, že každý národ má svou dobu, a když tato doba přijde, nedokáže ji nikdo posunout nebo urychlit ani o hodiinu. Ale než skončí doba muslimů, podmaníme si celý svět.“

„Bůh potrestá vaši pýchu!“

„Když od smrti našeho Proroka uplynulo sto let, dobyli jsme území od Indie ke Španělsku. Dnes uběhlo dalších sto let a naši vojáci postupují pořád dál. Nemám pocit, že by nás Bůh za něco trestal.“

„Máš mrštný jazyk,“ usmál jsem se. „Kdybys byla muž, přihlásil bych tě k disputaci před chalífou.“

Slunce prosvítalo listím pomerančovníků a kreslilo nám po obličejích. Seděli jsme tam spolu dlouho, poslouchali hrdličky a zvedli jsme se, teprve když do zahrady vešla noc jako vznešená velbloudice.

3/ „Islám ponižuje ženy!“ zvolal jsem. Bylo mi jasné, že jestli chci zvítězit, musím se vyhýbat dogmatům z Barnabášova evangelia.

„Bůh stvořil nejdřív muže a až pak ženu, *chtěl*, aby žena poslouchala svého muže,“ opáčil Džafar.

„U nás jsou si muži se ženami rovni.“

„Rovni? A tohle jsi četl? „Ženě řekl... budeš dychtit po svém muži, ale on nad tebou bude vládnout,““ zacitoval Džafar ze Starého zákona.

„Není vláda jako vláda. Znáš tohle? „A ty, jejichž neposlušnosti se obáváte, varujte a vykažte jim místa na spaní a bijte je!““ zacitoval jsem z Koránu. „Taky nutíte svoje ženy zahalovat se: „Proroku, řekni manželkám svým, dcerám svým i věřícím ženám, aby přitahovaly k sobě své závoje.““

„Hm, dobré. A co tohle? „Jestliže si žena nezahaluje hlavu, ať se už také ostříhá. Je-li však pro ženu potupné dát se ostříhat nebo oholit, ať se zahaluje,““ zacitoval Džafar z Nového zákona.

„To je vytržené z kontextu,“ protestoval jsem.

„To, cos recitoval ty, taky,“ opáčil Džafar.

Lidé se dobře bavili.

„Co je špatného na tom, že ženy chráníme před nástrahami veřejného života a necháváme je rozvíjet, co je jim vrozené — oddanost a něhu —, kdežto muži uplatňují svoji moudrost a energii?“

„Tvoje otrokyně Fátima má moudrosti a energie víc než většina mužů!“ Nechal jsem se unést a na Džafarově tváři se mihl shovívavý úsměv. Rychle jsem odbočil: „Mít víc než jednu ženu je nemravné...“

„Mít jen jednu ženu je pokrytecké. Mnohoženství odpovídá lidské přirozenosti. Kromě toho Muhammad jasně říká, že muž se smí oženit s více ženami, jedině když se o všechny dokáže stejně postarat.“

„Muhammad taky řekl: „Z tohoto světa jsou mi nejmilejší ženy a libé vůně...“ Tomu říkám duchovní vůdce!“

„Ovšem hned dodal: „... ale největší radostí je mi modlitba.““

„Myslím, že to po jeho smrti dodali vaši právníci, aby se neřeklo.“

Chalífa, známý milovník ženské krásy, se zasmál. Tlesknutím ukončil disputaci. „Dnes udělím měsíc vám oběma, oba jste mluvili znamenitě a zábavně. Příští klání tedy rozhodne, kdo se stane celkovým vítězem.“

Když jsme vycházeli ze sálu, Džafar se ke mně přitočil. „Zmínil ses o Fátimě,“ řekl, a vernal mi ruměncem do tváře. „Zdá se, že se ti líbí, a vím, že ani ty jí nejsi lhostejný. Rozhodl jsem se, že jí dám svobodu.“

Toho večera tedy pod baldachýn mé postele vstoupila Fátima oblečená jen do své jasmínové vůně. Šeptal jsem jí z Písně písní: Jak jsi krásná, přítelkyně moje, jak jsi krásná, oči tvé jsou holubice pod závojem... Jako karmínová šňůrka jsou tvé rty... Dva prsy tvé jsou jak dva koloušci, dvojčátka gazelí, která se v lilích pasou...

A když večer pokročil a nad Bagdádem se rozzářily hvězdy, poučila ona mě o arabské milostné poezii...

*Objali se a v žilách jim
vzplanula krev a hořela
plamenem jasným, dychtivým,
až zapomněli docela
na starosti, na celý svět.
Sál z úst své lásky čerstvý med,
pak její nohy zlehka vzal,
bedra jimi opásal
a hned se vydal bojovat
do války, v které vítězem
současně bývá ty i ten.*

Ráno mě probudil otupující pocit prázdnoty, jaký nedokážu k ničemu přirovnat. Vyprostil jsem se z jejího objetí a obrátil se na záda.

„Co je?“ vzbudila se.

„Nic.“

„Co je?“

„Nic!“

„Co je s tebou?“

„Nic nebylo, dokud ses nezačala ptát,“ lhal jsem.

Dotčeně se stočila do klubička.

„Odpusť,“ hladil jsem jí nahé rameno.

„Barnabášovo evangelium?“ zeptala se tiše.

„Nemůžu na to přestat myslet. Nevím, čemu mám věřit.“

Fátima odešla do koupelny a strávila tam několik dlouhých chvil. Když se vrátila, vypadala důstojně a vyčerpaně jako vojevůdce, který právě vybojoval svoji nejtěžší bitvu; dnes si při té vzpomínce nejčastěji vybavím pohanského krále Pyrrha. „Jestli se ti pak uleví,“ řekla, „prozradím ti, že Džafar si to evangelium objednal u nějakých židovských padělatelů. Seškrábali text z bezcenného papýru a napsali na něj, co si přál on.“

Chvilí jsem byl jako opařený. Pak jsem vyskočil z postele a hnal se ze dveří. Když jsem si uvědomil, že jsem nahý, spěchal jsem zpátky a nasoukal na sebe nejnutnější oblečení. Fátima se rozplakala, přesvědčovala mě, že Džafar je hodný člověk a že to myslel dobře.

Letěl jsem chodbami k jeho komnatě, koránské nápisy na zdech mi splývaly v mlhu, o to jasnější obrysy však dostávaly moje myšlenky. Zrovna když jsem doběhl k Džafarovým dveřím, zaslechl jsem muezzina, jak svolává věřící k ranní modlitbě. Počkal jsem, až se Džafar pomodlí, a pak jsem vtrhl dovnitř.

Právě ušedl zpátky ke stolu, kde měl rozpracovaný překlad Barnabášova evangelia do latiny. „Chceme ten text rozšiřovat po Evropě,“ usmál se na mě na přivítanou.

„Vím všechno!“ křikl jsem. „Vybrali jste mě do toho řečnického klání pro moje mládí a nezkušenost, tušili jste, že nepoznám, že ten svitek je podvrh! Teď budete tvrdit, že i křesťan uznal opravdovost Barnabášova evangelia, nemám pravdu? Svitek dobře schováte a budete ukazovat jenom opisy!“

„Vidím, že Fátima neumí mlčet,“ pokýval hlavou Džafar. „Ostatně, je to už skoro tvoje žena, měl jsem s tím počítat. Doplatil jsem na svoji laskavost... Polož prosím ten astroláb, je to velice drahý přístroj.“

Uvědomil jsem si, že z rozčilení se chytám různých předmětů, co mi přijdou pod ruku. Vrátil jsem astroláb na místo a sledoval svoje třesoucí se ruce.

„My muslimové víme, že věci se odehrály tak, jak jsem to vložil do úst apoštola Barnabášovi,“ pokračoval Džafar. „Není nic špatného na tom, že jsem umožnil pravdě, aby byla slyšet i v křesťanském světě.“

„Hraješ si na Boha!“

„Dělám to jenom kvůli vaší zatvrzelosti. Vezmi si nás dva — ty můžeš před chalífou tvrdit, že Prorok Muhammad byl prostopášník, a nic se ti nestane. Kdybych já přijel do Říma a řekl něco takového o Ježíšovi, tvoji lidé mě rozsápu dřív, než stačím domluvit. Islám znamená svobodu. Chceme ovládnout Evropu v jejím vlastním zájmu. Myslím, že mi to Bůh odpustí.“

„Evropa si poradí sama. Byzantský císař posílá na sever věrozvěsty...“

„Myslíš, že stačí posílat věrozvěsty?“ zasmál se Džafar. „Podívej na Španělsko. Stavíme tam města, školy, knihovny, zúrodňujeme půdu, kterou jste zpustošili... Lidé nás vítají jako

osvoboditele, hlavně Židé. Zahnali jsme křesťanské krále do hor, a Barnabášovo evangelium jim konečně zlomí vaz.“

„Nedovolím to!“ zvolal jsem a znovu vzal do ruky astroláb. „Odjedu do Konstantinopole a císař vám vyhlásí válku!“

„Povím ti jeden příběh,“ řekl Džafar.

„Kašlu na tvoje příběhy!“

„Byli dva bratři. Mladší z nich pracoval jako pomocník u velkého kouzelníka, a když kouzelník umíral, daroval mu svůj prsten. „Dokud ho budeš mít na ruce a vyslovíš nahlas jakékoli přání, zjeví se džinn, aby ti je splnil,“ vysvětlil mu kouzelník. Mladší bratr se zaradoval a nechal si od džinna vystavět palác ze zlata, slonoviny, santálu, ebenového dřeva...“

„Nešlo by to zkrátit?“

„Staršího bratra se zmocnila závist. Taky chtěl žít jako boháč, ale mladší bratr mu odmítal jeho přání splnit. Hádali se čím dál prudčeji, začali se bít, až starší bratr chytil mladšímu ruku s prstenem a utál mu ji mečem. V tu chvíli měli oba jediné přání: aby džinn zabil toho druhého. Džinn se zjevil, starší bratr ve své ruce držel utátou ruku mladšího bratra. Koho z těch dvou podle tebe, Júsufe, zabil?“

„Staršího?“ hádal jsem a položil astroláb zpátky na jeho místo. Džafar si oddechl.

„Pro džinna to byl neřešitelný problém. Sledoval oba bratry, jak na sebe křičí, jeden zaslepený bolestí, druhý závistí... Rozpínal se, zkoušel se rozdvojit, a nakonec se roztrhl ve dvě a z jeho nitra vyhřezla smrtelná krvavá tma, která zabila oba bratry.“

„A co z toho vyplývá?“

Džafarův výraz potměl. „Že není bezpečné zahrávat si s velkými věcmi — mužou zahubit i toho, kdo si připadá v právu. V Bagdádu tě potkalo štěstí, Júsufe, našel jsi tu milující ženu. Až zítra prohraješ klání před chalífou, odjed' s Fátimou do Damašku a buďte šťastní. A nezkoušej se mi stavět do cesty, jinak z paláce neodejdeš živý!“

4/ „Učení křesťanů je pomýlené,“ vrhl se Džafar do útoku. Sál byl dneska plný lidí, všichni se přišli podívat na závěrečné vystoupení. „Jejich svaté knihy mluví o Bohu jako o milujícím Otci, ale to je nesmysl — vztah otcovství a vztah lásky může vzniknout mezi dvěma lidmi, ale nikdy mezi Bohem a člověkem.“

„Nerozumíš metafoře?“ opáčil jsem. „Je přece jasné, že mezi Otcem a Synem...“

„Jakým Synem? Zapomněl jsi na Barnabášovo evangelium?“ Polkl jsem slinu.

„Celé vaše učení o Trojici je špatné, protože Bůh je jediný a jedinečný.“

„Ale to přece Svátá Trojice nepopírá,“ ohradil jsem se. „Ostatně, Korán ji chápe špatně, Muhammad si myslel, že do ní patří i Panna Maria. A ještě navíc si pletl Marii ze Starého a Nového zákona. Ježíš totiž...“

„Překroutili jste Ježíšovo učení! Barnabášovo evangelium!“ vykřikl Džafar.

Disputace nakonec skončila mou drtivou prohrou. Chalífa mi poděkoval za účast, dvorští hudebníci rozeznali flétny a harfy do oslavných melodií a všichni dvořané blahopřáli Džafarovi k vítězství. U východu z paláce se mi kolem krku vrhla Fátima: „Pojď, ukradneme ten svitek a utečeme k tvým lidem...“ Přes obličej měla průsvitný závoj, jak se sluší na zadanou ženu. Odstrčil jsem ji.

Loudal jsem se podél řeky Tigris, bloumal po tržišti a zabíjel čas. Bez zájmu jsem míjel vystavené zboží — koření, med, olivový olej, datle, fíky, různé druhy mýdel... porcelán z Číny, rubíny z Indie, koberce z Persie, ebenové dřevo z Afriky... Z Evropy tu nebylo nic; jenom na konci tržiště se krčil stánek s anglickou vlnou. Džafar a Fátima měli nakonec pravdu, světu bude líp pod vládou muslimů.

Na večer jsem byl pozvaný k mořeplavci Sindibádovi. Vrátil se z další ze svých dobrodružných výprav, a tak uspořádal hostinu,

aby poděkoval Bohu, že plavbu přežil. Nebylo mi jasné, jestli se člověk, který sedmkrát vyjede na moře a sedmkrát ztroskotá, těší zvláštní Boží přízni, za niž by bylo potřeba vzdávat díky, ale chtěl jsem přijít na nějaké veselejší myšlenky, proto jsem se v jeho domě zastavil. Sindibád byl vynikající vypravěč, bavil nás příběhy o obřím ptáku Ruchchovi, o ostrově opic, o ostrově lidojedů, o Mořském starci nebo o lidech s ptačími křídly.

Vypil jsem víc vína, než jsem zvyklý, takže cestou domů se se mnou celý Bagdád kymácel, jako bych se i já plavil zdivočelým oceánem. Všiml jsem si, jak jasně té noci svítí psí hvězda, která podle Arabů přináší neštěstí. Víno mi rozproudilo krev a zpomalilo myšlenky. Když jsem vešel do paláce, rozhodl jsem se, že si ještě jednou promluví s Džafarem.

Už z chodby vedoucí k jeho komnatě jsem slyšel dívčí nářek a Džafarův křik: „Špinavá opice! Krást je harám, hřích! Kvůli křesťanovi chceš na sebe strhnout Boží hněv?!“ Vtrhl jsem dovnitř a spatřil Fátimu zhroucenou na zemi, vůni jasmínu z ní smyl štiplavý pach slz, nad ní stál rozkročený Džafar a hrozil jí holí. Opodál na zemi ležel papyrový svitek.

Vrhl jsem se na Džafara, ohnal se po mně holí a přerazil mi ruku, pověsil jsem se mu na vousy a strhl ho k zemi. Zápasili jsme, pak si už pamatuju jenom Fátiminy oči, rozšířené hrůzou, a v nich svoji siluetu, jak v ruce drží těžký astroláb. K přístroji se přilepil krvavý chomáč vlasů. Džafar ležel na zádech, oči vypoulené ke stropu, a z lebky mu vytékaly všechny súry Koránu, změněné v tmavě červenou krev, a žíznivě se vpíjely do koberce.

„Uteč!“ špitla Fátima. „Vezmi si ten prokletý papyrus a uteč ke svým lidem!“ Vzala mi z ruky astroláb a podala svitek. „Porádím si. Ty musíš zmizet...“

Vyběhl jsem z paláce, osedlal koně a vrazil mu paty do slabin. Když jsem přejížděl most, hodil jsem Barnabášovo evangelium do Tigridu. Prchal jsem celou noc, a teprve když nový den odhalil za obzorem svoje bílé čelo a zahnal smolnou psí hvězdu, popustil

jsem schvácenému koni uzdu. Dojel jsem až k Jeruzalému a našel útočiště v klášteře Svatého Sabase.

Přeražená kost způsobila infekci, dostal jsem horečku a mniši mi museli amputovat paži až v lokti. Ležel jsem přivázaný k posteli, poučil oči ke stropu jako Džafar, chvílemi jsem omdléval. Z dlaní jsem ještě naposled ucítil slabou vůni jasmínu, než ji přehlušil puch spáleného masa. „Musí to být strašná bolest,“ kývali hlavami mniši. Když Svatému Janu Damašskému dal chalífa uříznout ruku, učinil Bůh zázrak a ruka mu dorostla. Modlil jsem se k Bohorodičce, ale nestalo se nic. Pochopil jsem, že nikdy nebudu svatý. I za zdi kláštera dorazila zpráva, že v Bagdádu došlo k vraždě duchovního a že usvědčená bývalá otrokyně byla popravena.

Bůh mě potrestal dlouhověkostí. Složil jsem řeholní slib a trávím už sedmou desítku let ve své cele modlitbami a četbou Písma svatého.

Jenom Píseň písní vždycky přeskočím.

Josef z Damašku (Júsuf ad-Dimašqi) zemřel v klášteře Svatého Sabase ve věku devadesáti osmi let. Papyrový svitek sice skončil na dně řeky Tigris, ale myšlenka Barnabášova evangelia v muslimském světě žila dál — proto se v 16. století objevila jeho nová podoba, kterou využívali Osmané během svých tažení Evropou; rukopis Barnabášova evangelia je dnes uložen v rakouské národní knihovně ve Vídni.

Při citování Koránu jsem vycházel z českého překladu Ivana Hrbka z roku 1972, při citování Bible z ekumenického vydání z roku 1985. Arabské milostné verše v odd. 3 přebásnil Eduard Petiška (Příběhy tisíce a jedné noci, 1971).

Autor (nar. 1985) je publicista a prozaik. Letos vydal povídkovou knihu *Tajná kronika Rychlých šípů a jiné příběhy*. Studuje žurnalistiku na FSV UK, je zástupcem šéfredaktora v internetovém časopise *Dobrá adresa*. Žije v Praze.

PAVEL ŘEZNÍČEK LOPATOU A RÝČEM

**Pod deštníkem
Oči čpavku
Otvírají se a zavírají
Jako deštník
Tak kdo se vlastně otvírá a zavírá?
Oči nebo deštník?**

**Dešti je to jedno
Spláchně oči
Spláchně deštník**

**Ale vápno umí udělat oblohu
Tak
Že osel a volek u jeslíček Jezulátka
Spáchají sebevraždu ze závisi
Oháňku namočenou do hemoglobinu Jezulátka
Které právě podřízly
Lopatou a rýčem**

Proměna Marie z Magdaly

ZDENĚK GRMOLEC

Barvy tmavě oranžového zapadajícího slunce mísily se s modrofialovou barvou Tiberiadského jezera. Na jeho břehu seděla dívka pocházející z města Magdaly. Ležela na vyhrátém písku, nohy ponořené po kotníky do vody, a prohlížela si brilantový kámen. Snažila se uhodnout jeho pravou barvu netušíc, že se do toho kamene slily všechny teplé a temné barvy letního podvečera. Když posune rukou vzhůru, kámen bude oranžový a temný s nádechem modravého odrazu vody, na jehož okraji bude fialová. Jakmile pohne rukou dolů, pohltí kámen modrofialová uzavřená konturami té temné smyslné oranžové barvy, jejíž dech pohladí dívce mladá roztoužená stehna i mladičká prsa s malými bradavkami. Avšak teplý písek také dovede vykonat své a dívka, již pojmenovali Marie, hledá v tom kameni slast, kterou dospělá žena obvykle pohrdne. Nejen smyslné barvy dráždí Marii z Magdaly, ona na kámen dýchá, poslouchá jej olizuje, tlačí jazyk ke kameni, dychtí po nějaké chuti, chuti horké kůže. Miluje polehávání u jezera na horkém písku, proto sem chodí. Chce proměnit brilantové kameny na živoucí kůži, kůži hnědavě medovou, jakou mají mladí muži, když se vracejí z arén, kde strávili zápasem letní odpoledne. Ona vlastně k jezeru utíká, nikdo v přísném domově nesmí vědět o jejích nevěrách chladným zdem otcova paláce. Neboť Mariin otec je boháč, je tak bohat, že si může dovolit velký dům s rozsáhlou zahradou, vodotrysky s všudypřítomnou chladící vodou. Ano, Mariin otec je posedlý studenou vodou a deset studní nechal v zahradě vykopat, aby bylo možné stále vodu čerpat a polévat jí už tak dost studené kameny. Matka umřela, když se děvčátko Marie narodila, a druhá matka je taktéž jen kámen politý studenou vodou. Chladem posedlý otec nesnáší teplé barvy, zelená, modrá, bílá, černá je všude v domě! Jak by nemilovala Marie útky k jezeru Tiberiadskému, jak by nevdechovala kameni život a jak by netoužila po medově hnědé kůži mladých mužů, když doma je vše jen studené, uhlazené, přiměřené a tiché. Ticho a voda, zákony otcovského domu. Při jakémkoliv zvýšení hlasu dostává macecha několikadenní bolesti hlavy. Pak jen tiše leží a sténá chlazená mokřými studenými obklady. Jak je otec poddajný v takových chvílích a jak zapomíná na svoji dceru. Zapomíná a ona tráví hodiny u jezera při západu slunce v těsném dotyku s vyhrátým pískem.

Kámen je ovšem kámen, byť by byl prohrátý temně oranžovou barvou zapadajícího slunce a modrofialovou barvou teplé vody jezera. Marie je zmatená. Kámen ji neuspokojuje a neuspokojí ji ani teplá voda, ba ani písek dráždící mladé tělo. Večer, když matka opět sténá v předstíraných bolestech a tak na dlouhé hodiny u sebe upoutává otce, převléká se Marie za chudou dívku a jde do míst, kde slyší nejvíce křiku, kde muži rozpálení sluncem v aréně povykují, kde křičí ženy, které si muži kupují. Marii se líbí

ten křik, ženy vypadají bezstarostně, rozlévají těžké zlaté judské víno a chvějí se pod dotyky polonahých mužů s medovou pleť, nalévají a chtivě strkají peníze do hlubin svých oděvů, skladují je mezi prsy, snad aby je tam zase jiní muži našli.

I Marie pije těžké zlaté judské víno, které dostala darem od urostlého mladíka, jemuž temně oranžová pleť hrudi přechází v modrofialovou barvu vousů, nad nimiž těkají nedočkávané hnědé oči. Opojena vínem a životem tepajícím v nejpodřadnějším magdalském pajzlu nebrání se dotěrným rukám mladíka. Ty rozpálují její mladá prsa víc než teplý písek jezera. Mladíkova teplá kůže v jejích ústech znamená štěstí, protože už nemusí líbat brilantový kámen. A když ucítí polibky na vnitřní straně stehen, zasypávány jsou studny otcovského domu, pološílená macecha ječí nad vřavou pohlcující jejich dům a oheň mění zelenou a černou na jiskřivě rudou. Ale i ta chvíle počáteční bolesti rozlila ji po stehnech nikoliv chlad, ale horkost. Stačilo znovu uvidět teplé hnědé oči, aby na ni bylo zapomenuto. Pak přišly okamžiky, kdy v ní zlatavé víno šeptalo o smyslu naplnění života a vypuzovalo prázdnotu, kterou už tolikrát pocítila mladá duše dívky. Té noci byla Marie Magdalena přesvědčena, že naplnění tělesné je oním naplněním, které tolik postrádala v otcovském domě a které hledala u jezera. Usínala v cizím domě šťastná, že takto naplněna bude celý život.

Ráno je zrada, ráno je smrt teplé náruče. Marie je zmatena z toho cizího neznámého tvora, který ji včera objímal. Cítí odpor k vychladlým svalům. Čelo, které bylo horké touhou, je chladné. Ruka, která hladila, zvedá kámen v podobě mince a spouští jej do jejího klína. Při pohledu na krvavé skvrny na prostěradle pod jejím tělem jako by jeho hnědé oči řekly:

„Nejdřív je nutné naučit se býti dobrou milostnicí a pak jít teprve pracovat.“

Šestnáctiletá Marie ucítí pot i zaschlou krev na svém těle, prchá k jezeru a ponoří se do vody. Ztuhlá pak prochází zahradou rodného domu, kapky na kamenech ji vítají ledovým nepochopením. Otec našťěší dlí u hysterické macechy. Ale ani pokrývka nehřeje. Prázdnost, jež tolikrát prožila v otcovském domě, opět rozhostí se v duši Marie Magdaleny.

Jen ten jediný večer dokázala nejít k jezeru Tiberiadskému. Ten večer totiž stonala. Služebné ji balily do přikrývek a Marie opět zatoužila po naplnění: Jestliže jsem ve chvíli nešťastného rána necítila naplnění s jedním mladíkem, snad s více mladíky takového dosáhnou. A což teprve zralí muži, jak ti dovedou naplňovat? V horečné představě uviděla takového muže, jeho oči budou tisíckrát teplejší oči mladíka z včerejší noci.

Další noc hledala nikoliv mezi mladíky, ale mezi zralými muži toho, který měl naplnit její nitro, toho, který by řekl několik

vět, a ona by pocítila štěstí už napořád. Ani jeden muž z podřadného pajzlu magdalského však nenaplnňoval ji slovem, ale tím, čím ji naplňoval mladík z první noci. A všichni ji obdarovávali mincemi. A mince podaná z teplé dlaně, mince barvy zlatavé, ji počínala těšit. Za několik měsíců nebylo v okolí města Magdal obdivuhodnější a dražší kurtizány. Nenáviděná byla poběhlíce Magdalena ostatními děvkami. Nechápal, že její umění rodí se z touhy po naplnění. Za nějaký čas, zejména v ranním rozbřesku, slavná děvka zjišťovala, že více těl větší naplnění neznámá. Naopak, jako by z ní samotné muži ještě brali, jako by ona více a více se rozdávala. Z hromady peněz však bylo možné vybudovat nákladný dům teplých barev. Položilý otec se svou hystericou ženou z Magdal utekli. Bloudí krajinou a hledají dům, jehož zahrada by skrývala ne deset, ale sto studní. Maří Magdalena se své maceše smála:

„Snad už bylo by lépe najít si jeskyni. Voda tam kape ze stěn a klidu je tam tolik, že ani není třeba někomu zakazovat hlasité mluvění.“

Vzácné koberce barvy medu a rudého západu slunce zdobily stěny domu Maří Magdaleny, oranžová a rudá vévodily jejím místnostem, v zahradě kvetly rudé květy, jež vydávaly těžkou smyslnou vůni, v korunách stromů sídlili jen pestří ptáci a vše, co by Marii připomnělo chlad, bylo z domu odstraněno. Desítky mužů hrály Marii v náruči, ale v ní rostlo obludné prázdno a slavná děvka si kladla otázku, kdože v ní to prázdno způsobil. Dozvěděla se, věhlasná milovnice, o podivném muži mluvícím o Bohu, který stvořil člověka k obrazu svému z lásky. Lásko, lásko, lásko! Ale Marie Magdalena nenávidí lásku, neboť lásku mateřskou nikdy nepoznala, lásku otcovskou jí ukradla jiná žena, bratr ani sester neměla a lásko mužů ji nenaplnňovala. Těžko by jí projevil lásku někdo z lidí, vždyť byla děvkou, pohrdali jí. Neláska byla všude kolem Marie i v ní. A ten muž jde a klidně lásku hlásá. To on a jemu podobní lháři způsobují její bolest, její prázdno z nelásky. Marie poslala pro toho člověka, zvala ho do svého domu a pomýšlela i na fanatika Nikodéma, skřeta, na němž snad byly všechny tvary špičaté, nestvůrku, která jí neustále činila návrhy a která za slib jediné hodiny milování byla schopna zabít. Pomýšlela na skřetí zuby, které se zaryjí tomu člověku hlásajícímu lásku do krku, a tak ukončí život toho lháře, toho falešného Mesiáše, nikde na světě nesmí zvítězit láska!

K Magdaleně dolehla neblahá zvěst. Muži, které poslala pro Ježíše, utonuli v řece. Poslala další, aby ho na místě zabili. Ti byli umačkáni davem, další srazil blesk. Z domu, jehož nádhra byla pořízena z rozkoše ženského objetí, nevyšla hledat Ježíše dívka od jezera toužící po teplých barvách života, ale vyprahlá studená bestie, z níž bylo vysáto teplo tisíci mužskými ústy.

Kurtizána, jejíž hlavní předností byla bělostná plet' bez jediného kazu, smaragdový odlesk očí a rusé proudy vlasů sahající až k pasu, jde hledat Ježíše Krista, lháře, jenž hlásá to, co se kurtizáně tolik protiví. Jde, vysoká, hrdě vzpřímená, povznesená nad dav ulice. Lidé se zastavují a šeptají si: Velká kurtizána vyšla ze svého domu, děvka zelenavého odstínu očí, její bílá plet' projasňuje ulici a rudé vlasy konkurují slunci tak, že ho vidět není. Co však šíří hrůzu kolem, není její monumentální zjev, ale sverpý výraz v obličeji, neboť u této ženy to, co je uvnitř, projevuje se i navenek. Jde zabít, šeptají si lidé a bojí se.

Je to muž, dokonce snad krásný muž, ten Ježíš Kristus. Jejím objetí přece žádný muž neodolá, natož ten ubohý, poblouznělý vizionář. Zřejmě ještě neměl v náruči zkušenou a krásnou ženu, jinak by nehlásal, co hlásá. Ještě neměl v náruči ženu, která by mu dokázala způsobit velkou bolest. Je nutno podřídit ho zákonu a obyčejí zde panujícímu, zákonu nelásky. Jak jinak může být vyjádřen než objetím děvky? Obejme ho a pak se mu vysměje, křikne mu do tváře, že s ní spal, s ní, která ho nejenže nemiluje, ale která ho nenávidí. Kde je tedy tvoje láska, Mesiáši?

Ó, jak se těší Marie Magdalena na ten okamžik! Ó, jak si představuje svoje slavné vítězství nelásky. Možná ji za to velký synod představených pochválí, možná ji vyznamenají přítomností v jejím domě a další a další dívenky bude do svého domu brát a exkluzivnímu zaměstnání učít. Rozroste se její dům, jeho zahrada bude se prostírat až k jezeru Tiberiáskému a tam bude Marie Magdalena, největší kurtizána všech dob, lehávat, nohy si koupat v chladivé vodě a na toho nebohého Krista si už ani nevzpomene.

Ale na ulicích kolem ní stále větší ticho. Lidé ji spatří a hned zděšeně utíkají. Místo obdivných pohledů mužů je v jejich očích strach. Nejdříve tomu kurtizána nerozumí, ale pak ucítí na svém boku dotek. Její skřet Nikodém se na ni přilepil, i on má s Kristem své účty.

Letním žárem byla však kurtizána, zvyklá jen v měkkých peřinách se válet a z domu vycházet až ve tmě, tolik unavena, že se

musela zastavit ve stínu velkého cypřiše na jednom z menších náměstí. Nechala si od skřeta přinést vody ze vzdálené studny a sama čekala pod stromem. A tu uviděla muže, o němž v tu chvíli věděla, že je to Ježíš. Odpočíval ve stínu jednoho z domů, díval se do země a přemýšlel. I její skřet toho muže uviděl, ale místo aby

se vrhl na jeho šíji a zaryl do ní zuby, skulí se do kouta a blekotá něco o velké vině, za kterou se nyní stydí a lituje jí. A v Magdaleně odehrává se, co ještě nikdy nezažila, bojuje v ní cit s rozumem. Rozum jí říká: zab toho muže, neboť láska zničí tvou živnost, uvrhne tě do chudoby, nebudeš paní nad neláskou, ale služebnou lásky. A cit? Zatoužila stát se poslední služkou v domě toho muže, vždyť zaplnilo by se tak prázdno, které dlouho v sobě nosí, radost z obyčejných věcí života by v ní vzkypěla, prostor by vyplnil muž, jenž sedí nedaleko ní. On ji nevidí, ale ona cítí, že ji vnímá. Naplnění je tak nádherné, ach, duše, duše v Magdaleně vykvétá. A k Ježíši přicházejí dva muži:

„Poslal nás Jan Křtitel a ptá se: Jsi ten, který má přijít, nebo máme čekat jiného?“

V tu chvíli zástupy chorých objevují se před Kristem a on uzdravuje slepotu, vrací lidem sluch, ti, kteří se plazili, chodí, ti, kteří němí byli, mluví, horkost odchází lidem z těla při pohledu na toho muže, mrtví vstávají a poslední v zástupu je její skřet Nikodém, poníženě prosí Krista o slitování a odpuštění vin a on mu odpouští. Jaké to asi je, odpouštět? A jaký má v sobě svátek ten, komu je odpuštěno? A jaký ten, kdo odpustil?

Zřetelně slyší Magdalena slova toho muže:

„A blaze tomu, kdo se nade mnou neuráží.“

Blaze tomu, koho evangelium, které hlásá ten muž, nepohoršuje, blaze tomu, kdo přijímá lásku. Marie ví, komu bude dnes večer v domě Šimonově nohy svými slzami omývat, vlasem utírat a hojivou masťou ošetřovat.

Autor (nar. 1947) je prozaik. Působí jako středoškolský učitel českého jazyka a literatury. Žije v Brně. Naposledy vydal prozaickou knihu *Akvárium / Intimní duely* (Albert 2004).

PAVEL ŘEZNÍČEK BEŠAMEL

Vystřelil proti přízraku

Byla to kostka

Hozená tak

Aby dopadla na šestku

Ale já jsem rozhodně majitel zastavárny

Kde vám prodám živého člověka

Úplně z třešní lojové blány a bešamelu

Zatímco na zemi si zoufá klenotník

Myslel si o sobě že je tanečnice

Byl jen kopřiva křížená s nejstrašnějšími myšlenkami

Anděl s kalhotami vlka

Mu sází jednu ránu pěstí za druhou

Do otevřené krajiny

Břišní

Ne té pozorované z Oxtjöde

Ale z půdního okénka pekla

Kde stély vlečou za vlasy hvězdy

Po schodech

Tak

Aby z nosů místo krve

Se jim spustila

Matka Boží

Štědrý večer s Bonney Boyem

LOUIS CHARBONNEAU

Když jsem si v nedávném čísle *Prague Post* přečetl článek Dory Slabé o starodávných tradicích českých Vánoc, nemohl jsem nepomyslet na propastný rozdíl mezi mými povrchně konzumními Vánoce v Americe a čarokrásnou idylou českého svatvečera, „kdy dětské oči září radostí a rodina obřadně stoluje u slavnostní tabule se staročeskými štědrovečerními jídly“.

Letošní Štědrý den jsem trávil v rodině své bytné paní Hany. Pozvala také mou kamarádku Sally a jejího snoubence Freddyho. Dorazili asi v půl páté odpoledne. Po srdečném přivítání jim paní Hana otevřela dvě lahve piva a usadila je s dětmi do křesel před televizi. Já jsem se odebral do kuchyně pomáhat s přípravou večeře.

V kuchyni mi Hanin manžel Franta pošeptal, že Sally je nádherná ženská a že pošle Freddyho nakrmit slepice, abych mohl vzít Sally do ložnice a dát si s ní jedno číslo. Franta a Hana totiž soustavně trpí obavami, že dost často nesouloží, a neustále spřádají plány, jak to napravit.

U večeře mi Franta přede všemi dětmi prozradil: „Tuhle v noci přišla Háňa domů nalitá a hrnula se rovnou k tobě do pokoje. Já jí to ale rezolutně zatrhnu!“

„Bál se totiž, že bych spadla ze schodů,“ dodala Hana.

Po báječné večeři, při které jsme spořádali neskutečné porce tradičních českých vánočních jídel, nás hostitelé odvedli do obývacího pokoje. Posadili jsme se ke koktejlovému stolu a nadešla chvíle, aby nám Franta představil Bonney Boye.

Bonney Boy je ozdobná stolní láhev v podobě slavného čůra-jícího chlapečka z Bruselu. Franta do něj zasunul dvě tužkové baterky a Bonney nám načůral do skleniček pořádnou dávku rumu. Raději jsem si ho zředil trochou koly.

Sotva jsme se dost nasmáli Bonney Boyovi, Frantovi vzplály oči a pravil:

„A teď pozor. To, co vidíte, jsou moje zimní brejle. Nosím je, jenom když je zima. Chcete vidět moje letní brejle?“

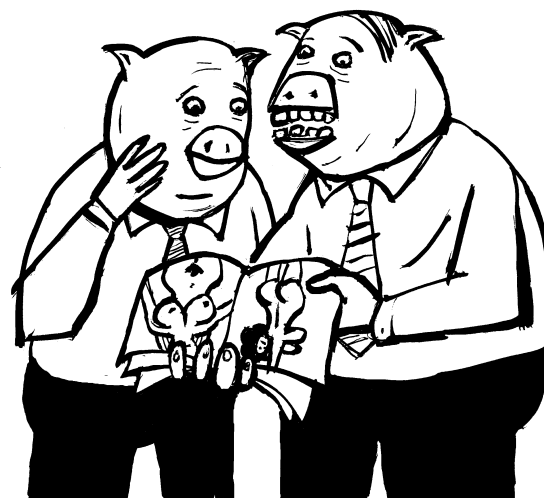
Bylo mi jasné, co bude následovat, protože jsem Frantovy letní brýle viděl za poslední měsíc přinejmenším desetkrát. Freddy a Sally v roli zdvořilých hostů pochopitelně s horlivým zájmem přisvědčili.

Franta zmizel v ložnici, a když se vrátil, měl nasazený plastické brýle s patnácticentimetrovým penisem místo nosu. Všichni jsme se smáli, Franta položil brýle na stůl vedle Bonney Boye a poručil nejstaršímu synu Pětovi, aby přinesl likérky a nalil „speciální drink“.

V tu chvíli zazvonil domovní zvonek. Byli to Jeřábkoví — sousedé, kteří se sem chodí pravidelně jednou týdně opít. Odlo-

žili si kabáty a poslali svou jedenáctiletou dceru, aby si šla hrát s mladým Tomášem a s Frantou juniorem, načež Hana s Frantou teatrálně zabědovali: „A jéžíš. Copak vám není jasné, že sotva se za nima zavřou dveře, začnou si zas hrát na doktora? Doufám, že vás nepřekvapí, až budete babičkou a dědečkem.“

Pěť se mezitím vrátil s vychlazenou lahví domácí broskvové. Franta sklídl skleničky od vypitého rumu, odšpuntoval broskvovou a pečlivě dbal na to, aby žádná sklenička nezůstala ani na okamžik prázdná.

Kolem desáté jsem nadhodil, že jsme s Freddyem a Sally měli v plánu zajet někde do centra na půlnoční mši. Frantu ten nápad nadchl. Odběhl do ložnice, vrátil se s termoskou a podal ji Sally.

„Na tu slavnou mši si s sebou můžeš vzít termosku plnou horukého nebo studeného rumu, podle toho, co máš radši.“

„Díky,“ odpověděla Sally a tvářila se rozpačitě. Jak později přiznala, pomyslela si v tu chvíli, že tahle bakelitová nádoba sotva může fungovat jako termoska.

„Tak ji otevři a vyzkoušej,“ pobízěl ji netrpělivě Franta.

Sally otevřela termosku a vyskočil na ni masivní plastický penis. „Pěkný,“ utrousila Sally. Jeřábkoví málem spadli smíchy ze židlí.

Netrvalo dlouho a Franta s brunátnějším panem Jeřábkem si začali porovnávat pивní pupky. Zvítězil pan Jeřábek, ale paní Jeřábková svého manžela zpražila výkřikem: „Velkej pupek, ale malý péro!“ Všichni kolem řvali smíchy. Pan Jeřábek pravil: „Za to

můžou malý palec u nohy!“ Paní Jeřábková se shýbla k Freddymu, nahmatala mu palec u nohy a uznale zvolala: „Hmm! Dobrýýý!“

Zvonek u dveří opět zazvonil. Tentokrát to byl Lojza, výpravčí z nádraží Praha Braník, které je asi padesát metrů od našeho domu.

Na Lojzu sice vyšla štědrovečerní služba, ale legraci u Franty a Hany si nemohl nechat ujít. Měl uvázanu širokou, asi deset centimetrů dlouhou kravatu, kterou si nejspíš vypůjčil od syna. Nejprve se pozdravil se mnou, pak sklouzl očima do Sallyina výstřihu a s mlasknutím jí políbil ruku. Okamžitě zazněly výkřiky: „Ty vole, a co její přítel?“ Lojza zrudl, usmál se a srdečně si potřásl rukou s Freddym.

Freddy, Sally i já jsme se nakonec smířili s tím, že z půlnoční mše nic nebude, a nechali jsme před sebe postavit další sadu skleniček, tentokrát na šampaňské.

Ačkoliv jsme se při večeři přejedli obrovskými porcemi kapra, kuřete a bramborového salátu, na stole se objevovaly další a další

tácy chlebičků. Hana nás varovala: „Jestli nebudete pořádně jíst, poblijete se z toho chlastu!“ Svědomitě jsme se řídili její radou a celý večer se cpali k prasknutí.

Krátce po půlnoci Lojza vyskočil a chytil se za hlavu, zapomněl totiž vypravit vlak ve 23.48. Než vyběhl z domu, pozval mě, abych za ním někdy zaskočil na nádraží.

„Tak jo, přinesu s sebou nějakou lahvinku.“

„Ve službě nesmím pít,“ pravil Lojza tragicky.

„Dneska máš taky službu a seš na sračky,“ volala za ním Hana a všichni řičeli smíchy.

Když odešli i Jeřábkovi, stočila se řeč na pornografii a Hana přinesla z ložnice haldu pornočasopisů.

A tak náš Štědrý večer neskončil zpěvem posvátné písně Tichá noc, ale velkým smíchem nad fotkou v *Kontakt magazínu*, na níž se rozvaloval nechutně vypadající muž v brýlích s tlustými skly a s malinkým, sotva viditelným penisem. Pod fotografií stálo: „Pohledný úředník, 31, hledá partnerku pro sexuální dobrodružství.“

Freddy a Sally zůstali v domě přes noc. Než odešli spát, Franta jim věnoval kondom s prasečí hlavou pro případ, že dávají přednost bezpečnému sexu.

Sally se mě zeptala, jestli se tady na návštěvě může s Freddym pomilovat.

„Panebože, ať vás ani nenapadne to neudělat! Jinak si to Freddy u snídaně od Franty pěkně vyžere.“

Překlad Jiří Pilous

Louis Charbonneau (nar. 1965 v Detroitu) vystudoval filozofii a herectví. V roce 1988 získal cenu Avery Hopwood Award pro mladé dramatiky za nejlepší divadelní hru roku. Od roku 1992 žil šest let v Praze, působil jako překladatel a novinář (mj. byl kulturním redaktorem a fejetonistou prvního pražsko-amerického listu *Prognosis* a šéfredaktorem měsíčníku *POZOR*) a též jako člen divadelního souboru Black Box, který uvedl pro anglicky mluvící publikum v Čechách řadu her Karla Čapka, Pavla Kohouta aj. Publikoval v časopisech *Village Voice*, *The European* ad. V češtině vyšlo několik jeho povídek v *Literárních novinách* a *Labyrint Revue*. Na sklonku svého pražského pobytu a po odchodu z Prahy pracoval pro různé tiskové agentury (United Press International, Bridge News, Reuters). V současné době zastává pozici zástupce ředitele berlínské kanceláře Reuters. V roce 2005 byl finalistou ceny Reuters Nejlepší žurnalista roku.

V EDICI POESIE HOST NA PŘELOMU ROKU VYJDE

Petr Král: Svědek stmívání

PETR KRÁL (nar. 1941). V roce 1968 odjel do Francie, dlouhá léta prožil v Paříži. Nyní žije zase v Praze. Kromě poesie píše i prózu a eseje, jako básník dospěl od surrealistických východisek k osobní poetice „všední metafysiky“, pro niž je Svědek stmívání klíčovým textem.

Petr Motýl: Dva ořechy / 10 000 piv

S ilustračním doprovodem Ladislava Krajčí a Vladimíra Hanuše

PETR MOTÝL (nar. 1964). Vystudoval Pedagogickou fakultu v Ostravě, čehož dodnes lituje jako ztracených let, která vzdělání a poznání věru nepřinášela. Poté pracoval v dělnických profesích (například jako vrátný, topič či hlídač vrtů), což mu už zůstalo. V pracovním kolektivu bývá většinou oblíben (neškodí, krásně pije, pilně pracuje), v pseudouměleckých kruzích si nikdy příliš obliby nezískal. A pokud jde o kruhy umělecké, ty v současných Čechách neexistují.

KNIHOVNIČKA JANY KLUSÁKOVÉ

Když nedávno vyšel úhlavní román Virginie Woolfové *Paní Dallowayová* (v novém objeveném překladu Kateřiny Hilské), byl to pro mnohého českého čtenáře a především čtenářku objev. Navzdory tomu, že Virginia Woolfová žila v letech 1882–1941, české prostředí její pronikavý styl dlouho přehlíželo — je to k nevíře, ale její dílo u nás systematicky vychází teprve v posledních deseti letech. Mimochodem, profesor Bernard Blackstone ve své monografii *Virginia Woolfová*, vydané v roce 1952, napsal: „Její svět přežije, jako přežívá krystal pod tíhou skalního masivu.“

Odeon vydal unikátní *Deníky* Virginie Woolfové, lépe řečeno to, co z obsáhlých deníkových zápisků spisovatelky na začátku padesátých let vybral její muž Leonard Woolf. V předmluvě napsal: „Deník je příliš osobní, aby byl vydán jako celek. Pečlivě jsem přečetl všech šestadvacet svazků, vybral z nich a v této knize předkládám prakticky vše, co se nějak vztahuje k psaní Virginie Woolfové.“

Výbor začíná rokem 1918 a končí pár týdnů před spisovatelčinou dobrovolnou smrtí — nedělí osmým březnem 1941.

Vybírám tři ukázky:

„Dostala jsem cenu Femina. Předávání zabralo pár nudných a hloupých hodin. Potom jsem zase s hrůzou prožívala, jak děsně jsem musela vypadat v těch laciných černých šatech. Tenhle komplex nedokážu zvládnout...“

„Zrovna jsem strávila celé dopoledne čtením knížky, kterou mi tu včera zanechal Clive. Vstoupila jsem a našla stůl plný knih. Do všech jsem nahlédla a očíchala si je. Neodolala jsem a jednu jsem si sem odnesla a už jsem ji začala číst. Myslím, že bych tu dokázala žít šťastně navěky jen s knížkami.“

„O čem bych měla přemýšlet, aby to bylo osvobozující a osvěžující? Myslím, že budu snít o knize básnické prózy; možná občas upeču koláč. Tak — už žádné budoucí šarvátky ani probírání minulosti. Raduj se z každého dne a neměj pocit viny z toho, že se chováš sobecky. Proboha, vždyť už jsem své pro lidstvo odvedla...“

Otevřenost téhle knihy je šokující, místy až odpudivá; nutí čtenáře, aby se k četbě vrátil a sám sebe se ptal, co ho vlastně tolik rozhořčilo. Takových čtenářů je velká spousta — autentický příběh dvačtyřicetiletého Holanďana Kluuna **Třetí poločas** se dočkal během čtyř let třiceti vydání a v příštím roce přijde do kin i jeho filmová podoba. A přitom jde o debut — autor původně pracoval v marketingu.

Třetí poločas (v originále má rozverný matoucí titul „Přišla paní k doktorovi“) vychází s podtitulem „Láska za časů rakoviny“. Jeho hrdiny jsou manželé Stijn a Carmen: mladí, krásní, úspěšní, mají se rádi, jejich štěstí završila zdravá dcera Luna. Hned na začátku knihy se Carmen dozví, že má agresivní formu rakoviny — a její muž na třech stech stranách bez zámlk a vynechávání čehokoliv popisuje její umírání. Píše o tom, jak se chovají členové rodiny, jak přátelé a zdravotníci, co udělá šok s ním samým a především s Carmen; jak nemoc změní atraktivní šestatřicetiletou ženu, milující manželku a matku čtyřleté holčičky. Na straně 289 řekne Carmen domácímu lékaři doktoru Bakkerovi:

„Mám čím dál větší bolesti a od včerejška se mi stává, že upadám do bezvědomí. Už takhle dál nechci. Zítřej to chci skončit.“

Doktor ji chápe a praví: „Vezmu s sebou zítřej takový nápoj. Ten vypijete a potom budete během půl minuty pryč. Nebudete nic cítit.“

Na dalších patnácti stranách Kluun popisuje okolnosti a průběh eutanázie své ženy, u které byl od časného rána do poslední chvíle.

Na záložce knihy se čtenář dozví, že se autor brzy nato znovu oženil a narodila se mu další dceruška. Po senzačním úspěchu svého knižního debutu se věnuje už jenom literatuře.

Třetí poločas vydalo nakladatelství JOTA, přeložila Marta Nováková.

dokončení na straně 61

ZÁPISNÍK PAVLA KOTRLY

PayPal & spol.

Marná sláva, literatura, to nejsou pouze ideály, ale také obchod. V některých případech právě jen obchod. Knihy jsou ostatně spolu s hudbou na internetu tím nejprodávanejším zbožím, zbožím, kterému příliš dlouhé skladování nevadí. Vadí však nakladatelům a vydavatelům, pro které představuje zdroj obživy. Ti jsou povětšinou nuceni spoléhat na zaběhané distribuční kanály, pomocí kterých své „produkty“ dostávají až ke spotřebitelům, čtenářům. Je to poněkud cynický, zároveň ale pragmatický pohled. Nyní se však pro nakladatele, především však pro vydavatele objevila možnost, díky níž si mohou snadněji jeden distribuční kanál zbudovat sami, na svých internetových stránkách. Ne že by tato možnost dosud nebyla, ale byla složitější. Právě nyní začal jeden ze světově nejroziřněnějších a nejoblíbenějších platebních systémů PayPal (<http://www.paypal.com>) podporovat i českou měnu. Oblíben je pro jednoduchost použití, snadnou obsluhu, ale především pro možnost převádět malé částky, mikroplatby. Zpráva o tom proběhla snad celým českým internetem (<http://www.lupa.cz/zpravicky/paypal-podporuje-ceskou-menu/>, <http://www.zive.cz/h/Bleskovky/AR.asp?ARI=131490>, <http://www.marigold.cz/item/konecne-paypal-funguje-i-pro-ceske-ucty-uz-doopravdy>) a vyvolala širokou odezvu. Přestože existují i české alternativy a snahy o podobnou funkčnost (např. Monetka <http://www.monetka.cz>), dosud se příliš neuchytily. Pokud by doopravdy došlo k rozšíření PayPal, mohla by se tvář českého internetu pozměnit. Jak správně poznamenala jedna pravidelná čtenářka, nyní již nic nebrání tomu, aby byly zpoplatněny on-line verze literárních časopisů.

Ano, teoreticky a technicky tomu již prakticky takřka nic nebrání. Ostatně v některých případech se již nyní jedná o úvahy reálné, které jsou na pořadu dne. Publikační systémy nebo elektronické obchody s podporou tohoto (nebo i jiného) platebního systému existují, a to i v českých verzích. Prozatím se však s možností zaplatit si na stránkách literárních periodik za přečtení povídky, studie, eseje příliš nesetkáváme, v budoucnosti se ale možná setkávat budeme. Prozatím je prestiž papírové verze časopisu zcela jistě vyšší než verze internetová. Tato situace se však může rychle změnit. Třeba s možným masivním nástupem elektronických čtecích zařízení, ale třeba také s dalším odlivem čtenářů kulturních periodik, kdy náklady na tisk již nebude možné pokrývat z dotací, předplatného, reklamy. Jednou z možností je pak právě „útěk“ na internet.

Možná je také kombinace obého, jak dokládají stránky týdeníku A2 (<http://www.tydenika2.cz>) nebo revue *Prostor* (<http://www.revueprostor.cz/>), na kterých jsou plné texty článků a archiv přístupné platícím uživatelům.

Je otázkou, jak by na takový přerod periodika v případě zániku tištěné verze zareagovali jeho čtenáři. Pokud by částky byly vstřícné — po odbourání nákladů na tisk tomu mnoho nebrání —, pak by jejich počet mohl vzrůst. Může však nastat i opačná situace. Nezbyvá než počkat na ověření praxí.

Autor (nar. 1974) řídí internetový literární rozcestník *Potápěč* a je šéfredaktorem časopisu *Texty*.

Překladatelka ve stínu...

MARIANNA TAJMANOVA O SVÉM PŘEKladU
KUNDEROVÝCH ZRAZENÝCH TESTAMENTŮ DO RUŠTINY

Milan Kundera se v Rusku těší velké popularitě a respektu, o čemž svědčí i mnohatisícové náklady jeho knih. V roce 2004 petrohradské nakladatelství Azbuka vydalo překlad jeho filozofických esejů *Les testaments trahis* (Narušennyje zavěščanija, *Zrazené testamenty*), který je součástí velkého projektu, v jehož rámci bude vydáno celé Kunderovo dílo jak českého, tak i francouzského období. Sám Kundera se vyjádřil, že mu na přijetí *Zrazených testamentů* ruskými čtenáři velice záleží. Tomu podléhaly i jeho požadavky na překlad, který připravila známá překladatelka z francouzštiny do ruštiny Marianna Tajmanova. Příběh tohoto překladu zprostředkovaný jeho autorkou by mohl být zajímavý i pro českého čtenáře, protože dokládá spisovatelovu náročnost vůči překladatelům a ilustruje i jeho názor na překlad obecně.

Marianno, jak se stalo, že jste *Zrazené testamenty* přeložila do ruštiny právě vy? Je to skoro hollywoodský příběh. Z Petrohradu mi zavolala kamarádka a řekla, že v Azbuce vznikla kritická situace. Nakladatelství podepsalo s Milanem Kunderou smlouvu na vydání jeho děl. Autorovou podmínkou bylo, že jedněmi z prvních budou přeloženy a vydány *Zrazené testamenty*, které do ruštiny zatím přeloženy nikdy nebyly, protože je to pro něj velice důležitá a zásadní kniha. Zpočátku je dostal k překladu známý a velice dobrý překladatel. Kundera však tento překlad — a po něm i další dva — neschválil. Důvod: všichni překladatelé, kteří na této knize pracovali, se příliš vzdalovali od autorského textu, něco v něm měnili nebo ho doplňovali, bez čehož se dnes v podstatě neobejde žádný překlad. Ale Kundera trval na tom, aby se překladatel držel přísně originálu. Je pochopitelné, že už se pak neobjevili žádní zájemci, kteří by se pokusili vyřešit neřešitelný problém: vyhovět autorovi a zároveň text přeložit tak, aby zněl rusky.

A tak mě poprosili, abych zkušebně přeložila jednu kapitolu. Věděla jsem, že musím překládat doslova. Snažila jsem se dodržet i autorovu interpunkci: například středník, který není pro ruštinu vůbec příznačný, ale Kundera ho používá dost často. Možná mi také pomohlo, že jsem během posledních deseti let, co žiji v Anglii, nepřekládala krásnou literaturu. Ztratila jsem tak určitou volnost, která je výsledkem stálé překladatelské praxe. Pak přišel dopis od Kundery, že se mu můj překlad líbí a že je ochoten se mnou spolupracovat. Tehdy jsem ještě netušila, čemu jsem se upsala. Pro mě to byla svým způsobem velká výzva, *challenge*, jak říkají Angličané. Nevěděla jsem, že to bude velice náročné hlavně psychicky.

Jak dlouho jste knihu překládala?

Na překladu jsem pracovala celé léto. Nechala jsem si tu práci na prázdniny, aby mě nic nerušilo. U počítače jsem seděla dvanáct hodin denně. Každou přeloženou kapitolu jsem musela poslat ke schválení autorovi. To byla jeho podmínka. Dokonce jsem si musela pořídit fax, protože počítač Kundera nepoužívá. Posílala jsem mu tedy přeložené kapitoly, které mi on pak vra-

cel se svými poznámkami. Nasbíraly se mi celé desky těchto materiálů.

Jak náročný pro vás tento překlad byl a jaké problémy jste musela řešit?

Překlad byl šíleně náročný. Kundera oplývá takovou zvláštností, nevím, jestli to je náhoda nebo záměr, ale když má slovo například pět významů, on ho nejspíš použije v tom nejméně běžném. Cíleně komplikuje slovník, jako by řešil nějaký jazykový hlavolam nebo křížovku. S tím jsem hodně zápasila. Obtížné byly také rozsáhlé „hudební“ části. Moje redaktorka ale má naštěstí vystudovanou konzervatoř a velice mi pomohla — v jiném případě bych se musela obrátit na muzikology, na odborníky, jak se to běžně dělá. Když jsem překládala Alexandra Dumase, konzultovala jsem určité pasáže s historiky, se specialisty na středověké zbraně; arabisté mi radili, když jsem překládala Nervalu.

Ve *Zrazených testamentech* byla řada dalších záležitostí. Například překlad výrazu *roman à clé* — „román s klíčem“, zašifrovaný román; Kundera si v následujících partiích pohrává se slovem „klíč“. Je tam několik základních pojmů, které procházely celou knihou, třeba *moderne* — nové, novější časy, neplést s modernou. Dále Kundera dělí dějiny románu na poločasy — *temps*. Francouzsky to označuje i tempo v hudbě nebo poločas ve fotbale. Kundera si sám vymyslel tento neologismus. Když jsem navrhla přeložit tento výraz jako „tajm“ (v ruštině se běžně používá „tajm“, z anglického time), má redaktorka měla námitky. Ale obyčejné slovo „období“ by už nebylo neologismem. Estetika třetího „tajmu“. Nemohla jsem se rozhodnout, a proto byl rozhodující názor Kunderův. Jemu se slovo „tajm“ líbilo, a nikdo už pak neměl odvahu s ním debatovat. Takže problémy byly i literárněvědného charakteru a určitě by nevznikly při překladu textu například do angličtiny, která je terminologicky francouzštině mnohem blíže než slovanské jazyky.

Byly však i humorné zádrhele. Tak třeba: Kundera dost aktivně cituje různé autory, jejichž texty jsem musela uvést v ruském překladu. Díky internetu nebyl problém najít citáty z Kafky, Rushdieho, Rabelaise a jiných. Ale do úzkých jsem se dostala

v případě Tolstého *Vojny a míru*. Všechny citáty (a nebylo jich málo) byly ve francouzštině a chyběly jim odkazy. Musela jsem hledat podle klíčového slova. Francouzský překlad byl dost volný, zdaleka ne doslovný. Někdy jsem vyzkoušela nejrůznější varianty a jako klíčové slovo jsem zadávala „člověk“ nebo „smrt“... Dokážete si představit, kolik času jsem promarnila takovým způsobem hledání? Vzdala jsem se, když jsem nenašla poslední citát z Tolstého, a obrátila se na Kunderu. Ten rychle a snadno našel odkaz v archivu, okamžitě mi ho poslal a ještě jsem dostala „vynadáno“ za to, že jsem se na něj neobrátila dřív a přišla o tolik času.

Jak se vám s Kunderou spolupracovalo?

Kundera jako jestřáb hlídal, abych nedej Bože vynechala jediné slovo nebo čárku. Myslím, že velké problémy jsem mu nezpůsobila, protože hrubých chyb jsem se nedopustila skoro žádných. Kundera má úžasný cit pro ruštinu a vynikající znalost vlastního textu. Občas jsem ale musela bojovat za slovo, které jsem použila, protože Kundera přece jen nemůže cítit všechny nuance ruštiny. Drží se pevně zásady: když spisovatel pětkrát použije jedno slovo, překladatel ho musí pětkrát přeložit stejným způsobem. Tomuto problému je vlastně věnována čtvrtá kapitola *Zrazených testamentů*. A mimochodem, právě překlad této kapitoly byl mým velkým vítězstvím...

Proč? Je něčím tato kapitola výjimečná?

Čtvrtá kapitola s názvem „Věta“, ¹⁾ v níž Kundera formuluje své krédo, byla pro překlad nejtěžší. Sam autor mě hned upozornil, že je to velice složitá kapitola a že v mnoha překladech knihy do různých jazyků byla jednoduše vynechána. Prý ji nemusím překládat. To se mě dotklo. Nemusím překládat? A tím přiznat neschopnost? Chtěla jsem to zkusit. Mám takovou zvláštní metodu, možná není správná, ale před tím, než začnu překládat, nikdy text nečtu. Myslím, že tato neznalost mě chrání před předpojatostí. Stejně to bylo i s Kunderovou knihou. Proslulou čtvrtou kapitolu jsem přečetla, když přišla na řadu. Píše se v ní, že překladatel je člověk závislý. Jak může dokázat, že je mistr, že ovládá jazyk, do něhož překládá? Jenom bohatstvím své slovní zásoby, a proto vhodně i nevhodně používá méně běžná slova a činí text složitějším. Dost často to nekoresponduje se záměrem spisovatele, protože ten se snaží o jednoduchý styl. Překladatel demonstruje své umění a vybírá zastřená slova, *sophisticated*. Kundera zastává názor, že překladatel musí být jen spisovatelův stín a nemá právo vyjadřovat své „já“. Výjimku představují texty, které předpokládají paralelní tvorbu, spoluautorství, jako například Carrollova *Alenka v říši divů* nebo Salingerova kniha *Kdo chytá v žitě*. Na druhou stranu existují texty, které vyžadují, aby překladatel zůstal ve stínu, a to je právě Kunderův případ.

O čem je čtvrtá kapitola? Kundera vzal úryvek z Kafkova *Zámku* — popis soulože K. a Frídy — a tři překlady této scény do francouzštiny. Dále podrobně rozebírá každý z těchto překladů, nachází v nich chyby a pak uvádí svou vlastní verzi — ideální variantu. Následuje detailní lingvistická analýza: Kafka několi-krát použil sloveso „jít“, překladatelé ho vyměnili za synonymum „kráčet“, sloveso „být“ za „proniknout“ a „postupovat“, což do textu vnáší nepotřebnou zvýšenou naturalističnost. Všichni překladatelé dodali nebo naopak vyškrtli nějaké slovo, změnili epiteton apod. Analýza působí spíš jako účetnictví. Bylo to zajímavé, ale musela jsem najít způsob, jak všechno přeložit.

Marianna Tajmanova; foto: archiv překladatelky

Jak jste tedy postupovala?

Zpočátku jsem zvolila špatnou cestu: jako základ jsem vzala existující překlad Rity Rajt-Kovaljevové a začala ho měnit, komolit, dělat v něm chyby. Z toho pak nic nebylo, vznikly jiné chyby, které neodpovídaly Kunderově lingvistické analýze. Potom jsem se k úkolu postavila jinak — každý z uvedených úryvků jsem přeložila sama. Potíž byla v tom, že v každém z nich jsem musela zachovat ty chyby, kterých se dopustil překladatel, a předložit ideální Kunderův překlad. To je velice složitý úkol. Ruština se

J O S E F S U D E K Mostecká krajina 1957–1962 (sbírka PPF Art)

svou gramatikou i etymologií značně liší od francouzštiny. Položila jsem si tedy před sebe jeho analýzu a zkoumala možnosti. Například v každém z těch překladů je nesprávně přeloženo určité sloveso. Tak jsem to sloveso přeložila a následně ho zaměnila synonymem. Ale pokaždé to muselo zapadat do textu, nevyčnívat z něj, protože všichni tři francouzští překladatelé byli dobrými odborníky. Vznikly i jisté problémy s pomocnými slovesy, která se v ruštině nepoužívají, ale do Kunderova seznamu použitých a vynechaných slov jsou zařazena, jsou to slovesa *avoir* (mít) a *être* (být). Takže na mém kontě pak chyběla jenom tato slovesa. Několikrát jsem použila sloveso *být*, ale samozřejmě ve srovnání s francouzským textem byl jeho výskyt minimální. Jinak jsem všechno dodržela. Když se mi to podařilo dodělat, pochopila jsem, že všechno je tak, jak má být, každý kousek zapadl do mozaiky. Od Kundery, který byl překladem nadšen, jsem obdržela fax: „Bravo!“

Chválil vás Kundera ještě za něco? Byl s něčím naopak nespokojen? Měl nějaké připomínky?

Nespokojený byl například tehdy, když jsem z roztržitosti zaměnila Chopina Schumannem nebo Bacha Beethovenem. Proč? Nevím. Omlouvala jsem se, ale Kundera se zachoval velice velkoryse, prý se musí počítat s lidským faktorem. Líbilo se mu, jak jsem přeložila vsuvky — úryvky z povídky Hemingwaye. Původně jsem zamýšlela použít existující překlad od známého překladatele. Kunderovi se však nelíbil. Příčina byla stále stejná — připadal mu příliš volný. Poprosil mě, abych to přeložila sama. Byly to jen dvě stránky. Pak mi Kundera napsal: „*Váš překlad je o hodně lepší.*“ Není to ocenění od Hemingwaye, ale stejně mi udělalo radost.

Došlo ale i na situace, kdy jsme se nemohli dohodnout. Například Kundera místo adjektiva „sovětský“ často používá „ruský“, což není vždy totéž (například ve spojení „ruská armáda“, přestože se armáda nikdy ruskou nenazývala, pouze Rudou nebo Sovětskou, protože v ní sloužili představitelé všech národností SSSR). Snažila jsem se mu to vysvětlit, ale přesvědčit jsem ho nedokázala, a tak jsem postupovala podle jeho přání. Mrzelo mě to, ale pak jsem si vzpomněla na čtvrtou kapitolu, z níž vím, že autor je důležitější než překladatel. Podřídila jsem se...

Pokládáte Milana Kunderu za českého, nebo spíš francouzského spisovatele? Popřípadě v čem vidíte jeho českost?

Podle mého namátkového průzkumu, jehož výsledky jsou samozřejmě relativní, ho Francouzi nevnímají jako čistě francouzského spisovatele. Ano, o něj a jeho díla je obrovský zájem, považují ho za velkého spisovatele, váží si ho (nejenom ve Francii, ale i v Rusku) jako autora-intelektuála. Svou mentalitou se však Kundera Francouzům nepodobá. Francouzské, galské rysy jsou především lehkost, živost, bezprostřední reakce, ironie a sebeironie. Kundera je vážný a hluboký spisovatel. Svým významem se nepochybně řadí k nejlepším světovým autorům. Ale jeho žerty nenesou pečeť francouzských tradic.

Tématy, kterými se Kundera zabývá, jsou malé národy, integrace do jiné kultury. Řekla bych, že je to problematika spíš slovanská než francouzská. Proslavily ho české události, román *Nesnesitelná lehkost bytí* mu udělal jméno a vzbudil velký zájem o autora. Západ viděl v Kunderovi něco originálního. Označila bych Kunderu za velkého mezinárodního spisovatele, v němž se spojila západní a východní kultura. Tato symbióza je zajímavější než otázka náležitosti k jedné konkrétní, v daném případě francouzské kultuře, v níž se nenarodil a nebyl vychován, a to ani jazykově...

Ptala se Jekatěrina Mikešová

POZNÁMKA

- 1) Kapitolu, o níž mluví Marianna Tajmanova, vydal Kundera česky pod názvem „Překlad jedné věty“ v knížce *Kastrující stín svatého Garty* (Atlantis 2005). Ve stejné knize vyšel i jiný jeho text o překládání — „Umění věrnosti“.

Marianna Tajmanova pochází z Petrohradu, z literární rodiny. Do ruštiny přeložila díla řady francouzských autorů (Gérard de Nerval, Guillaume Apollinaire, Georges Simenon, Jules Verne, Pierre Boulle, Marcel Aymé ad.). Za překlad Kunderových *Zrazených testamentů* byla nominována na cenu za nejlepší překlad roku 2004. V roce 1989 Tajmanova se svou rodinou emigrovala, když výměnou za sovětské občanství obdržela výjezdní vízum. Od roku 1990 žije v Anglii, přednáší ruský jazyk a literaturu na katedře rusistiky univerzity v Durhamu. Od roku 2004 v rámci programu ERASMUS pravidelně navštěvuje Českou republiku, kde na katedře slavistiky Univerzity Palackého v Olomouci přednáší a vede semináře.

Najde Milan Kundera svého Ambrosia?

POČEŠTĚNÉ ESEJE MILANA KUNDERY

JAKUB ČEŠKA

Ve čtvrté knize esejů Milana Kundery (*Nechovte se tu jako doma, přáteli*) vzniká něco, co můžeme označit jako specificky český kontext tohoto světového autora. Ironií osudu je, že český čtenář bude ochuzen o souvislost určitých témat (svrchovanost autorství, antilyrická pozice, tradice románu...), na některých místech o argumentaci. Na volání po českém Milanu Kunderovi tedy přichází vyhrocená a křiklavá odpověď: svrchovanost autorství, dehonestace lyriky, dílo jako domov (jak by mohlo být dílo jako artefakt sférou soukromou?), škrty v testamentu románové tradice.

Nakladatelství Atlantis vydalo na sklonku léta čtvrtý svazek esejů Milana Kundery s názvem *Nechovte se tu jako doma, přáteli*. Svazek obsahuje dva eseje, které od sebe dělí dvanáct let, oba texty počeštil autor. Esej „Kdo je to romanopisec?“ (Qu'est-ce qu'un romancier?) vyšel v původním knižním francouzském vydání jako čtvrtý z celkového počtu sedmi v knize *Opona* (Le rideau). Ve francouzském vydání plní geometricky ústřední místo celé knihy — a citace z tohoto eseje nalezneme také na zadním přebalu. Ve francouzském vydání neunikne aluze na Foucaultův text „Co je to autor?“ (Qu'est-ce qu'un auteur?). Kunderův název lze tedy číst jako skrytou polemiku či ironii, neboť se zde dovolává svrchovanosti autora, romanopisce, který má výlučné právo na své dílo, jež je jak znakem, tak i dokladem jeho původnosti a autonomie. Oproti tomu u Foucaulta je autor vystředěným místem v diskursivním poli, jedná se o jistou funkci, v tomto ohledu tedy nemůže mít nic společného s původem, původností. Kundera v počeštěné verzi zesiluje poukaz na osobnost romanopisce, neboť namísto neosobního „co“ užívá zájmena „kdo“. Kromě skryté polemiky v názvu nalezneme v *Oponě* zřetelné vymezení vůči „nové kritice“ (francouzský strukturalismus padesátých a šedesátých let) a „novému románu“, třebaže zde Kundera rekapituluje Gombrowiczův pohled na tradici románu. Z tohoto místa můžeme zřetelněji vidět Kunderovo pojetí autorství, které hodlá držet z dosahu neosobního psaní, z dosahu problematické pozice autora, který by byl zbaven svrchované tvůrčí pozice. Podle Kundery je dílo „završení dlouhé práce na estetickém projektu“ (s. 21). Z této teze je patrná inspirace českým strukturalismem třicátých let. Kundera ve svém eseji restauruje platnost romanopisce (jež se z pozice „nové kritiky“ ukazuje jako iluzorní); romanopisec si se svým dílem může dělat, co chce, neboť pouze on je mírou toho, co je a co není jeho dílo. Může je upravovat, zakazovat jednotlivá vydání, „škrtnout“ některá díla, není zavázán nikomu jinému než vlastnímu estetickému projektu, potažmo románové tradici.

Za svrchovanost romanopisce

Romanopisec tedy není zodpovědný národu, rodině, dobrému vkusu, přání čtenáře. Z tohoto místa je patrné, nakolik jsou ma-

licherné, zbytečné a únavné diskuse o českých vydáních Kunderových románů. Kdejaký nárok (národa, vkusu, čtenáře) je past nachystaná na svéprávnost romanopisce. Takový nárok může vytvořit zvrácenou komunikační situaci: ze svrchovaného tvůrce hodlá udělat vazala neprojasněných (nekultivovaných) emocí. Autor, ať již je jím hudební skladatel, dramatik nebo romanopisec, je podle Kundery ve svém díle *doma*. Přehlížení autorských práv je potom echem či signálem přehlížení základních práv individua: v současnosti jako by byla všechna práva na straně diváků. Právo diváka je poté zkázou jakéhokoli intimního prostoru. V tomto ohledu lze číst Kunderovy eseje jako dopisy, které nesou pečeť zanikajícího světa: diskrétnost, intimita, skrytost, přátelství, svrchovanost autora... Všechny tyto hodnoty na sebe navzájem poukazují a tvoří rámec peripetií kulturní historie, které Kundera představuje ve svých dvou esejích.

Svrchovanost autorského gesta prokazuje Milan Kundera také v tomto vydání esejů, neboť si vytváří specifický český kontext, třeba již tím, že spojuje do jedné knihy eseje, které spolu ve francouzském vydání nesousedily. Mezi znaky revize románové poetiky (což bych provizorně nazval jako počešťování, ať již jde o strategii nebo nezáměrný důsledek) dále patří kontext, ve kterém svazečky esejů vycházejí, jejich názvy, text na záložce, ale zejména úprava původního francouzského textu závěrečného eseje *Zrazených testamentů* (Les testaments trahis) „Nechovte se tu jako doma, přáteli“.

Podívejme se poněkud detailněji na odlišnosti původního vydání esejů a jejich počeštěné verze. Zatímco ve francouzském vydání nesou knihy poněkud neutrální, popisné názvy, v nichž je naznačena základní tematika (*Umění románu*, *Zrazené testaments*, *Opona*), název přítomného svazku je imperativní a lze jej číst také jako vzkaz. Ke komu se však obrací? Ke mně jako ke čtenáři? Jedná se o poslední eseje *Zrazených testamentů* (navíc francouzský název je v indikativu, a nikoli v imperativu: „Là vous n'êtes pas chez vous, mon cher“ — Tady nejste doma, přáteli), název kapitoly má však jinou platnost než název knihy. Text na záložce českého vydání je do jisté míry konfrontační: „Esej nemá nic společného s univerzitní studií. Je to u Kundery náročná literární forma“, zatímco ve francouzských vydáních konfrontační

tón patrný není, navíc v poslední knize *Opona* nalezneme na zadní straně pouze citaci z ústředního eseje, jak jsem již zmínil. Pochopitelně nemám v úmyslu přičítat text na záložce autorovi, jde mi jen o to poukázat na dalšího hráče, který se podílí na tvorbě významového rámce. Všimněme si, jak se mění kontext úvodního eseje. Ve francouzském vydání získává jako prostřední esej jiný významový rámec než v přítomném českém vydání. Zde naopak vytváří kontext pro esej druhý, a takto postrádá propracovanější argumentační ukotvení. Pro názornost zmíním jeden motiv, který se týká Kunderova vymezení vůči lyrice (ten je pro Milana Kunderu zásadní).

Lyrika, poezie, nebo protiromantická pozice?

V úvodním eseji „Kdo je to romanopisec?“ působí toto vymezení poněkud stroze (alespoň na mě). Jak tedy zní prvotní (v recenzích často zmiňované) vymezení románu oproti lyrice? Autor říká: „...romanopisec se rodí na ruinách lyrického světa“ (s. 11). Pro Milana Kunderu je analýza zaslepenosti, sebestřednosti, lyrismu, nedospělosti, nezkušenosti, narcismu jedním z ústředních témat jeho románové poetiky (kolikrát již zmiňovaný román *Život je jinde*), lze z ní číst především antiromantickou pozici (Girard: *Lež romantismu a pravda románu*), avšak v takto zúženém kontextu se stává lyrik privilegovaným terčem, podobně jako se stává pro starší eroticky úspěšné muže snadnou kořistí holobrádek. V *Oponě* však autor odlišuje lyriku od poezie, což podle něj nejsou pojmy příbuzné, ale pojmy, jež je třeba držet jeden proti druhému (vůči sobě navzájem). Milan Kundera tedy nenamítá nic proti poezii, jak by se při nepozorném čtení mohlo zdát, ale proti sebestřednému svěřování, odkrývání vlastní duše. Neboť lyrika je vždy nějak stížena trapným tikem brát se příliš vážně. V tomto ohledu mohou být lyričtí také obhájci díla Milana Kundery, a to ve chvíli, kdy berou příliš vážně, co stojí v jeho románech (nebo v esejích), dokonce to mohou předkládat jako evangelium, podle něhož je dobré žít (kdo se beze zbytku schová před přízrakem lyrismu?). Francouzský kontext počestěného eseje „Kdo je to romanopisec?“ je bohatší, propracovanější a do jisté míry zabraňuje unáhleným soudům při nepozorném čtení.

V eseji „Nechovejte se tu jako doma, příteli“ provádí Kundera korekci v patnácté a v závěrečné sedmnácté části. V patnácté části se snaží nalézt ospravedlnění k restrikci Kafkova testamentu a zachráně jeho tři románů, bez nichž si nedovede představit románovou poetiku dvacátého století. V původním vydání se ptá, kdo by jej mohl posílit v restrikci Kafkova testamentu. Kdo jiný než Cervantes, mistr románové tradice. Posílení hledá tedy v románové tradici, odkaz jakož i argument bude fiktivní, protože literární, podstatné je však to, že jej situuje do románové tradice. V tomto ohledu je odpověď delikátní, protože ironická, ale v příklonu k Cervantesovi také věrná, neboť jako by se stával vykonavatelem Cervantesova testamentu. Milan Kundera parafrázuje historiku z prvního dílu, kapitoly dvanácté až čtrnácté *Dona Quijota*. Pro plastičnost ji zmíním. Jde o historiku mladého básníka, který se zamiloval do pastýřky. Aby se dostal do její blízkosti, stane se

pastýřem. Ona jej však nemiluje a básník ukončí své dny. Přítel básníka řídí smuteční obřad. Básníkovo tělo je posypané květy a vedle něj leží lístky s jeho básněmi. Ambrosio, básníkův přítel, je vykonavatel jeho závěti: má spálit jeho básně. Señor Vivaldo protestuje proti nerozumné vůli básníkově — lépe by bylo poskytnout básně ostatním, aby je mohly potěšit, přinést moudrost a zkušenosti. Vivaldo nečeká na Ambrosiovu odpověď a vezme několik lístků. Ambrosio mu ze zdvořilosti ponechá lístky, které uzmul, ale zároveň mu říká, že by bylo marné domnívat se, že nespálí ostatní.

Škrty v testamentu?

Není zapotřebí tuto historku vykládat ani přiřazovat jednotlivé akteři Kafkova testamentu. Podstatné však je, že je nastolena a má jistou argumentační platnost, neboť otvírá rozhodnutí zachovat Kafkovy romány literárním výkladem. Tento příběh však Kundera v počestěné verzi vypouští. Zatímco v původní verzi se obrací k mistrovi mistrů, nyní říká: „Nezničil bych ty romány. [...] Jednal bych s jistotou, že na onom světě přesvědčím jejich autora, že jsem tím nezradil ani jeho, ani jeho dílo, jehož dokonalost mu ležela tolik na srdci.“

Další argumenty jsou v obou verzích obdobné. Zatímco dříve je autor otevřen tradici románu a onen přestupek je mu dovolen ze zdvořilosti, nyní by již jednal s jistotou, jako by se stal součástí vlastního románového světa; obdobně jako se v *Nesmrtelnosti* potkává po smrti Goethe s Hemigwayem, v současném příběhu se na onom světě potkává Kundera s Kafkou. Možná že jde o malichernou odlišnost, ale v prvním případě je Kundera otevřen románové tradici (ta provokuje nikdy nezavršený výklad), která je mnohoznačná, a proto také argumentativní, nyní je postavou vlastního románového světa, který sugeruje jednoznačnou odpověď. Bylo by zbytečné dohadovat se, proč byl odkaz na Cervantesa vypuštěn, zřejmě nikoli proto, že Kafka by byl přirovnán k básníkovi a jeho romány k básním.

V poslední části škrty oproti původní verzi zrychlují argumentaci, hlavně však její téma činí zřetelnějším a naléhavějším: kardinální otázka zní, jak zachovat věrnost mrtvému. Ústředním příběhem je prosba umírajícího vesničana, aby jeho syn nepokácel starou hrušeň. Dokud bude syn vzpomínat s láskou na svého otce, hrušeň nebude skácena. Jelikož jedním z ústředních témat obou esejů je věrnost testamentu, příteli, diskretnost, mohou být závěrečná slova eseje čtena jako palčivá a naléhavá otázka, zda ještě v tomto světě, z něhož mizí hodnoty, kterých je Milan Kundera zastáncem, nalezneme někoho, kdo bude vykonavatelem jeho testamentární vůle. Jakou odpověď dává autor na otázku, jak uposlechnout mrtvého: „V jeho vůli, které budu věrný. Myslím na starou hrušeň, která zůstane před oknem, dokud vesničanův syn bude žít.“

Autor (nar. 1971) je literární vědec, působí na FHS UK v Praze.

Milan Kundera: *Nechovejte se tu jako doma, příteli*, Atlantis, Brno 2006

Ministerstvo kultury České republiky
a Památník národního písemnictví

vyhlašují soutěž

Nejkrásnější české knihy roku 2006

V soutěži bude hodnoceno grafické, ilustrační a polygrafické zpracování knih.
Oceněné knihy postoupí do mezinárodní soutěže
Nejkrásnější knihy z celého světa.

Přihlášky spolu s podmínkami soutěže poskytně od 15. 11. 2006
Památník národního písemnictví, Strahovské nádvoří 1, 118 38 Praha 1,
tel.: 220 516 695, Věra Truncová a Mgr. Zdeněk Freisleben, e-mail: nckr@volny.cz.

Uzávěrka příjmu knih bude 17. 1. 2007

Ministerstvo kultury
odbor umění a knihoven

vyhlašuje pro rok 2007

výběrové řízení na poskytnutí dotace

právníkům a fyzickým osobám působícím v oblasti kultury
(kromě příspěvkových organizací MK)

na podporu nekomerčních projektů z oblasti literatury

Přihlášky a stanovené podmínky si můžete vyžádat na adrese:
Ministerstvo kultury, odbor umění a knihoven,
Maltézské náměstí 1, 118 11 Praha 1 – Malá Strana, www.mkcr.cz

podpora vydávání literárních periodik a sborníků, podpora dalších aktivit v oblasti literatury
(veřejné přednášky, semináře, autorská čtení, výstavy, soutěže a jiné literární aktivity s celostátní působností)
PhDr. Květuše Nováková, tel.: 257 085 221, e-mail: kvetuse.novakova@mkcr.cz

podpora vydávání nekomerčních titulů uměleckých děl české a překladové literatury,
literatur národnostních menšin, děl literární vědy a kritiky, ilustrované původní tvorby pro děti a mládež
Bohumil Fišer, tel.: 257 085 220, e-mail: bohumil.fiser@mkcr.cz

Uzávěrka výběrového řízení je dne 22. prosince 2006

Román

NESOUSTAVNÉ POZNÁMKY 10

J I Ř Í T R Á V N Í Č E K

Kdyby měly být zničeny všechny romány z dvacátého století a zůstat jeden jediný, pouze jeden, který v sobě dokáže obsáhnout ostatní. A víc: v němž se jako v kapce zrcadlí celé dvacáté století s jeho vírami i zaslepenostmi. Který by to byl? Zřejmě Frischův *Homo faber*. Kdyby tři: *Homo faber*, Singerova *Šoša* a Šolochovův *Tichý Don*. Kdyby pět: *Homo faber*, *Šoša*, *Tichý Don*, Kunderův *Život je jinde* a Bykavův *Lom*.

A tři největší omyly románu dvacátého století? Rozdělme si to na omyly *trapné* a *respektoványhodné*. K těm trapným patří (1) přesvědčení, že románem se dá sloužit ideologii; (2) přesvědčení, že román by měl soupeřit s filozofií; (3) že je schopen se obejít bez kauzality. — Omyly respektoványhodné: Joyceův *Odysseus*, Proustovo *Hledání ztraceného času* a Musilův *Muž bez vlastností*.

Krátký pokus o antropologii románu: lidé jsou ničemoví, ale snaží se, aby se to nepoznalo. Přitom současně platí, že lidé jsou v jádru hodné a ušlechtilé bytosti, ale svět z nich dělá ničemy.

K románu Jiřího Hájíčka *Selský baroko* (2005). Určitě kniha, která má čím chytout. Příběh s tajemstvím, k němuž vede klíč do období kolektivizace padesátých let dvacátého století. Generace vnuků se bere za při svých dědů. Z dávných příkoří vyrůstá příběh msty, odpuštění i zapomnění. Je vidět, že Hájíček zná vesnici, a zná ji zevnitř, zná její sedlácko-mytickou minulost i současnost: postsocialistickou otupělost a primitivní pragmatismus, ztrátu zakotvení i směřování. Román je postaven spíše na jakési středocestní solidnosti než na strhujícím podání, silných typech či dějově podmanivých scénách. Hájíček do značné míry slouží svému tématu, ale chce tak trochu předvést i to, že své téma umí vynalézavě odfabulovat. Tohle se zcela jistě podařilo; vyšel z toho velmi dobře zvládnutý kompromis látky a podání. Co se však nepodařilo — a co se Hájíčkově nedaří už delší dobu —, jsou ženské hrdinky. Mladá mstitelka je až příliš spoutána archetypem *femme fatale*; a ze stejného kadlubu je i *femme fatale* z padesátých let (Rozálie Zandlová), autorka dopisu, který rozpoutává lavinu sankcí proti místním sedlákům. Něčím jako by tyto ženy byly do románu dosazeny zvnějšku, pro potřeby konfliktu, tedy kvůli hlavní zápletky. Jsou spíše implantovány než odvyprávěny. Jako by autor na své ženské hrdinky nevěřil nebo se jich dokonce bál.

Důvody toho, proč si román (na rozdíl od poezie a malířství) tak úplně neporozuměl s modernismem, by se asi neměly vykládat pouze z perspektivy estetické. Jsou z velké části sociální. Román se v devatenáctém století plně etabloval jako žánr středních vrstev, měšťanstva. Byl spíše uměním smířlivě demokratickým než elitním, spíše solidním než extravagantním. A moderna, Baudelairem počínaje, se proti tomuto vkusu bouří, ba útočí na něj; dožaduje se čtenáře zasvěceného, elitního, tedy takového, který nemá být součástí masy. Kdo chce být práv jejich požadavků, musí opustit středostavovskou „konformitu“. Román tak dostává na výběr: buď bude ochoten zřít se své vazby na střední vrstvy a stane se — jako poezie — také žánrem tvárných extravagancí (razičem nových cest), nebo ztratí kontakt s elitou a bude jí vysmíván jako pouhé pokleslé čtivo. Nahlíženo zpětnou perspektivou se zdá, že toto „buď-anebo“ dalo románu dvacátého století čtyři cesty. (1) experimentátorské-elitářské razičství (M. Proust, J. Joyce, J. Cortázar, *roman nouveau*, W. Faulkner, P. Esterházy); (2) nenáročně vyfabrikovanou iluzivnost, často vyztuženou nějakou světoideologií, či pouhé fabulační bavičství (čtivo, pozdní detektivky J. Škvoreckého, to nejpovadlejší z ruralismu, socialistický realismus); (3) oscilování mezi výbojem (experimentem) a středostavovským realismem (K. Čapek, M. Kundera, A. Camus, H. Böll, G. Grass, U. Eco, V. Nabokov); (4) spolehnutí se na realistickou metodu, její nové vypravěčské zhodnocení (K. Poláček, E. Hemingway, S. Lenz, A. Moravia, V. Bykav, B. Pasternak, J. Roth, J. Updike, K. Amis, F. Mauriac, J. Hašek). Pro román se jako nejvitálnější ukázala zřejmě 3. a 4. cesta; pro literaturu provozovanou ve znamení moderny to byla samozřejmě a jediné 1. cesta, cesta vypravěčské asketičnosti a estetických ultimat. Řečeno jinak: 3. a 4. cesta má čtenáře, 1. cesta má vykladače, 2. cesta má (masové) publikum.

Romanopisec-novinář. Je nápadné, kolik amerických autorů pracovalo — aspoň po jistou část svého života — v novinách: M. Twain, T. Dreiser, E. Hemingway, J. Steinbeck, J. Dos Passos, S. Lewis, T. Capote, N. Mailer, T. Wolfe ad. Odtud onen empirický základ amerického románu: nezrušitelnost zkušenosti. Z pohledu kontinentálního estéta noviny kazí jazyk a berou soustředění. Z pohledu románu však skýtají mnoho užitečného: zájem o svět, potřebu vyhledávat nosná témata a komunikativnost. Kontinentální romanopisec (zejména francouzský) je náchylný k samotnému umění psát, tedy k přesvědčení, že s touto technickou či rétorickou dovedností si lze vystačit; pro romanopisce amerického toto umění povstává až s patřičným námětem a současně je

vázáno na adresáta. Je proto ironickým paradoxem, že *creative writing* (tvůrčí psaní) — jakožto jakási příprava pro spisovatele — se zrodilo právě v USA.

Czesław Miłosz: „Některé romány, které byly kdysi považovány za vzor realismu, se nám dnes jeví jako obrovské mytologické stavby, což se týká i Balzaka. A naopak nejedno prozaické dílo, které bylo chápáno jako fantastická a obsedantní konstrukce, udivuje svou přesností v tom, jak představuje historii dané generace či několika generací.“ Přesné pozorování. Čím to však, že dnes jsme schopni číst Balzaka (i) jako mytologickou stavbu a na druhé straně Kafku (i) jako realistického kronikáře svého času? Realita přemohla fantazii, nebo naopak? Čistě logicky to vychází na remízu, historicky nikoli. Po zkušenosti masové a anonymní smrti obou světových válek, průmyslové smrti koncentračních táborů, nelidského utrpení vězňů gulagu se fantazie — jako tradiční předvoj reality — ocitá o krok zpět; přestává na realitu stačit. Ne nadarmo tvrdí Ruth Bondyová, že to, co přinesl jeden den v Osvětimi, zastiňuje veškerou představivost. Varlam Šalamov, vězeň gulagu, zase říká, že to, co ve svých *Kolymských povídkách* vypráví, se děje také z ohledu na čtenáře, na hranice jeho představivosti. Je to kompromis mezi tím, co se doopravdy stalo, a tím, co je možno považovat za uvěřitelné.

Armand Maloumian, syn arménských utečenců do Francie, po roce 1945 navrátilce do Sovětského svazu a následně vězeň gulagu s trestem na dvacet pět let (odseděl si jich šest), líčí ve svých vzpomínkách (*Synové gulagu*, francouzsky 1976) tento případ. Prokurátoři a policejní vyšetřovatelé museli — jako všichni v Sovětském svazu — plnit plán. Konkrétně to třeba znamenalo zajistit každý měsíc jistý počet obžalovaných. Kdo byl obžalován, ten už jako by byl odsouzen. A. A. Lebeděv, jeden z vyšetřovatelů, měl dodat každý měsíc obžalované-odsouzené-vězně na nucených pracích ve výši trestu 700 let. Znamenalo to plynule zajišťovat levnou pracovní sílu. A. A. Lebeděv však — ó hrůzo — ke konci měsíce zjistil, že plán nesplní; měl totiž nastrádáno jen 650 let. Jeho nadřízený mu řekl: nic se neděje, nějak to zvládneme, potřebujeme dva viníky po 25 letech. Vypiš mi dva zatykače *in bianco* a já už to nějak zařídím. Prostě dej důtku svým podřízeným a ty sám udělej sebekritiku, v níž požádáš o vyšetření toho, proč se plán nesplnil. Uvidíš, že budeš ještě vyznamenán; o peníze se rozdělíme. Já teď od tebe potřebuju jen něco jako zálohu na svatbu své dcery, vyrovnáme se později. A. A. Lebeděv svému nadřízenému dva zatykače předal a společně s tím i peníze. Po několika dnech byl zatčen. Zatykácký rozkaz měl jeho vlastní razítko a podpis. Dva jeho podřízení a on sám byli odsouzeni každý na 25 let. $650 + 25 + 25 + 25 = 725$ let. V den, kdy vyšetřovatelé četli rozsudek, mu dali podepsat příkaz „k zastavení vyšetřování z důvodů neplnění normy“. Vyšetřovatel totiž „splnil za posled-

ní měsíc normu na 103,57 %“. — Joj, to by byl román. Intriky, asiatská úskočnost, přetvářka, železné kolo „velkých dějin“ (plnění plánu), které drtí i ty, kdo ho nejprůčlivěji udržují v chodu. Nejenže je tu postaráno o epický spád, ale i motivace, náznaky, falešné náznaky, chvilková spočinutí, než se vše zvrtně definitivně špatným směrem... ale ne, ono se ukáže, že přece jenom ještě existuje nějaké východisko... a pak konec, tentokrát už definitivní. A dalo by se to ještě rozehrát, třeba že nadřízeného A. A. Lebeděva postihne stejný osud; i on skončí nakonec jako odsouzený v gulagu. Oba vězni se setkají třeba ve Vorkutě, A. A. Lebeděv jako vězeň starší dělá velitele bloku svému druhdy nadřízenému — a co teď? Vychutná si ho a vrátí mu vše i s úroky? Předhodí ho ostatním vězňům, zejména politickým? Odpustí mu? Joj!

Imaginární rozhovor mezi Stefanem Zweigem a Robertem Musilem:

Zweig: Po přečtení vašeho *Muže bez vlastností* jsem se ptal, zda ještě při psaní románu jde o čtenáře.

Musil: Jde o poznání...

Zweig: Jaké poznání? Poznání čeho?

Musil: Poznání jako takové, třeba i poznání toho, že román ve stylu vašich výpravných životopisů už není možný.

Zweig: Jak se to pozná? Kdo to rozsoudí?

Musil: Podívejte, já prostě odmítám mít nějaký — řekněme humanistický — světonázor; odmítám si k tomuto názoru sehnat historickou postavu — třeba Erasma Rotterdamského —; a už vůbec odmítám odít tuto postavu do románového roucha. To je laciné, pokleslé a — promiňte — poněkud životnostické. Román zkrátka není převodové soukolí světonázoru.

Zweig: Já vím, vy jste estét a asketa, který se jen tak s něčím nespokojí. Ale myslíte, že tyto vaše estétské askeze baví někoho číst, teda s výjimkou dalších estétů nebo profesorů literatury, a to ještě jen některých?

Musil: Myslíte příliš časně, v kategoriích okamžitého ohlasu. Román není jen smlouva s časností, tedy provoz; je to trochu i sázka na riziko, výhled na časy příští.

Zweig: To zní docela dobře. Nedá se však tímto výhledem na časy příští omluvit jakákoli zaumná hatmatilka? Že tomu nikdo nerozumí? Že to nikoho nebaví? Co na tom, však čas tohoto „veledíla“ teprve přijde! Máte vůbec představu čtenáře, kterému své texty píšete?

Musil: Pořád ten váš čtenář... Zaklínáte se jím, moc dobře věda, že jste populární. Můj čtenář musí být v každém okamžiku čtení přemýšlivý, racionálně bdělý... Ne ten, kdo je ochoten přistoupit na iluzivní pěknosti jenom proto, že jsou pěkné či útěšlivé.

Zweig: Jste tvrdý, náročný, což vás ctí — přinejmenším ve vašich vlastních očích. Zapomínáte však na jednu věc: čtenář nemá rád, když je jen kárán; chce být i odměněn.

Autor (nar. 1960) je literární teoretik a kritik.

Návraty Josefa Sudka

JOSEF MOUCHA

„Sudek je ve většině interpretací banalizován, zevšedněn, popularizován. Často je publikováno několik Karlových mostů a zátiší s růžičkou, což má trochu sentimentální charakter. Ale Sudek je mnohem větší osobnost, která má hluboké duchovní zázemí. To je také důvod, proč tolik působí na mladou generaci. Nejen místně, ale i ve světě.“ To řekla autorka umělcova životopisu Anna Fárová při jednom z četných sudkovských rozhovorů.

Kolínský rodák Josef Sudek zůstává nejdůležitějším a nejpublikovanějším českým fotografem dvacátého století. Maxima dosáhl ve zralém věku, poté, co začal zanedbávat pravidla moderní doby. Ještě ve třicátých letech respektoval svět funkcionalismu — alespoň navenek. Od čtyřicátých let ale stále více prosazoval vlastní vidění světa. Kontinuitu práce si nedal narušit ani poválečnou doktrínou socialistického realismu. Obrátil se naopak k ušlechtilosti a výpravnosti takzvané obrazové fotografie svých počátků. Právě niternou polohu Sudkova pozdního piktorialismu sledují *Hostem* reprodukované ukázky. Volně připomínají výstavu uspořádanou v replice umělcova ateliéru ke třicátému výročí jeho úmrtí (15. září 1976 v Praze).

Je to deset let, co vydala historička umění Anna Fárová nákladem 96 číslovaných výtisků portfolio osmnácti fotografií ke stému jubileu Sudkova narození (17. března 1896 v Kolíně). Výběr ukázek pojala „jako svůj interpretační přístup k metafyzické podstatě Sudkovy tvorby“. Portfolio nedoprovodila komentářem. Právě uvedený citát i veškeré následující sentence Anny Fárové pocházejí z katalogu výstavy, uspořádané tehdy v Galerii U bílého jednorožce v západočeských Klatovech. Dotyčné portfolio posloužilo retrospektivě coby předehera a směrník.

Text katalogu není rozsáhlý. Byl pojat jako dovětek k roky zpracovávané pozůstalosti, kterou Fárová zhodnotila monografií *Josef Sudek* vydanou v nakladatelství Torst. Ministerstvo kultury České republiky ji jmenovalo Nejkrásnější knihou roku 1995. Od té doby byl Sudkův životopis přeložen do angličtiny a němčiny. Věcné pojetí látky bránilo badatelce pustit se ve výkladu za exaktní horizont. Dodatečně byla naopak přitahována onou unikající polohou fotografova díla.

Kritika kvitovala klatovskou výstavu se zadostiučněním. Josef Chuchma napsal: „*Anna Fárová výborně vyzdvihla hodnotu variace a nezaručenosti při tvorbě i při pozdějším jejím „čtení“. Interpretuje Sudka jako riskujícího hráče, který sice umí dostát osvědčené roli okouzleného chodce, ale současně má odvahu nechat se unést atmosférou a vnitřní koncentrací na neprozkoumaná území.*“ Básnička Věra Jirousová: „*V roce umělcova jubilea je tak připomenuta nejen Sudkova známá a všemi obdivovaná tvář, ale i ta skrytá a opomíjená, která mluví o zkušenosti tvoření a o alchymii obrazu a předmětu. I když se setkáváme s důvěrně známým-*

mi tématy Sudkových fotografií, uvidíme obyčejné jablko, sklenici, vejce nebo chléb a blesk jako věci, jichž se na hraně viditelného světa dotkl paprsek jiného světla. Sudkovo tajemství je zvláštní: nevyslovitelné, avšak sdílené, a když je spatříme, uvěříme, že je součástí našeho světa.“

Anna Fárová zůstala vlastně rovněž v katalogu pamětihodné klatovské akce zdrženlivá. I náznaky jsou však výmluvné. Fotografova pozůstalost si prý sama vynutila „*zvláštní výstavu, která zdůrazňuje to tajemství, o kterém Josef Sudek dlouze hovořoval.*“ Kurátorka tedy vybrala „*fotografie, které se vymykají pouze racionální interpretaci*“, a doprovodila je citáty vedoucími k pochopení snah „*ukázat něco, co je za rohem*“ (výrok osmdesátiletého Sudka připravujícího s Annou Fárovou celoživotní bilanci). Pořadatelka klatovské retrospektivy ozřejmila exponáty prostřednictvím citátů Martina Heideggera, Louise Charpentiera, Davida Fontany i českých myslitelů. Ke slovu přišel také výňatek z *Exlibris Svobodných zednářů a jiných tajných společností*, nalezený v Sudkově knihovně. Výsledek zval se „*Sudkem dál až za hranice fotografie k dalšímu vědomí.*“

Anna Fárová zpracovávala Sudkovu pozůstalost o vlastní vůli v pozici proskribované signatářky Charty 77, která přišla o pracoviště v Uměleckoprůmyslovém museu v Praze. Příslušným státním institucím předala 21 660 pozitivů a 54 519 negativů (přibližně polovina negativů je spjata s volnou tvorbou).

Za zmínku stojí i Sudkem shromážděvaná výtvarná díla — obrazy, kresby, sochy, grafiky... Jen kolekce japonských a čínských dřevořezů a kreseb čítala 120 exemplářů. Sudkovo sběratelství je zvláštní kapitolou. Jako fotograf si za práci účtoval maximální částky. Na druhé straně podporoval oblíbené malíře a získával jejich tvorbu. Za reprodukování inkasoval také artefakty, volené dle vlastního vkusu. Jeho kolekce přesáhla tisíc položek se zvláštními důrazy na malíře Františka Tichého, Emila Fillu, Jana Bendu či Andreje Bělocvětova. Nakupoval nejčastěji v letech 1930–1945. Některé rámy nesly z rubu označení *Sudkova galerie*. Za války ani v komunistickém režimu však nebylo její otevření možné.

Obrat Josefa Sudka od moderní fotografie k vlastním spádům přinesl zejména rok 1940. Autor začal pracovat výhradně technologií kontaktního průmětu různě velkých negativů v pozitiv. Zvolna narůstající cyklus *Okno mého ateliéru* (1940–1954) do-

J O S E F S U D E K z cyklu Labyrinty 1948–1973 (sbírka PPF Art)

plňoval linií bizarních zátiší. Snově působící výraz dostávaly též snímky z pražských zahrad a parků...

Sudek za války otevřel zralé dílo, nehledaně si říkájící o postmoderní aktualizaci. Té se mu dostalo interpretací Antonína Dufka, kurátora fotografické sbírky Moravské galerie v Brně. V katalogu *Josef Sudek: Fotografie 1940–1970* představil heretika, „jehož pravda je tak kompaktní, že se nedokáže smířit s konvencemi. [...] Sudkovo dílo nemá programový charakter, nevyčerpává se metodou, specializací ani redukcí, nestárne, není polemické, existuje v otevřeném vztahu ke všem tradicím, k času. Upozorňuje na svazující konvence modernismu, podává platformu, z níž je možno principy moderního umění nově zvažovat“.

Můžeme se těšit, že dosavadní Dufkovu interpretaci velíkána české fotografie doplní výstava *Josef Sudek neznámý* s podtitulem *Salonní fotografie 1918–1942*. Moravská galerie v Brně ji pořádá v sále Camera Uměleckoprůmyslového muzea na Husově třídě k oběma letošním sudkovským výročím. Instalace bude přístupná od 15. prosince 2006 do 11. března 2007. Výstavu doprovází knižní katalog připravený ve spolupráci s nakladatelstvím KANT.

Autor (nar. 1956) je praktikem i teoretikem fotografie.

Veškeré Hostem reprodukované fotografie Josefa Sudka pocházejí ze sbírky společnosti PPF Art, a. s.; © Anna Fárová.

Suggestivní mistr povídky

ANEBO PROBOHA, PANE, VE VAŠÍ KŮŽI BYCH BÝT NECHTĚLA

ELIŠKA F. JUŘÍKOVÁ

Každé setkání s prózou Jana Balabána ve mně vyvolává dvě protichůdné úvahy. Na jedné straně je potřeba formulovat můj respekt ke spisovateli, který umí dát slovům rozměr myšlenky, respektive jejich prostřednictvím suverénně literárně vyjádřit svůj vnitřní vesmír. Na straně druhé pak pociťuji rozpaky nad tím, že tento suggestivně vybudovaný obraz bytostných deziluzí a nejistot „není šálek mého čaje“, tedy že mne sice zaujme, ale nefascinuje. Pokaždé si intenzivně uvědomuji, že nedokáži autorovy postoje a emoce sdílet, mohu je pouze pozorovat s odstupem biologa zaujatého podivuhodnými formami lidské existence.

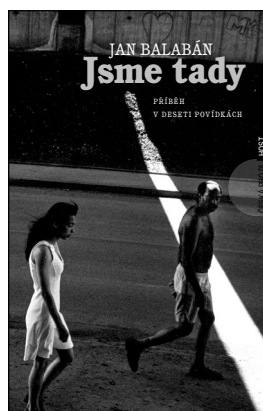
Není to tak dávno, co jsem v tomto časopise nad knihou jiného autora uvažovala o tom, že dobře napsaná povídka je vzácnost a přírodní úkaz, který se zrodí jen za zvláštních okolností a při mimořádném talentu. Nuže, nemáme, myslím, v dnešní české literatuře takového mistra povídky, jako je Jan Balabán, zvláště máme-li na mysli ten typ povídky, který bezprostředně vyrůstá z autorova životního pocitu a působivým literárním tvarem explikuje jeho svěbytný pohled na svět kolem nás i na sebe sama. Balabán umí přesně dávkovat slova, situace i emoce, přičemž jeho prózy působí jako zcela autentický a jedinečný výraz osobité lidské existence.

Jan Balabán ví, že jeho talent je ve své podstatě lyrický, a snaží se toto omezení své prózy překonávat a prolomit — zpravidla tím, že jednotlivé povídkové knihy proplétá řetězci motivů a jednotlivosti promyšleně propojuje ve větší významové celky. V přítomné próze tento postup vyjádřil již podtitulem *Příběh v deseti povídkách* a také tím, že v závěrečné pasáži prostřednictvím jedné z hrdinek vynesl soud nad vlastní výpovědi („...tolik bolesti, tolik deprese a skoro žádný děj. Jako by pro příběhy nebyl prostor“) a zároveň se jej pokusil „přebít“ provokativní otázkou, která je svým způsobem pointou celé knihy: „A to, co jsem ti vyprávěl, to není příběh? Tak co jsem ti to vlastně vyprávěl...?“

Stav duše...

Navzdory Balabánovu úsilí dát svým textům epický rozměr je základem všech jeho prací vždy v podstatě statické vykreslení stavu duše, aktuálního pocitu a emoce. Jednotlivé povídky knihy se odlišují volbou ústřední postavy, jejího pohlaví, věku a životní situace, do které ji autor uvrhuje. Každá z těchto postav je dostatečně sama sebou a je autorem přesvědčivě individualizována. A přece jako by pokaždé šlo jen o permutaci jedné a téže postavy. Přes všechny metamorfózy totiž Balabán neustále vypráví totéž o témže člověku, který je na této zemi ztracen a neustále na ní marně hledá své místo.

Z tohoto pohledu je téměř zbytečné zabývat se jednotlivými čísly knihy, podstatnější je obecná charakteristika Balabánova hr-

diny. Jeho nejtýpčtějším rysem je pocit životní prázdnoty, vykořenění a nenaplnění. Balabánovy „příběhy“ jsou vždy umístěny do času a prostoru „mezi“: „Od dětství cítil narůstající jistotu, že ostatní lidé jsou od něj odděleni průhlednou sítí, ale neprostupnou bariérou patřičnosti a že on, který celý život touží někomu patřit, vůbec nedokáže patřit nikomu.“ Přítomnost Balabánových postav je vždy zcela vyprázdněná, jejich budoucnost je pak více než nejistá.

Do tohoto stavu „mezi“ se jednotlivé postavy dostávají vynuceným útekem ze svého dosavadního života, ale často i nemocí, zraněním či vědomím blížící se smrti. Nejistota existence „mezi“ je pak provokuje k sebereflexi a k analytickým návratům do minulosti, která je bez výjimky traumatizující a depresivní, spjatá s reminiscencemi na prožitou bolest, utrpení a neodstranitelné křivdy, ať již je způsobili lidé nebo nadosobní běh událostí. Jejich život je přitom vykreslen jako „temná řeka“ vnitřní bolesti a deziluze, které téměř chybějí ostrůvky světla, vzácné okamžiky, jichž by postavy nelitovaly.

...a vyšší hodnota existence

Jakkoli v Balabánově textu slovo Bůh nepatří k nejčastějším, všechny jeho povídky jsou svým způsobem výrazem autorského hledání vyšší hodnoty pozemské existence a skrytého zoufalství z toho, že tato hodnota možná ani neexistuje. Bůh, o něhož Balabán vede vnitřní zápas, je patrně jiný, než si ostatní lidé myslí („Jsem v cizím kostele. Ne, tohle není kostel, to je chrám, kde vzývají boha, v kterého nevěřím“), nicméně je to Bůh, „který to všechno vidí“. A jakkoli se s tím Balabán nechce zcela smířit, jeho představa Pána Boha je ve svém jádře evangelická, přísná a asketicky puritánská. Je to Bůh, který klade na člověka plnou mravní odpovědnost za své činy a vyžaduje od něj nezištné oběti

ve prospěch druhých (otec obětující v povídce „Světлана“ svůj život za život dcery).

Zároveň je to ale také Bůh nedůvěry vůči všem projevům tělesnosti a mezilidské důvěrnosti. Zřetelným rysem Balabánových povídek a postav je tak jistá štitivost, nedůvěra vůči hmotě, tělu a fyzickým dotykům a vůbec všemu „nízce pozemskému“ — svým způsobem i vůči životu jako takovému.

Neustálá je naopak připomínka utrpení a smrti jako cíle, ale i míry přítomného bytí. Člověk neodvratně směřuje k smrti, ale ani tato smrt není pro Balabána účelným řešením. Je to spíše ono strašné nejisté Nic, vůči němuž jsme přesto tak odpovědní.

Jedinou postavou, kterou Balabán nechá v okamžiku smrti projít duchovním osvícením, je paradoxně ústřední postava z povídky „Oblak“: zarytá komunistka, která dojde smíření s Bohem těsně poté, co si přečte Doznání Artura Londona: „*A pak na to přišla. Poznala, že už tady v té chudácké posteli vlastně není, že už je tam v tom jasném zlatavém obraze za všemi oblaky, kam člověk patří.*“ Povídka je ovšem nejslabší částí celku, neboť v ní autorova touha po odsudku převládla nad interpretací života a stvořila moralistní konstrukt, v němž tato závěrečná iluminace má proti bezbožné a nemravné víře komunistické postavit skutečné setkání s pravým Bohem.

Žena čarodějka, světice a matka

Ostatním ženským postavám v Balabánově myšlenkovém světě přináležejí jiná role. Třebaže jsou ve svém jádru v podstatě shodné s postavami mužskými, zčásti se od nich odlišují tím, že jsou autorem nahlíženy tu jako čarodějky ovládající tajemství života a zdraví, tu z perspektivy mariánského kultu. Zejména ty ženy, které nesou mateřský úkol, se Balabánovi stávají mučednicemi a světlicemi, jejichž něha „*září jako jediná možná svatozář*“. Jejich city a činy se tak pro něj stávají čímsi „*jaksi objektivním*“, hodnotou, „*vedle níž se naše soukromé city a pocity a potřeby nehý budou vždy jevit jako dětinské a sobecké*“.

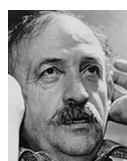
Takovéto ženy a jejich vztah k dětem jsou Balabánovi jedinou jiskřičkou v temnotě, ojedinělým náznakem — ale pouze náznakem — možného plnohodnotnějšího lidského citu. Ale i tento vztah autor s oblibou nechává projít zkouškou krutosti světa: nejvýrazněji v povídce „Mléčná dráha“, v níž matka, trpící cukrovkou, upadá v přítomnosti svých dětí do bezvědomí a je jimi zachráněna.

Ale ani tato mytická a symbolická úcta k ženě a dětem nedokáže zastřít skutečnost, že niterná temnota autorova životního pocitu vyrůstá především z nemožnosti navázat spontánní a plnohodnotný mezilidský kontakt. Balabánovy postavy naplno prožívají své osamění, a to i uprostřed nejbližších, ba dokonce i v rámci partnerských vztahů, které jsou vždy pouze dočasné a prostoupené pochybováním a neschopností plně se oddat citu.

Vzato čistě lidsky, je to asi škoda. Zjevně však nikoli pro českou literaturu. Ať se nám to líbí nebo ne, duševně a fyzicky ukojení a přesycení zpravidla nepiši dobrou literaturu. Nejsem příznivkyně teorií, že spisovatel musí nejprve trpět, aby mohl psát, avšak dokáže-li někdo svou vnitřní bolest přetavit v umělecké dílo, je to jen dobře. Pro něj i pro nás.

Autorka (nar. 1982) studuje češtinu a religionistiku na Opavské univerzitě.

Jan Balabán: **J sme tady**, Host, Brno 2006

NA ŠPATNÉ ADRESE

U Pavla Řezníčka

Na Hlavním nádraží v Praze slyším hlášení: Rychlík „Jaroslav Hašek“ přijíždí z Pardubic na nástupiště to a to. Většího výsměchu spisovateli, který celý život chodil pěšky, není snad už ani možné dosáhnout. Kdysi jsem naložil do rychlíku „Franz Kafka“, který jezdil přes Plzeň do Norimberku, prokletého básníka Karla Šebka, jenž se pak ztratil snad navždy. Věřím, že jednou bude existovat rychlík „Leoš Slanina“. Nastoupím do něj a ztratím se forever.

S potěšením jsem zaznamenal udílení Seifertovy ceny Ivanu Jirousovi. Jsou to tři nebo čtyři roky, kdy nynější laureát byl povelan na zem a kopán do hlavy bodyguardy u vchodu do věhlasných prostorů R. Domáhal se vstupu příliš vehementně a ostří hoši ho neznali. Představuji si, jak kopou do hlavy Jaroslava Seiferta, kterého jistě také neznají.

Martin Pluháček si dal změnit příjmení na Reiner. S památkou „Petrova“ chce vymazat i památku Pluháčka. Čin značně podezřelý, protože „reinen“ německy znamená *čistiti*, čili Reiner je *Čistín*. Při nutkavé neuróze si pacient neustále umývá donekonečna ruce, čistí se, očišťuje (reinen). Chce vytěsnit z paměti nějaký neblahý čin, kterého se dopustil. Co nám skrývá pan Reiner (Pluháček)? Nebo se chce přiblížit k nimbu RAINERA Marii RILKEHO???

Přítel, žijící současně v Brně a ve Vídni, se diví, proč symbolem Prahy není Zdeněk Srstka, když Brno si vyvolilo Frantu Kocourka...

Básník Kuběna píše ve své *Paměti Básníka*, že Jiří Veselský ho chodil navštěvovat na Památkový úřad špinavý. V letech před těmi, než jsem přesídlil do Prahy, stýkal jsem se v Brně s Veselským denně, a nikdy špinavý nebyl. Kuběna asi omámen flakony dráždivých voňavek nejspíš halucinuje. Možné je, že hnědé sako, které nosil básník Veselský dvacet let, budilo dojem ušmouranosti, ale na těle a na duchu byl Veselský vždy čistý.

Mám autorské čtení v Olomouci, a než k němu dojde, procházím se ulicemi tohoto bohumilého města. Je romantičtější a hezčí (viz třeba Arcibiskupské náměstí) než Brno. A to jsem léta razil nenávistné jidiš úsloví „An oks gejt nach Olmuc, un kumt fort curik an oks“. („Vůl volel zůstane, i kdyby do Olomouce došel.“)

Omlouvám se. V tomto městě, jehož jméno pochází od kvádkého Alomot nebo Alamundis, působí nakladatelství VOTOBIA. Mělo by se jmenovat „Don Quijote“ („Větrné mlýny“ se už jmenují jiní blouznivci našich hor). Po antikvariátech v Olomouci od ní najdete stohy knih současných básníků, které osobně znám. Přesto VOTOBIA vydává a vydává, a neustále podstupuje rvačku s omezeností českého i moravského čtenářstva. Don Quijote by už dávno podlehl, ale VOTOBIA jede dál. Slavný je výrok Michala Viewegha, že (necituji přesně) „co je to zač, náklad pro knihu 400 výtisků... koho to zajímá, když on, pan Viewegh, vydává 50 000“. Básník, který vydává ve čtyřstovkovém nákladu, jest nula, řemeslník Viewegh jest vším. Jiří Karásek ze Lvovic ve svých pamětech píše, že jeho první knihy se prodalo deset výtisků, jeho druhé knihy třicet kusů. Přesto po sto letech každý ví, kdo byl Jiří Karásek ze Lvovic. Kdo bude za sto let vědět, kdo to byl pan Viewegh.

V knize Ladislavy Chateau *Portrét pro Lou, Sabinu a Marii* čtu pěkný výrok Sigmunda Freuda, že „svět bez hysterie by byl smutným údolím béd“.

A v knize pátera Lízny, ke kterému chovám sympatie, čtu, že cestou do San Diego de Compostela si koupil boty zn. MEFISTO za 138 eur.

Dočítám se v novinách, že v Benešově zvítězil kandidát ODS Karel Šebek, který dostal 33 procent hlasů. Že by prokletý básník žil někde v ústraní?

Autor (nar. 1942) je básník a prozaik. Žije v Praze.

Recenze

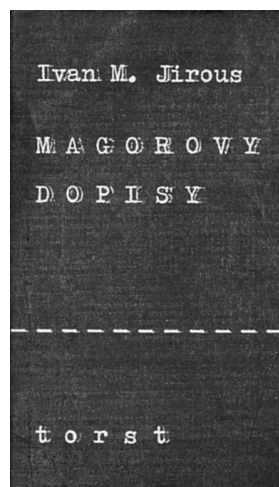
Jirousovy dopisy z vězení

Ivan Martin Jirous: *Magorovy dopisy*, Torst, Praha 2006

Magorovy dopisy jsou, co se týče posuzování, tím nejtěžším druhem písemnosti. Nepatří k literatuře sensu stricto, nýbrž sensu largo — projevují sice náznaky čisté literárnosti, v devadesáti procentech jsou ale neliterárním záznamem skutečných událostí, které se odehrály ve skutečném čase a přihodily se skutečné osobě. Nejde zde o obvyklou realitu, nýbrž o „přímý přenos“ reality vězně socialistického státu odsouzeného za protirežimní činnost. Navíc dopis je z definice žánr, který — až na nepočetné výjimky — není určen čtenářům, ale čtenáři, jedné konkrétní osobě. Posuzování jeho literární úrovně musí být proto opatrné, je třeba brát v úvahu, že účelem zde není vytvářet umělecký text, nýbrž komunikovat. Pokud se takový dopis uměním stane, je to spíše shoda okolností než autorův záměr. Onu nezáměrnost nahrazuje však upřímnost a nezištnost projevu, která obvykle určuje kvalitu dopisového textu. V případě *Magorových dopisů* omezení způsobená epistolární podobou dodatečně násobí skutečnost, že mají dalšího, nevídaného čtenáře: cenzora. Dále jsou psané pro ženu Julianu, která sdílí zájmy a záliby manžela neúplně a nemá takové impozantní vzdělání. V neposlední řadě vznikaly ve vězeních, často v prostředí tvrdých kriminálníchků, za okolností úplné ztráty soukromí a možnosti se soustředit.

To jsou základní činitele, které ovlivnily Jirousovu poetiku, styl, rozsah a stavění textu. Otázka je, zda onen vliv textům ublížil, či prospěl. Nebýt jeho, dopisy by byly možná rozsáhlejší, zajímavější, bohatší o hodně informací, úvah, jistě také upřímnější. Jejich výjimečnost však spočívá právě v tom, že jsou jednoduché, přímočaré, občas dokonce banální, nudné, plné únavného opakování, malicherných stížností a popisů praktických poměrů. Zatímco hodnota jednotlivých dopisů se může zdát pochybná, celek ohromuje mravní důsledností od prvního do posledního dne vězení. Ona hodnotová výdrž a neústupný odpor jak k vlastním slabostem, tak k odlidštěnému okolí zaručují tutéž autenticitu, jakou najdeme v těch nejotřesnějších svědectvích.

Strohost a zdrženlivost stylu a důsledná věrnost jednoduchým životním detailům nabádá ke srovnání s *Medailony* Zofie Nałkowské, s *Prométheovými játry* Jiřího Koláře nebo s Janem Zahradníčkem či Gustawem Herlingem-Grudzińským. Nejhlubší příbuzenství nacházíme však v tvorbě (a životě) Jakuba Demla, který je pro Jirouse přítomný nejen jako literární odkaz, ale též

prostřednictvím rodinných vazeb. Adresátka Juliana je vnučka Josefa Floriana ze Staré Říše na Moravě, Demlova vydavatele. *Magorovy dopisy* a kupříkladu Demlovy *Šlápěje* se shodují především v tom, že jejich setrvalým a nepřetržitě živým pramenem je láska chápána jako základ skutečnosti, a tedy i celého lidského chování. Deml a Jirous zde samozřejmě vycházejí z křesťanství, které berou stejně neinstitucionálně (nikoli ne-rituálně), osobně a intimně, způsobilým a anarchickým jako zmíněný Josef Florian. Společných bodů mezi Jirousem a Demlem je víc. Podobně jako Deml (a Hanč, Bondy či Zajíček) hledá Jirous třetí cestu mezi modernismem a konzervatismem. Odmítá technokraticky založenou konzumní společnost a její relativismus, ale zároveň se nehlásí k pravověrné církvi. Přijímá křesťanskou morálku, ale nesouhlasí s přehnaným etickým rigorismem. Jakub Deml podobně nechtěl mít nic společného s povrchní pokrokovostí své epochy, současně však byl v neustálém konfliktu s církevní vrchností, poněvadž neakceptoval její zabeďněnost. Jak Jirous, tak i Deml byli lidé popudliví, neklidní, hádaví a kontroverzní. Oba střídali stavy mystického vytržení a nevkusné malichernosti, a je třeba dodat, že Jirousovi se musí přičíst ostré sebevědomí, schopnost odstupu vůči sobě a vlastnímu charakteru. Oba byli kvůli své povaze a názorům pronásledováni a trestáni, jeden odsunutím a izolací, druhý vězením. Oba patřili ke společnosti, kterou lze označit pojmem underground. Množství analogií, k nimž patří například i vyvinutý cit pro přírodu, je vskutku překvapující. Na rozdíl od Demla je však Jirous mnohem vybíravější v tom, co do obsahu svých dopisů zařazuje. Jejich síla je dána tím, že intenzivnější přítomností se vyznačuje to, co v nich není, než to, co v nich je. Vynechané jsou popisy životních podmínek ve vězení, politické názory, city vůči prožívané tísnivé situaci, zoufalství způsobené nemožností vést normální život s rodinou, vztek na spoluvězně apod. To vše je důsledně promlčeno, jednak kvůli cenzuře, jednak kvůli křehkosti a psychické labilitě (projevující se depresivními sklony) manželky Juliany. Ona výjimečná apofanie vynikne, srovnáme-li Jirousovy *Magorovy dopisy* třeba s knihou *Hebronské zdi* Andrzeje Stasiuka, ve které je vězeňský život popsán do nejmenších detailů. Stasiuk nietzscheovskými obdivuje muklovský étos síly, charakteru a svobody, fascinuje ho jejich barvitý, šťavnatý jazyk, dobrodružný

a nebezpečný život (podobné zaujetí vyvrhelem najdeme u Geneta, Sada či Dostojevského). Jirous cítí jenom odpor a podle toho se chová, o kriminálním prostředí, v němž uvízl, se snaží zmiňovat co nejméně. Potlačuje v sobě hněv, nenávist a vztek také proto, že přežít ve Valdicích znamenalo boj především se sebou a vlastními slabostmi. Není za tím však statečnost, nýbrž prostá a nádherná vůle žít, láska k ženě a láska k životu a jeho poezii, oproštěná od resentmentů. Deset let tvrdého kriminálu bez úhony na duši, setrvání

Opuštěnost

Jiří Pehe: *Na okraji zmizelého*, Prostor, Praha 2006

Pokud někdo bez ambicí stát se spisovatelem napíše román, může jít o rozmar, libůstku, anebo zvláštní potřebu. Potom příliš nezáleží na tom, zda jsou dodrženy zásady „umění románu“. Vždy je ale lepší, jde-li o záležitost čtivou a výraznou.

Politolog Jiří Pehe (nar. 1955), ředitel New York University v Praze, pedagog Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy a předseda redakční rady čtvrtletníku *Přítomnost*, napsal množství odborných článků a analytických studií o vývoji ve východní Evropě. Je přispěvatelem českých deníků a komentátorem politické situace v České republice a v zahraničí. V počátcích své emigrace z normalizovaného Československa se usídlil ve Spojených státech amerických a tři roky se mimo jiné zabýval psaním svého prvního a dosud posledního románu. Jeho rukopis nejdříve zmizel a po letech jej autor díky stěhování znovu objevil a vydal. Zátěží i zvláštností tedy je, že jde o text více než dvacet let starý, ponechaný v původním stavu, nepřepřpracovaný.

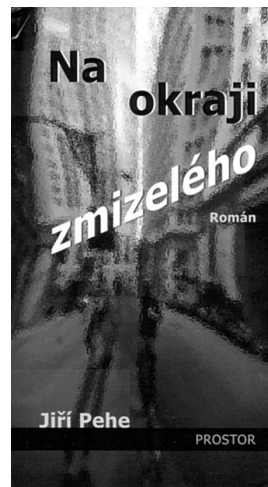
Jako první možnost se logicky nabízí výklad, že *Na okraji zmizelého* je román emigrantský, psaný z potřeby udržet vztah s vlastí a zároveň se vyrovnat s její ztrátou. Pokud by zůstalo toto měřítko jako primární, je otázka, zda lze opomenout, že co do literární hodnoty jde o dílo nevýrazné, odtažitě, jež nejenže nehýří spisovatelskou obratností a poutavostí, ale ani nedává srozumitelně najevo, co přesně mělo být čtenáři sděleno.

Autor rozprostřel řadu linií. Bohužel až příliš mnoho — vztah stárí a mládí, pocity vykořeněnosti, otázky míry kolaborace, milostný poměr i mafiánskou aféru. Vzájemně je sice provázal, ale jejich celek není souzvukem. Jednotlivé okolnosti a poměry putují po rovnoběžných linkách, málokdy se protínají či prostupují. Dílo nevyzní ani jako filozofující zamyšlení, ani jako kompletní příběh, a to nejen proto, že se čtenář nedozví, co se vlastně jedné z hlavních postav přihodilo. Jde o těžkopádné „osahávání“ několika syžetů, z nichž žádný není vůdčí, průzračný či prosvětlující vzájemné souvislosti. Starý a nemocný profesor hledá ztraceného známého, ale proč vlastně, když ho téměř neznal? Josef navázal řadu vztahů, ale proč o nich má čtenář vědět? Kde je spojnice nebo nosná osa? Celek je málo abstraktní i málo konkrétní. Je matný, kusý, „udusaný“ do nezřetelnosti.

Dvě hlavní postavy románu reprezentují dvě emigrantské vlny. Profesor tu poúnorovou, Josef normalizační. Právě on je možná jakousi autoterapeutickou pomůckou autora. Ahasver Josef uniká z Československa přes Jugoslávii a Itálii do Spojených států, stejně jako Jiří Pehe, na počátku osmdesátých let, oba jako absolventi oboru filozofie. Pehe navíc s titulem doktora práv. Románový hrdina

u původních názorů navzdory kýčovitému (ale skutečnému) peklu vězení, zachování optimistické energie, zvědavosti a entuziasmu — to stačí, aby bylo možné oprávněně říct, že *Magorovy dopisy* svou hodnotou přesahují svědectví Fučíkovo či Havlovo, neboť odhalují čistou, neideologickou zkušenost v době pohrdání člověkem a jeho svobodou. Navíc zkušenost výtečného básníka a slušného člověka, který mluví tím, o čem mlčí. Dosud se mi ještě nestalo, abych obdivoval knihu za to, co v ní není...

IGOR KĘDZIERSKI

opouští své původní novinářské řemeslo a stává se nočním vrátným v malém hotýlku. Potkává ženy, s nimiž spí, je svědkem vraždy a posléze mizí. Oproti tomu autor studoval politologii a v letech 1985 až 1988 byl ředitelem Východoevropských studií ve Freedom House v New Yorku a poté, mezi lety 1988 až 1995, pracoval jako analytik, později jako ředitel Středoevropských výzkumů v Rádiu Svobodná Evropa v Mnichově. Josef tedy není alter egem svého „stvořitele“. Možná podivným panem Hydrem, ztracencem, nebezpečím skrytým v nitru, proti němuž je třeba aktivně bojovat.

Nejvýraznějšími motivy, které lze z románu vyčíst, jsou ztráta a opuštěnost. Josef přišel v dětském věku, počátkem padesátých let, o oba rodiče. V dospělosti opustil Československo, ale ne proto, že tam nemohl vydržet. Dlouho se nechával okolím přesvědčit, že má mlčet, vskrty si myslet své a nevšímat si odpudivých okolností. Až tragická autonehoda, při níž přijde o život jeho žena, je spouštěcím mechanismem zásadního kroku. Teprve v okamžiku, kdy Josef už „nemá co ztratit“, odhodlá se k odchodu ze země, jejíž zřízení ho připravilo o dětství, hrdost i důvod, proč se bránit. Josef odešel, protože jeho okolí mu nedávalo podnět a důvod, proč by zůstal. Hnacím motorem u něj nebylo hledání svobody, ale úlek. Vyděsila ho prázdnota. Odešel, když v daném prostoru ztratil ukotvení. Autor se snaží vyslovit tragédii totalitou ovládaného území i krize moderní doby. Vydírání a manipulace zbavuje lidi možnosti volby stejně jako existenciální vykořenění. Ústupky a drobné obětinky se skládají v masožravou mozaiku, v destruktivní vzorec sebeztráty.

Ani starý profesor za celou dobu své emigrace nenalezl náhradu za ztracený domov a přátele. Nyní navíc ztrácí paměť, zdraví i smysl svých úvah. Ani zde se ale Jiří Pehe nevrátil do nabídnutého tématu. Zůstal na povrchu, u nadhození základní myšlenky a filozofických klišé o smyslu života. Popsal několikero možností, ale nenavrl řešení. Roztřepil pestrost a obětoval jí konzistenci.

Příběh profesora a Josefa nejsou kontrapozice dvou názorových rovin. Jejich vztah je navázán účelově, až tehdy, když jedna z postav odešla a druhá okolnosti jejího života rekonstruuje a poznává skrze deníkové zápisky, které po zmizelém zbyly. Právě v nich je nejsilnější a nejzajímavější část textu. Pokud si čtenář „vykostí“ Josefův příběh z úmorných popisů, nesouvisejících diskusí, rétorických cvičení a plochých pseudofilozofických úvah, nahlédne poutavý vzorek. Škoda že se autor nevydal pouze tímto směrem a náznak nepropracoval v samostatný „Josefův případ“. Jeho kafkovský i kunderovský potenciál by dal vzniknout textu drobnějšímu, zato jistě vitálnějšímu v udržení napětí.

MILENA M. MAREŠOVÁ

To třetí bylo hnilé?

Ludvík Vaculík: **Polepšené písničky**, Máj — Dokořán, Praha 2006

Nad novou knihou spisovatele Ludvíka Vaculíka mě napadá to, co už bylo vyslovováno tolikrát: Co čtu? Je to neobvyklá forma životopisu? Záznam neakademického sběratelského počínu? Beletrizovaný zpěvník? Příběh s „pěsničkami“? Literatura faktu? Přiznávám, že jsem naletěla a chtěla začít alibisticky: Vaculíkova kniha je nezařaditelná. Což je možné chápat také takto: My za to nemůžeme, to on. On si začal!

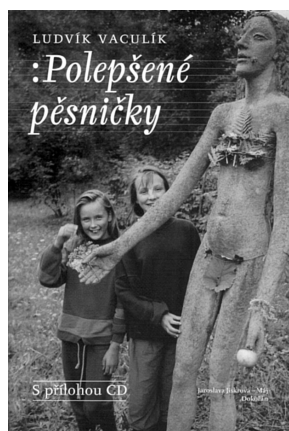
Je to kniha hutná i chutná. Sestává ze tří částí: „Jak sem já šel do budy“, „Důkazy a úkazy“ a „Nové vlastenecké písně“. Doplněje ji CD, Ludvík Vaculík zpívá za doprovodu muziky Technik své oblíbené „pěsničky“.

Zdá se, že na počátku byla naléhavá potřeba vyznat se z jedné veliké lásky a zároveň nedat této lásce umřít. Nedat zapomenout. A tak se stalo, že kniha má protagonisty dva. Ludvíka Vaculíka a lidovou píseň. Čím hlouběji se začteme, tím nesnadněji rozeznáváme subjekt a objekt. Kdo koho či co zkoumá a kdo na koho působí?

Kdo čeká přísně uspořádaný a akademicky poučený výklad jednotlivých textů a melodií, bude zklamán. Ne proto, že by Vaculík poučený nebyl. Spíš naopak, ví toho až překvapivě moc. Odkazuje v knize na staré zpěvníky, zná varianty písní, vyzná se v melodice. Ale kde odborník předkládá, co všechno o vzniku a vývoji lidové písně nastudoval, tam Vaculík místy spontánně a dramaticky prozrazuje, co vědí spolu: on a píseň. Kde odborník objevuje a zajišťuje fakta, která nesmí narušit ani vlastními otisky prstů, tam Ludvík Vaculík nachází staré rodinné poklady. Pořád se pohybuje na tenké strunečce mezi záznamem a údivem, mezi spontánní radostí ze zpěvu a nenechavou dušičkou, která mu našeptává různá „polepšení“ textu. To když je píseň jakoby nedořečená nebo s jejím závěrem Vaculík nesouhlasí. Tak vlastně dotváří lidovou píseň, jak se to dělo kdysi. Rozdíl je v tom, že v tomto případě některé sloky lidové písně mají autora. A že tento autor je na svůj zásah hrdý a jeho vysvětlení je přesvědčivé.

Vaculík je máměv mystifikátor. Úvodní scéna je tak fotografická, že čtenář najednou neví, jestli ji četl nebo viděl. Zastavení neznámé ženě, jejíž tvář zakrývá kytice bílých růží. Zastavení na známé a mnohokrát projížděné cestě. Na cestě do Brumova. Neznámá nemá ani jméno. Zmizí tak tajuplně, jako se objevila. A na druhý den najde Vaculík kytici bílých růží na prázdném hrobě, který má předem zaplacený pro sebe. Coby čtenářka se musím mít na pozoru. Co touto melodramatickou, romantickou a vůbec... mysteriózní scénou autor sleduje? Tuším a nevydýchám.

Je to jako ve filmu. Střih. Vzpomínky na písničky z dětství, písničky autorovy maminky i otce. (Dnešní generace už píseň loňskou posílá do hrobu.) Nechybí ani vzpomínka na pásání koz. Přesně si pamatuje písně „školní“, které byly vlastenecky laděné. Známe je také, protože je zpívala i moje babička. Zaznamenává písně z doby, kdy žil ve Zlíně atd., atd. Z tohoto pohledu by mohlo jít o osobitou kroniku doby (i jejích kotrmelců), o dějiny psané notovou osnovou. Do jisté míry to tak vnímám. Aspoň v některých místech, jenže čím víc čtu, tím je jasnější, že tato kniha o pěsničkách je vlastně kniha o bytí. Také o kamarádství. O východisku ze samoty. O schopnosti samotu prožívat.

Lidové písně, nejen valašské, ale i české, německé, ruské, maďarské a jiné (což si na knize obzvláště cením), vyjadřují vždycky dvě nezapustitelné věci: cit a lidský příběh. V písních jsou informace předávané dalším pokolením. Vaculík ví, že píseň není ornament, zaprášená výšivka. Je to svým způsobem volba. Jsme tím, co zpíváme. Třebaže Vaculík nepostupuje akademicky, počíná si zasvěceně. Sleduje každý detail, sleduje logiku příběhu, pravdivost situace, protože píseň musí být pravdivá, nebo aspoň možná (přečtete si úvahu o nedověcnosti, je výstižná). Lidé, kteří písně tvořili, dotvářeli nebo jen zpívali, byli poučeni životem, ne literárními smyšlenkami.

Vaculík zajímá všechno, co dalo vzniknout lidové písničce. Jde za ní — a to doslovně — třeba do vesnice, o které se zpívá. Chce vidět tu chalupu, tu řeku, potok, strom... jde urputně, jako by šlo o život — a najednou se zastaví, jako tam u Molínů. Stojí na prahu poznání, ale ruku nevztáhne, jen tam stojí. Je to scéna, která vám vyrazí dech. Životní rozhodnutí. Nechat tajemství tak, jak je.

Kniha má ještě jeden aspekt, kterým přesahuje dané téma. Je to jazyk. Každý, kdo zná Vaculíkovu tvorbu, ví, že jeho jazykové prostředky jsou natolik osobité, až jsou už skoro klasické. I v této knize klouže bez zábran po vlnách krásné, čisté, kovově znějící češtiny, aby znenadání přešel do valašského nářečí. Jenže to vůbec není znenadání. Vaculík je sice spontánní, ale je to spontánnost dobře kořitovaná. Stejně jako v písňovém textu Vaculík neomylně rozeznává hluchá nebo nepřesvědčivá místa, tak i ve vyprávění přesně odhadne, kdy musí vylíčit situaci „po valašsky“. Nejde o otrockou doslovnost, ta by působila těžkopádně, zatímco Vaculíkova řeč je lehká, jasná a šťavnatá. A už vůbec nejde o zkřížení mečů s češtinou. Vaculík naprosto klidně napíše (v duchu starého českého textu) „Na první té vesnice spatření nebyla to ona“ a o pár stránek dál se vyjadřuje tak čistým valašským nářečím, že jen lituji, že čtenář zároveň neslyší intonaci, rytmus a zpěvnost jeho řeči. Vaculíkovy moravismy nejsou popřením češtiny, spíše naopak — jsou jejím obohacením. Vnímám to tak, že Vaculík ví (stejně jako každý), že jsou situace, kdy jazyk není jen nástroj myšlení a dorozumívání, ale může vyjádřit i ty nejtišší nebo nejjasnější prožitky. V takových případech přijde ke slovu řeč, která se vymyká běžným pravidlům. Možná to je skutečná řeč mateřská. Vždycky trochu tajemná, odkudsi zhluboka nabíraná. To mě napadlo při čtení, že třeba čtenář z Chodska může mít s valašskými výrazy problémy. No, co už, jinak to nejde. Nabízí se použít v přeneseném významu velice reálnou autorovu větu: „Já už každý rok nepojedu čím dál víc.“

Kdyby někdo označil Ludvíka Vaculíka za básníka, asi by ho překvapil, až skoro našel. Risknu to. Tam, kde dotváří, čili po jeho „polepšuje“ (jak dráždivě to slovo zní!) písničky, má neomylný cit pro rytmus i volbu slov. Ať už nechá doznít příběh, nebo naopak ho vyšperkuje satiricky, udělá si špás i ze sebe: „Dycky mě pravívá žena má, bárs už nejsu žádný ogara. / Nechod hrbatě, zapni si gatě, příd' do večera!“ Nikdy neutne vedle. Vždy je to v duchu písně. V jednom případě vyletěl vysoko, v písničce „Okolo veselé“: „Šak počkaj, má milá, ty mňa uvidíš, / až já k tobě dneska v noci přijdu blíž, / bližej než blízko, a dost' aj nízko, / že sa zazeleňá loňské strnisko.“ →

Nepřekonatelná malba v Rudolfinu

Do 30. prosince 2006 probíhající výstava současné české malby ze sbírky Richarda Adama v pražském Rudolfinu nezáměrně vytvořila protipól prezentace adeptů Chalupeckého ceny. Sběratel Richard Adam s nepoměrně menšími prostředky a nepřímo tomu úměrnou odvahou zastínil nejen proslulého televizního magnáta, ale i většinu našich veřejných galerií kromě Národní, které na sbírání současné malby v takovém měřítku zjevně nemají prostředky, odvalu a patrně ani kvalifikaci. Adamova sbírka nese hrdě znaky soukromé libosti, co se výběru i improvizované instalace v Rudolfinu týče. Sběratel, prezentovaný médii jako hvězda, považuje malířství za časem proměnlivý, ale ve své síle přetrvávající jev. Věří ve svou schopnost rozeznat kvalitu nejen po padesáti letech, ale okamžitě, a to i u obrazu bez rámu opřeného o zeď. Na rozdíl od většiny sběratelů i kunsthistoriků je Richard Adam schopen se vyrovnat s radikálními proměnami, jaké od sebe odlišily pozdní modernismus okruhu 12/15, generaci Tvrdohlavých i ještě obtížně definovatelné a na první pohled někdy nestravitelné projevy posledních patnácti let. I když osobní zalíbení může klamat a leckteré tendence devadesátých let již jsou

možná antikvovány, sbírané malíře spojuje zaujetí pro malbu jako takovou, ať k ní přistupují z hlediska postmoderně odtažitého, neokonceptuálního nebo staromilsky spontánního. Je přirozené, že od svého zaměření se sběratel neodklání k racionálnějšímu, meditativnějšímu anebo malířsky odtažitějšímu projevu, jehož kvality nepochybně uznává, ale který jej osobně asi neoslovuje.

Časový horizont posledních deseti let umožňuje zrekapitulovat práci zavedených veličin zastoupených v Adamově sbírce. Jiří Černický s titulním obrazem *Akné* udává svěží tón. Milan Salák recykluje figurální cyklus, který lépe vyšel v digitální podobě, Vít Soukup (1971) svým soustředěním na téma zátiší a malbu jako takovou vstupuje mezi klasiky. I když se mu Chalupeckého ceny nedostane, na rozdíl od části jejich nositelů vykazuje schopnost zvládnout celé Rudolfinum. Jiní, v současnosti preferovanější malíři se v jeho rozsáhlých prostorách ztrácejí, případně vytvářejí vzájemně komunikující soubory. Z mladších patří k nepochybným veličinám Jakub Špaňhel (1976). Až v Rudolfinu si sběratel mohl pořádně prohlédnout Špaňhelovu čtyřmetrovou malbu *Anorektičky*, jejíž výsměšná aktuálnost tvoří s malířským provedením napínavou souhru.

Kořením soukromých sbírek je především odvaha

sáhnout po osobnostech, o nichž se doposud příliš nemluvalo. Richard Adam si v posledních letech zvýšil sběratelský adrenalin riskantním lovem přímo na uměleckých školách a mezi čerstvými absolventy. I zde lze oprávněně očekávat slušnou jistotu kvality, dnes již potvrzenou příznivými prezentacemi a recenzemi. Z takovýchto méně známých jmen na výstavě vyniká Václav Girs (1969), člen konceptuální skupiny RAFANI. Jako malíř osciluje mezi rockerskými graffiti a figurativní malbou, a dokonce se opožďuje využívat i gestických technik, o nichž se budoucí kunsthistorikové učí jako o „překonaných“. I když se Adamova sbírka prozatím soustřeďuje na divočejší část Girsovy rozkošaté malby, lze očekávat, že sběratele vbrzku přesvědčí i jeho rafinovanější, tradičněji vyhlížející projev, který svébytně křísí celé žánry abstrakce, zátiší a krajiny.

Výstava malířské sbírky Richarda Adama ve značné míře přerůstá prezentaci soukromé malířské vášně sběratele i autorů. Stává se manifestací životnosti naší současné malby jako takové a je hodnověrným signálem pro ty, kdo doposud váhali.

PAVEL ONDRAČKA

Akné. Současná česká malba ze sbírky Richarda Adama, Rudolfinum, Praha

→ A tento verš mě zase vede k počátku, kdy se Vaculík svěřuje, že nemá rád písničky sprosté, tedy takové, které zraňují city, vysmívají se, ponižují. Co v písničkách potřebuje najít, aby se mu lépe dýchalo, je laskavost. Takové písničky s kamarády zpívá. O těch v knize píše. To je jeho filosofie. Ne proklamovaná všelidská láska, ale vřidnost, laskavost, neokázalá něha, neponižující soucit, pochopení...

Není lehké skončit. *Polepšené písničky* vedou k dalším otázkám. Třeba takovým: Co se stalo s dnešní písňovou produkcí, která potřebuje publicitu, soutěživost, potlesk (a to záměrně nemluví o penězích). Nebo proč lidová taneční hudba, ani ta nejdívočejší, ne-

Ó mí židé, nevidaní orli

Albert Cohen: **Hubomlat**, přeložil Michal Pacvoň, Garamond, Praha 2005

V edici *Francouzská knihovna*, v níž nakladatelství Garamond zpřístupňuje českému čtenáři významná díla francouzské literatury, většinou v nových překladech, se objevil román Alberta Cohena *Hubomlat*. Na první pohled neoborníka překvapí jeho příslušnost do této edice: jméno autora svědčí o jakémkoli jiném mateřském jazyce než francouzštině, děj románu je spjatý s řeckou Kefallénií a s židovským prostředím. Albert Cohen je však frankofonní spisovatel: původem z Korfu, emigrant v Marseille a od roku 1919 Švýcar.

V našem prostředí má Albert Cohen tak trochu smůlu. Nejenže první z jeho románů se dočkal českého překladu až téměř sedmdesát let po svém vzniku, ale ani Slovník francouzsky píšících spisovatelů (Libri 2002) v hesle věnovaném Cohenovi román *Hubomlat* neuvádí. Uvádí však několik jiných románů pod názvy, jež mohou pozornějšímu čtenáři připadat povědomé: Cohen se své tematice a svým postavám věnoval ve větším počtu románů, navzájem zacyklených. Autor doslovu k *Hubomlatovi* Petr Himmel to komentuje: „Cohenovo dílo tak do určité míry získává podobu borgesovského labyrintu, jehož cestičky na sebe navazují a prolétají se.“ Propánakrále, kvůli tomu je opravdu potřeba volat na pomoc Borgese? Vždyť pronikání postav z jednoho díla do druhého je jev dnes již samozřejmý, ve francouzské literatuře známý přinejmenším od Balzaka a jeho *Lidské komedie*. Žonglování (post)moderními teoriemi a módními jmény je zřejmě efektivní, o románu však vypovídá velmi málo. Blíže pravdě bude, že Albert Cohen zkrátka patří mezi ony spisovatele, kteří píšou celý život jednu knihu, a není podstatné, zda její jednotlivé svazky kopírují v její kompozici nějaké výraznější předěly.

Otázkou zůstává, zda zrovna v případě *Hubomlata* není tento postup spíš na škodu. Román totiž po slibném začátku a grandiózní střední části vlastně nijak nekončí. Hlavní postavy, kefallénští Židé, se v důsledku fantasmagorické zápletky vydají z ostrova na cestu do Společnosti národů, kde mají sehrát významnou úlohu ve světových dějinách, a tato cesta vyplňuje větší část románu; ke konci se děj nenápadně přelévá do neukončeného příběhu úředníka OSN, nemakačenka a hochštaplera Adriana Deuma, který snad pokračuje v některém z dalších dílů Cohenova románového cyklu. Je zřejmé, že o děj zde nejde. *Hubomlat*, ačkoli bychom jej těžko mohli zařadit mezi romány typu *roman-fleuve*, skutečně plyne jako řeka, jejíž nespoutaný proud se valí nezadržitelně kupředu a strhává s sebou všechno včetně nebohého čtenáře, který

vyvolávala hysterii? Do jaké míry hýbala lidová píseň společností?

Zbývá dodat, že v druhé části knihy najdete přesné textové i notové záznamy písní uváděných v předchozím textu, že milovníci zpívané satiry si přijdou na své ve třetí části, že je v knize hodně výmluvných fotografií, kde možná poznáte autorovy kamarády, muzikanty a také paní Vaculíkovou, která na rozdíl od televizní paní Colombové má svou tvář, milou a příjemnou.

Těžké je loučení. Až dopíšu a budu mít za skončené, zas mně ta kniha cosi napoví. Ona totiž taková je — pořád čímisi udivuje a provokuje.

MILENA FUCIMANOVÁ

se marně snaží zorientovat. K tomu mu nijak nepomáhá ani reprezentace postav. Kefallénští Židé jsou vylíčení v pestrých barvách: mají všelijak zpořtvořenou fysiognomii, oděvní kreace, z nichž jde hlava kolem, moc to nepřehánějí s hygienou, a navíc se zde vydatně dostane na fekální a sexuální humor. Jsme v nejlepším francouzské tradici středověkých gargantuovských a karnevalových postav, jejichž směšné až nechutné rysy jsou přehnané k nesnesitelnosti. Při pohledu zevnitř platí pro Cohenovy postavy charakte-

ristika, jejíž hlavní součástí jsou vlastnosti jako žvanivost, prolhanost, mazanost, vyvážené ovšem na druhé straně hlubokou zbožností, ačkoli i ta se někdy pohybuje na samé hranici strašlivých blasfemií, a dobrým jádrem. Jejich pokusy o ovlivnění politického dění, například (jednostranná) korespondence s nejmocnějšími muži tohoto světa, působí samozřejmě směšně, ale občasné postřehy na aktuální témata jsou při své prostotě až geniálně trefné: „Radši bych byl baronem. To není tak nicotné. Co je mi vlastně po tom? V nitru jsem skoro komunistou.“ — „Já taky,“ pravil Sattiel, „ale pod podmínkou, že se nikomu neubližuje. Protože jestli má komunismus někomu zkřivit vlasek na hlavě nebo rozplakat nějaké dítě, pak ho nechci!“

To je dobromyslný pohled na židovskou rasu, jaký známe třeba i z našeho *Goletu v údolí*.

Román se tak stává vlastně jakýmsi velmi zbytnělým souborem žánrových obrázků a črt ze židovského prostředí. K jeho pochopení je zřejmě potřebné znát životopis autora a okolnosti vzniku textu; k tomu však v českém vydání pomáhá doslov. Prozradíme jen tolik, že *Hubomlat* vyšel v roce 1938, kdy se již naplno rozjížděly události, jež se měly stát nejhorší pohromou v dějinách pro ty, o kterých Albert Cohen psal: „Ó mí židé, ubozí a nenávidění moli téhle země, které je tak snadné rozplácnout v dlaních. Ó mí židé, nevidaní orli.“

Závěrem si bohužel nemůžeme odpustit ještě jednu poznámku. Pokud se Francouzská knihovna chce profilovat jako řada přínášející časem prověřené, „klasické“ hodnoty, neměla by zanedbávat redakční práci, jako se to stalo v recenzovaném svazku. Kromě občasných nesmyslných slovních spojení, drobných překlepů a zcela nesoustavného kladení uvozovek, které by jinak za zmínku nestály, zůstaly v textu i chyby hrubé: „blázili je jejich známosti“ (s. 101), „které by mi jistě osoby [...] chtěli plácet na kotníky“ (s. 182), „uši se mu zatočili“ (s. 254) a „pozvat Van Vriesovi“ (s. 356).

JAN M. HELLER

Ackroydův Fiktivní deník Oscara Wildea

Peter Ackroyd: **Fiktivní deník Oscara Wildea**,
přeložila Eva Veselá, ORSINI, Praha 2006

Fiktivní deník Oscara Wildea není první knihou, která u nás Peteru Ackroydovi vyšla. Vedle kulturněhistorických publikací o kořenech anglické imaginace (*Albion: kořeny anglické imaginace*, 2004) a Londýně (*Londýn: biografie*, 2002) a biografie Blake (2000) je přeložen román *Golem z londýnských doků* (1995). Ve své románové tvorbě se Ackroyd inspiroval historií, vědou, uměním a především pak životopisy slavných umělců (vedle Blakea je to například T. S. Eliot, Shakespeare, Dickens). Ve *Fiktivním deníku Oscara Wildea* se pokusil přesně o to, co je vyjádřeno v názvu knihy.

Čas psaní situuje autor do posledních měsíců Wildeova života. Ackroydův Wilde je tráví v pařížském hotelu d'Alsace a naplňuje je sepisováním předkládaného deníku, jež i sám Wilde označuje za fiktivní. V souladu se svým přesvědčením, že umění a život nejenže splývají, ale že nikoli umění je nápodobou přírody, nýbrž naopak, není jeho cílem podat autentickou životní zповěď, ale vytvořit své poslední dílo skutečnější než život sám. Jakýmsi „filozofickým“ či morálním pozadím psaní deníku je pak snaha dát smysl událostem svého života a svým skutkům, alespoň zpětně je nějak uchopit a snad i pochopit. Naznačeno je také klíčové téma moderního člověka: pocit odcizení od sebe sama a svého života. V zápisu z 20. září 1900 Ackroydův Wilde prohlašuje: „Stal jsem se divákem i svého vlastního života.“

Jednotlivé zápisy jsou opatřeny datem, spíše než skutečnými deníkovými záznamy jsou však naplněny reminiscencemi, v nichž se vypovídající subjekt retrospektivně vrací k nejpodstatnějším událostem a osobám svého dětství, mládí i dospělosti. Řazení událostí přitom není chronologické, spíše než o nějaký syntetizující pohled jde o střípky a fragmenty, nadto ještě prokládané glosami a úvahami. Zcela specifické jsou pak kapitoly, v nichž Wilde vypráví některé ze svých krásných pohádkových příběhů. Ty také osvětlují jeho tvůrčí subjekt opět z jiné perspektivy.

Je tedy velmi těžké knihu nějak žánrově zařadit. Nejedná se ani o skutečný deník (byť fiktivní), ani o paměti, ani o román v tradičním slova smyslu. Jde spíše o románové torzo či románový fragment, v němž autor sice nerezignuje na příběh a nepopírá kategorii subjektu, vše ovšem zůstává v náznaku, rozpovězeno, nikoli dopovězeno. Wildeova výpověď kdesi začíná a kdesi končí, a přestože se vyprávění uzavírá básníkovou smrtí (poslední zápisky za něj vykonal jeho přítel Maurice), zůstává kdesi na půli cesty.

Vtipná a názorná příručka pro studenty sociální práce

Ingvar Ambjørnsen: **Elling. Pokrevní bratři**,
přeložila Jarka Vrbová, Doplněk, Brno 2006

Kdo měl štěstí a zašel na Febiofestu v roce 2003 na norský film *Elling*, mohl zažít královskou zábavu. Komu film unikl, ten se mohl vydat na divadelní představení téhož scenáristy Axela Hellstenia *Elling a Kjell aneb Chvála bláznovství* (v různých variacích), které inscenovalo v posledních dvou letech hned několik českých divadel. Příznačné je, že až nyní, deset let po originálu,

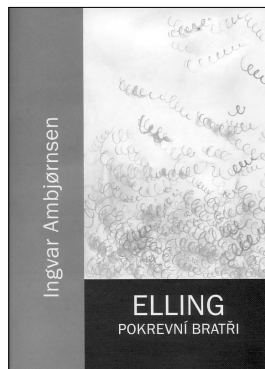
V základních konturách je tu načrtnut Wildeův psychoanalytický portrét: jeho irský původ, osamělé dětství, vztah k matce, vědomí nemanželského dítěte, vztah k sestře a bratrovi... Středobodem dospělého života je z tohoto pohledu samozřejmě Wildeova homosexualita a naplňování sexuálního chtíce. Tato Wildeova tvář je ovšem vyvažována Wildem otcem a manželem. Wilde ani ve vězení nedochází ke kajicnictví jako jiný prokletý básník, Paul Verlaine, spíše než o sebereflexi u něj jde stále o sebelibost. Přesto je Ackroydem „zlidštěn“ právě touto podobou — nejen láskou, ale především steskem a hlubokým studem před svou rodinou.

Samostatným tématem je v knize (re)konstruování básníkovy uměleckého rodokmenu. Vypravěč se tu hlásí k prokletému básníku Baudelairovi, hold vzdává parnasistů Gautierovi, patrná je inspirace Stendhalovým projektem egotismu. Úvahy o umění a umělecké tvorbě jsou rozptýleny po celé knize, výkladu Wildeovy „filozofie“ je věnován celý zápis datovaný 21. září 1900. Výchozím bodem je pro básníka snaha za každou (za jakoukoli) cenu popírat umělecké i životní konvence a průměrnost.

Vztah čtenáře k fiktivnímu vypravěči bude pravděpodobně ambivalentní, podobně jako se jeví ambivalentní Wildeova osobnost. I jako umělec totiž ukazuje dvě tváře: láska k umění, touha vytvořit něco krásného na jedné straně, na straně druhé prostý narcismus a egocentrismus, opíjení se vlastní slávou a lpění na věcech, které by v životě umělce měly být v ideálním případě až na posledním místě. Jako eticky problematické se může jevit i to, že Wilde se ve své honbě za slávou neváhá nechat „inspirovat“ druhými, napodobovat to, co by mu mohlo pomoci k dosažení cíle. V našem věku nebudou už provokovat Wildeovy experimenty v oblasti sexu a opiátů, stále provokativní je však básníková pýcha a samolibost.

Peter Ackroyd je poučený autor, který ve svých knihách umně těží ze znalosti literatury, filozofie i kulturněhistorického a společenského kontextu. Inspiroje se slavnými umělci minulosti a sympatické na jeho tvůrčí práci je, že ustupuje skromně do pozadí a nechává promlouvat především odkaz těch, jejichž životu a dílu jsou jeho knihy věnovány. Jeho psaní není žádnou postmoderní manýrou. *Fiktivní deník Oscara Wildea* není sice literární událostí, ale je dobrou literaturou, a tedy dobrým tipem pro všechny, kteří i v dnešní době chovají tu bláhovou zálibu, kterou je láska k literatuře.

VERONIKA KOŠNAROVÁ

vychází knižní předloha norského spisovatele Ingvara Ambjørnsena, jejíž původní název *Pokrevní bratři* obohatilo (zřejmě z marketingových důvodů) jméno vypravěče Ellinga. Knihu v empatickém a vtipném překladu Jarky Vrbové vydalo ve své norské edici nakladatelství Doplněk.

Ingvar Ambjørnsen je doma v Norsku a ve své druhé vlasti Německu znám především jako romanopisec, autor románů o Ellingovi a série

napínavých knih pro mládež o dvou dětských detektivech Pellem a Profákovi. Ambjørnsenův záběr je však mnohem širší, od prvních románů z prostředí kriminálních a toxikomanů, ze kterých jasně vystupuje průlomová generační výpověď s autobiografickými rysy (např. *Bílí negři* /Hvite niggere, 1986/), se postupně dostává ke smířlivějšímu pohledu. Stává se z něj kronikář a obhájce těch, kteří stojí na okraji společnosti: obětí toxikomanie, psychicky nemocných, bezdomovců.

Ze čtyř románů o Ellingovi je ten právě vydaný až třetím v řadě, ale je jednoznačně tím nejpobornějším, nejen díky úspěšnému filmovému a divadelnímu zpracování, ale také kvůli tomu, že je ze své řady nejoptimističtější. Soužití Ellinga, „muže v nejlepších letech“, který většinu života strávil s matkou, s výstřizky o sociálně demokratické ministerské předsedkyni Gro Harlem Brundtlandové a se svými fantaziemi, a přízemního Kjella Bjarného, z jehož minulosti vystupuje dětství na osamoceném statku a vše prostupující nenávisť k rodičům, je už na první pohled výzvou. Ač rozdílní, mají společný problém: po přestěhování z léčebny do sociálního bytu v centru Osla jsou najednou přinuceni vést stejný život jako všichni ostatní, ale když ono je tak strašně těžké být jen vystrčit hlavu ze dveří...

Celý děj je nazírán Ellingovým očima, tedy očima autistického muže, jehož fantazie je schopna i z obyčejného telefonátu se zaměstnancem úřadu sociálního zabezpečení utvořit celovečerní film. A proto je lepší telefon ani nezvedat a dveře raději neotvírat. Díky sociálnímu pracovníku Frankovi (kniha by měla být povinná pro všechny frekventanty oborů psychologie a sociální práce) a díky různým náhodám se však život obou hrdinů od základů změní.

Ambjørnsen zná prostředí duševně nemocných velmi dobře, zdokumentoval je již ve svém prvním románu *Sál 23* (23-salen, 1981); velkou předností *Pokrevních bratrů* však není jen schopnost autora podat celý děj naprosto subjektivně Ellingovým očima, aniž by si čtenář byl jen na chvíli uvědomil přítomnost spisovatele, ale především humanistické poselství, které může k závěru působit až naivně. Jenže Ellingovi je dovoleno to, co autorovi dovolit nelze, tedy i sentimentalita. Absolutním vrcholem jsou Ellingovy „fantasmagorie“, kdy se od zdánlivě přízemní skutečnosti odpoutá

a nechá se nést svými představami, aby byl okolnostmi vržen zase zpátky na zem. Kontrast Ellingových představ o světě, který vlastně nikdy sám nepoznal, se skutečností je pak největším zdrojem humoru v celé škále od intelektuálního až po hrubozrný:

Sedli jsme si na schody a já se pustil do eukalyptového dropsu. [...] Postupně mi začalo být trochu divně, ale nedalo se nic dělat. Bylo třeba neustále udržovat vonný dech. Pohrával jsem si totiž s myšlenkou, že pokud se naskytne příležitost, pošeptám něco Janě do ucha a můj dech jí ulpí ve zvukovodu. Bude si mě pamatovat jako muže eukalyptové vůně. — Přijeli až ve tři čtvrtě na sedm! Bylo mi špatně a v puse se mi udělal pupínek. Tak se mi spustila krev z dásní. [...] Spadl jsem do sněhu a v tu chvíli jsem začal zvracet. Vylétl ze mě zelený vodopád jako vykřičník hanby. [...] Po stočtyřicáté jsem se znemožnil.

Inszenaci Divadla Kalich, v jejichž hlavních rolích vynikají bratři Vladimír a Michal Dlouhých, poznamenalo oproti knize i filmu, na jehož scénáři hra staví, několik strašlivých prohrůšků. Vynikající jemný humor, tolik příznačný pro Ellingovy intelektuální stylizace, je pryč. Taktéž ztvárnění postav s autistickými rysy ustupuje hysterickým scénám odpovídajícím typizované představě o duševně nemocných, ve kterých mizí nejzábavnější kontrasty mezi fantastou Ellingem a mlčenlivým dobrákem Kjellem Bjarnem. Divák se baví, ale baví se přisprostými výkřiky, které sice mají ve hře své místo, ale jsou naprosto účelové, jakoby dodávané v očekávání, že tady by se diváci měli zase zasmát. Hlavní kvalitativní rozdíl mezi knihou a hrou dobře vystihuje rozhovor Ellinga s Reidun Nordslettenovou o Kjellu Bjarnovi:

„Já nevím, není on tak trochu mentál?“ vyhrkla a uchichtla se.
„Ano, má jisté zvláštní mentální schopnosti,“ zareagoval jsem pohotově.“

A právě z tohoto důvodu je zcela jistě lepší investici koupě knihy, k níž se budete rádi vracet a s níž strávíte mnohem více uchechtaných večerů, než koupě drahých divadelních lístků a zklamání z toho, že se vám do duší pokrevních bratrů stejně proniknout nepodařilo.

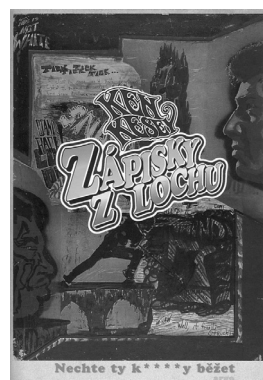
DANIELA MRÁZOVÁ

Keseyho vězeňská psychedelie

Ken Kesey: *Zápisky z lochu. Nechte ty k****y běžet*, přeložila Lucie Simerová, Argo, Praha 2006

Před několika lety zesnulý americký spisovatel Ken Kesey, jeden z čelných představitelů psychedelické vzpoury proti americkému establishmentu šedesátých let, hrdina románu Toma Wolfa *Kyselínové testy*, měl během pobytu v alternativním vězení s minimální ostrahou, ve kterém si odpykával trest za držení marihuany, očividně dlouhou chvíli. Proto začal vyrábět kolážovité zápisky doplněné blakeovskými kresbičkami.

Jeho vězeňskému pobytu předcházela pestrá minulost. V té době už měl za sebou román *Vyhoďte ho z kola ven* proslavený Formanovou filmovou adaptací, který autora rázem katapultoval mezi elitu amerického literárního nebe. Angažoval se i na hudební scéně. V létě 1964 založil kapelu Merry Pranksters, shromáždil kolem sebe partu přátel a vyrazil na Světovou výstavu do New Yorku se záměrem natočit film. Během střihání byl zadržen a poz-

ději i odsouzen za držení marihuany. Mezitím se ještě stihl stát zakládajícím členem skupiny Grateful Dead a uspořádat sérii nevázaných happeningů. Posléze zinscenoval sebevraždu, aby unikl vězení, a nějakou dobu žil v Mexiku. Na cestě zpět byl ke své velké smůle opět zatčen a vězení se už nevyhnul. Naštěstí si s sebou mohl vzít pero a malířské potřeby.

Volnomyšlenkářský Kesey se ve svých *Zápiscích* ptá, zda „je možný přijít o něco, co je člověku drahý, a přežít to, aniž by člověka chytil fantas“. Jeho zápisky jsou především o testování hranic mezi realitou a psychedelickým úletem, mezi neomezeným prostorem rozletu imaginace a životem ve svěrací vězeňské kazajce. Explodující barevnost, chaotická změť tvarů, barev a výhonků textů navrstvených jeden přes druhý posloužila Keseymu jako kompenzace stavů deprivace z jednovonné sterility vězeňských ubikací. →

Tanec na hrobě

Divadla (rozuměj divadelní prostory určené pro produkci divadelních představení) vycházejí u nás z módy. Na jejich místo nastupují garáže, haly, staré, zničené a už nepoužívané továrny. Některým produkcím to docela sluší, i když většinou jde jen o navození atmosféry, protože tvůrci málokdy dovedou atypická místa opravdu divadelně rozehrát. Totéž se týká i projektu, který měl vnést život do Mauzolea, tedy do Národního památníku na Vítkově. Skupina s bizarním názvem *Depresivní děti touží po penězích* tu už na jaře uspořádala cyklus čtyř představení, která tento podzim pro velký úspěch opakovala. Hrála se tedy znovu adaptace Poeova *Zániku domu Usherů*, Camusův *Caligula* a variace na Bernhardovu hru *Ritter, Dene, Voss* — vcelku morbidní repertoár odpovídající depresivní mládeži. Jen scénické čtení hry Dey Loherové *Třetí sektor* nahradila tentokrát kompozice na téma *Faidra*, v níž se dostali ke slovu Ovidius, Per Olov Enquist a Sarah Kane. Ačkoli prostor kdysi určený

pro nejslavnější českou mumii je monumentální a vyzývá k zalidnění, *Depresivní děti* hrály s bídou pro stovku diváků.

Režisér Jakub Čermák se (stejně jako na jaře) rozhodl pro scénické čtení, které doplnil vlastním krátkým filmem vycházejícím z kantáty Benjamina Brittena, což bylo — pokud zavřeme alespoň jedno oko — snad jediné příjemné překvapení celého večera. Herci, s čestnou výjimkou Veroniky Janků, texty nezvládali, částečně i proto, že sebestředný a nesebekritický režisér, který sám sebe obsadil do role Hippolyta, zcela zklamal. Pokusil se sice využít různých prostorů Památníku (tak se Ovidius četl ve foyer, Sarah Kane v kolumbáriu a Enquist v obrovité ústřední síni), ale v sálech, kde možná docela dobře znějí varhany, se bezmocně aranžované výstupy občas proměňovaly v nesrozumitelnou pantomimu.

Horší než nedostatek profesionality je ovšem absolutní necitlivost k místu, kde se produkce realizova-

la. Při duchaplných hovorech o onanování do ponožek se herci povalovali po náhrobcích a za nimi z mramoru vystupovaly otlučené nápisy se jmény osob, jejichž popel tu ještě nedávno spočíval. Je dost jedno, zda to byl popel českých legionářů nebo Marie Majerové. *Depresivní děti* ve svém studiu dramatických textů zřejmě ještě nedošly k *Antigone* a nikdo jim neřekl, že na hřbitově, třeba zrušeném, se divadlo prostě nehraje. Ale proč bychom se divili! Jako dobrý vtíp se po Praze vykládá, že historik pietně transportující urnu s popelem Klementa Gottwalda, kterou vlastní rodina odmítla po roce 1989 přijmout, ji zapomněl kdesi v hospodě. A jako ještě lepší vtíp zní zpráva, že i špičky naší politiky si mezi katafalky docela nedávno zatančily při diskotéce na soukromém mejdanu... Jaký život, takové umění.

MAGDALENA BLÁHOVÁ

Depresivní děti touží po penězích: cyklus Nocí v mauzoleu, Národní památník na Vítkově, Praha, září 2006

→ Kesey ve svých zápiscích projevil talent bystrého pozorovatele. Jakoby mimoděk, s pomocí několika dovedně vykreslených črt nastiňuje portréty spoluvězňů a bachařů. Na jiných místech projevuje sklon k impresionisticky zabarvenému líčení krajiny a okolního prostoru. Imponuje mu „pastelovej západ, západ, západ slunce“. Kesey nechává sojky soupeřit s Prokofjevem a ranní slunce stoupat po obloze. Pak ale nasadí drsnější výrazový kalibr, který rázem rozboří selankovitě idylické kýčovitě kulisy. „Parta zahradníků si válí prdel, ale jsme ve střehu, čekáme na příchod Maxe, chlapa, kterej nám má přidělit konkrétnější práci než si jen tak válet prdel,“ svěčuje se Kesey.

Kesey si libuje v útržkovitém, záměrně zpřeházeném slovosledu s výstřední diakritikou, prošpikovaném pikantními výrazy, které dotvářejí extravagantní poetiku textu. Jeho kniha hýří barvitými slovními obraty vyjadřujícími neuhasitelnou radost z jazykové hry: „**Brrdzzingggg!** Ch...**zdenG!** Jsme v Bushi s Bushiem a vysekáváme křoví, aby tu vznikl navrhovanéj park, nasekaný větve házíme do drtičky. ZhrdengggG! Drtička je zuřivá smrtonosná příšera s neukojitelným apetitem grrRRINGGgg!“

Jinde se zas prostřednictvím svébytně deformované jazykové struktury po svém vypořádává se svazující existenciální situací vězeňského pobytu. „Kurva, tenhle případ/ Napumpovanýho typicky SYMBOLICKÝHO/Rádobyrebelskýho/Rasisticky pseudonáboženského měknutí mozku,“ píše v jiné pasáži a čtenář přímo cítí, jak skličující byla pro Keseyho ztráta svobody. *Zápisky* ale nejsou pouhým plačtivým poňukáváním slávou zhýčkaného grafomana, který se čirou náhodou ocitl mezi vyvrheli lidské společnosti a cítí potřebu se z toho vypsát.

Graficky náročný text, jenž mohl být publikován s pomocí

Hledání ztraceného ráje

Kazuo Ishiguro: **Když jsme byli sirotci**, přeložila Renata Kamenická, Barrister & Principal, Brno 2006

Přestože se romány Kazua Ishiguro, současného britského prozaika japonského původu, v Británii a jinde ve světě těší oblibě čtenářů i kritiků, u nás zůstává jeho jméno známé spíše jen mezi anglisty. Z autorových dosavadních šesti románů vyšly česky *Malíř pomíjivého světa* (1986, česky 1999) a *Soumrak dne* (1989, česky 1997), za něž Ishiguro obdržel prestižní cenu za literaturu Booker Prize (někomu se možná vybaví i filmové zpracování díla v režii Jamese Ivoryho a s Anthonym Hopkinsem v hlavní roli). Do užší nominace na Booker Prize se dostal také Ishigurův zatím předposlední román *Když jsme byli sirotci* (2000), který letos vyšel v českém překladu.

Společnou linii Ishigurových románů tvoří hlavní hrdinové a vypravěči v jedné osobě, kteří se snaží vypořádat se se vzpomínkami na minulost a pomalu rozprávají klubko iluzí a sebeklamů. V *Sirotcích* v této roli vystupuje Christopher Banks, kterého potkáváme v Londýně jako začínajícího detektiva, jenž svou práci považuje za zvláštní poslání. Líčení svého kariérního postupu Banks střídá se vzpomínkami na dětství, jehož první část prožil v anglické rodině v cizinecké čtvrti Šanghaje a popisuje ji jako idylku naplněnou hrami s japonským sousedem Akirou. Toto šťastné období náhle skončilo zmizením nejprve Banksova otce a nedlouho poté jeho matky. Ačkoli malý Banks věří, že se oba

nejmodernějších technologií teprve v roce 2003, není samolibou, do sebe obrácenou hříčkou opájející se nezávazně alternativními tvary a slovními přesmyčkami. Kesey odhaluje bez povýšenecky moralizujícího patosu zárodky rasistického názoru na svět, který je zakořeněn hluboko v podloží americké společnosti a prosakuje do slovníku většiny vězňů. Výraz „ksichtík Pepka námořníka jak z černé gumy“ patří mezi nejmírnější.

Kesey podobně jako ve slavném románu *Výhodme ho z kola ven* líčí plasticky srážku nekonformní mysli s představiteli umravňující úřední moci, kteří se řídí vzorci, jež jsou autorovi bytostně cizí. Na jednom místě předkládá rozhovor s dozorcem, ve kterém oba muži, stojící na opačných stranách barikády, rozebírají smysl kárných opatření. Žádný jiný živočišný druh nepotřebuje podle Keseyho ani policajty, ani soudce, ani tresty.

Jinde zas odhaluje absurdní rozměr sociálních vzorců chování a postojů, které dospělí vtlačují do hlav svým dětem: „Taky budeš prezidentem a budeš ty ovce jíst hezky lžící.“ Keseymu se dělá husí kůže, když slyší fráze o tom, jak má být „svobodnej, hodnej a spravedlivej“. Proti monotónně bezbarvé kultuře establishmentu staví svou vlastní alternativu svázanou s návštěvami přátel ze skupiny Merry Pranksters, které jsou spojeny „se spoustou barev, spoustou smíchu a výměn pohledů: svíjením a bzučením připomínajícím roj neónovejch včel“.

V *Zápiscích z lochu* se Keseymu podařilo vypořádat se odlehčenou, čtivě mimovolnou formou s vážnými filozofickými problémy svobody a hranic lidské integrity, s nimiž si lámaly hlavu desítky filozofů. Zároveň sám sobě odpovídá na otázku, proč v životě tak často naráží. Kesey zkrátka používá moc barvy, což někteří lidé prostě nemohou přenést přes srdce. **PETRA HAVELKOVÁ**

rodiče stali obětmi únosu a že je místní slavní detektivové brzy najdou a zachrání, proti své vůli se musí odstěhovat do Anglie k tetě. Dospělý Banks si vykládá tragédii svého dětství jako něco, co sice nebylo příjemné, ale co jako dítě bez problémů zvládl. Jeho vzpomínky se však dostávají do konfliktu s výpověďmi jiných postav a pozorný čtenář začíná mít podezření, že jakkoli se Banks snaží význam této události snížit, je to právě ztráta rodičů, co jej silně ovlivňuje i v dospělosti a co je hnacím motorem jeho „poslání“.

Zatímco detektiv řeší jeden případ za druhým a získává si tak slávu, plánuje, že své unesené rodiče jednou zachrání. Zhruba dvacet let po jejich zmizení se opravdu vrací do Šanghaje, která se nachází ve válečném konfliktu rozrůstajícím se na celý kontinent. Na první pohled nelogicky je detektiv přesvědčen, že podaří-li se mu vysvobodit rodiče ze zajetí únosců, zachrání zároveň svět před počínající krizí. To nám připomene hry, které Banks po otcově zmizení inscenoval se svým kamarádem Akirou a v nichž vystupoval v roli slavného detektiva, který otce vypátrá. V očích malého Bankse by tenkrát otcův návrat stačil k tomu, aby se vše navrátilo do původní idylly. Podobně nyní jako dospělý věří, že vyřešením případu svých rodičů vymýtí ze světa zlo a všechny problémy jako zázrakem zmizí. Dokonce plánuje stejný happy end — stejnou oslavu, jakou pokaždé končily jeho dětské fantazie.

Román čtenáře začíná fascinovat, když Banksovy iluze přijmou ostatní postavy: vkládají do jeho osoby své naděje na ukončení konfliktu a pomáhají mu při uskutečňování plánu na záchranu rodičů. Celý svět jako by se začal chovat podle Banksových

představ, jako by se vše odehrávalo v jeho hlavě: svět si osvoji detektivovu bláznivou logiku, říká Ishiguro v rozhovoru o knize. Také zpustošené prostředí Šanghaje, v níž cizinecká čtvrť funguje jako ostrůvek bezpečí, se shoduje s hrdinovými představami. K dokonalosti scény z Banksových dětských fantazií chybí už jen jeho starý kamarád Akira, i toho však brzy najde, čímž je návrat do krajiny dětství dovršen. Zjišťujeme, že Banks dosud nevyrostl z kluka, kterému se zhroutil svět a který jej chce hrdinně postavit znovu. Část románu odehrávající se v Šanghaji tedy vyznívá jako splněné dětské přání — hrdinův sen, že bude schopen obnovit rodinné štěstí, a tím se zbavit všech problémů.

Právě prolínání snu a skutečnosti patří k největším přínosům tohoto románu, jde o neotřelý způsob ztvárnění iluzí jedné z postav. V mnoha dílech současných britských autorů je čtenář na základě vnitřních rozporů v textu schopen odlišit mylná přesvědčení vypravěče od faktů, čímž sice nepřímě, ale přece získává přehled o tom, co se „doopravdy“ stalo. Část Ishigurova románu naopak líčí Banksovy zhmotnělé představy a přání, aniž by nabízel realistickou variantu. Tím nás inspiruje k novému pohledu

na sen a skutečnost — nabourává náš zavedený zvyk vyzdvihovat ověřitelná fakta nad zdánlivě nemožné fantazie.

Ze svého snu však Banks nakonec procitne, musí se vrátit do nesmlouvavé reality dospělosti a pochopit, že své rodiče hledal marně a že vše je jinak, než celý život věřil. Ve stáří na tyto události vzpomíná s vědomím, že svému pátrání obětoval úplně vše, včetně jediné šance na milostný vztah. „Mé velké poslání dostalo přednost před spoustou věcí,“ říká a tím připomíná Ishigurovy dřívější postavy, které rovněž nejsou spokojeny s tím, jak prožily život.

Když jsme byli sirotci částečně navazuje na tradici Ishigurových románů, ve kterých se hrdinové vyrovnávají se svou minulostí, zároveň však otevírá nové možnosti vpravení hrdinových iluzí do příběhu — klamné představy zde nejsou v kontrastu s reálným světem, nýbrž jej utvářejí. Kromě toho, že kniha čtenáře pobaví příběhem s detektivní zápletkou, rozšiřuje pojetí skutečnosti a jejího zobrazení v literatuře. Autor do detektivova vyprávění vložil ještě jiné sdělení: jsou mezi námi lidé, kteří nikdy nepřestali věřit, že najdou to, co jako děti ztratili.

ZUZANA FONIOKOVÁ

Oči ikony

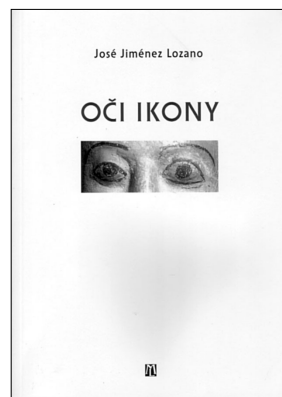
José Jiménez Lozano: *Oči ikony*, nakladatelství L. Marek, Brno 2006

José Jiménez Lozano: ve své vlasti *ikona*, u nás autor nepříliš známý. Je laureátem sedmi cen, včetně prestižní ceny Miguela de Cervantese z roku 2002. Po čtyřiašedesáti publikovaných titulech ve španělštině (devětadvacetí dílech prozaických, šesti básnických, devatenácti esejistických, šesti deníkových a čtyř vzpomínkových) se nám dostává do rukou — po *Historii jednoho podzimu* (česky 1977), *Janovi od kříže* (česky 1998) a *Podobenství a náповědi Rabiho Izáka ben Jehudy* (česky 2001) — teprve čtvrtý český překlad z díla tohoto bývalého žurnalisty. Společnou vlastností Lozanova díla je umírněný moralismus — autor klade velký důraz na obsahovost, literární text je mu nosičem sdělení. Lozano nikdy neadoroval postmoderní citaci, kýč, banalitu. V popředí jeho zájmu jsou trvalé hodnoty.

Odhlédneme od autorova věhlasu a pokusme se posoudit *Oči ikony* objektivně. Jde o soubor čtyřiatřiceti esejů, volných meditací o řeči (výtvarného) umění, o jeho esenci, o významu moderní rezignace na mimetickou doktrínu, podle níž je cílem umění nápodoba objektivní skutečnosti.

Z pohledu žánrového klade autor eseje otázku, na niž se pokouší volně, s větším či menším nárokem na přesnost, nalézt odpověď. Ovšem Lozano je v tomto ohledu neskromný: hodlá najít klíč ne k jedné, ale rovnou k „celému vesmíru otázek“. V tom vidím základní problém svazku. Nejprve ale k tomu, co je na knížce cenného.

Vzdor zásadní nejasnosti obsahu, k níž se ještě vrátím, je knížka zjevným příspěvkem knihovně filozofického zkoumání umění. Chceš-li být filozofem, piš romány, nabádá Albert Camus. Co tím chce říci? Zhruba toto: ačkoli literatura vypráví konkrétní příběhy, musí obsahovat též zrno obecného, má-li být se zájmem čtena. Vždy jde o konkrétní případy obecné lsti a zrady, hrdinství a věrnosti, lásky a smrti, vždy jsou ve hře jednotlivé případy obecných fenoménů úzkosti, strachu, naděje

a tužby. Smysl Camusova prohlášení se tak jeví zřejmým — ideálním nosičem zkoumání role konkrétního člověka ve vesmíru je příběh. Lozano v *Očích ikony* Camusovy rady nedbá, spíše naslouchá nepříteli jasněmu hlasu Heideggerovu. Ten v práci *Básnický bydlí člověk* klade pravdu do středu děl Hölderlinových a Rilkových: pravda bytí se má odkrývat ve vrcholných výkonech poetických. Lozano naproti tomu schopnost zjevovat pravdu připisuje výsostným dílům jednak média výtvarného — pracím Cézannovým, Brueghelovým, Boschovým, Velázquezovým — jednak například filmům Roberta Bressona. Podobně jako Heidegger se pak i Lozano snaží vyslovit nevyslovitelné. Vždyť pro něco takového je tu právě camusovské médium umění, řeč příběhů, obrazů verbálních. Díky této záměně vehikul se jeví Lozanovy eseje málo srozumitelné: jako by se domníval, že (trvalé) hodnoty umění se nelze dobrat cestou aristotelskou, cestou věčné analýzy estetické zkušenosti. A právě tímto je dán charakter Lozanova příspěvku. Náleží, podobně jako dílo Augustinovo a Pascalovo či Gassetovo nebo Unamunovo, do tradice širokého proudu potýkání se s existenciálními otázkami, s problémy osoby v odosobněném světě. Posuďte na příkladu: ikony jsou svědky doby sdělující základní dimenzi umění, totiž „zbavit vnější svět jeho studeného odcizení [...] a vyvolávat jiný svět, svět rajskeho snu, života bez útlaku, smíření člověka se sebou samým a se světem jako ikonou-vzorem, podle níž by se měl samotný svět utvářet“ (s. 63). Nahlížena tímto způsobem je cena Lozanovy knížky právě ve svědectví o trvalé a svým způsobem heroické lidské snaze vyslovit nevyslovitelné. V této tradici se ale Lozanův opus neumístí nejvýše. Ve srovnání s příbuznými díly Heideggera či Camuse se mi Lozanovy eseje jeví spíše jako efektní slohová cvičení.

Zmíněná přednost spočívající v pouhém nálezení tradici je tudíž triviální. I nad takto oslabenou předností se ale stahují mračna.

Knížka je nejednotná, v Lozanových ikonických očích neuspořádaně defilují — například — Betlém, Ockhamova dýka (!), Jan od Kříže, Diego de Jesús, islám, ens-fictum, mihrabu i ex-sistence — vše na jedné straně (87). Chybí vůdčí idea, jež by text uspořádala, směřovala. Takto se zdá, že začít číst lze kdekoli a také skončit můžete na libovolném místě. Přínos estetiky a kunsthistorie je slabý. Text se tváří seriózně a je doplněn jakýmsi jmenným rejstříkem. Ovšem právě tato okolnost výmluvně svědčí o nejas-

ném adresátovi. Komu je kniha určena? Odborníkům nikoli, ti vědí, kdo byl Bertrand Russell (v rejstříku s jedním „l“) nebo El Greco. A čtenář, který tato či jiná jména nezná, nemůže z textu nic získat a pravděpodobně ho odloží po několika stranách: Lozano ho elektrizuje úvodním prohlášením o vesmíru otázek v esejích, a pak jej nechá na holičkách. Nejenže nepředkládá odpovědi, ale dokonce na ubohém čtenáři nechá i samotnou formulaci onoho vesmíru otázek.

ROSTISLAV NIEDERLE

Superhrdinové uprostřed Apokalypsy dle sv. Jana

Mark Waid — Alex Ross: **Království tvé**, přeložil Viktor Janiš, BB art, Praha 2006

Tato kniha je dalším z úhelných kamenů na cestě moderními dějinami komiksu. Po dystopických superhrdinských vizích z osmdesátých let jako *Watchmen* / *Strážci* či *Batman: Návrat temného rytíře*, ze kterých nadlidé příliš dobře nevyšli, napadlo velká vydavatelství, že mají ještě jiné možnosti. Namísto toho, aby z metalidů dělala úchyly a ztroskotance, rozhodla se moderní dospělá přístupy použít v opačném gardu a obnovit upadající slávu těchto hrdinů. Vydavatelství gigant Marvel tak roku 1994 v komplikované fresce *Marvels* / *Zázraky* přiblížil dějiny svého superhrdinského vesmíru a jeho obyvatel. O dva roky později chtěl stejnou poctu svým hrdinům složit i jeho největší protivník DC Comics. Najal si k tomu stejného malířského mistra, který vizualizoval už *Marvels*. Ovšem scenárista Mark Waid, místo aby se též zaměřil na minulost, vše posunul do budoucnosti universa DC Comics — tak vzniklo *Království tvé*.

Situace není příliš růžová. Popravdě je černá. Potomci staré superhrdinské gardy zamořili celý svět v obrovském množství, dávno vyhladili většinu superpadouchů, poté se zbavili morálky svých otců a matek a teď už jen bojují mezi sebou pro vlastní zábavu. Lidé ztratili kontrolu nad svým osudem a jen bezmocně přihlížejí vzrůstajícímu řádění. To nabere nový rozměr po smrti Kapitána Atoma, který s sebou do jaderné smrti vezme celý Kansas. Nyní už je jasné, že metalidé mohou strhnout do zkázy celé lidstvo. Situace se zdá neudržitelná, ale náhle se z deseti-letého dobrovolného vyhnanství, kam byl vyštván lidmi pro svou přílišnou slušnost a staromódnost, vrací Superman a s ním další staří hrdinové. Začíná střet mezi starým a novým druhem superlidí, kde ale i ti hodní mají své pochybnosti a chyby. Toto je konflikt, který může zničit vše.

K dějinám severských literatur

Martin Humpál — Helena Kadečková — Viola Parente-Čapková: **Moderní skandinávské literatury 1870–2000**, Karolinum, Praha 2006

Po *Slovníku severských spisovatelů* kolektivu autorů pod vedením Dagmar Hartlové vydaném nakladatelstvím Libri v roce 2004 vyšla letos publikace o skandinávské literatuře tentokrát v nakladatelství Karolinum. Jestliže ve slovníku jsou dějiny literatur jednotlivých severských zemí uvedeny pouze velmi stručně a seznam autorů

Sheldon. *Království tvé* se také tolik nesnaží prozkoumat vztahy lidí a nadlidí a raději otevírá prostor úvahám o důvodech a druzích superhrdinské morálky, řeší z toho pramenící střety a hraje si s ustálenými charakterizacemi nejstarších a nejsilnějších superheroů. Biblický kontext všemu dodává náboj, a i když pro některé může být příliš didaktický, nijak mu to neubírá na síle.

Vlastní příběhová linie není příliš složitá, i když dojde k několika zajímavým zvratům a závěr je díky dobré práci s načasováním a údernými okamžiky dech vyrážející. A protože oproti *Marvels* nebylo možné potěšit skalní fanoušky interpretací superhrdinské historie, která je jim známá, je naopak poskytnut velký prostor hrátkám s budoucími osudy starých borců — například Batmana jako vládce vlastního policejního města, v němž proměnil Gotham. Další zábava pramení z vymyšlení různě zkřížených a zmodernizovaných superhrdinských potomků včetně jejich schopností. Vše zaštiťuje fotorealistická malba Alexe Rosse, která je nejen úžasně precizní, ale v některých scénách díky skvělé práci s barvami i velmi emocionální. *Království tvé* sice v očích kritiky za *Marvels* lehce zaostává, ale i tak mu už navždy zůstane neoddiskutovatelné místo v komiksové síni slávy. A teď i v očích českých čtenářů.

VOJTECH ČEPELÁK

zevrubněji, je tomu v letos vydané publikaci naopak. Obě knihy se tedy navzájem vhodně doplňují. V *Moderních skandinávských literaturách* však není na rozdíl od *Slovníku* uvedena literatura nizozemská a navíc tam dějiny začínají až rokem 1870, takzvaným „moderním průlomem“. Chybějí tedy dějiny severských literatur od jejich počátků, kupříkladu runové nápisy, Kalevala, islandské ságy atd. Doufáme, že dějiny těchto literatur na sebe nenechají dlouho čekat. Jestliže je však do rámce dějin dánské literatury pojata i literatura færská, měla by tam být aspoň zmínka o literatuře grónské, neboť i Grónsko náleží správně do oné oblasti a grónští autoři v Dánsku vycházejí jak v grónštině, tak i v dánštině. →

Zbytečný film

Módní režisér David Ondříček opustil svým novým filmem českou metropoli, ve které nechal trápit se milostnými strastmi už pár svých postav, a vydal se na sever, na exotický Ještěd. Ztrátou velkoměstského prostředí, zkomorněním příběhu, pomalým tempem a sympatickými hrdiny s okoralým zevněškem, ale dobrým jádrem se ve filmu *Grandhotel* stáhl z pozlátkového světa (*Samotáři*, *Jedna ruka netleská*) do niterných hlubin. Rozhodl se podat zprávu o světě mladých lidí, ale toto zamyšlení na téma „Myslím si, že...“ vyznělo dutě. Nakonec režisér spolu se scenáristou Jaroslavem Rudišem jen přezýval už stokrát viděné.

Poněkud zvláštní údržbář a amatérský meteorolog Fleischman, prostá dívka, ještě prostší číšník a jeho krásná přítelkyně — taková je scenáristická výchozí kompozice postav doplňovaná jemným humorem,

slovní vatou („jako prostě“, „a tak“), problémem vyslovit „miluji tě“ a dalšími křiklavými charakterizačními detaily těchto rádob sympatických ztroskotanců. Nechybějí zde ani tajemstvím opředené nepřetčené dopisy. Ondříček jako řada před ním sází na morální sílu a charisma toho nejopovrhovanějšího, který se tak propastně dělí od zbytku zkaženého světa. Pomalé milostné sblížení s krásnou dívkou kontrapunkticky doprovázejí vyumělkované záběry přírody a Ještědu, a celý film tak připomíná upachtěnou, klopýtající milostnou lyriku.

Co David Ondříček přinesl nového? Pro českou kinematografii objevil skvělého genia loci v podobě restauračního a hotelového zařízení s věží na vrcholu hory Ještěd, které bylo postaveno začátkem sedmdesátých let. Tato humanizovaná technická stavba dnes působí výrazně nostalgicky a mírně komicky

zároveň. Na tomto skvělém pozadí rozmístil režisér čtveřici talentovaných a typově přesných herců (Marek Tadiák, Klára Issová, Jaroslav Plesl, Dita Záborská), ale v tom okamžiku už ztratil dech. Dobré herecké cvičení je přece jen málo na celovečerní film.

Ondříčkův *Grandhotel* je zbytečný film, který jen nastavuje témata dávno strávená. Režisérovo zamyšlení se nezdařilo, film opět nemilosrdně vyjevil jeho prázdnotu. Na příkladu *Grandhotelu* je až děsivé, jak se český film zakusuje do vlastního ocasu a stále se topí v jímavých příbězích vzdálených realitě i fantazii. Mdlý charakter příběhu, postav i režiséřského gesta spaluje tento film na prach.

DORA VICENÍKOVÁ

Grandhotel, režie David Ondříček, ČR 2006

→ V první části knihy se Martin Humpál zabývá literaturou a realiiemi Dánska, Norska a Švédska. Začíná výše zmíněným „moderním průlomem“, čili dobou realismu a naturalismu, jež jímž nejvýznamnějšími autory byli Henrik Ibsen, Bjørnstjerne Bjørnson a August Strindberg, kterým Humpál věnuje nejvíc místa. O tomto období vyšlo ve Švédsku v roce 1984 detailně zpracované dílo z pera G. Ahlströma, jež však zde v bibliografii uvedeno není. Pokud jde o překlady názvů, dochází v některých případech k odlišnostem mezi shora zmíněným slovníkem a touto publikací, ba i k nepřesnostem. U překladu Strindbergova díla *Syndabocken* je uvedeno, že titul měl znít „Obětní beránek“ a ne „Obětní kozel“, jak je název přeložen. Pojem „syndabocken“ se do češtiny běžně překládá jako „obětní beránek“, třebaže doslovný překlad zní „kozel hříchů“. Oba pojmy pocházejí z bible, potíž je však v tom, že každý se pojí k jiné biblické legendě a legenda o kozlu obtěžkaném hříchů lidí a odeslaném ke zlému duchu Azazelovi je zde nosná. Jde tedy o jisté podobenství či alegorii a chtít, aby český překlad zněl „Obětní beránek“, je zrovna tak absurdní, jako by bylo chtít, aby překlad románu Güntera Grasse *Unkenrufe* zněl „Sýčkování“, neboť tyto pojmy se významově kryjí, a ne „Žabí lamento“, pod nímž u nás román vyšel. Na druhé straně překlad titulu díla A. Strindberga *Röda Rummet* z roku 1879 měl znít „Červený salonek“ a ne „Červený pokoj“, jak je chybně uvedeno. I román téhož autora *Götiska Rummen* z roku 1904 měl znít „Gotické salonky“ a ne „Gotické pokoje“. V obou případech se jedná o extrovní salonky restaurace, jimž se u nás „pokoj“ neříká. Znění titulů je tu právě tak pochybné jako český překlad prvního z románů, který u nás vyšel v roce 1990, poněvadž překladatel Josef Vohryzek na něj svými schopnostmi prostě nestačil. Následuje období kolem přelomu 19. a 20. století, potom úsek mezi dvěma světovými válkami a období po druhé světové válce až do dnešní doby tzv. blahobytné společnosti. Hodnocení oněch období je v knize sice stručné, ale výstižné, pro orientaci dostačující.

Autorkou druhé části knihy, tj. o islandské literatuře a realiiích, je dlouholetá znalkyně onoho ostrova, autorka četných publikací a statí o něm a překladatelka islandské literatury Helena

Kadečková. Ačkoli se kniha zabývá obdobím po roce 1870, autorka si neodpustila úvod do dějin Islandu. Do sytosti se vyžívá při pojednání jí milované středověké islandské literatury, ale i období po roce 1870 popisuje s rutinou jí vlastní. V současnosti se však sotva najde u nás někdo, kdo by její činnost v onom ohledu mohl podrobit kritice.

Viola Parente-Čapková, autorka pojednání o literatuře finské, nejprve vysvětluje, jak těžce se ve Finsku prosazovala finsky psaná literatura, která dlouho živořila ve stínu literatury psané švédsky, a přesto se v jejím lůnu zrodilo nemálo významných děl. Země byla součástí Švédska a později Ruska. Úplnou samostatnost získalo Finsko až po první světové válce, a to s četnými problémy. Ještě finský polní maršál a pozdější prezident C. G. Mannerheim (1867–1951) psal státní dopisy švédsky.

V knize tedy nemůže chybět ani švédsky psaná literatura Finska. Třebaže švédsky mluvícího obyvatelstva už dnes žije ve Finsku jen několik procent, uchovává si stále velký vliv na veřejné dění v zemi. Finští Švédové mají své školství, noviny a časopisy a všechny nápisy v zemi jsou dvojazyčné. Jejich literatura se může pochlubit četnými vynikajícími díly, v publikaci je však přiřazena k literatuře švédské a zpracoval ji M. Humpál pod problematickým názvem „finskošvédská“. Jedná se v podstatě o nesprávný překlad kompozita „finlandssvensk“, kde „Finland“ znamená Finsko a „svensk“ švédský.

Ostatně i Viola Parente-Čapková se v knize dotýká tohoto problému, když se zabývá rozdílem mezi pojmy „finská literatura“ a „literatura Finska“. Zřetelněji se k němu vyjadřuje v článku „Proměny realismu více či méně magického“ (*LitN* 21/2006), kde píše: „Někteří finští literární vědci označují pojmem ‚finská literatura‘ jen literaturu ve finštině a pod souhrnný název ‚literatura Finska‘ zařazují všechny texty vzniklé a vznikající na finském území bez ohledu na jazyk, kterým jsou psány.“

Existuje tedy „švédská literatura Finska“ a „laponská literatura Finska“, ne literatura „finskošvédská“, „finskolaponská“ apod.

Za nedostatek knihy lze považovat to, že v ní nejsou uvedeny ukázky, tj. úryvky z pojednávaných literárních děl. Snad k tomu bude příležitost v dalším vydání.

OTAKAR FRANCIZYK

Možnosti Meleté aneb Podoby prózy počtvrté

František Všeťička: *Možnosti Meleté*, Votobia, Olomouc 2005

Olomoucký literární teoretik František Všeťička (1932) vydal další knižní publikaci o kompoziční výstavbě české prózy ve vybraném desetiletí. Kniha s metaforickým názvem *Možnosti Meleté* a s vysvětlujícím podtitulem *O kompoziční poetice české prózy desátých let 20. století* navazuje na trojici autorových prací, jež se zaměřily na kompoziční poetiku české prózy let dvacátých (*Podoby prózy*), třicátých (*Tektonika textu*) a čtyřicátých (*Kroky Kalliopé*). Zatímco první knihu série bylo možné vnímat jako originální literárněvědný pokus o prozkoumání kompoziční poetiky určitého období, nad nejnovější publikací se nelze ubránit dojmu, že pouze mechanicky naplňuje již vyzkoušené schéma.

Než autor přistoupí k analýzám vybraných děl, objasňuje zpravidla v úvodním slově název nové publikace. Sám tentokrát označuje zvolený titul za „kuriózní“ a osvětluje spojitost s pojme-

nováním múzy ze starořecké mytologie: „Meleté měla na starosti vynalézavost [...], je celkem nepochybné, že do její vynalézavosti patřila i interpretace. A možnosti interpretace. Proto Možnosti Meleté.“ Název působí „kuriózní“ nejen proto, že cesta k jeho vysvětlení je komplikovaná, ale rovněž z toho důvodu, že nemalou roli při jeho volbě patrně sehrála i snaha zachovat v něm aliteraci, kterou olomoucký literární teoretik již od zakladatelských *Podob prózy* využívá ke svým „stavebním záměrům“. Problematickou tradicí jeho publikací se dnes bohužel stává rozsáhlá kapitola „Co je kompoziční výstavba“ (zde na s. 163–270), v níž autor vysvětluje terminologii kompoziční poetiky. V takřka totožné podobě zařadil tento text nejen do všech zmíněných knih, ale hojně z něj cituje i v řadě svých dalších prací (např. v *Dílňě bratří Čapků*, *Dílňě Miroslava Horníčka* či v *Lexikonu literárních pojmů*, který napsal společně s Liborem Paverou). Opakované publikování téhož odborného textu nové knize neprospělo (ačkoli je zřejmé, že vysvětlení méně běžných pojmů Všeťičkovy publikace vyžadují).

V inovované podobě vychází v knize soupis odborné české literatury o kompoziční výstavbě. V *Podobách prózy* obsahovala tato bibliografie 42 prací (a končila publikacemi z roku 1948), ná-

sledující *Tektonika textu* měla položek 58 (poslední z roku 1960), třetí svazek *Kroky Kalliopé* dovedl bibliografii k číslu 126 (a k roku 1970) a konečně v nejnovější knize *Možnosti Meleté* má již úctyhodných 218 položek (a uzavřena je rokem 1980). Jak vidno, autor svůj soupis prací o kompozici neustále rozšiřuje, avšak jeho výpovědní hodnotu opět poněkud snižuje tím, že jej opakovaně publikuje neúplný.

Jádro práce tvoří kompoziční rozbor sedmnácti českých próz desátých let dvacátého století, z nichž většina byla již publikována v časopisech nebo sbornících (na tuto skutečnost upozorňuje bibliografická poznámka). Trojice autorů je zastoupena dvěma tituly (Karel Klostermann, Fráňa Šrámek a Ivan Olbracht), ostatní reprezentuje vždy jedna vybraná próza (Alois Jirásek, Jindřich Šimon Baar, Vojtěch Martínek, Jan Vrba, Josef František Karas, Karel Matěj Čapek-Chod, Anna Marie Tilschová, Antonín Sova, F. X. Šalda, Viktor Dyk a Karel Čapek). Uvedené interpretace aplikují teoretický systém kompozičního rozboru, jež autor vypracoval a propracoval ve svých předchozích odborných publikacích (bylo jich dosud patnáct). Interpret pracuje s předem známými kompozičními principy a postupy a při konkrétních analýzách děl ukazuje, nakolik jich prozaik využil. Kupříkladu Čapkova *Boží muka* se podle Františka Všetického vyznačují symetrickým principem, Šrámkův *Stříbrný vítr* je vybudován na imperfektivních motivech (rozuměj „otevřených“, postrádajících závěrečnou motivaci) a základním stavebním principem Jiráskova *Temna* je princip konfrontační.

Detailně vedené analýzy vrcholí shrnující kapitolou, v níž se odkrývá „tvaroslovný pohyb“ české prózy ve sledovaném deseti-

letí. Morfologický vývoj podle Všetického určuje šestice sporadicky uplatňovaných kompozičních principů (konfrontační, konvergentní, symetrický, paradoxní, barevný a motivický) a čtveřice jedinečných kompozičních postupů (postava stavebního dosahu, signum, fastigium a aliterací propiální řada). Druhá dekáda dvacátého století je však podle autora výjimečná rovněž „velkým počtem umělecky významných novel a povídek“ (s. 157), jež ve zkoumaném období konkurují románovému žánru. Tyto a další postřehy dokládá badatel četnými příklady a odkazy na předchozí analýzy, což může být pro odborného i laického čtenáře nepochybně zajímavé. Pokud jde o konkrétní prozaiky, na základě provedených analýz Všeticka právem vyzdvihuje tvorbu Ivana Olbrachta a Fráni Šrámka, kteří jsou v tomto desetiletí „nositeli prozaického pohybu“. Dočká se i ten, kdo bude v knize hledat autorem často avizované „narušování ustálených literárněhistorických představ“. K diskusím vybízí především vymezení tzv. třetí vrstvy české prózy desátých let, tedy těch textů, jejichž autoři „zcela nepatrně usilují nebo vůbec neusilují o výraznější umělecký tvar“ (s. 159). S neskrývaným smyslem pro lehkou provokaci sem autor řadí i počáteční tvorbu bratří Čapků, Richarda Weinera či Jaroslava Haška.

Možnosti Meleté jsou knihou architektonicky přehlednou a promyšlenou (vedle zmíněných součástí obsahuje také medailon autora a věcný a jmenný rejstřík) a graficky vkusně vypravenou (na obálce je reprodukován obraz Jana Preislera). V „Bílé řadě“ nakladatelství Votobia, zaměřené na filozofickou, odbornou i populární naučnou literaturu, se Všetickova obsáhlá publikace rozhodně neztratí.

DAVID KROČA

KNIHOVNIČKA
JANY KLUSÁKOVÉ

Nikdo neví, kdo je Isabelle Collin Dufresne, narozená v roce 1935 ve Francii. A všichni vědí, kdo je Ultra Violet, osudová partnerka řady amerických umělců, z dnešního pohledu legend kulturně pozeňnaných šedesátých let; je obdařena mnoha talenty, a patří k nim i poutavé, živé, humorné i sarkastické vyprávění, jak o tom svědčí kniha **Má léta s Andy Warholem** (vydal Ikar v překladu Hany Parkánové).

Ty dva seznámil v roce 1963 Violetin milenec Salvador Dalí. Ultra Violet popisuje svou tehdejší toaletu: „Pořídila jsem si nepohodlné stříbrné kozačky, aby doplnily mé stříbrné ošacení: stříbrnou kovovou minisukni, stříbrný kabátek, stříbrné punčochy. Někdy si namaluji i přední zuby stříbrně, postříkám si vlasy stříbrným sprejem a oči si nalíčím stříbrnými stíny. Nosím příruční kufřík z ry-

zího stříbra. Mám také stříbrný večerní plášť s límcem ze stříbrné lišky, stříbrné spodní prádlo, kapesník a noční košili. Proč? Upoutám tak pozornost — žebrám o uznání. Uznání je pro mne stejně nezbytné jako kyslík...“

A jak tehdy viděla Andyho Warhola? „Albin se střapatou parukou. Zjevně umělé vlasy nahoře bílé, uprostřed stříbrné a černé vespod. Po stranách a vzadu z toho účesu visí něco, co vypadá jako myši ocásky. Nevysoký muž s jedním okem modrým a druhým šedým, s nažloutlou pokožkou s rudými skvrnami, s křídovou pletí a strnulým, prázdným pohledem. Jakýmsi skoro neodolatelným způsobem nacházím v té malé karikatuře muže zalíbení.“

To Andy Warhol ji překřtil na Ultra Violet — chodila pak celá fialová, zahalená do pronikavě vůně fialek a stala se, jak píše, ze řetězu utrženou exhibicionistkou, bláznivým neopatrným stvořením, které se žene za titulky v novinách, je naprosto bez zábran a předvádí se jako nestydatý provokatér.

Autobiografické vzpomínky Ultra Violet mapují bouřlivé období Ameriky,

z něhož umělci čerpají dodnes. „Mnohé z nás to stálo krutou daň,“ píše autorka v závěru knihy. „Někteří zaplatili životy, druzí zdravím, jiní promarněnými léty. Uvědomuji si, že jsem měla větší štěstí než většina; v sedmdesátých letech, když se mne dotkla smrt, jsem učinila pokání a našla cestu k vnitřnímu míru.“

„V noci na 18. dubna 1955, krátce po jedné hodině ráno, se šestasedmdesátiletý Albert Einstein rozloučil s tímto světem. Řekl ještě něco ve své mateřštině. Ale sestra, která měla noční službu, německy nerozuměla. Poslední slova muže, který patří k největším velikanům světových dějin, zůstala nerozluštěna.“ — Tak končí obsáhlý životopis **Einstein**, dílo berlínského publicisty a biochemika Jürgena Neffeho; materiál ke své knize shromáždil několik let.

Albert Einstein se narodil v březnu 1879 v německém Ulmu. Jeho matka Paulina se zděšila novorozencova „neobyčejně velkého, hranatého týla“ — ostatně velká hlava, zvětšená ještě nezrotnou kšticí, zůstala po celý život nápadným znakem jeho zevnějšku.

Životopisných knih vychází mnoho, tento žánr se těší neslábnoucí čtenářské oblibě, a také o Einsteinovi, „mozku dvacátého století“, dosud vyšly desítky knih. Jürgen Neffe kombinuje aspekty Einsteinova profesního i soukromého života, a činí tak poutavě a srozumitelně. Kromě kladů geniálního vědce, který sám sebe označoval za kacíře fyziky, bez senzacechtivosti představí i jeho četné zápory, především ve vztahu k blízkým lidem. Zatímco vzdálenější okolí Einstein okouzloval (srovnávali ho s Mozartem, nazývali ce i jeho „vítězným dítětem“), své přátele a členy rodiny často doháněl k zoufalství. Einsteinova druhá žena Elsa tvrdila, že se jeho osobnost nezměnila od doby, kdy si s ní hrával jako pětiletý na pískovišti. O manželství Einstein řekl: „Je to bezúspěšný pokus udělat z náhody něco trvalého, otroctví v kulturním hávu. Dvakrát jsem v něm docela ostudně ztroskotal.“

A tuhle říkanku napsal dospělý Albert Einstein sám o sobě:

V papule fajfku, v hlavě své závazky — tak to je pan kapitán Bezvrásky.

S úsměvem na tváři u zábradlí stojí, před jeho zraky nic neobstojí.

Vidí vše v moři i na obzoru;

písknutím postaví do pozoru celou svou prohnanou ekvipáž.

V poklidu drží pak nad lodí stráž.

Životopis Einstein vydalo Argo v překladu Josefa Bočka.

Kniha autorské dvojice Anthony Read a Davida Fishera se jmenuje **Pád Berlína** — pamětníci si vzpomenu na stejnojmenný poválečný sovětský mimořádně tendenční velkofilm, pro Čechy zajímavý tím, že v něm roli říšského maršála Hermana Göringa hrál Jan Werich.

Pád Berlína (500 stran, vydal BB art v překladu Jiřího Gojdy) vychází s podtitulem „V dějišti Hitlerova posledního odporu“. Autoři se nespokojili s faktografií, s výčtem operací, vojenských sil, fázi postupu jednotek, náletů na říšské hlavní město a ztrát; podařilo se jim proniknout pod povrch objektivní reality konečné etapy druhé světové války v dějišti Hitlerova posledního odporu. Jsou to původně scenáristé — možná i díky tomu je kniha tak působivou mozaikou osudů autentických účastníků těch několika tragických i vítězoslavných dnů (jak pro koho).

Vybírám dvě krátké ukázky:

„Majora Wolfganga Skorninga 28. dubna 1945 ohromilo, že venku nevidí tanky ani obrněná vozidla, nýbrž ulici plnou vojáků na koních a v koňských povozech — výjev jako z doby před sto lety. Nevěřil svým očím, jen si pomyslel: Tohle že jsou lidé, kteří nás porazili?“

„Vojáci z jednotek druhého sledu, zesurovělí lidé, kteří přežili pobyt v zajateckých táborech, byli Asijci s vlastními představami o ženách; svým přímým původem od Čingischána zdělili jeho postoj k podmaněným národům. Když skončily boje a napětí i železná kázeň se uvolnily, také jednotky prvního sledu se ohlížely po tradičních odměnách vojáka. Muži se potloukali po sklepech, bunkrech a bytech a vrčeli obávaná slova: Frau, komm! — Nejhorší to bylo v noci, když vojáci nebyli ve službě a vyplenili kdejaký sklad destilátů. Mnozí z těchto mladých chlapů byli od svých rodin vzdáleni až čtyři roky. A v Rudé armádě něco jako dovolená neexistovalo.“

Bylo to někdy v roce 1986, kdy mi kdosi přivezl z Mnichova dárek; můj někdejší kolega, který pracoval v české redakci

Rádia Svobodná Evropa, mi poslal krabičku holandského kakaa v originálním balení. Naštěstí jsem kakao nedarovala dál: uvnitř byl v hedvábném papíře jeden exemplář nového románu Milana Kundery **Nesnesitelná lehkost bytí**, vydaného v roce 1985 exilovým nakladatelstvím manželů Škvoreckých v Kanadě.

Nesnesitelná lehkost bytí patří ke knihám, které jsem přečetla několikrát; zmíněná knížka pak putovala po mých známých, kupodivu se mi vždycky vrátila a mám ji, značně opotřebovanou, v knihovně dosud. Je to poslední próza, kterou ještě napsal Milan Kundera česky; začal ji psát v roce 1980, tedy pět let po odchodu z Československa. Vyšla nejdříve ve francouzském překladu, vzápětí česky u Škvoreckých a pak byla přeložena do mnoha jazyků. Američané natočili podle románu film — sám Kundera říká: „Film má s duchem románu i s duchem jeho postav pramálo společného; po této zkušenosti nepovoluju už žádné adaptace svých románů či novel.“

Nesnesitelná lehkost bytí je velmi zhruba řečeno román o lásce v době po srpnu 1968, zasazený trochu do švýcarské emigrace a hodně do Čech. A platný kdykoliv.

Ráda se podělím o tři citáty z této skvělé knihy:

„Nejtěžší břemeno nás drtí, klesáme pod ním, tiskne nás k zemi. Ale v milostné poezii všech věků žena touží být zatížena břemenem mužova těla. Nejtěžší břemeno je tedy zároveň obrazem nejintenzivnějšího naplnění života.“

„Skutečně vážné otázky jsou jen ty, které může formulovat i dítě. Jen ty nejnaivnější otázky jsou skutečně vážné. Jsou to otázky, na které není odpověď. A právě otázkami, na kterém není odpověď, jsou vymezeny lidské možnosti, jsou narýsovány hranice lidské existence.“

„Těm, kteří myslí, že komunistické režimy ve střední Evropě jsou výhradně tvůrcem zločinců, uniká základní pravda: zločinné režimy nevytvořili zločinci, ale nadšenci, přesvědčení, že objevili jedinou cestu vedoucí do ráje. Hájili ji udatně a popravili mnoho lidí. Později vyšlo najevo, že žádný ráj neexistuje, a nadšenci byli tedy vrahové.“

Kunderovu Nesnesitelnou lehkost bytí vydal Atlantis.

Autorka je překladatelka a redaktorka ČRo 1 Radiožurnálu.

kresba David David

Nechat to působit, doběhnout, zažít...

J I Ř Í K O T E N

Budu teď mluvit za sebe, ale předpokládám, že tytéž pocity většina milovníků literatury důvěrně zná. Různé žánry čtu různým způsobem. Nenávidím například moment, kdy musím odložit román. Svět příběhu zmizí za zataženou oponou, která se znovu rozevře teprve v momentě, kdy se ke knize vracím. Poezie vyžaduje odlišné čtení. Básnické knihy velikánů odkládám téměř po každé básni. Je třeba verše nechat působit, „doběhnout“, zažít. Přiznám se upřímně, že jsem níže posuzované básnické sbírky příliš často neodkládal. Jsem dost možná příliš rozmazlený četbou velikánů: všechny recenzované knížky mi připravily příjemné chvíle — jako chutný pokrm, jež s potěšením zkonzumujete, ale příští týden si na něj už nevzpomenete.

Stanislav Komárek (nar. 1958) se zabývá přírodními vědami, filozofií, antropologií; znám je jako bravurní esejista, ale také jako publicista a romanopisec. Komu by se tento výčet nezdál dostatečný, necht' otevře knihu *Mé polopouště*, v níž se představuje Komárek básník. Kniha vyšla v Edici Ní Lubora Kasala a na obálce s fotografií (snad) korodujícího kovu se dočteme, že svazek představuje kompletní básnické dílo. V „Úvodu“ se Komárek svěčuje, že jeden přítel nazval jeho poezii „malováním slovy“; tato charakteristika se jeví poměrně trefně. Texty mají často exotický námět; čtenář nabude dojmu, že v rukou drží jakési album poutníka Komárka. Básník neplýtvá metaforami a svou úsporností nezapře filozofa: rýmované verše s častou daktylotrochejskou tendencí jako by evokovaly učenovcovu meditaci. A přesto: z celé knihy mi největší požitek způsobila právě četba krátkého „Úvodu“. Komárek v něm uvažuje o poezii obecně, o jejím vztahu k nesvobodě, s ironií se dívá na básníky a básnění v dnešním světě. Je dobře, že Lubor Kasal knihu vydal. Poezie pravděpodobně nebude odvětvím, pro které si lidé Komárka zapamatují, ale její četba rozšiřuje obraz, jež si můžeme o této pozoruhodně všestranné osobnosti udělat.

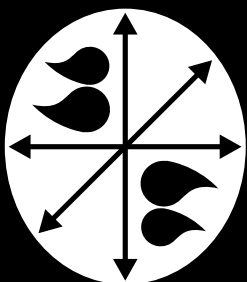
Podobnou obálku (s urputně kynoucí buchtou?) má také další básnický opus libereckého autora **Milana Exnera** (nar. 1950); pod titulem *Hoch s myší* vyšel v téže edici. Exner zde nijak zvlášť nevybočil z linie dosavadní poetiky. Básně jsou inspirovány říkankami, písněmi, rozpočítadly, lidovou slovesností. Nechybějí jednoduché rýmy, hříčky, aluze; skoro by se chtělo říct: typický Exner. Jednoduchá forma ovšem ukrývá závažný obsah. Opakovaně se vrací titulní motiv chlapce a myši: skládáme z něj téma vzpomínek, osamění, nenávratnosti času. Exner ale nemá čím překvapit, jeho poezii sice musíme přiznat nezaměnitelný ru-

kopis, ale zdá se, že hledat nějaké tvůrčí oživení půjde básníkovi už jen stěží.

A do třetice — akademickým pracovníkem je i **Ondřej Hník** (nar. 1977), autor básnické sbírky *Přijel jsem zasadit strom* a odborný asistent Katedry bohemistiky pražské PF. V knížce z nakladatelství Bertoni ale nenajdeme o autorovi jedinou zmínku, jenom tušíme, že mladým mužem na fotografiích Tomáše Hruzy je právě básník. Hníkova poezie představuje vpravdě *anticivilismus*. Město přináší jen zánik, lyrický hrdina prodlévá se stromy, v sadech, na polích, v přírodě. Celkově se Hníkovi debut vydařil, i když ne všechny krátké texty vystačí na báseň. Do volného verše, který v reflexích příjemně plyne ve větách a souvětích, je někdy zcela zbytečně vkládán rým: v některých případech jím vyznění básně spíše trpí.

Nedávno debutoval také **Mikuláš Bryan** (nar. 1982), student divadelní vědy na FF UK. Jeho sbírka (s takřka nezřetelným titulem na obálce) *Kolem lámání* obsahuje verše, za něž si roku 2004 vysloužil první cenu v literární soutěži Ortenova Kutná Hora. Svými verši se mladý autor nepochybně hlásí k tradicím „velké“ české poezie. Bryan se projevuje jako básník kultivovaného gesta a střízlivé melancholie. Umně zachází i s figurami, často používaná opakování básním neubírají, nečiní je nesrozumitelnými. Nezbyvá tedy než v tomto případě pochválit kutnohorskou porotu: Bryanova kniha slouží jako důkaz, že regionální klání talentů stále ještě neztratila smysl. Soutěž, ve které před Bryanem uspěla mimo jiné Marie Šťastná, pozdější laureátka Ceny Jiřího Ortena, tak upozorňuje na další možný objev. Jméno autora si pro jistotu zapamatuji, neboť věřím, že v budoucnu jistě přichystá nějaké pokračování.

Autor (nar. 1979) je básník. Působí na Pedagogické fakultě UJEP v Ústí nad Labem.

Tebe volám, přelude – země Nairi

ARMÉNSKÁ LITERATURA OD NÁRODNÍHO OBROZENÍ DO SOUČASNOSTI

PETRA KOHOUTKOVÁ

Kavkazský region už delší dobu stojí na okraji zájmu veřejnosti, zatímco pro badatele (ať už v otázkách folkloristiky, lingvistiky, politologie aj.) představuje doslova nevyčerpatelnou studnici inspirace. Na relativně malém geografickém prostoru zde totiž najdeme velké bohatství nejrozličnějších jevů a kontrastů — jen namátkou: střetává se tady křesťanství, islám i judaismus; vedle sebe žijí Indoevropané, Kavkazané i obyvatelstvo turkického původu; tradiční zemědělci i nomádi atd. Kavkaz se nachází na rozhraní Asie a Evropy, přičemž kulturně bývá řazen spíše k Evropě (díky křesťanské tradici Arménie a Gruzie). Tato otázka nabývá znovu na významu v souvislosti s diskutovaným přijetím Turecka do EU.

Hovoříme-li ovšem o Kavkaze, nelze si pod ním představit jednotný region. Severní Kavkaz, který dnes tvoří součást Ruské federace, se od Kavkazu jižního (tj. dnešní Arménie, Gruzie a Ázerbájdžánu) liší ve více ohledech. Stručně bychom jej mohli charakterizovat jako hornatou oblast s obtížně přístupným terénem a velkým množstvím nepočetných národů a etnik, která v průběhu historie nevykazovala tendence k formování států a žila poměrně izolovaně; oproti tomu si Gruzie a Arménie uchovávají tradici státnosti už od raného středověku.

Oblast mezi Černým mořem a Kaspikem odjakživa přitahovala nejrozličnější invaze a střídavě se ocitala pod vlivem okolních velmocí, na druhé straně však zůstávala izolovaná díky vyšší nadmořské výšce, a proto tedy do jisté míry svébytná. Důležitou roli tady sehrál i *l'esprit de frontière*, duch pohraničí, který umožnil určitou prostupnost jindy uzavřených hranic a vzájemnou inspiraci. Zmíněné faktory přispěly ke vzniku řady synkretických kultur a k zachování mnohdy unikátních tradic. Jihokavkazský region se nacházel po staletí na křižovatce velkých civilizací, kde se z hlediska literatury a folklóru protínaly nejrozličnější vlivy — tradice autochtonní (kavkazská), turecká, arabsko-perská (a později, především na Kavkaze severním, i tradice ruská). Původní domácí folklór se udržel hlavně u horských národů (například vícehlasé zpěvy v Gruzii); nížiny a větší města na jižním Kavkaze se až do doby národního obrození obecně inspirovaly spíše sousední Persií, případně osmanskou říší.

Arménie — země pod Araratem a její diaspora

Dnešní Arménská republika leží ve vnitrozemí — mezi Gruzii, Ázerbájdžánem, Tureckem a Íránem, a rozlohou by se dala přirovnat zhruba k Moravě. Až do počátku dvacátého století však jádro arménského osídlení leželo spíše ve východním Turecku, tj. v částech dnešního tureckého Kurdistanu, a ve městech východního Středomoří, kde se postupně formovala tzv. klasická diaspora obchodníků. Její osud byl do jisté míry analogický s osudem Řeků a Židů. V průběhu historie se pak na základě izolovaného vývoje jednotlivých regionů vyčlenily dvě hlavní větve arménského národa: východní Arméni (tj. dnešní Arménie a Kavkaz obecně) a Arméni západní (dnešní Turecko a zahraniční diaspora). Každá z nich má vlastní spisovný jazyk, specifickou kulturu i tradice.

Ve východním Turecku a severozápadním Íránu se indoevropští Arméni objevili už v 6. století př. Kr. a žili zde bez přestávek až do první světové války. Po genocidě v letech 1915–1916, kdy zahynulo přes milion Arménů, se uprchlíci rozptýlili doslova po celém světě. Arménská diaspora (zejména americká a francouzská) je dnes dohromady početnější než

Arménie – Sevanavank (jezero Sevan); foto: Marek Sečkař

obyvatelstvo samotné Arménské republiky, které oficiálně dosahuje počtu tří milionů lidí, a pro svou mateřskou zemi hraje podobnou úlohu jako diaspora židovská pro Stát Izrael.

Moderní arménská literatura se zrodila spolu s kodifikací spisovných forem arménštiny, tedy přibližně ve druhé polovině devatenáctého století. Díla, která tehdy vznikala ve východní Arménii, by se dala charakterizovat jako romantická, hrdinská a vlastenecká; oproti tomu v tehdejší osmanské říši už literaturu ovládl také realismus, psychologické romány a rozvíjela se zde i satira. Slibný vývoj západoarménské linie je však později do značné míry narušen genocidou z let 1915–1916 a její dědictví se zachovalo pouze v tvorbě těch, jimž se podařilo z osmanské říše uprchnout na Západ. Jako ústřední téma se v nové diaspoře začíná objevovat vědomí historického traumatu, vyhoštění z vlasti, pocity vykořenění, „nepatření nikam“, apod. Tento motiv tzv. *ghaributhjun*, tj. „vykořenění“ (*gharib* — vyhanec, tulák), je ostatně arménské literatuře vlastní už od středověku — jak v lidových, tak i v trubadúrských písních se objevují nářky těch, kteří museli opustit svou zem i rodinu, neustále touží po návratu domů a všude jinde se cítí jako cizinci. Moderní *gharib* je nejsilnější u první generace přestěhovalců a u jejich dětí, které jsou syndromem „nepatření nikam“ a ztráty vlastní identity zasaženy trochu jinak než jejich rodiče; později se vliv tradice v důsledku postupné integrace a asimilace vytrácí. Tímto způsobem se západoarménská literatura začala přibližovat celosvětovému trendu. Napomohla tomu i skutečnost, že se v západních zemích používají důsledně místní jazyky a znalost arménštiny pomalu mizí. Východoarménská lite-

ratura oproti tomu zůstala poněkud izolovaná, v období sovětské republiky navíc odříznutá jak od „imperialistického Západu“, tak od vlastní diaspory.

Znovuzrození arménské literatury

Dějiny moderní východoarménské literatury začínají zhruba rokem 1912, kdy je v gruzínském hlavním městě Tbilisi založen spolek kavkazských spisovatelů, mezi nimiž měli své místo i spisovatelé arménští. Připomeňme, že právě Tbilisi bylo v devatenáctém století vedle Moskvy a Petrohradu hlavním centrem východních Arménů; Jerevan, dnešní hlavní město Arménské republiky, nabyl na významu až ve třicátých letech století dvacátého. Mezi zakladateli arménské literární skupiny *Vernatum* najdeme jména nejvýznamnějších postav tehdejší arménské umělecké scény — Avetikha Isahakjana, Perče Prošjana, Derenika Demirčjana nebo Hovhannese Thumanjana. Roku 1921 se tento spolek přesouvá do Jerevanu, metropole nově vzniklé Arménské republiky; později se přejmenovává na „Svaz arménských sovětských spisovatelů“, jehož předsedou zůstává stále básník a prozaik Avetik Isahakjan.

Dvacátá léta jsou ve znamení budovatelských románů a proletářské poezie — ve svém odmítání neangažované literatury se někteří básníci postavili i proti lyrice samotné. Třicátá léta pak přinesla změnu v postojích mladší generace, která se začala opět obracet k tematice člověka, jeho vnitřního světa a každodenních problémů; změnu, která však byla pro mnohé z autorů

Arménie — Sevanavank (jezero Sevan); foto: Marek Sečkař

tragická. Konec třicátých let probíhal ve znamení stalinských čistek, v nichž přišli o život mezi jinými i básník a prozaik Jeghiše Čarenc a prozaik Aksel Bakunc, ikony poválečné i současné generace. Oba byli později rehabilitováni za Chruščovovy éry. Čarenc i Bakunc patřili k literární skupině *Nojember (Hoktember)*, která se stavěla proti využívání literatury jako nástroje politické moci a snažila se přiblížit tvorbu obyčejným lidem, nejen „vzneseným“ cílům. Čarenc proslul milostnou a vlasteneckou lyrikou, Bakunc zase díky prózám věnovaným tradiční arménské společnosti, venkovu a jeho přeměně v kontrastu s městem (dostupné v češtině: Aksel Bakunc: *Osévač černých brázd*; Jeghiše Čarenc: básnická sbírka *Sladký ohnivý svět*, próza *Země Nairi*).

Třicátá léta jsou také dobou „budování nové republiky“, která přinesla hlavnímu městu tvář, již známe dnes. Jerevan byl přeměněn v moderní hlavní město s architekturou v „národním slohu“ (před rokem 1918 to bylo spíše malé provinční městečko s několika tisíci obyvatel), přičemž ze starých čtvrtí na rozdíl od gruzinského Tbilisi mnoho nezbylo. Typický pro toto období je i odklon od některých rysů orientálního stylu. V souvislosti s budováním nového státního útvaru po tolika staletích se totiž vytvářela i svým způsobem nová arménská identita, která se snažila odlišovat od kavkazských sousedů a od tradice perské, jež se na regionu jižního Kavkazu v průběhu historie hluboce podepsala. Cílem této přeměny bylo představit Armény jako „západní křesťanský národ“. Po stránce hudební či krojové tedy můžeme

skutečně vysledovat spíše příklon k západoarménskému, anatolskému stylu — na tom se však dozajista podílel i velký počet arménských uprchlíků z Anatolie (východního Turecka), kteří se na útěku před genocidou dostali na území dnešní Arménie.

Druhá světová válka přinesla obrát k historickým tématům, která v arménské tvorbě tradičně spjatá s odkazy na slavnou minulost vždy zaujímala (a dodnes zaujímají) stálé místo. V rámci Velké vlastenecké války byl navíc návrat k minulosti a ke kořenům vlastního národa vnímán, poprvé od dvacátých let a doby sovětizace, jako pozitivní rys, schopný „vybudit národ k ochraně vlasti“. V tomto období vznikala celá řada historických románů spojených zejména se starověkem a raným středověkem, což je doba chápána a tradičně prezentovaná jako „zlatý věk“ arménské historie. Coby románoví hrdinové většinou vystupují lidé s tragickým osudem — arménští králové na vratkém trůně zmítaném válkami mezi dvěma mocnými sousedy; zbojníci chránící obyvatele proti cizím nájezdníkům nebo mučedníci za víru. Nejedná se však o mučedníky, kteří byli zabiti, protože se odmítli vzdát své křesťanské víry (jak tomu obvykle bývá u nás), ale o mučedníky zobrazené jako neohrožení válečníci, kteří své náboženství hájili aktivně v boji. Předpokládá se, že tento symbol mučedníka (arménsky *nahatak*) má svůj předobraz už ve starozákonní tradici, přesněji vzato v Knihách Makabejských.

Válečná a poválečná literární tvorba se přestala vyhýbat i dříve tak tabuizovaným událostem, jako byla genocida Armé-

nů za první světové války a následně ztráta celé východní části dnešního Turecka, dříve přezdívané Západní Arménie a vnímané jako „historická pravlast“ arménského národa. Určitý most mezi válečnou a poválečnou generací představují autoři jako prozaik Mkrtič Armen a převážně básníci Gevorg Emin, Silva Kaputikjan a Hovhannes Širaz (dostupní v češtině: Mkrtič Armen: *Zázračný pramen*; básníci Emin, Kaputikjan a Širaz v antologii *Noc tisíci druhá — deset arménských básníků*).

Zlatá šedesátá léta

Šedesátá léta přinesla podobně jako u nás určité uvolnění atmosféry. Roku 1965 se začalo veřejně mluvit o genocidě a Turci byli při této příležitosti prohlášeni za „věčné nepřátele“; zároveň došlo v souvislosti s antitureckou politikou doslova k boomeru národních témat. Vznikala hlavně poezie s národní inspirací — ta se totiž vymykala státní kontrole a předepsanému socialistickému realismu mnohem snáz než próza. Podotýkám, že vlastenecká poezie dodnes patří k základním pilířům arménské lyriky a vyjadřovat lásku k vlasti a k historii vlastního národa není považováno za nic neobvyklého ani patetického. V arménské lyrice hrají vlastenecké verše podobnou úlohu jako verše milostné či básně věnované matce; najdeme je prakticky u každého autora a bývají také nejvíce citovány.

Z příslušníků slavné literární generace šedesátých let, z nichž někteří tvoří dodnes, jmenujme prozaika Hranta Mathevosjana, Aghasiho Ajvazjana, Vardkese Petrosjana, Perče Zejthuncjana, Zorajra Chalaphjana nebo básníka Parujra Sevaka (dostupní v češtině: Hranta Mathevosjan: *Oranžové stádo, Síla země*; Vardkes Petrosjan: *Osamělý ořešák, Nejsmutnější člověk na světě*; Aghasi Ajvazjan: vyšlo několik povídek v překladu Milady Kiliánové ve *Tvaru*; Perč Zejthuncjan: *Legenda o ztraceném městě*; Zorajr Chalaphjan: *Kdes byl, člověče boží*; Parujr Sevak: *Hymnus na světlo* a ve sbírce *Noc tisíci druhá*). Mathevosjan, podobně jako o generaci dříve Bakunc, se ve svých povídkách obrací k problémům tehdejší arménské společnosti, které jsou vlastně aktuální i dnes — k napětí mezi městem a venkovem, k zániku tradičních hodnot, k rozpadu velké patriarchální rodiny apod.

Současnost

Léta sedmdesátá mnoho změn v literatuře nepřinášejí. Hlavní do-

ménou zůstává stále poezie, základní opěrný bod arménské literatury obecně, a drobné povídky. Na konci osmdesátých let se však mění politická situace, napětí okolo budoucího statusu Náhorního Karabachu se přirostuje a podle toho se vyvíjí i politická rétorika obou zúčastněných stran, arménské a ázerbájdžánské. V arménské literatuře tak dochází znovu k velkému obrození národních témat. Postava Ázerbájdžánce splývá s postavou Turka — „věčného nepřítele“, jako symbol arménského národního odporu je prezentován partyzán „fidajín“ a historická práva na Karabach jsou zdůvodňována dějinným vývojem a traumatem z genocidy z let 1915–1916.

Lze konstatovat, že ani současná literatura se karabašského syndromu nezavila — vzhledem k tomu, že napětí kolem Karabachu přetrvává, to ani není možné. Vlastenecký tón je tedy silně patrný nejen v próze. Do lyrické poezie se zase často promítají tradiční pocity vykořenění, *ghaributhjun*, a existenciální nejistota. Arménie se totiž po vyhraném karabašském konfliktu ocitla v ekonomické bloádě a životní úroveň mnohých poklesla.

Co se týče jmen současných autorů, lze jich na tomto místě jmenovat desítky; faktem ovšem zůstává, že většinou nedosahují takové známosti jako literáti o generaci starší a nejsou ještě považováni za klasiky. Arménská literární scéna je neobyčejně bohatá: v Arménii dnes najdeme přes sto nakladatelství a desítky novin a časopisů; literární produkce zažívá i přes ekonomické problémy země renesanci. Postupně se v duchu národního hesla „Jeden lid, jedna kultura“ prohlubuje i spolupráce s literáty z diaspory.

Při výběru autorů pro toto číslo *Hosta* jsem se pokusila (alespoň stručně) postihnout arménskou básnickou tvorbu zhruba od generace třicátých let až do současnosti. Vybírala jsem autory nejznámější, tzv. klasiky moderní arménské poezie, kteří obvykle tvoří základ jakéhokoli reprezentativního výboru arménské literatury. K autorům, kteří tvoří i dnes, patří Silva Kaputikjan, Ruben Hachverdjan a Silva Jesajan; básníci jako Gevorg Emin a Parujr Sevak už jsou představiteli starší generace. Pro zajímavost uvádím na závěr i několik překladů z francouzských originálů, jejichž autory jsou básníci arménského původu žijící ve Francii a USA. Tato diaspora vznikla v období po první světové válce a dnes, ve třetí a čtvrté generaci, je už velice dobře integrována do místní společnosti. Asimilací však její literární tvorba ztrácí specifický charakter.

Autorka (nar. 1981) je etnoložka a armenistka, působí na FF UK.

POZNÁMKA K PŘEPISU ARMÉNSKÝCH JMEN

V článku používám v naší literatuře víceméně ustálenou transkripci, která nerozlišuje mezi dvěma typy arménské hlásky „c“, „č“ a „r“ (arménská abeceda rozlišuje „naše“ „c“ a „vyražené“ „c“, které zní asi tak, jako bychom si zkusili říct „c“ s širokým úsměvem). Jedinou zvláštností v přepisu do češtiny tak je hláska přepsaná jako „gh“, kterou vyslovíme jako znělý protějšek našeho „ch“ — jeho přibližnou podobu dostaneme, pokusíme-li se „zachrčít“ francouzské „r“.

PŘEKLADY ARMÉNSKÉ LITERATURY DO ČEŠTINY

Arménská literatura, ač jsou její dějiny staré téměř 1500 let, zůstává pro českého čtenáře stále velkou neznámou. Před rokem 1989 se nám sice do rukou mohly dostat výbory kavkazské poezie a prózy, mezi jejichž překladatele patřili především V. A. Černý, L. Motalová nebo L. Křehla, dnes je však situace, co se moderní literatury týče, podstatně složitější. V češtině jsou v knihovnách nebo antikvariátech dostupné například povídky a básně Hovhannese Thumanjana (*Zní šalmaj z hor*, 1987), Avetikha Isahakjana (*V čem je útěcha*, 1958; *Bezpočtu cest*, 1975; *Abulalá al Maari*, 1966), Jeghiše Čarence (*Sladký ohnivý svět*, 1962; *Země Nairi*,

1985), Vardkese Petrosjana (*Roky prožité a neprožité*, 1979; *Osamělý ořešák*, 1984), Mkrtiče Armena (*Zázračný pramen*, 1968), Aksela Bakunce (*Osévač černých bráz*, 1982), Hranta Mathevosjana (*Oranžové stádo*, 1977; *Síla země*, 1973), Zorajra Chalaphjana (*Kdes byl, člověče boží*, 1975), Parujra Sevaka (*Hymnus na světlo*, 1972), Perče Zejthuncjana (*Nejsmutnější člověk na světě*, 1983; *Legenda o zničeném městě*, 1986) či Razmika Davojana (*Pergamenová hora*, 1988); ze sebraných kavkazských děl pak jmenujme například *Kavkaz básníků a báji* (1979), *Dech arménské země* (1951) nebo *Křížovou dámu* (1973); sbírku pohádek *Jablíčko zelené, červené a bílé* (1972) či antologii moderní poezie *Noc tisíci druhá — deset arménských básníků* (1976).

Arménský jazyk a abeceda

P E T R A K O H O U T K O V Á

Arménština je pokládána za samostatnou větev indoevropských jazyků, podobně jako například albánština či řečtina. Při úvahách o možné pravlasti Arménů se dokonce často poukazuje na jejich balkánský či západomaloasijský původ a jako jeden z možných důkazů slouží i některé náznaky podobnosti mezi starou, klasickou arménštinou (tzv. grabar) a starořečtinou. Grabar byl ve středověku vystřídán tzv. střední arménštinou, do níž proniklo mnoho perských, arabských a tureckých slov; sám pak dodnes zůstal jazykem arménské liturgie. Ve druhé polovině devatenáctého století vznikla na základě dialektů spisovná arménština, která má dvě rozdílné verze: západní a východní. První literární památky ve staré arménštině se dochovaly už z pátého století n. l. a jsou psány arménskou abecedou.

Grabar sloužil po celý středověk i novověk jako literární jazyk náboženských textů a kronik; střední arménštinou zase byly psány verše kavkazských trubadúrů — *ašughů*. Ta však brzy ustoupila z literární scény a zůstaly jen jednotlivé dialekty. Arméni žili už od desátého století rozptýleně v mnoha zemích a postupně se tak začaly vyčleňovat dvě základní větve arménských dialektů, z nichž později vznikly spisovné jazyky — větev západní a větev východní. Pro západní větev byl charakteristický spíše vliv turečtiny; její mluvčí žili přibližně v pásu tvořeném dnešním Kurdistanem a v obchodních centrech tehdejší Levanty (tj. dnešního východního Středomoří). Východní dialekty, používané v dnešní Arménii, Gruzii a v Íránu, byly naopak pod vlivem perštiny.

Spisovná forma západní arménštiny

Kulturním centrem západních Arménů se stal Cařihrad, později například také Benátky, Athény nebo Paříž. Tamější kosmopolitní prostředí značně přispělo ke vzniku arménského národního obrození, ve druhé polovině devatenáctého století byla kodifikována i spisovná forma západoarménštiny, tzv. *arevmtahajeren*. Prostřednictvím západní arménštiny se arménská literatura dostala do kontaktu s literaturou evropskou: mnozí Arméni z Cařihradu tehdy odcházeli na studia do západní Evropy a do své tvorby promítali romantismus, realismus, symbolismus atd. O velkém rozkvětu západoarménské literatury lze hovořit na sklonku devatenáctého století a počátkem století dvacátého. Její vývoj byl následně přerušen arménskou genocidou v letech 1915–1916, při níž byli intelektuálové odstraněni jako první. Arméni, kteří masakry přežili, se rozptýlili po světě a v jejich tvorbě pokračuje linie západoarménské literatury dodnes, zřídka však psaná v západní arménštině. Na Předním východě (Sýrie, Libanon) se západní arménština jako literární jazyk používá stále, jinak je tomu však v Evropě nebo ve Spojených státech, kde ji pomalu nahrazují jazyky národní. Mezi ně patří hlavně angličtina a francouzština — jmenujme například amerického spisovatele

Williamu Saroyana nebo francouzského šansoniéra Charlese Aznavoura, oba arménského původu. Tvorba arménských autorů si však stále do jisté míry uchovává svůj specifický charakter, jak je patrné na úryvcích z francouzské poezie básníků arménské diaspory.

Spisovná forma východní arménštiny

Spisovná východní varianta arménštiny, tzv. *arevelahajeren* či *ašcharhabar*, se sice začala konstituovat později než varianta západní, zato však mnohem rychleji dosáhla díky studentskému hnutí v Moskvě výsledné kodifikace. Moskva a Petrohrad sehrály pro východní Armény přibližně stejnou úlohu jako Paříž, Vídeň nebo Benátky pro Armény západní; tím jsou dány i určité rozdíly v tvorbě arménských autorů. V devatenáctém století totiž byla dnešní kavkazská Arménská republika Orientem ovlivněna více než Cařihrad a jeho kosmopolitní okolí; ve východoarménské literatuře se proto mnohem silněji než v případě jejího západoarménské protějšku promítají vlastenecké motivy, romantismus a snaha o národní obrození. Mluvíci obou variant arménského jazyka se mezi sebou bez větších potíží domluví, i když slovní zásoba je dost rozdílná a odlišná je i výslovnost souhlásek (například místo východního „p“ se na západě vyslovuje „b“ a naopak).

Arménské písmo

Roku 301 n. l. přijala Arménie jako první stát na světě křesťanství, jehož formu dnes označujeme za gregoriánskou apoštolskou církev. Spolu s například církví koptskou, etiopskou nebo jakobitskou patří k tzv. starým východním (monofyzitským) církvím a její existence napomohla zachovat arménskou identitu i po rozpadu státního celku. Východní církve se obecně snažily o vznik svých vlastních abeced.

Arménskou abecedu vytvořil počátkem pátého století n. l. mnich Mesrop Maštoc na základě písma řeckého a aramejského,

Arménie – Sevanavank (jezero Sevan); foto: Marek Sečkař

z této doby také pocházejí první literární památky (náboženské texty a kroniky). Současná arménská abeceda obsahuje 38 písmen. Na rozdíl od češtiny rozlišuje tzv. aspirované a neaspirované souhlásky — tzn. pro hlásku „t“ a „th“ existují dvě různá písmena, stejně tak se liší „k“ od „kh“ nebo „p“ od „ph“. Naše písmeno „č“ má v arménštině dvě verze, z pohledu laika bychom je mohli označit za „měkčeji“ a „tvrději“ vyslovené; stejná situace panuje i v případě hlásky „c“ (přepisujeme je jako c a c’). Další zvláštností ve srovnání s českým hláskovým systémem je i znělá forma našeho „ch“, která se většinou přepisuje jako „gh“.

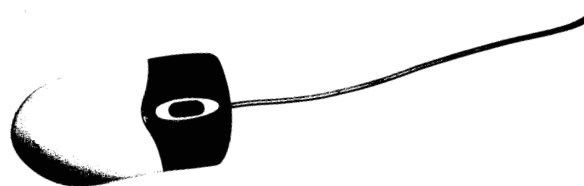
Jméno Lukáš pak bude ve východní (jerevanské) arménštině znít jako Ghukas, Jan jako Hovhannes, Pavel jako Poghos, Ma-

těj jako Matthevos, Jakub jako Hakob, Petr jako Petros (ovšem západoarménsky Bedros) apod.

■ Arménština se v České republice začala oficiálně vyučovat už v padesátých letech díky doktoru J. Jedličkovi a kavkazsko-české vztahy se postupně prohlubovaly. K našim předním překladatelům z arménštiny patří Ludmila Motalová a Václav A. Černý, kteří zpřístupnili českým čtenářům arménská díla generace šedesátých let (V. A. Černý ovšem překládal i z gruzínštiny). Znovu pak byla armenistika na FF UK otevřena až zásluhou profesora B. Palka roku 1996.

informace o autorech a knižních novinkách
výběr článků z aktuálních čísel
objednávky přes internet

www.hostbrno.cz

Písně z hory Ararat

P Á S M O Z D Ě L A R M É N S K Ý C H A U T O R Ů

J E G H I Š E Č A R E N C

1 8 9 7 – 1 9 3 7

Osud tohoto význačného básníka je do jisté míry charakteristický pro generaci, která zažila první světovou válku. Čarenc se narodil v dnešním východním Turecku a ve válečných letech 1914–1918 se přidal na stranu Rudé armády. Podobně jako mnoho jiných i on spatřoval po masakrech Arménů v osmanské říši a následném vývoji Turecka pod vedením Kemala Paši jediné východisko pro křesťanskou Arménii na straně Ruska. V letech 1918–1921 bojoval za bolševickou Arménii a ve dvacátých letech působil jako revoluční básník mladé Arménské sovětské republiky.

Zkušenosti ze zahraničních cest a vývoj v sovětské Arménii jej postupně přivedly ke změně názoru — v jeho díle nabyla vrchu satira, kritika stávajících poměrů, vlastenecká poezie a převážně milostná lyrika (částečně věnovaná jeho první ženě), která mu právem vydobyla jedno z prvních míst na pomyslném žebříčku autorů tohoto žánru. V próze se Čarenc zamýšlel nad budoucností své země — domníval se, že národ „ztratil správnou cestu“ a že ruský vliv vede jen ke ztrátě národní identity. Jeho dílo je plné působivých symbolických obrazů; ke konci máme navíc možnost nahlédnout i hluboko do básnickovy psychiky — do duše zklamaného, osamělého člověka, který ví, že bude brzy odsouzen za své „nesovětské smýšlení“.

Netřeba ani připomínat, že v té době se podobné názory rovnaly prakticky rozsudku smrti nebo alespoň cestě do gulagu. Jeghiše Čarenc byl roku 1937 obviněn z nacionalistického smýšlení a zastřelen.

Čarencova milostná poezie nezdídky vykazuje rysy středověkých kavkazských trubadúrů (arménsky *ašugh*), nebo na ně alespoň navazuje a přizpůsobuje verše moderní době. Tento styl je ostatně charakteristický i pro jiné lyrické básníky a nevyhýbá se ani dnešním populárním písním. Básník zde jako by vystupoval v podobě rytíře-trubadúra, kterému bylo nešťastnou hrou osudu dopřáno zahlédnout svou vyvolenou jen na krátký prchavý okamžik; od té doby „bloudí“ a většinou marně hledá tu, která mu „spálila srdce na uhel“. Dívka bývá zobrazována jako „plachá gazela“; křehká bytost, která před svým nápadníkem utíká; avšak zároveň i jako koketka, neodolatelně jej vábící „pohledy svých očí“. Arménská poezie, jak už jsme jednou poznamenali, byla hluboce ovlivněna arabsko-perským orientálním stylem, a ona zmíněná „nedostupná krásvička“, která trápí své obdivovatele a zoufalé je opouští, do tohoto stylu přesně zapadá.

■
Kolik plamene v srdci mám — všechn ti dám
všechno co ve mně vře a hoří, oheň sám
I kdyby nic mi nezbylo — ten plamen před tebe kladu
Jen abys mráz necítila, milá moje, v zimním chladu

Jak sladké léto a ohnivý žár, to je milá moje
z granátů a citrusů voňavý dar je milá moje
když na mne pohlédla
ze srdce zůstal mi cár — taková je milá moje.

ŠAŠEK

Chcete-li — zazpívám
pro vás
třeba hned.
A budu zpívat tak, že to ucítíte —
zazpívám o všem, co budete chtít — o lásce
nebo přejete-li si
— o smrti.
Přisáhám, že vás dojmu,
a tu něžnou píseň
věnuji, komu si jen budete přát.
I když bude
poslední děvkou.
Nelíbí se vám snad
tato něžnost
medvěda?

Zpívám z donucení.
O čem chcete, zazpívám — o lásce
nebo o smrti.
Nikdy nic nepředstírám,
tak poslyšte —
hle — mé písně.
Poslouchejte,
ale nenechte se jimi unést.
To bych nechtěl.
Není totiž dobře, víte,
když se beznadějný stesk
najednou promění v sladký
vánek...

Nerozumíte mi?
Zbytečně, marně,
vždyť byste měli chápat
Je třeba létat, ale kam?
Nerozumíte.
Já bych tolik chtěl,
aby moje písně...
Pro vás tak papír a inkoust.
Nerozumíte?
Ale měli byste.

A dál — už nic.
A teď

je všechno zase stejné. Zpívám, abych vás dojal.
Zpívám — z donucení.
Tak o čem byste chtěli? O lásce
nebo snad — o smrti?

Jsem jenom — pouhý šašek...

SVÉ SLADKÉ ARMÉNII

Když jméno své země vyslovím, cítím letní žár
a slyším smutnou píseň, kterou pěvec zazpíval
květy barvy krve, růže voňavé,
tanec dívek nairských — to rád mám a vždy jsem miloval

Mám rád naše temné nebe a říčky průzračné
letní slunce i hlas draků za zimních bouří

AVETIKH ISAHAKJAN

1897 – 1937

Avetikh Isahakjan patří k nejplodnějším arménským autorům první poloviny dvacátého století. Na počátku století stál u zrodu literární skupiny *Vernatun*, která vznikla ve Tbilisi a měla za úkol uvést evropské literární proudy do východoarménské literatury, přežívající do té doby v zajetí romantismu a patriotických historických románů. Po vzniku samostatné Arménské republiky pak Isahakjan dlouhodobě předsedal Svazu sovětských arménských spisovatelů. Byl jak vynikajícím básníkem, tak i prozaikem, a už za svého života se stal jedním z nejoblíbenějších autorů, často citovaných arménskou veřejností.

Když k tobě přijde spánek
v němé noci
obejmu tvou duši
políbím
zbavím tvé srdce palčivého stesku
a budu se usmívat
má milá
maminko

HAMO SAHJAN

1914 – 1993

Oblíbený básník generace let šedesátých a sedmdesátých, ceněn zvláště pro svou přírodní, vlasteneckou a milostnou lyriku.

CHTĚL BYCH

Chtěl bych se s tebou podělit

v temnotě ztracené kamenné domy průzračné
a města prastará — to rád mám a vždy jsem miloval

Jak na naše smutné písně mohl bych zapomenout
jak na pergameny staré, u nichž klečím na kolenou
i když mi srdce mé zraněné stokrát připomenou
svou osiřelou Arménii — tu vždy jsem miloval

Jak by se srdci znavenému mohlo nestýskat
jak lásku k něžným básním středověkým nezískat
nikde nenajdeš vrchol bělejší než Ararat
Jak nedostupnou cestu ke slávě, svůj Masis mám rád

Nairi — básnické jméno pro Arménii.

Ararat — Armény vnímán jako posvátná hora, na níž podle Bible přistál Noe. Ararat je často zmiňován v legendách a lidových písních, lze jej považovat za jeden z nejcharakterističtějších symbolů arménského národa vůbec. Dnes se Ararat nachází na území východního Turecka (v Kurdistanu) blízko hranic s Arménií.

Masis — básnické jméno pro Ararat.

ARAGAC

Aragac
diamantový štít
od něž se odráží šípy blesků
jako stan z křišťálu jsou tvé vrcholy
s bloudícími oblaky

Hrdé skály
orlí hnízda
jezero z tyrkysu
jako stužky na zlatém pásu
se blyští tvé bystriny

Záplava motýlů
jako žhavý požár
poletuje nad květy
jako úlomky
podivuhodných snů

Aragac — nejvyšší hora Arménské republiky, dosahující nadmořské výšky 4 090 metrů. V pověstech tvoří spolu s Araratem sourozence a patří k významným symbolům arménské literatury, v níž hrají „hory“ (arménsky *sarer*) důležitou roli z hlediska samotné národní identity.

o poslední kůrku chleba, co mi zbyla
chtěl bych se s tebou rozdělit
o slzu, která se v očích prozradila
Rád bych zestárnul a smrt přivítal
ve tvém náručí, na tvém klíně
a na oplátku bych ti daroval
zbytky citu, co ve mně dřímé
Všechno co mám bych ti dal
má lásko, to ty dobře víš
jenomže co nadělám
když ty už o mě nestojíš

SILVA KAPUTIKJAN

1919

Silva Kaputikjan/ová/ patří k autorům, kteří ovlivňují veřejné dění do jisté míry i dnes — svým dílem podněcuje nacionalistické vášně kolem Náhorního Karabachu a ostře se staví do opozice proti současnému prezidentu Robertu Khočarjanovi. Celý svůj život patřila Silva Kaputikjan k oficiálnímu patriotickému proudu v arménské literatuře, který byl na rozdíl od samizdatu po druhé světové válce státními strukturami povolen, a působila jako jeho mluvčí. Snažila se vyjadřovat ke všem ožehavým otázkám své doby, ať už to byla tematika genocidy, neúspěšná poválečná repatriace arménských uprchlíků zpět do vlasti nebo už zmíněný karabašský konflikt. Ve své milostné lyrice odkazuje na své nepříliš šťastné manželství s básníkem Hovhannesem Širazem, které skončilo rozvodem.

BLOUDÍME OBA ULICEMI

Bloudíme oba ulicemi
já s láskou k tobě, a ty k jiné
hoříme oba nadějemi
já ohněm tvým, ty stínem jiné

Smějeme se, zároveň však smutníme
já po tvých slovech, ty po slovech jiné
do sladkých snů se oba noříme
já s obličejem tvým, ty s tváří jiné

Ech, tak jen ať ty vrtošivé cesty osudu
nás nechají být, na nás zapomenou
jinak než s láskou žít nechci a nebudu
alespoň že mám tebe... — ty však v srdci jinou...

ODEŠELS...

Odešels...
Ale já vím, vím dobře,
že kamkoli půjdeš, budu tam s tebou, přijdu za tebou...
Už jsem se zachytila v tvé duši dráčky tak,
že pro jiné tam není místa...
Ať na tebe pohlíží tisíce plamenných pohledů
v očích každé z těch žen budu já, jistá,
že ať s tebou promluví kdokoli, pak mým hlasem
že to můj hebký šepot polaská tvé uši...

Až půjdeš ulicí lampami lemovanou
to můj obličej se bude odrážet v jejich světle
a lehounké chmýří stromů pohladí tvou tvář ustaranou,
pohýčká tě mým teplem
A až se vrátíš domů, s knihou v ruce si sedneš v skrytu
mezi listy a řádky se ti objevím
jak na tvých rtech cigaretový dým
do pokoje k tobě vejdu s vánkem za úsvitu
I kdybys zavřel okno, přijdu jak vichřice
hurikán, co okenice rozbíjí
a rozmetá ti všechny tvé papíry
převrátí život
a vezme duši...
Ne, ty na mě nemůžeš zapomenout...

■

Říkala jsem ti: „Běž, odejdi“ — ale proč jsi nezůstal?
Říkala jsem sice „Nezůstávej“ — pročs mi sbohem dal?
V očích se mi slzy chvěly, když tvrdila jsem, že to myslím vážně
proč jen jsi očí neuvěřil, proč jsi mé řeči za čistou pravdu vzal?

ARARAT

Když oči poprvé jsme otevřeli — ty před námi jsi stál
a stále stojíš, ač vzdálený, věčně mizející v dál

Hora Ararat — sen z mramoru bílého jak sníh
touha, jejíž žízeň palčivou stejně neuhasil bych

Ararat — každý Armén tě v srdci i v mysli má
horo jediná, prelude, horo věčná a vzdálená

Národ můj — jak pouštěmi světa dávno znavený beduín
a ty — modravá fata morgána, jež promění se v dým

Všechna náš smutek, naše stýskání i žal
ze svahů hory stékají, jak Araks se valí dál

Ararat — daleko od tebe jsme se zrodili, zestárli tvým osudem
Copak zas bez tebe musíme být, až nás jednou pohřbí zem?

Araks — největší arménská řeka.

PARUJR SEVAK

1924 – 1971

Tvorba Parujra Sevaka do značné míry předznamenala nástup nové generace šedesátých let, která byla podstatně uvolněnější než doba předešlá. I přesto však jedno z nejznámějších Sevakových děl věnované arménské genocidě, *Anlreli zangakatun* (Neumlkající zvonice), nemohlo vyjít v Jerevanu, ale až v Bejrútu (do občanské války v Libanonu představoval Bejrút hlavní centrum arménské předovýchodní diaspory). Sevak se stal doslova „vůdcem národa“ a idolem mládeže šedesátých let, protože neváhal mluvit o tématech, jimž se jiní dlouhodobě vyhýbali; nečekaně však zahynul při neobjasněné autonehodě.

Sevakova báseň „Arménie“ je typickým příkladem arménské vlastenecké básně.

PRVNÍ LÁSKA

Není třeba, miláčku
zbytečně přísaháš
i bez přísahy ti budu věřit
že je dnes den pro tebe dlouhý jako století
a drásavý smutek tě rve na kusy
v noci nespáváš
a stále vyslovuješ mé jméno...
Že na svém čistém dívčím polštáři
vidíš schouleného starého orla
(i když je to pouhý sup, v tvých očích však orel)
že na celém světě tě už nic nedokáže okouzlit,
že bez lásky je tvůj život ztracený,
že...

Já to vím, duše moje
marně opakuješ svá slova
ale vím i to,
o čem ty nemáš zdání...

Tak jako spálíš v peci svůj první chleba
tak pokazíš i svou první lásku...

POSLEDNÍ ÚTĚCHA

Kvůli bolesti, kterou jsem ti způsobil
pláčeš
a já se ze studu
třesu jak v horečce

Tak co bych ti tak mohl říci na útěchu...
Už nebud' smutná
vždyť můj pot i tvé slzy
mají stejnou chuť mořské soli

NEPTÁŠ SE

Moje oči otevřené byly
a stejně jsi mne podvést dokázala
ruce i nohy jsi mi
k sobě pevně přivázala...

A teď
už posedmý do mne řežeš snad

ale neměřilas, má milá
náhodou jen jednou?

ARMÉNIE

Tak sladká
a vznešená
země má...
Taková bolest a utrpení
a přesto pýcha, nad níž není
Moudrá a šedovlasá mezi starci
mezi mladými zas dívka v tanci
Tam, kde vinice sladkých hroznů začíná
ta hloubka tvého žalu a ty sama — písčina
Vysoká a štíhlá jak kmen topolový
semínko dřínu — ten zázrak oranžový
Jsi prastará pevnost pobořená
starodávný pergamen beze jména
Ruiny Zvartnocu — chrámu, jež zničil čas
píseň, kterou pro nás napsal Komitas
Klapot mlýnů v horských údolích
tóny sladkých horovel, když muži pracují na polích
Lesk brázdy stříbrné, kterou pluh zanechal
oštěp a štít, třpytná zbroj, mocný král
Jsi kouř z rodného komína
bojovných Sasunců družina...

Hrdost, nad níž není
Moje utrpení
Jak vznešeně zní to jméno
tak sladce vysloveno...

Jsi jako pokladnice ovoce dozrálého
sklípek plný moku zlatavého
Měkký chléb a broskve, jež tvář sametovou mají
černá zrnka sladkých hroznů v Artašatském kraji
Sevanského jezera hladino rozvířená
krajino kamennými sloupy podepřená
Jsi maják volající do tmy, útulek pocestných
arménská vlajka z barev pro nás posvátných
Svědék všech hrůz, jenž umí promluvit
žal v temných očích, jejich slzí trpyt
Trest spravedlivě odsouzených
řada mečů z pochvy vytasených
píseň zamilovaných...

Tak ve mně žije
Moje Arménie

Neměřilas náhodou jen jednou — arménské přísloví podobné našemu: „dvakrát měř, jednou řež“.

Zvartnoc — středověký arménský kostel se zvláštním kruhovým půdorysem, zničen zemětřesením.

Komitas — folklorista a muzikolog, který se na počátku dvacátého století zabýval sběrem arménského a kurdského folklóru.

Horovela — pracovní píseň, píseň oráčů. Vyznačuje se poměrně vysokým stupněm improvizace (co se týče melodie i textu), bývala zpívána individuálně přímo při práci. Pro horovelu je typický blízký vztah oráče k obdělávané půdě a tažnému zvířeti.

Sasunci — arménští obyvatelé horského regionu Sasun, který se dnes nachází na území Turecka. Sasunci prosluli svou bojovností a jako symbol partyzánského hnutí a protiosmanského odporu sehráli významnou roli v arménském národně-osvobozenckém hnutí konce devatenáctého století.

GEVORG EMIN

1919 – 1998

Geyorg Emin se zapsal jako básník (mimo jiné také jako scenárista a překladatel) do arménské literatury generace padesátých a šedesátých let.

ACH, TENHLE MASIS

Ach, Masis
všechna srdce k slzám dojíímá
a on sám... kámen

ztracené duše zahřívá
a on sám... sníh a led

ze všech dáleky světa
Armény k sobě vábí
a on sám... tu vlastně není

čte společnou modlitbu
těm po světě rozptýleným a bez domova
a on sám... je rozdělený

Tak jako velká láska
ani neodchází
ani nepřichází
ach, tehle Masis!

RUBEN HACHVERDJAN

1950

Ruben Achverdjan patří k tzv. zpívajícím básníkům, stejně jako Vladimir Vysockij nebo náš Jaromír Nohavica. Podobně jako oni doprovází své verše hrou na kytaru. Daří se mu působit na posluchače neotřelými texty plnými zvláštní poetiky, jímž odpovídají i osobité melodie. Textově i hudebně se Achverdjan vymyká poněkud unifikovanému stylu arménské populární hudby, tzv. *rabizu*. Pro zajímavost připomeňme, že na počátku devadesátých let Ruben Achverdjan koncertoval i v Praze.

MŮJ DŮM NA KOLEČKÁCH

Mé písně mají křídla
ze srdce mi vylétají
a jedna za druhou
mi mizí z očí

Jsou to různé písničky,
posbírané úryvky mého života
a to je život sám. Můj přítel,
o kterém se snažím zpívat

Můj život na kolečkách
koulí se, kutálí se pryč
až tady jednoho dne zkrátka nebude
můj život na kolečkách

KDYBYS JEN VĚDĚLA...

Kdybys jen mohla vytušit
jak moc jsem plakal
po tvém odchodu...
jak moc jsem tě hledal

Když si zkusíš představit
všechny ty slzy dohromady
tak je tu jezero
v němž hvězdy se koupou

A kam by milenci mohli jít
kde by jim hvězdy
o lásce vyprávěly
tak by se dozvěděli

To nemohou jim zatajit
že láska je jako noc
s ránem hvězda umírá
láska stejný osud má...

TULÁK

Hej poutníku
tuláku, bratře můj
kampak tě nesou
nohy tvé znavené?

Dálky...
ty dálky v tvém srdci
v tvém blouznivém pohledu
v očích blázna

Dálky v tvých šílených snech
v tvých podivných písních

Poutníku
podej mi ruku
a vezmi mě s sebou
našel jsi cestu
volnost pro všechny

Pro nejbohatší z králů
pro nejubožejší z žebráků
pro pohádkové krasavice
i pro zbloudilé rytíře

Svět se pro nás otevírá dokořán
země patří nám
volné cesty
po celém kraji

Až se zastaví
země znavená válkami
mezi světy,
až se zastaví
tenhle parádní průvod
sváteční průvod zemřelých...

Tuláku,
podej mi ruku
a vezmi mě s sebou...

MŮJ BÍLÝ HOLUB

Moje píseň — bílý holub
teď letí k tobě, má milá
proti němu vane nelítočný vítr
ale míří k tobě, má lásko

Moje naděje — bílý holub
bojuje s vichřicí, má milá
křídla se mu unavila
bojím se, že k tobě nedolétne

Ještě letí — můj bílý holub
zápasí s větrem, má paní
ale i přesto nakonec
slétne do tvých dlaní

Moje naděje — na znavené zemi
hořím jen kvůli tobě, má milá
chci se dotknout tvého stínu
a spočinout na tvé tváři

Moje láska — bílý holub
letí k tobě, má milá
to on se chce dotknout tvého stínu
a spočinout ve tvých jemných dlaních

Ještě letí — můj bílý holub
zápasí s větrem, má paní
ale i přesto nakonec
slétne do tvých dlaní
bílý holub
má jediná
lásko

NOC

Je noc
a ty spíš, má lásko
potichounku
jen aby ses nevzbudila, moje milá

Budu zpívat pro tebe
kolébat tvé sny
až ze spánku se pousměješ
až se pousměješ, lásko

Ukradnu této noci měsíc pro tebe
a budu jej koulet po střeších
až hvězdy se rozlétnou vesmírem...
pro tvůj úsměv, lásko má...

TVÁ CESTA

Tvá cesta je tak přímá
a tak zářivá
ta moje klikatá,
trochu deštivá

Oči doširoka otevřené
miluješ sluneční svit
já noci přednost dávám
tmou tak pod hvězdami jít!

Říkáš, že v noci
by všichni lidé měli spát
jenomže mě začínají
písničky v hlavě napadat

A pokud jsi proti, moje milá
tak to bohužel
nech mě, abych tě opustil
abych odešel

Říkáš, že v životě
měl bych aspoň bojovat
jenže já se unavil
věčně si za svým stát

Říkáš mi, abych miloval,
věřil, života si užíval
na mne však smrtka zuby cení
kosu opřenou opodál

Říkáš mi pořád: miluj!
založ rodinu!
já nechci být hračkou ženy
ani hodinu

V noci přijdu s hlasitým zpěvem
opilý domů
že bych dnes sousedy nevzbudil?
nevěřím tomu

A i kdyby mě zatkli, no
tak budu sedět za katrem
však oni mě jednou
zas budou muset pustit ven

Pak bude to stejné —
opojen vínem vín
domů se v noci vrátím,
sousedy probudím

Říkáš mi, že jsem život
zatím jen málo pochopil
skoro nic jsem nedostal
a strašně moc jsem utratil

Jenže já vím jedno
a to je věčný lidský strach —
jen jednou se narodím, budu žít
a pak zemřu a pak... jen prach

Pravda, Bůh
nás lidi s křídly nestvořil
neříká ale ani
abych jak potkan živořil

A tak, jestliže ani tenhle rok
pro mě valných úspěchů nemá
nevadí mi to. Na jaře stejně
zahrada má se zazelená

SLOVA

Stará cikánka osud věštila
z očí mých temných barvy popela
a zašeptala mi polohlasem
že jsem poutník ztracený

Že můj vlak je už dávno pryč
ale já v něm nesedím
A co si mé srdce nakradlo
to hodně rychle poztrácím

Že mí kamarádi odešli
mezi stíny už je nepoznám
a lásky moje nejbližší?
z hostiny pohřební každý sám...
...

ZAVOLEJ MĚ DO SVÉ PEVNOSTI

Zavolej mě zpátky k sobě, a já půjdu
a naposledy ti slíbím, teď už bez studu
že se nebudu opíjet, křičet, nebudu ti nadávat...
voláš mě k sobě a já jdu rád
Vezmu si na sebe oblek sváteční
nažehlenější, než kdy vůbec byl
když poprvé jsem u vás doma zazvonil
na otce se usmál, matku pozdravil
s otcem jsem si o válce povídal
a matčiny pirožky ochutnal
A když nakonec jsem studem ztratil hlas
tak tví rodiče hned moudře pochopili
že o tebe požádat přišel jsem v tu chvíli
Má lásko, jakou radost měli, z dcery i ze syna...
Nikdy, nikdy nepochopí, bohužel
že dál tím starým bláznem jsem zůstat měl

Zavolej mě zpátky domů, ale věz —
odejdu, i když žít jinak bych stokrát chtěl
Miluješ-li mne doopravdy, a bez výhrad
pak víš, že zítra budu zas křičet
a tobě nadávat

PŮLNOC

Můj sen ti byl tolik podobný
krásná dívka a v očích šílenství skryto
hebká tak jak ráno v jarní dny
v pohledu tajemství, nikdy nepoví to

V hlubinách jezera se hvězdy utápějí
ryby v sádce prosí o pomoc
já náhle na chvíli zahlédl obraz její
a pak mě poblouznila tahle noc

Ach půlnoci, vezmi síť upletenou prsty tvými
v zrcadle jezera tváře rusálčiny
půlnoci s hvězdami zářivými...
...

ZA JEREVANSKÝCH NOCÍ

Takové bývají noci v Jerevanu
kdy měsíc se kutálí po střechách
a po sobě zanechává, to až k ránu
jen stopy stříbrné a hvězdný prach

Stává se, že bloudím v noci sám
a nahledal jsem se víc než dost
v zahradě vzpomínky potkávám
svou utajenou minulost

V té zahradě je studna vyhloubená
na dně se chvěje tvůj obličej
vzpomínky bez data a beze jména
úniku není, jen beznaděj

Ze dna té studny, z mokré hlíny
mé jméno volané hlasem tvým
já dusím se v městě plném špíny
jak jen se jenom zachráním?

Má sladká, něžná tmavovlásko
komus mě zanechala
kdyžs mě opustila
má lásko

Copak tu hledáš, nešťastníku
snad jsi tu něco neztratil?
Noc vzala mi minulost v okamžiku
a Jerevan mi ji nevrátil
...

Arménská diaspora

Následující čtyři autoři patří k představitelům arménské poezie v diaspoře. Na tomto místě je však potřeba odlišit Charlese Aznavoura od básníků první západoarménské imigrantské generace Sarafjana (Francie) a Surmeljana (USA) a od tvorby východoarménské básnířky Sirvard Jesajan. Aznavour je v první řadě francouzským šansoniérem *par excel-*

lence a jako takový i vystupuje, arménská témata tvoří podstatnou část jeho tvorby. Jeho báseň „Emigrant“ zde proto uvádím pouze pro srovnání.

Jednotícím principem u všech čtyř autorů je pocit vykořenění a věčného osamění, arménsky *ghaributhjun*, který prochází dějinami arménské literatury jako červená nit už od středověku. Velká obliba tohoto motivu pramení z historických událostí — Arméni ztratili poměrně záhy

svůj vlastní stát a rozptýlili se bez naděje téměř po celém světě. Arménská identita se tak bez opory „historické vlasti“ zakládala na kolektivní paměti, důrazu na vlastní minulost, výlučném charakteru náboženství a v neposlední řadě i na existenci specifického jazyka, písma a literatury v národním jazyce. Téma „opuštění domova“ a nekonečný sen o návratu do „země předků“ tak hraje významnou roli jak u Arménů, tak například i u Židů.

SIRVARD JESAJAN

1951

Básnířka a překladatelka Sirvard Jesajan/ová/ žije v současné době již několik let v České republice. Naše arménská diaspora je na rozdíl od jiných evropských zemí poměrně mladého data — začala vznikat prakticky až počátkem devadesátých let, kdy došlo k eskalaci napětí kolem otázky Náhorního Karabachu, následnému vypuknutí válečného konfliktu s Ázerbájdžánem a rapidnímu zhoršení životních podmínek v zemi kvůli ekonomické bloádě. Předpokládá se, že v zahraničí teď pobývá z ekonomických a politických důvodů téměř třetina obyvatel Arménské republiky. Ocítají se tak vlastně v podobné situaci jako jejich západní protějšky po první světové válce. Ve tvorbě Sirvard Jesajan zaznívají témata charakteristická pro současnou arménskou diasporu.

DUDUK

Melodie duduku, tak smutná a truchlivá
přízraky z minula přicházejí do pokoje
Zima, podzim, jaro — to bolestí se zachvívá
jak raněný kůň plaší se, vzpíná srdce moje

A v každé žilce, kde krev mi tepe
dopis, co se steskem byl psán
Lásky — vždycky bez výjimky slepé
Naděje? Já jen víru znám

Bolest v hlase duduku je prastará
něžná vzpomínka na minulé mi laská duši
Jak rychle odešla všechna ta jara
jen zimy zůstaly — jak zlá zpráva, kterou tuším

■
Když člověk náhle zemře
jeho duše navždycky opustí tělo
a odchází
do pekla nebo do ráje,
zatímco tělo patří zemi.
A co se stane se mnou?
Mrtvá nejsem,

ale kde je moje duše?
Ach, zůstala tam někde
za sedmerými lesy a devaterými horami
a kousavě mi říká:
— Běž si, ty prokleté tělo člověka,
který opustil svou zemi
Můj ráj i moje peklo
jsou tady, v zemi pod Araratem.

■
Trápení, láska, slova rozloučení
na jedné misce vah stesk, touha na druhé
má cesta zpátky dávno zmizela mi
a zůstaly jen přízraky, sny mlhavé

V cizí zemi, co má břehy z temné tuše
jsem vlastně neupřímná sama k sobě
I když tolik mého je na dně tvé duše
ty nepatříš jí, ani ona tobě

Kdybys tak mohl získat útržky vzpomínek
ze šťastných dnů minulých je přivoláš
Snad ta malá hvězdička, ten horký plamínek
roztaví ten chlad, zimu, co v sobě máš

■
Podivný nepokoj a stesk mne navštívily
mne, nebohou,
trhají mou duši
vysmívají se mi bezcitně
a zpuštěně a nemilosrdně se mnou jednájí
Bez své vlasti
bez slunce a rodné prsti
ve vyhnanství
můžeš být
Tak tedy zkus žít
pokud je to ještě vůbec k žití...

Duduk — arménská flétna, typická svým chvějivým, hlubokým a melancholickým zvukem.

NIKOGHOS SARAFJAN

1905 – 1973

Nikoghos Sarafjan patří k nejvýznamnějším představitelům první generace básníků a spisovatelů, která opustila v důsledku genocidy a následných represálií dnešní Turecko a uchýlila se do Francie. Francie tehdy patřila (a patří dodnes) k tradičním poskytovatelům azylu uprchlíkům přicházejícím z oblasti Předního východu. Arméni z Turecka se navíc mohli opřít i o už etablované intelektuální zázemí v Paříži a Marseille, ti vzdělanější ovládali už předem francouzštinu jako druhý jazyk.

„Naše země nám unikla, uklouzla nám pod nohama a postrčila nás do moře...” — těmito slovy zareagoval Sarafjan na události první světové války. Téma vypovězení, ztráty vlasti a pocitů „nepatření nikam“ se v jeho tvorbě výrazně promítá.

Tak dlouhý je spánek, nekonečný sen,
příliš pozdě jsem otevřel oči do denního světla
v cizím hotelu
otevřel jsem oči
abych plakal.
Svět je samý podvod a klam, je tak chladný!
Mrznu, schoulený do sebe
ukolébán tímhle zbytečným snem...
V cizí posteli
ve které spalo už tolik lidí jako já
pozoruji hromady sněhu venku
jež se tolik podobají mé duši...

ZAVEN SURMELJAN

1905 – 1973

Básník, spisovatel a pedagog, představitel arménské diaspory ve Spojených státech.

Zpívám a hledám svůj dům
je pouhou vzpomínkou

zatímco jeho obraz mi den ode dne mizí...
Můj domov je jako písnička, jejíž slova jsem zapomněl
V mých myšlenkách je jako oko, o které jsem přišel
a za noci ke mně přichází jako mrtvá dívka, již jsem tolik miloval
a stále miluji...
A tak pláču jak blázen
a zhasínám lampu, aby mě Bůh neviděl...

CHARLES AZNAVOUR

1924

Charles Aznavour není typickým představitelem arménské poezie — narodil se arménským rodičům už ve Francii a byl vychován ve francouzské kultuře. Svou kariéru šansoniera započal nejprve spoluprací s Edith Piaf, posléze se osamostatnil a v současné době je bezkonkurenčně jedním z nejoblíbenějších šansoniérů ve Francii vůbec. Ke svým arménským kořenům se však nepřestal vracet nikdy. V některých písničkách odkazuje na osud emigrantů, v nichž poznáváme původní motiv *ghaributhjun*. Tento motiv zaznívá silně u první generace imigrantů a u generace jejich dětí, pak už se díky integraci a asimilaci prakticky stírá.

EMIGRANT

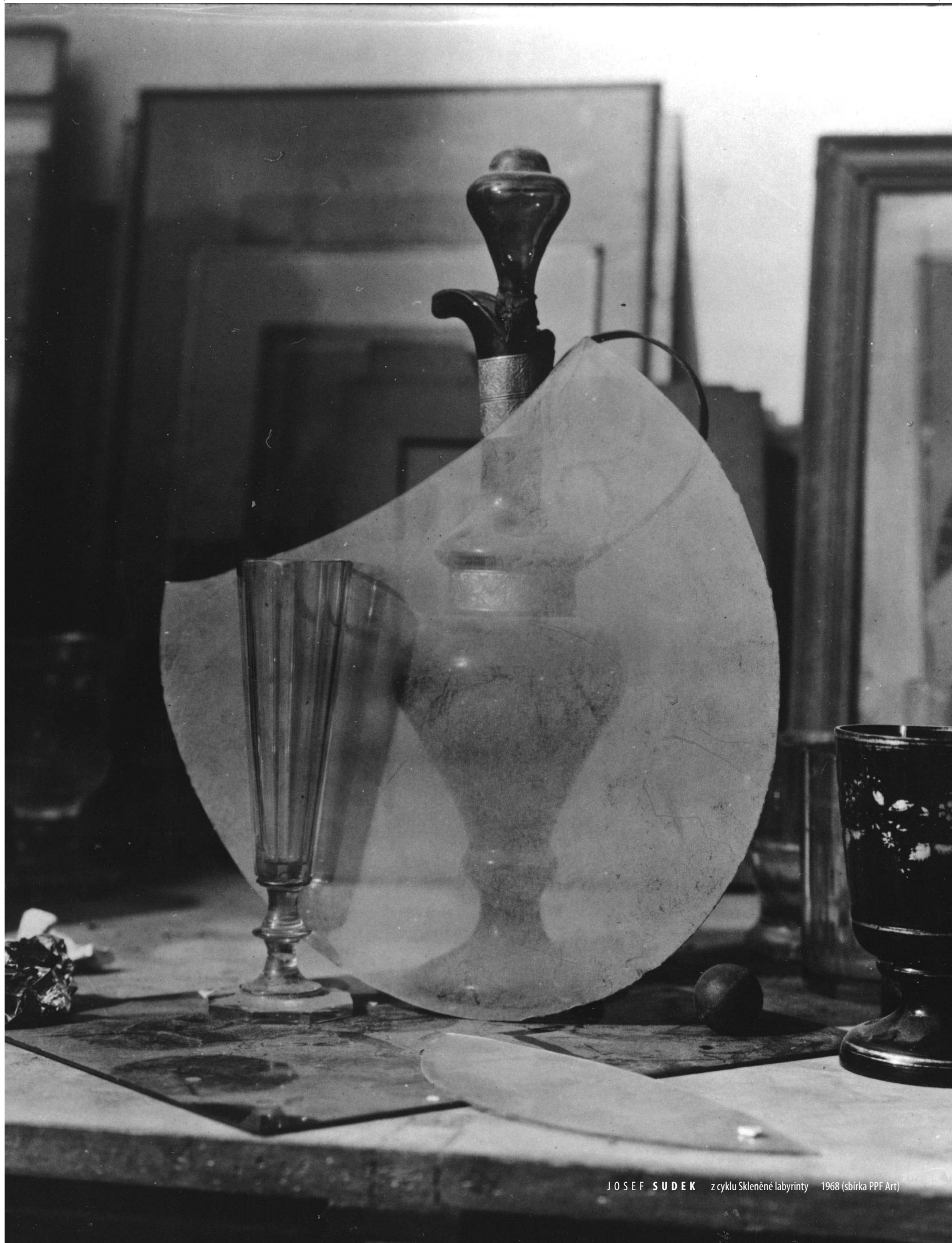
Všechna nádraží se navzájem podobají
všechny přístavy umírají nudou
všechny ulice jsou stejné
a vedou do nikam
A uprostřed davu
je vždycky někdo
kdo neměl štěstí
a teď je z něj emigrant

Podívej na něj, jak kráčí
srdce tak trochu mimo
prochází skrze stěny nenávisti
a nepochopení
Na každé nové hranici
o které doufá, že bude konečně ta poslední
se pomodlí
k nebi, jež na něj už dávno zapomnělo

Hle, jak se bezcílně toulá
a netuší, kam by měl vlastně jít
jde jako náměsíčník
lidé si na něj ukazují prstem
všichni ho sledují s nenávistí
a ani Ten nahoře tomu nerozumí
Ti šťastnější udělali kruh
držíce se za ruce
a není žádná šance přidat se k nim, když tančí
Pokud nemáš štěstí
zůstaneš emigrant

...A tak, aby zkrátil jeho utrpení
nechá ho Bůh jednoho dne padnout...

Vybrala a přeložila Petra Kohoutková

JOSEF SUDEK z cyklu Skleněné labyrinty 1968 (sbírka PPF Art)

Skromný recesista Terry Southern

MATTHEW SWENEY

„Začal jsem číst *The Magic Christian* a myslím jsem, že přicházím o rozum... Tato kniha mě nesmírně ovlivnila.“

Hunter S. Thompson

Možná si myslíte, že jste o americkém spisovateli, novináři a satirikovi Terry Southernovi nikdy neslyšeli. Není to však pravda. Čeští čtenáři se s ním mohli seznámit v knize Victora Bocrise *S Williamem S. Burroughsem: Zpráva z bunkru* (Votobia 1996). K Southernovi se váže nejkomičtější scéna této knihy, kdy navštíví Burroughse a přinese mu jako dárek velkou tašku s farmaceutickými vzorky, načež se oba rozhodují, které drogy okusit.

Pro milovníky filmů stačí uvést, že to byl právě Southern, kdo napsal scénář k *Bezstarostné jízdě*. A taky k filmům jako *Doktor Divnoláska*, *Drazí zesnulí*, *Casino Royale*, *Barbarella*.

Kdo má rád hudbu, zajisté si pamatuje obálku slavné desky Beatles *Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band*. Je na ní mimo jiné i takový podivný muž v brýlích... Dovolte mi, abych vám představil Terryho Southerna.

Terry Southern se narodil 1. května 1924 v Alvaradu v Texasu, který má přezdívku „stát osamělé hvězdy“. Texasané (Janis Joplin, George Bush, Jr., Lance Armstrong aj.) se řídí svou vlastní hvězdou, dělají věci podle svého. Za druhé světové války sloužil Southern v Evropě, kam se pak zanedlouho vrátil, aby studoval na Sorbonně a věnoval se psaní. Jeho povídka „The Sun and the Stillborn Star“ byla první povídkou otištěnou v časopise *Paris Review* redigovaném Georgem Plimptonem — oba muži se přátelili a Southern byl členem původní redakční rady časopisu.

Ani více než deset let po smrti (zemřel 25. října 1995) se Southernovi nedostalo větší pozornosti v akademických, vědeckých nebo literárních kruzích. To by ho však jako celoživotního odpůrce akademických šarvátek a „hry na vysokou literaturu“ vůbec netrápilo. Američtí kritici tvrdí, že nejlepší Southernova díla nejsou nic víc než zábavná, nezávazná satira okořeněná spoustou sexu. Southern je nicméně spisovatel, kterého čtu znovu a znovu, jedním z těch autorů, jejichž knihy mají stálé místo na mém nočním stolku. Jeho brilantní satirické zobrazení americké společnosti představuje neustálý útok na bránici.

Southernův první román *Flash and Filigree* (1958) je černě laděným humorným příběhem bohatého lékaře, jenž se snaží dokázat svou nevinu v souvislosti s autonehodou, kterou způsobil (jeho vina je samozřejmě nepopíratelná), a jedné z jeho zdravotních sester, která se zase snaží uchovat si nevinnost (její sex-apel je samozřejmě rovněž nepopíratelný).

Román *Candy* (1958), opatřený mottem z Voltaira, je bezostyšnou moderní verzí slavného Voltairova díla *Candide*, zasaženou do amerických reálií a líčící duchovní a sexuální výchovu americké studentky. Tento román byl zakázán ve Francii i ve Spojených státech; byl však soustavně vydáván a za téměř půl století od jeho vzniku se nestalo, aby některý z jeho nákladů nebyl úplně

rozebrán. Před několika měsíci ho časopis *Playboy* označil za jeden z pětadvaceti eroticky nejžhavějších románů všech dob. (Je navíc jedním z mála anglicky psaných románů, které francouzská vláda prohlásila za obscenní, což přispělo k Southernově proslulosti. Spolu s Gregorym Corsem se Southern zasloužil také o to, aby v pařížském nakladatelství Olympia Press vyšel *Nahý oběd* Williama Burroughse.)

The Magic Christian (1959) je nejspíš Southernovo nejlepší dílo, pojednávající o znuděném milionáři s perversním smyslem pro humor, který je ochoten použít své miliony k tomu, aby zjistil, čeho všeho jsou lidé schopni, když jde o velký balík peněz. Jako spisovatel byl Southern o krok dopředu: z dnešního pohledu to vypadá, jako by v této knize vynalezl nám dobře známé reality show. Jeho černý humor se obzvláště zamlouval Peteru Sellersovi, který poté, co si knihu přečetl, zakoupil stovku výtisků a rozdával je všem ve svém okolí. Sellers nakonec hrál po boku Ringo Starra ve filmovém zpracování románu.

Nelze opomenout, že Southern byl také průkopnickým novinářem. Americký spisovatel Tom Wolfe ho považuje za zakladatele „nového žurnalisumu“, a to díky článku o mažoretkách na University of Mississippi „Twirling at Ole Miss“, otištěném v časopise *Esquire* v roce 1962. Southern byl rovněž tím, kdo zveřejnil první rozhovor s účastníky vylovení v Zátocě sviní, které proti kubánské vládě zosnovala v roce 1962 CIA (článek spatřil světlo světa v roce 1963).

Není tomu snadné uvěřit, ale film *Doktor Divnoláska* se původně setkal s nepříznivou reakcí kritiků. Během natáčení Sellers a Kubrick Southerna nabádali, aby přišel s „co nejkontroverznějším dialogem“ pro všechny postavy, což Southern splnil. Výsledkem byly dialogy, které byly příliš kontroverzní pro Američany, žijící tehdy ve strachu před atomovou válkou. Dnes je tento film samozřejmě pokládán za filmovou klasiku a Americký filmový institut i Knihovna amerického Kongresu ho uvádějí na seznamu sta nejdůležitějších filmů všech dob.

Popularita filmu *The Cincinnati Kid* (1965), v němž si zahrál Steve McQueen, rovněž rostla s léty, jež uplynula od jeho uvedení do kin. Nedávno byl v britské internetové anketě hazardních hráčů zvolen nejpopulárnějším filmem o hráčské vášni. Southernova schopnost napsat vtipný dialog je patrná jak v jeho působení ve filmu v letech šedesátých, tak i v jeho práci pro televizi v letech sedmdesátých a osmdesátých (zejména pro *Saturday Night Show*, dnes již kultovní americký zábavní pořad), přičemž jeho jméno často nebylo v titulcích vůbec uvedeno.

Po fenomenálním úspěchu *Bezstarostné jízdy* se Southern rozhodl investovat vlastní peníze do dalšího nezávislého filmu,

Terry Southern; foto: archiv M. Siedloczka

The End of the Road, pro nějž napsal scénář. Film sice finančně propadl a Southern o peníze přišel, dnes však mnozí uznávají jeho originalitu. K jeho obdivovatelům patří Steven Soderbergh (režisér filmů jako *Sex, lži a video* nebo *Kafka*), který New York Public Library věnoval peníze na zřízení archivu děl Terryho Southerna.

Southernův další román *Blue Movie* (1970), v němž podrobuje sžíravé satíře svět filmu, byl jeho posledním. Tentokrát se zápletka točí kolem pokusů přimět největší americkou i evropskou filmovou hvězdu k účinkování v pornofilmu. Humorné vyznění umocňuje skutečnost, že postavy režiséra a scenáristy jsou jednoznačně inspirovány Kubrickem a Southernem samotným.

Kromě toho, že netrval na uvedení svého autorství u filmových a televizních projektů, byl Southern proslulý i tím, že si nechránil autorská práva. Románu *Candy* se prodalo miliony výtisků, spousta z nich pirátských; Southern ovšem jako rovnocenného spoluautora uvedl svého přítele Masona Hoffenberga. Obdobně tomu bylo s autorstvím scénáře k *Bezstarostné jízdě*, jež přiřkl hercům Peteru Fondovi a Dennisu Hopperovi. *Bezstarostná jízda* byla přitom nejúspěšnějším nezávislým americkým filmem, který na krátkou dobu rozvrátil monopol velkých studií na produkci celovečerních filmů a umožnil tak nástup amerických nezávislých filmů v letech sedmdesátých. Tento film, stejně jako

knižní podoba scénáře (1969), přinesl bohatství Fondovi a Hopperovi, nikoliv však Southernovi.

Texas Summer (Texaské léto, 1991) je Southernovo nejautobiografičtější dílo, vyprávějící příběh bílého chlapce vyrůstajícího v Texasu, který je černošským přítelem uváděn do dospělého světa násilí, sexu a drog. Tato kniha vyšla jako Southernova poslední a časopis *Playboy* k ní napsal, že „Southern bezesporu stále umí psát“. Jako mnoho jiných kritiků si recenzent neuvědomoval, že jde o první Southernovu knihu napsanou před čtyřiceti lety včetně kapitoly, která dala název knize esejů, článků a povídek *Red Dirt Marihuana and Other Tastes* (1967). Další soubor povídek byl otištěn posmrtně v roce 2001 pod názvem *Now Dig This: The Unspeakeable Writings of Terry Southern (1950–1995)* a redigovali jej autorův syn Nile Southern a Josh Alan Friedman.

Southernovy scénáře jsou legendární a bylo by načas, aby se čtenáři mohli seznámit s jeho díly osobnějšího charakteru. Skončíme však s touto hrou na vysokou literaturu: dovolte mi, abych vám představil kapitána Klause, šedovlasého herce a velícího důstojníka na lodi plné hrůz.

Autor (nar. 1964) je anglista, působí na FF UP v Olomouci.

Přeložil Marian Siedloczek

Úděsná loď kapitána Klause

TERRY SOUTHERN

Nejpozoruhodnějšího úspěchu ve vyvolávání veřejného pobouření dosáhl Guy Grand na sklonku kariéry, když vyplul na moře na majestátní lodi Magic Christian, spojované později s osobou kapitána Klause a hrůzostrašnými událostmi, které se tam odehrály. Jak někteří prohlásili, byl to jeho *succès d'estime*. Magic Christian byl vlastně starý zaoceánský parník Griffin, který Grand koupil a nechal upravit za zhruba padesát milionů.

Loď vážila třicet tisíc tun a na palubě kdysi převážela kolem jedenácti set pasažérů všech společenských vrstev. Grand ji představěl na luxusní plavidlo zařízené pro potřeby čtyř set cestujících, stylem a pohodlím připomínající snad jen okázalost říší Orientu. Každá kajuta byla miniaturním palácem a veškeré vybavení se vyznačovalo takovým přepychem a nádherou, že představitost zde poslouží lépe než jakýkoli popis. Všechny kajuty byly samozřejmě umístěny nad palubou a pyšnily se šestimetrovým vyhlídkovým oknem a skleněnými dveřmi vedoucími na soukromé patio s výhledem na obrovskou rozlohu moře a nebe. Každé apartmá zdobily tlusté drahé koberce a prvotřídní dobový nábytek. Cestující měli k dispozici bary, lenošky, krby (pro ty, kteří by zatoužili po vůni hořícího dřeva), široké postele (s nebesy i bez), kuřácké pokojíky (se svazky encyklopedie Britannica a toho nejlepšího ze světové beletrie), hudební přehrávače, toalety, malé římské lázně a saunu. Stěny byly většinou potaženy dytýnem v tlumených odstínech a decentně obloženy týkovým nebo růžovým dřevem.

Loďní jídelna byla upravena po vzoru pařížského Maxima, jehož personál byl najat, aby připravoval jídla a s neokázalou elegancí je servíroval za nevtravého doprovodu Julliard kvarteta. Všechna kulturní zařízení se navzájem harmonicky doplňovala — bylo zde například autentické, skvostně vybavené divadlo pro přesně čtyři sta diváků, přičemž při úpravě interiéru jako inspirace pro změnu posloužilo divadlo v jednom kasinu v Monte Carlu. Dvakrát denně dle zájmu publika byli připraveni k vystoupení herci věhlasného londýnského divadla Old Vic.

Jelikož loďní doktor byl nejenom schopným lékařem, ale také prvotřídním odborníkem na mentální poruchy, mohli cestující vyhledat odbornou psychiatrickou pomoc v kteroukoli denní či noční hodinu.

Nejpečlivěji řešenou vymožeností na lodi byla nicméně hlavní společenská místnost neboli loďní salón: rozlehlý prostor hluboko pod palubami s vestavěnou prosklenou stěnou, jež tvořila část trupu a umožňovala přítomným kochat se pohledem do mořských hlubin. Z nádrže umístěné poblíž přídě byli pravidelně vypouštěni tvorové z útrob oceánu, což navozovalo dojem, že lze dohlédnout až ke dnu. K docílení tohoto efektu se používaly rovněž silné reflektory, které dobře naladěným pasažérům poskytovaly vzrušující

cí panorama — nespočetná hejna světélkujících různobarevných rybiček, gigantické chobotnice, velikánští rejnoci v barvách duhy, mořští hadi a obrovští bělostní žraloci křídlatí neustále proploovali před jejich zraky nebo se bezhlasně zmítali v dramatických soubojích jen pár metrů od nich.

Přestože se Magic Christian dostala před plavbou mnohokrát na přetřes (časopis *Life* v jednom čísle otiskl četné fotografie lodi a doprovodil je nadšenými popisky), jedinou formou placené inzerce bylo jednoduché oznámení o datu vyplutí, které se objevilo v *Time* sech a *National Geographic*. Cena nebyla zmíněna (*Life* každopádně uvedl, že se jedná o „zhruba pět tisíc“) a samotné oznámení bylo vytištěno malým tučným písmem v černém rámečku. „Pro hrstku vyvolených,“ hlásalo v úvodu a pokračovalo strohou omluvou za to, že ne každý zájemce bude přijat, že žádosti o plavbu na lodi musí být pečlivě zváženy a že ti, kteří budou zamítnuti, by to neměli brát jako urážku. „Naše kritéria,“ stálo na konci, „nemusí být vašimi kritérii.“

Až poté, co byla žádost přijata, bylo možné po předchozí domluvě spatřit loďní kajuty.

Loď pokřtila sama anglická královna.

To vše přitahovalo pozornost a žádosti se jen hrnuly. Někteří se účasti přímo dožadovali. Ti, kteří se právě vrátili ze zahraniční dovolené, se zčistajasna znovu chystali na cestu, davy jiných zase spěchaly domů, aby tuto událost nepropásly. Pro mnohé se plavba na Grandově lodi stala naprostou nutností.

Guy Grand, který celou dobu setrval v pozadí, mezitím osobně probíral žádosti podle vlastních obskurních kritérií a občas se při tom dobře bavil. Přes jednu žádost podanou ctihodnou dámou pocházející ze starobylého římského rodu například neomaleně naškrábal tupou tužkou: „Děláte si srandu? Taliány neberem!“ Dotyčná žena se nervově zhroutila a posléze Granda zažalovala o milion dolarů za nactiutrhání. Stálo ho pěkný balík peněz, než celou věc urovnal.

Jako cestující však také přijal — či spíše najal — skupinu odpudivě groteskních individuí, z nichž většinu nebylo možné ponechat bez dozoru. Kromě toho angažoval několik cikánů, zkrachovalé herce a jiné existence ohavného vzhledu a pochybného charakteru. Během prvních dnů na moři se však tito jedinci měli zdržovat v podpalubí. Jelikož jejich počet nepřesahoval čtyřicet, znamenalo to, že dobrých devět desetin pasažérů představovalo nefalšovanou společenskou smetánku, procházející se po palubě onoho velikonočního jitra, kdy Magic Christian za decentního houkání opouštěla přístav.

Jednou z vymožeností, které Grandova loď poskytovala, byl televizní komunikační systém přenášející obraz z můstku do jiných částí lodi. Nad krbem v každé kajutě se nacházela malá obrazovka, jež zprostředkovávala přímé optické spojení s kapitánem u kormi-

dla a nabízela pohled na téměř celou plochu můstku. Cestující tak měli přehled o veškeré činnosti, která se tam odehrávala. Přístroj bylo možné vypnout, avšak první den běžel, dokud se všichni nenalodili. Předěšlo se tím rozpakům pramenícím z nevědomosti, k čemu toto zařízení slouží: když cestující vešli do svých kajut, okamžitě na obrazovce nad krbem spatřili kapitána stojícího u kormidla. Kapitána Klause. Pro tuto roli Guy Grand najal profesionálního herce, distingovaného šedovlasého muže, který každým gestem vzbuzoval nejhlubší důvěru. Na tmavé uniformě se mu skvěly dvě řady vyznamenání a jeho chování se vyznačovalo autoritou a nevtravou bodrostí — o tom se cestující mohli přesvědčit, jakmile se uvelebili ve svých kajutách a loď začala brázdit vlny.

Kapitán Klaus se postavil čelem ke kameře a naplnil si fajfku. Vzápětí se pousmál a nestrojeně zasalutoval.

„Kapitán Klaus,“ představil se s vřelou neformálností, která nikterak neumenšovala působivost jeho vybraných způsobů. „Vítejte na palubě.“

Nenuceně uchopil ukazovátko a namířil je na mapu na stěně opodál.

„Zde vidíte náš kurs,“ prohlásil, „severoseverovýchod, sedmačtyřicet stupňů.“

Poté nastínil fungování a uspořádání můstku, stávající povětrnostní a plavební podmínky a jejich pravděpodobný vývoj v následujících dnech a tak dále, přičemž používal technický žargon přesně v takové míře, aby ukázal, že ví, o čem mluví. Uvedl, že tu a tam bude používán automatický pilot, ale že on osobně dává přednost vlastnoručnímu řízení kormidla, a v dobrém rozmaru dodal, že podle něj „loď“ upřednostňuje lidi před stroji“.

„Je to možná staromódní názor,“ řekl a šelmovsky zamrkal, „pro mě je však loď jako žena.“

Nakonec naposled zasalutoval, znovu prohlásil: „Vítejte na palubě,“ a vrátil se ke svému velikému kormidlu.

Díky tomuto spojení s můstkem a otcovsky vyhlížejícím kapitánem měli cestující pocit spoluúčasti a bezpečí. A skutečně vše během prvních hodin plavby probíhalo bez sebemenších zádrhelů.

Bylo to velmi časně zrána, asi kolem tří hodin, kdy se přihodilo něco nečekaného. Samozřejmě téměř všichni pasažéři byli v té době ponořeni do spánku. Než šli spát, sledovali dění na svých obrazovkách a mohli pozorovat, jak na útulném velitelském stanovišti stojí osamoceně kapitán Klaus s fajfkou v zubech a bystrým zrakem obhlíží temné vody vzdouvající se před lodí. Poté své přístroje většinou vypnuli, někteří však byli ještě vzhůru a měli je puštěny. Asi tři z nich náhodou ve stejnou dobu sledovali obrazovku a zaregistrovali jakýsi stín. Vzápětí si všimli nějakého pohybu v rohu velitelského stanoviště, poblíž dveří... Pak se znenadání ze tmy vynořila nekale vyhlížející osoba, připlížila se zezadu ke kapitánovi, udeřila ho do hlavy a uchopila kormidlo, načež se spojení s můstkem přerušilo.

Cestující, kteří tento výjev spatřili, začali rozrušeně pobíhat a burcovat ostatní ze spánku, aby se šli na můstek podívat. Nakonec se jim podařilo dát dohromady skupinku lidí, avšak když se vyšplhali po žebříku na velitelské stanoviště, čekal je tam sám kapitán, který celou záležitost odbyl několika slovy a zdvořile a bez emocí je ujistil, že je vše v naprostém pořádku a že se nestalo nic, ale vůbec nic zvláštního. A na obrazovkách v kabinách cestující opět viděli, jak jinak, kapitána Klause svírajícího pevně v rukou kormidlo.

Trojice cestujících, kteří onu násilnost na můstku spatřili, byla v beznadějně menšině a ostatní měli za to, že byli pod vlivem alkoholu nebo že se nějak pomátli. Bylo jim jemně naznačeno, že

J O S E F S U D E K z cyklu Skleněné labyrinty 1963–1970 (sbírka PPF Art)

by měli navštívit lodního lékaře, odborníka na psychické poruchy, a celé události nebyla věnována valná pozornost.

Vše opět probíhalo hladce až do následujícího večera, kdy v nádherném herním sále vedle lodního salónu bylo několik lidí svědkem toho, jak u rulety podvádí jeden z krupiéřů. Zprvu vrhal kolem kradmé pohledy, pak samovolně upravoval sázky, chňapal po žetonech, cpal si je do kapsy, prostě žádná úroveň.

Byla to tak nevídaná nehoráznost, že jeden starý vévoda rovnou omdlel. Krupiéra z lodního sálu vyhnal sám kapitán Klaus, jenž pak nad nešťastným incidentem opakovaně vyjádřil lítost a oznámil, že příští tisíc kol půjde na účet podniku a že prohrávající sázky po tuto dobu zůstanou ve hře. Ačkoli to hlouček příznivců hazardu přijal jako slušnou náhradu a kapitána odměnil potleskem, zapomenout na tento incident nebylo tak snadné.

Další podivná věc se odehrála, když se některé dámy vydaly bez doprovodu k lodnímu lékaři. Většinou ho navštěvovaly, aby jim předepsal aspirin či nějaký lék na mořskou nemoc, často se však za přívětivým doktorem vypravily jen proto, aby s ním absolvovaly uklidňující rozhovor. Ten ale některým dámám nyní sdělil, že vypadají „dost divně“ a že by se měly nechat vyšetřit.

„Jistota je jistota,“ pravil a během vyšetření pak vždy objevil něco, co označil jako „latentní odřeninu“ — v oblasti pásu, kyčle, na boku nebo na rameni — a přestože odřeninu nebylo vidět, domníval se, že je nutno použít obklad.

J O S E F S U D E K název nezjištěn nedatováno (sbírka PPF Art)

„Není to nic vážného,“ vysvětloval, „opatrnost je však vždy namístě.“ Načež na dané místo přiložil obrovský obklad, jakousi gigantickou náplast širokou téměř třicet centimetrů a několik centimetrů tlustou, opatřenou velkými lepícími chlopněmi, jež se táhly kolem poloviny těla. Nesmírná tloušťka těchto obkladů byla dá-mám na obtíž, neboť jimi vytvořené boule deformovaly elegantní linii jejich šatů. Navíc bylo téměř nemožné je odstranit. Jedna žena byla spatřena, jak pobíhá s obkladem na hlavě vypadajícím jako veliký bílý klobouk.

Další den mělo přijít na řadu první cvičení se záchrannými čluny. Krátce předtím se na obrazovkách objevil kapitán Klaus, s úsměvem se omluvil za tuto patálii a nenásilnou a záživnou formou vysvětlil nezbytnost cvičení a jeho průběh.

„Jistota je jistota,“ prohlásil žoviálním tónem na závěr svého krátkého výkladu.

Jakmile zazněl signál zahajující cvičení, všichni si navlékli záchranné vesty — ty představovaly naprostou novinku a zcela se vymykaly standardnímu vybavení cestovních lodí — a za dobro-srdečného brčení se přesunuli na stanoviště člunů. Tam se však přihodila nezvyklá věc: dvě minuty poté, co si je cestující nasadili, se vesty začaly kolosálním způsobem nafukovat. Samotná činnost jejich navlékání zřejmě spustila nějaké zařízení, které je uvedlo do provozu. Zvláštní bylo, že každá vesta se nafoukla tak enormně, že úplně zakryla dotyčnou osobu a rozpínala se všemi směry, přičemž

její průměr dosahoval až čtyř metrů. Jestliže se cestující zrovna nacházeli v otevřeném prostoru, ať už v kajutě, společenské místnosti nebo na palubě, začali se válet nebo kutálet po podlaze jako obrovské biliárové koule, zatímco když byli na chodbě, s okamžitou platností v ní beznadějně uvízli.

Tak či onak téměř nikdo neunikl účinkům vadných záchranných vest. Cestující byli pochopitelně rozmrzelí, když se poté, co vesty splaskly, vrátili do kabin, a netrpělivě čekali, až jim kapitán Klaus vysvětlí, co zapříčinilo celý ten zmatek.

Čert tomu chtěl, že se navíc zřejmě zasekla lodní mlhová siréna spuštěná při cvičení. Ať tomu bylo jakkoli, siréna během kapitánovy řeči nepřestávala houkat a úplně přehlušila jeho hlas, takže to vypadalo, jako by se cestující dívali na někoho, kdo mluví za několika skleněnými tabulemi. Sám kapitán si patrně neuvědomoval, že ho není slyšet, a vesele pokračoval ve výkladu. Jednotlivé postřehy přitom zdůrazňoval pestrou mimikou, svědčící o tom, že co říkal, mu leželo na srdci.

Potíže se sirénou se ukázaly vážnější, než se zpočátku zdálo: nepřestávala houkat a její ohlušující tón zněl všem v uších po zbytek plavby.

Ve stejnou dobu, kdy cestující zápolili s vestami, se padesát členů posádky vydalo do kabin, salónků a jídelních sálů a tenkým kusem balzového dřeva nahradili jednu nohu u každé židle, stolu a toaletního stolku na lodi.

Na závěr svého dlouhého proslovu, z něhož cestující neslyšeli ani slovo, se kapitán pousmál, nenuceně zasalutoval a opustil můstek. Zhruba v tento okamžik se veškerý nábytek začal hroutit — do půl hodiny na lodi nebyl kus, který by se nepřevrhl.

Začala se vynořovat podivná a zvrhlá individua — v salóncích, společenských místnostech, u bazénu. Během odpoledního tanečního čaje se na parketu zmítala obrovitá, zcela nahá žena s plnovousem, která se pletla do cesty tanečním párům a musela být násilně vyvedena lodním lékařem.

Vyskytly se rovněž problémy s odpady, a jako by toho bylo málo, převrhl se jeden z velkých lodních komínů, svalil se přímo na jídelní sál a naplnil jej mastným kouřem. Zhruba od této chvíle se plavba proměnila v nefalšované peklo.

Na různých místech lodi se začaly objevovat velké plakáty s podivnými hesly:

NAPOMÁHEJ DUŠEVNÍMU ZDRAVÍ

NEPŘIPUSŤME KAPAVKU
V PREZIDENTOVĚ LETNÍM SÍDLE

Stejně tak byly najednou všude možné k vidění nevybíravé, politicky zabarvené slogany, načmárané obrovskými klikyháky na zdech i na podlaze:

SMRT BOHATÝM!

VYHOĎTE SPOJENÉ STÁTY DO VZDUCHU!

Vzhledem k napětí vyvolanému nečekanými událostmi nejeden cestující hledal útěchu a uklidnění u distingovaného lodního lékaře, odborníka na psychické problémy.

„Doktore, co se to tu ksakru děje?“ ptal se jeden pobouřený cestující za druhým.

Odborník na psychické problémy zvedal obočí a odpovídal se šibalským úsměvem, přičemž v jeho hlase zněla nepatrná výtká.

„Nejsme náhodou sváteční námořník, ha?“ vlídně je napomínal. „Nejsme náhodou mrzutí, jakmile se věci nevyvíjejí tak, jak bychom si přáli? V čem vlastně spatřujete problém?“

„Problém?!“ obořil se rozhořčený cestující. „Proboha, doktore, snad si nemyslíte, že moje stížnost je... neopodstatněná?“

Doktor se zahleděl na moře, štíhlými prsty si zamyšleně mnul bradu a na okamžik byl zjevně duchem někde jinde. Pak se obrátil k pacientovi, aby mu sdělil, jak se věci mají.

„Hluboce zakořeněné a iracionální obavy,“ spustil svým zvukným, impozantním hlasem, „jsou vždy zdrojem našeho pocitu úzkosti...“ a v tomto duchu pokračoval, dokud to dotyčný nevydržel a doslova nevybuchl.

„Proboha, doktore! Nepřišel jsem, abyste mi udělal přednášku z psychologie — přišel jsem zjistit, co se na téhle lodi zatraceně děje!“

Během takovýchto dramatických projevů doktor téměř vždy zachovával klid, chladně a pronikavě hleděl na rozrušeného pacienta a pečlivě si přitom dělal poznámky do svého zápisníku.

„Vy tedy říkáte, že ‚záchranné vesty se nadměrně nafoukly‘ a že jste ‚uvízl v chodbě‘ — tak jste to myslím vyjádřil, ‚uvízl jsme na chodbě‘ — a že v tom okamžiku jste pocítil, dá-li se to tak říci, určité zneklidnění. Dovolte, abych se vás nyní zeptal...“ Jindy se doktorovo chování zase vyznačovalo výstředností. Hlavu třeba naklonil na stranu a koutky očí pozoroval pacienta. Na rtech, jež se pohybovaly v nehlasném šepotu připomínajícím sykot, se objevil úlisný, šílený úsměv.

Cestující to nakonec neunesl a rozrušením celý bez sebe vyskočil ze židle.

„Proboha, doktore, můžete mi snad aspoň dát nějaké sedativum!“

Jak se však ukázalo, doktor neměl ve zvyku předepisovat prášky bez ladu a skladu.

„Pomýšlíme na útěk do světa drog?“ zeptal se pomalu a kroutil hlavou. „Hodláme zahalit své obavy do uměle vytvořené mlhy?“ V jeho úsměvu se vždy objevil nepatrný smutek, když pokračoval: „Víte, obávám se, že problém spočívá v nás samých.“ Pak se zabořil do křesla a hovořil s dobrotivým výrazem ve tváři. „To, že budeme utíkat před svými problémy, stěží naše problémy vyřeší. Věřím, že mi v budoucnu poděkujete.“ Nakonec se k pacientovi důvěrně naklonil a tiše se zeptal: „Nebude vám vadit, když vám položím několik otázek ohledně vašeho... raného dětství?“

Když se na obrazovce opět objevil kapitán Klaus, vypadal, jako by spal ponořený do půlmetrové vrstvy vody. Byl celý rozčuchaný, stužky mu v cárech visely na uniformě, rozepnutý kabát mu planědal u nohou, nezavázanou kravatu měl volně přehozenou kolem límce a k tomu všemu vypadal lehce opilý. Divokým máchnutím ruky odehnal obsluhu můstku, nejistým krokem se připotácel ke kameře, až do ní vrazil, a zůstal tam stát, což mělo za následek, že jeho obraz byl úplně zkreslen.

„Naši starou kocábku nenecháme jít ke dnu!“ vyřvával jako na lesy, když vtom k němu zezadu přiskočil člověk vzezření hospodského rváče, třímající v ruce obrovskou stříkačku. Násilník kapitána povalil, vstříkl mu něco do temene a vzápětí uchopil kormidlo a začal jím divoce otáčet. V tu chvíli obraz zmizel.

Zhruba ve stejné době se cestující navíc dozvěděli, že kvůli neuvěřitelně chybnému odhadu důstojníka zodpovědného za zásobování jsou nyní jediným jídlem na lodi brambory.

Takto se Grandova loď vzdouvala na vlnách, ať už svítilo slunce či zuřila bouře.

Guy byl samozřejmě na palubě jako cestující a rozhořčeně si na situaci na lodi stěžoval. Dokonce stál v čele bouřících se skupin, které, jak prohlásil, se snažily zjistit, „co se to ksakru na můstku děje“.

Vzbouřenci však byli pokaždé zahnáni několika podivně vyhlížejícími osobami s pistolemi a noži, pohybujícími se poblíž žebříku.

„Co je to k čertu za lidi?“ rozčiloval se, když se s ostatními dával na úprk po palubě. „Vůbec se mi to nechce líbit.“

Komunikační systém v kajutách občas začal opět fungovat a cestujícím skýtal pohled na to, co se momentálně dělo na můstku. Úžasem jen protírali oči. Velitelská kabina byla nyní chatrnou hromadou sutin, uprostřed nichž kapitán sváděl stále nové zápasy s nejrozmanitějšími útočníky. Naposled ho pozorovali, jak zápasí s něčím, co vypadalo jako gorila — divoké zvíře kapitána posléze přemohlo, přes hlavu jej vrhlo do moře a chopilo se kormidla, které se pokoušelo vyrvat ze základů.

Jak se později ukázalo, někdy touto dobou loď uprostřed oceánu zcela změnila kurs a nakonec doplula plnou parou do newyorského přístavu, kde si to za zvuku sirén a píšťal přišinula k velkému molu u 47. ulice.

Nikdo během plavby naštěstí neutrpěl zranění, nicméně Guy Grand, který v tomto projektu utopil spoustu peněz, to zřejmě neměl jednoduché. A kolik ho stálo, aby celou věc ututlal, se lze jen dohadovat.

Přeložil Marian Siedloczek

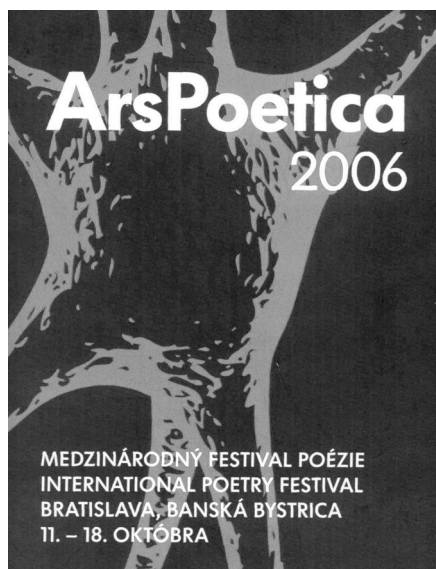
J O S E F S U D E K z cyklu Zátíší na okně mého ateliéru 1944 (sbírka PPF Art)

Glosy

Poetické neurony (ArsPoetica 2006)

Oranžovobleděmodrý, čtvrtý ročník bratislavského básnického festivalu se záhadným leitmotivem (neuronu?, pitvaného hlodavce?) opět, na škodu příznivců poezie, probíhal ve stejném čase jako olomoucká Slova bez hranic. Plusem letošního vizuálu je posun od profláknutého pojmu *básnické střevo*, tohoto nechtěného appendixu literárních aktivit, k neočekávaným krátkým spojením uvnitř šedé skříňky. První večer, tradičně patřící autorům Spojeného království, začal proslovem městské záštity Braňa Hochela, který, jak organizátor Martin Solotruk vtipně uvedl, *několika větami řekl na úvod několik slov*. Tentokrát byl UK večer fokusovaný na okupovanou část Irska, což se projevilo i tematicky — dominoval motiv Belfastu se seřazenými plexisklovými štíty a uvolněnými dlažebními kostkami (Ciran Carson použil slangové Belfast confetti — nemůžu si pomoci, vzhledem k výskytu náloží v oblasti mi napadl výraz *concretti*). Večer ukončila krátká ukázka čerstvého překladu kultovní knížky *Krá Teda Hughese*, čtená velvyslankyní Judith Anne McGregor, a slavnostní recepcce.

K nejzářivějším momentům festivalu řadím skicovitě básně všestranného Tobíáše Jirouse s momenty typu *nebe zbledne / odbarví se / ... / každodenní peroxid* či *byla na mě hodná ? / pleťová maska zakrývala tvář / na kterou jsem si nemohl vzpomenout*. Na druhou stranu je pravda, že těch *vajglů a kurev* už bylo v poezii dost. Příjemným překvapením pro mne bylo vystoupení známého grafomana Macsovszského, který našťěstí místo textů obsažených ve sborníku dal přednost jednomu delšímu a neporovnatelně vtipnějšímu. Zdařile tak prokázal, že rozumí publiku a umí vygradovat atmosféru. Polák Darek Foks představil poetiku nihilistic-

kou, místy tajemnou, obtěžkanou množstvím sexuálních, obscénních souvislostí: *ruky, ktoré ohmatajú človeku zadok v električke / ... / a zadku sa tak či onak nič nestane / hlavne že prestali kontrolovať lístky* anebo *rozmýšľal som, že drbnem slúchadlom / ale našťastie mi trklo, / že sa rozprávam so ženou, / na ktorú som zízal počas celého rodičovského združenia*. Možná až příliš charismatický Agda Bavi Pain na první sbírku *Kost' & Koža* navázal směsicí kosmonautických a středověkých motivů (*to je osud / všetkých kozmonautov / že ich ženy podvádžajú s vypasenými drakmi / lysými osmobohmi*) a prehltaním čteného: *hlasu [alebo aj] čakáním na zrak (divný janko / [tak] keď ti vyschne / posledná slina / zavri hlas a [raz] / pípni)*. Zklamal soundpoet Valeri Scherstjanoi — zůstává otázkou, zda se zvuková poezie rychle oposlouchá, anebo Scherstjanoi skutečně projevem zaostává za Jaapem Blonkem, který navštívil festival v roce 2004. Ale i tak měl zmíněný autor dva světlé momenty: *Kto to vedľa mňa leží a dýcha? To som ja, tvoje telo. A kto si ty?*

a následné kloktání *glo-glo-glo*, po kterém následovalo slovo *glasnosť*. K průvodním akcím patřily filmové projekce, koncerty, výstava a divadelní představení. Za všechny zmiňuji Havetovy *Lalie poľné* a *Slávnosť v botanickej záhrade*, Paradžanovy vizuální orgie *Farba granátového jablka*, autorské filmy posluchačů FAMU (kterým dominoval vtipný *Sukničár* a fantasmagorické *Bardo*) a koncert polské skupiny Matplaneta, podtržený skvělým vjingem (*co je to vjingo?*). Čtení bylo dokresleno i sety Jana Šicka, žel místy příliš strohými i na použití výrazu *minimal*. Sympatickou črtou festivalu bylo tradičně dobrovolné vstupné, které se nevztahuje na koncerty a některá filmová představení. Typickým nedostatkem je nepřehledný sborník (pomohla by jména autorů v záhlaví stran), v porovnání s loňským ročníkem však je možné s radostí konstatovat odpovědný přístup korektora. Archiv festivalu najdete na stránce www.arspoetica.sk.

MARTIN PALÚCH

Peter Macsovszky vystoupil na letošním ročníku ArsPoetica; foto: archiv

Sedmdesát pět let Mojžíra Trávníčka

Dne 17. prosince se dožívá životního jubilea významný editor, literární kritik a historik Mojžíra Trávníček (nar. 1931). Při této příležitosti uspořádala ve Vsetíně Filozoficko-přírodovědecká fakulta Opavské univerzity ve spolupráci s Muzeem regionu Valašsko, Masarykovou knihovnou Vsetín, knihkupectvím Malina a literárním čtvrtletníkem *Texty* konferenci „Osobnost Mojžíra Trávníčka v české literatuře“. Místo konání nebylo vybráno náhodně, Mojžíra Trávníček vystudoval vsetínské Masarykovo gymnázium a kromě toho, že jeho činnost má působnost nadregionální, vždy se věnoval také kultuře vznikající v regionu, a to nejen literatuře, ale také umění výtvarnému. Dvoudenního setkání konaného 18. a 19. října 2006 ve vsetínském zámku se osobně zúčastnil i sám oslavenec. Kromě referátů věnujících se jeho činnosti a literatuře jemu blízké zazněla i řada zdravic. Sou-

Mojžíra Trávníček (vpravo); foto: archiv

částí konference byla samozřejmě i její neoficiální část odehrávající se v galerii V Poschodí a sousedícím hotelu Magistr. Z referátů, které na konferenci zazněly,

je připravován sborník. Chystá se také kniha vzpomínek Mojžíra Trávníčka, kterou vydá vsetínské nakladatelství Malina.

PAVEL KOTRLA

Festival Mezipatra mezi pubertou a dospělostí

Před sedmi roky se nad Brnem objevila filmová duha. Tedy přesněji řečeno, ve městě vznikl festival gay a lesbických filmů, který si do názvu vzal barvy pestré vlajky a symbolu homosexuálního hnutí. Po dvou letech se Duha nad Brnem proměnila v přehlídku Mezipatra, která se letos konala už posedmé a pod tímto názvem expandovala také do hlavního města. Festival „čtyřprocentních“ filmů obhájil svou paralelní část a našel si publikum na ose Brno-Praha. A dlužno poznamenat (zvědavé dotazníky pořadatelů to stvrdily), že festival skutečně není jen diváckou záležitostí jisté minority.

Ale na soutěžních Mezipatrech jde o film — dokumentární či hraný. A pokud se v prvních ročnících pořadatelé někdy až křečovitě snažili, aby společnost vůbec vzala na vědomí existenci snímků s tematikou homosexuality, je po sedmi letech situace trochu jiná. Homofobní chování svobodomyslných Čechů pomalu odtává. Letošní festivalová záštita Václava Havla jen připomněla muže, který se nikdy netajil podporou přijetí zákona o registrovaném partnerství. Co tedy zbylo festivalu, který v minulosti jako by přispíval k vysvětlování, urovnání či přímo vytváření vztahu mezi heterosexuály a gejsko-les-

bickou minoritou? Odpovědi pořadatelů by už napořád mělo být heslo „Kvalitní film“. A opravdu není důležité, jak velkou roli v něm téma homosexuality hraje. Ostatně silící komerční tlak na všech uměleckých frontách ukazuje, že i pořadatelé Mezipater musí program odlehčit zábavnějšími a někdy i poněkud pikantnějšími filmy (akce podobného druhu po světě se pro udržení diváků nebojí nasadit i ostrá díla hraničící s pornografií, k čemuž v Brně naštěstí nedošlo). Mezipatra si na sebe musí bezmála z poloviny sama vydělat. Rozpočet festivalu letos činil 1,2 milionu korun a celé dvě pětiny chtěli organizátoři vybrat ze vstupného. A těch osmdesát korun za lístek vlastně nemá ve stávající síti multiplexů ani obdobu.

V umění skutečně nevede dělicí čára v podobě sexuální orientace autora nebo hrdinů na plátně. I proto lze dnes chápat podtitul akce — český gay a lesbický filmový festival — spíše jako informativní poukaz a příslib zájemcům o návštěvu. Ostatně pohled na program, v němž se letos objevily také snímky uváděné v běžné distribuci (*Kachní sezona*, *Capote*, *Snídaně na Plutu* nebo velehit *Zkrocená hora*), ukazuje, že homosexuální tematika světovou kinematografii zcela organicky inspiruje a soustavně jí prorůstá. A tak by tvůrci programu měli propříště co možná

nejvíce sázet na originalitu toho, co divák jinde prostě neuvidí. Hledání a objevování pozoruhodných snímků by tady mělo být nepsaným a hlavním krédem.

Mezipatra se už léta (a dlužno říct, že velmi chvályhodně) snaží o skladbu programu koncipovanou do určitých dramaturgických celků. Ústředním tématem sedmého ročníku byla puberta jako období hledání vlastní (nejen sexuální) identity. Sama Mezipatra už mají své dětské začátky za sebou, ale do zralé dospělosti jim přece jen kousek chybí. Vinu na tom nesou třeba opakované problémy s tlumočením a titulovacím zařízením, které při špatném používání (a letos to nebyly jen ojedinělé náhody) dokáže pokazit náladu i ze sebelepšího filmu.

Nicméně týdenní festival se skutečně rozrůstá — co do programu i oblíbenosti u diváků. Sedmá Mezipatra letos nabídla bezmála sedmdesát snímků, což je dosavadní rekord přehlídky. Dobré tři čtvrtiny bohaté programové nabídky tvořily snímky evropské proveniencí. Těžištěm jsou přitom hrané filmy, přestože bylo k vidění také devět dokumentů.

A pokud zůstaneme u výmluvné řeči čísel, Mezipatra 2006 nabídla Brnu čtyřiatřicet celovečerních filmů a dokumentů, tři desítky krátkých filmů v pěti blocích, pět diskusních pořadů, tři diva-

delní představení a scénická čtení, dvě výstavy v Galerii Artistů ve foyer kina Art a v Café Steiner. Příslovečnou třešinkou byly také dvě párty. Na všechny filmové projekce a pořady doprovodného programu podle ředitele festivalu Aleše Rumpela přišlo přes tři a půl tisíce návštěvníků, což je o pět stovek více než minulý rok.

A jaký tedy byl sedmý ročník, jehož hlavním tématem byla puberta? Mezipatra poslední léta vynikají nápaditě zpracovaným vizuálním stylem, který se nebojí jemné provokativnosti, ale ani sebeironie. Vloni zval festival „teplých“ filmů všechny bez rozdílu, aby se přišli ohřát do kina. Letos booklety, plakáty i znělkou vzlínaly výkřiky adolescentů stažené z webu. A je jasné, že filmy zase prosakovala tragikomická rozháranost dospívání, věku sebehledání i sebeztrácení, náhlých milostných vzplanutí a jejich ještě rychlejších konců. To vše v balení teenagerovských komedií, ale také v podobě umělecky závažnějších snímků.

Sympatickou dráždivost tedy nepostrádají nejen letáky a katalogy, ale ani sám program. Přestože zahajovací snímek *Padesát způsobů, jak říct báječný* nepatřil k festivalové špičce, milovníci duhově zabarvené kinematografie objevili i mnohem zajímavější kousky. Patřila k nim hudební komedie *20 cm* s transsexuální tematikou nebo také více než dospělý snímek *Krámpack* o pubertě na španělský způsob. Sympaticky otevřený snímek před časem způsobil pozdvižení na zlínském festivalu filmů pro děti a mládež, kdy učitelky žalovaly dramaturgy z obscennosti. Mimořádně zdařilým byl francouzský film *Skrývaná láska* z loňského roku. Hluboký pohled na nelehkou situaci okupované Francie roku 1942 a hlavních hrdinů snese otřískanou nálepkou zážitek.

Cenami ověřený kanadský film *Něco úplně nového* bodoval i u českých diváků; foto: archiv

Příjemnou osvětovost i aktuální rozměr Mezipatrům letos dodala minisekce dvou filmových adaptací knih nizozemského gay autora Gerarda Reveho. Literární heretik a bouřlivák, který kupříkladu psal milostnou poezii o análním otvoru Ježíše Krista, letos v dubnu zemřel. A protože nejslavnější Reveho kniha *Večery* nebyla přeložena do češtiny, byl stejnojmenný film vlastně skvělou příležitostí nahlédnout do jednoho ze stěžejních děl moderní nizozemské literatury. Bohužel sedmnáct let starý, rozvleklý snímek s atmosférou Kafkových děl není právě zdařilým filmovým přepisem. Konec dobrý, všechno dobré. Závěrečný titul Amnona Buchbindera *Něco úplně nového*, který vznikl vloni v Kanadě, dal ráznou odpověď, proč na kanadských festivalech setrvale sbíral ocenění za nejlepší scénář, herecké výkony, střih a film. Film se stal

hitem letošních Mezipater a získal Cenu pro nejlepší celovečerní film a Cenu diváků. Studentskou porotu nejvíce zaujal krátký film *Mimořádná nabídka* italského režiséra Gianni Gattiho.

Letošní ročník přehlídky kvalitní gay a lesbické filmové tvorby navštívilo v Brně a v Praze přes deset tisíc diváků. Slavnostní udílení cen uzavřela česká premiéra nejnovějšího filmu Johna Camerona Mitchella *Shortbus*.

Brno vlastní festival celovečerních filmů nemá. Z hlavního města importovaný Febiofest, příležitostně přehlídky národních kinematografií či Dny evropského filmu kategorii originality a původnosti nezaplní. Mezipatra jsou vlastně instancí a filmovým prostorem pro odstraňování homofobních nálad společnosti. I takové přesahy mohou mít filmy s barvou duhy.

LUBOŠ MAREČEK, redaktor MF Dnes

O nejlepší fotografickou knihu ze střední a východní Evropy

Nehonorovanou soutěž o nejlepší fotografickou knihu ze střední a východní Evropy vyhlásila v listopadu 2006 slovenská nadace Fotofo u příležitosti 16. ročníku festivalu Měsíc fotografie Bratislava. Soutěž se koná co dva roky, letos se uskutečnila počtvrté. Jednalo se o více než stovce svazků realizovaných od roku 2005 s cílem vybrat výtvarně nejvyda-

řenější a obsahově nejpřínosnější tituly, jejichž polygrafické provedení podporuje autorské poselství. Porota pracovala ve složení Elżbieta Łubowicz (Polsko), Irina Tchmyreva (Rusko) a Josef Moucha (Česko). Udělila diplomy dvěma letošním albům současné a historické tvorby. Vyhodnocen byl nakladatel Viktor Stoilov, čili firma TORST (Praha), díky koprodukční monografii *Josef Koudelka* v typografické úpravě Aleše Najbrta. Publikaci připravil k vydání francouzský na-

kladatel a grafik Robert Delpire ve spolupráci s fotografem. Z oblasti historie bylo oceněno faksimile obrazové části časopisu *SSSR na strojce 1930–1949* ruského nakladatelství Agey Tomesh (Moskva). Vedle organizátory vyhlášené dvojice kategorií se porota rozhodla zvláštní cenou doporučit pozornosti mezinárodní antologii teoretických statí *Przestrzenie fotografii*, vydanou loni pod hlavičkou Galeria f5 & Księgarnia Fotograficzna (Lodž).

JOSEF MOUCHA

Hostinec

MAISHO

[?]

■
Na okolních kopcích
mlha vykvetla
Lidi se choulí do kabátů
Maat dávno viny rozdala
Lítá půlnoc zdělila
titul bestie
Všechno se stačí pokazit
v jediném okamžiku
Máminy šaty teď nosí
cizí ženská
Bázlivý měsíc nechápavě
zírá přes sítiny
a uplakaná slova najednou
nelze vzít zpátky

VÁCLAV ENGLER

Rokycany

ZE SKLADBY PÍSEŇ PRO KOČKU

[...]

— Znáš jméno nicoty?

— Znáš své jméno.

— Blázen. Neznáme svá jména. Jsme
jmény oděnými v tuhý těsný šat svých
těl.

— Znáš pak své jméno?

— To jméno je tolik objemné, že rozpíná
svůj šat a rve jej. Nakonec jej však rozlo-
mí, neboj se.

— A odletí do noci?

— *Ono* je noc, oděná tisícem šatů, trpící
noc.

— Můžeme ji osvobodit?

— Musíme ji osvobodit.

[...]

■
Pije BHANG
a je neuvěřitelně krásná
Vzduch je protkaný zlatými
žilkami
Olizuje si šílené rty a sliny
tečou po mramoru

■
Lezli jsme na kopce hvězd
a zlaté vrcholky korun stromů,
hledali harmonii v disharmonii.
Kráčeli po hladinách řek
a objevovali štěstí v umění
přírody. Líbali na krk
otazníky noci a přemýšleli
nad slovy život a smrt.
Vyhaslé stříbrné slunce
nám mávalo na cestu.
Ztráceli jsme se v dálce...
Bez pozdravu...

— Může na bezedné oko padnout opona
deště?

— V něm se odráží veškeré vody. *Ono*
může uronit bouři a nechat ji skanout po
nesmírnou písečných řas.

— Kde vidíš poušť vlnících se stuh zpoza
jeho víčka?

— Nahlédni přes okraj studny, a tam,
uvnitř její oslepující propasti...

— ...obraz?

— Ano. I poušť dýše vláhu, jež tkví na
dně její vyprahlosti, tam, kde jako oceán
oslňujících zrnek přestává být, tam, kde
je.

[...]

— Hle, kde plula naše slova.

— Vim, procházela *branami*.

— Šplhala po spojnicích hlásek kamen-
ného okruží.

— Naplněného němým hukotem dechu.

[...]

■
Nepláču — něco mi zase
spadlo do oka
To drsný holky nedělají
i když je jim mizerně
Radši si namíchají
setmělý nebe do sklenice
pěkně s ledem jako gin
a dají nohy nahoru
Kouří a balí všechny chlapy

■
Nesmrtelnost chutná
po růžích
po hlině
a taky trochu
po sláném dešti
a ptačím peří

ZE SKLADBY HRAČKY

[...]

Omámen jediným květem, upadám do
hřejivých hlubin bez počátku, do snění
připlouvající ledové říše, ona ve mně sní
svůj spalující sen, propastně vzdálené, ne-
nalezené a nenalezitelné podsvětí síně,
dómu uhranutého nesmrtelností mrazi-
vých loučí zažehnutých krystalů, modra-
jících a rudých odstínů, síně prodchnuté
jediným zvoláním, zpěvem, jenž se sám
zpívá, odráží se v jiskřivých plamín-
cích probleskujících po všech koutech
křišťálově jasného chrámu prolamované-
ho tlumenými stíny, chrámu ztraceného
v bezmezném království objímajícího po-
lárního soumraku a jeho loučí z krystalů
vod, zamrzajících v nespočet konejšivě
ulpívajících bělostných vloček.

[...]

BOŘEK MEZNÍK
Skalice nad Svitavou

13–14–15

Kouřili jsme
Za školou
A flusali kemry
Celej svět byl
Špatnej
A my věděli všechno
Nejlíp
Blížil se 17. listopad
A všichni jsme
Chtěli šukat

■
Seděla
na rantlu plotu
mohlo jí bejt
tak 84
prosíkem
ho zastavila
že prej jí všechno ukradli
a nemá jak se dostat dom
jo takovejch tu běhá...
dal jí stovku...
vstala
a jako by ho omotala
nějaká opona
zvedla
svou svrasklou ručku
svrasklou jak vysušený údolí
a pokřižovala ho na čelo
že prej mu to
Bůh oplatí
šel dál
a jako by z něj něco spadlo...

IVETA HAVRÁNKOVÁ
Brno

JEŠTĚ NĚCO
něco co jsem zapoměla
a přitom držím pevně uvnitř
jako vidět padat
dvakrát za sebou
dva muže do kanálu
svět je plný znamení a příslibů
Čti si
Čtu ho...

POSLEDNÍ DOBOU
je všechno tak krásné
když píšu
— Krásné probuzení —
— Krásné ráno —
— Krásný den —
— Krásný večer —
— Krásnou noc —
— Krásné sny —
— Krásné hvězdy —
Děkuji
jsi opravdu
opravdu krásný

RYTMICKOU CHŮZÍ
procházím okny
s vějířky řas
na předzahrádkách
plující kapradiny oslovují
lakované mříže zábradlí ozdoby
zelenají v světlém slunci
přes zdi se probíjí
vůně odpoledne
—
pod hrncem je něco sladkého

MIRIAM PROKEŠOVÁ
Ostrava

PŘIŠLA KAMARÁDKA

Přišla kamarádka
na kafičko

Sedly jsme si
na zahrádku
na sluníčko

U toho šálku kávy
život nás baví

Do několika vět
vejde se náš svět
radost pohledět

Radost povědět

BÝT TAK KYTIČKOU

Být tak kyticí
na hrušovském mostě
slyšet tvé kroky
každé ráno

vidět tě nad sebou
hlavou v oblacích
a křičet blahem
když sešlápněš mě
ještě více na zem
a šeptat
ano ano ano!

každé ráno

VLADIMÍR HOLEK
Liberec

■
chci úder
jenž mi palici
shodí z hlavy

tak spěchám
ulicí do kostela

dobrá na to je též
rána lesního ticha

■
inženýři! pozor na trhliny
v silničním provozu
pták
strká do nich zobák

každým pípnutím
rozsudek napadá
vrací neustále
k prvnímu soudu

dějiny právě
vycházejí z ráje

LUCIE ŽEMBOVÁ
Havířov

DNES

ošklivý den ve filmu. Byla jsem skokanem
mezi postavy, jediný nálezce
okrového pocitu.
Sem
Dolů
Pořád někde
Běhání
duševním šatníkem

ČTYŘI DUCHOVÉ

černý
křivý stojí nad postelí

modrý
v koupelně se zelenými korály

bílý
pobíhá všemi prostory

červený
nově se objevující rudý anděl
je plachtou přes půl kilometru
s pískem usazeným v okrajích
obojí bytostí
obojí nezvyklostí
pořád neznámý

PLACEBO

nevinná bělost
a způsobuje naplnění

druhá matka
dávající pro změnu červené mléko

přistýlka pro naše iluze

opakovaný lesk duševní činnosti

jediná kytice uvnitř plíc

P E T R K O R D A

Praha

PODZIM

Opilé světlo lucerny svítí
do neprůhledné tmy
podzimní nálada se do ulic vkrádá
ticho je za kamennými zdmi
obraz léta už nikdo neposkládá

Vlády ujal se měsíc listopad
kolem krku šálu hřejivou si ovázal
slunci v nebesích smát se zakázal

Připravil dětem vítr pro draky
aby nahoru lehce vzlétli
ať po nebi si plují jak na kolejích vlaky
by vysoko v mracích jak růže vzkvetli.

T E R E Z A Š Ť A S T N Á

Tachov

ZADRHNUTÉ KOLEČKO

[...]

Život se zastaví tak jako hodinky
a po nich zůstanou jen pouhé vzpomínky
v srdcích jejich bližních.

Byli jen další na seznamu obětí,
jejich duše do nebe odletí
tak jako ptáci do krajů jižních.

Ptáci zas na jaře přiletí k nám,
oni však navždycky zůstanou tam,
tam, kde jen Bůh to dobře zná.

A až jednou přijde také náš čas,
nahore se šťastně shledáme zas
a vzpomínka stane se opět skutečná.

H O S T I N E C

V opačném případě mou brožurku zničte

A vidíte, Maisho, nezničil jsem. Ten Váš případ totiž není „opačný“, z „brožurky“ se tisknout dá, i když zatím jen v Hostinci... (Kromě toho je výtvarně hezky vypravena, bylo by škoda ji zničit...) Vybraných pět básní myslím tvoří pěkný celek; pátá mi imponuje hutností, s jakou evokuje hřbitov v dušičkový čas, a nejvíce podle mého gusta je ta třetí, s lezením na kopce hvězd a libáním otazníků noci na krk.

Václav Engler zaslal dvě pozoruhodné skladby, označil je jako „poezii psanou v próze“ či „prózu psanou verši“ a opatřil analytickým komentářem, který je sice „chytř“ a výstižný, ale na hodnotě samotných textů nemůže nic změnit. O skladbě „Píseň pro kočku“ se například píše, že má dikci mysticko-extatickou a odpovídá meditativnímu stavu mysli, zatímco skladba „Hračky“ implikuje reflexivní stav mysli a je nesena dikcí sekulárně-ontologickou... Hezky řečeno, co by to však pomohlo, kdyby skladby neměly kvality básnické? Stále ten krtek racionality... „Obávám se,“ píše dále pan Engler, „že zasláné skladby jsou přímým důkazem, že někdy může být i pouhých 7, resp. 9 stran textu nekonečně dlouhých...“ — Naštěstí tomu tak není! Texty páně Englerovy se prudce rozpínají až kamsi k prostorám Exupéryho Citadely nebo Březinových esejů. (V ukázce z „Hraček“ ovšem nesu nelibě hypertrofii adjektiv.)

Bořek Mezník kolísá mezi polohou „drsnáčkou“ a „něžnáčkou“, básně, jež tisknu, to naznačují. Ta první, „drsnáčka“, se může zdát až příliš přímočará, triviální, já ji však akceptuji jako syrově pravdivou. (A přiznávám, že si mě získala zejména veršem *Blížil se 17. listopad...*) Druhé si vážím pro její lidskost, pro její morální katarzi.

Ivetě Havránkové se tu a tam — jako ve třech vybraných básních — podaří stvořit svébytný lyrický časoprostor: někdy trochu štiplavý (*jsi opravdu / opravdu krásný nebo vidět padat / dvakrát za sebou / dva muže do kanálu*), jindy vábivě tajemný (*pod hmcem je něco sladkého nebo svět je plný znamení a příslibů*).

„Nejsou asi pro tuto dobu nijak typické,“ soudí o svých básních Miriam Prokešová. Nevím. V každém případě jsou psány perem ostrým, jako by ho kdesi za horami přibrušoval starý Havlíček. V inkoustu je ironie smísená se sebeironií, jak má spravedlivě být. Mimochodem: báseň „Být tak kytkou“ jsem parafrázoval básníku Robertu Fajkusovi, když nás minulý pátek večer vezl můj syn Vojtěch autem přes hrušovský most...

Příroda, lapidárnost. Tyto cejchy bych poezii Vladimíra Holka vpálil do čela, kdyby měly být právě jen dva.

A kdybych měl z autorovy prázdninové žně vybrat právě jen dvě básně, byly by to ty, které tisknu.

Lucie Žembová mě už minule upoutala odvážným propojováním představ, expresivní metaforikou. Že má její imaginace značnou razanci, prokazují i dnešní básně: taková „Čtyři duchové“ (v nichž jsem byl nucen provést dvě drobné slovosledné úpravy) mi mohou připadat jako novodobé vtělení některého z německých expressionistů (nejspíše Georga Heyma)... Tot' pochvala, kterou jsem snad příliš nepřestřelil.

Konečně okénko pro dva benjamínky (zřejmě čerstvé absolventy základní školy).

„Podzim“ Petra Kordy je formálně ještě poněkud kstrbatý, ale například verš *obraz léta už nikdo neposkládá* je počat šťastně. Docela máchovskými mi pak znějí slova o dracích: *by vysoko v mracích jak růže vzkvetli...*

Svůj půvab má i „Zadrhnuté kolečko“ Terezy Šťastné: laděním jakoby dušičková kostelní píseň. Je součástí „knížky“, kterou si autorka vyhotovila a také ilustrovala sama a kterou opatřila takovýmto připsáním: „Děkuji těm, kteří si knihu zakoupili a přispěli tak na dobrou věc — na kapku naděje. Díky nim budou mít děti trpící leukémií možnost se uzdravit.“ Naivní? Vzácně!

Roman Záhoda píše básničky insitní, tu více, tu méně povedené. Tu s názvem „Bez jména“ si neodpustím, alespoň zde: *Ozed je opřena cigoška. / Vedle ní na zemi vložka. / Dva zuby nahoře jí chybí. / Svět okolo ní se jí líbí. // Přes tričko jí vidíš bradavky. / Cítíš z ní pach laciný voňavky. / Na čtyři děti bere přídavky. / Ty její chlapi byli padavky. / Její starej je zavřenej / a její bratr je umřenej.*

Paní Dagmaro Kalinová, Vaše verše jako by psal nějaký nikoli prvořadý romantik někdy v polovině 19. století, nějaký Erben s malým e... Lituji, nemohu...

Pane Radime Šimo, neumělecké, neumělé... I tady je mně líto...

Všem hostům svého Hostince posílám P. F. 2007:

Vánoce, královské Vánoce!
Z věčnosti vanouce,
nesete světlo a sněh
do hodin oslepených
ve vrabčím srděčku světa.

Ve vložkách Ježíšek létá.

VÍT SLÍVA

RYCHLÉ ŠÍPY VE SLUŽBÁCH UMĚNÍ

Přílohu u příležitosti padesátého výročí založení Zlatého máje připravili Zdeněk K. Slabý a Jana Čeňková

Lidská paměť — i ohledně literatury pro děti a mládež — je nedlouhá. Normalizátorům éry Gustáva Husáka se řadu spisovatelů podařilo umlčet nejen pro dokonávající éru totality, nýbrž i na další léta: jejich jména prostě vymizela z paměti rodičů nakupujících knihy pro děti.

Podobně je tomu i s kritickou revue literatury a umění pro mládež *Zlatý máj*. Když jsem se při přípravě tohoto bloku dotazoval členů dětské sekce při Obci spisovatelů, zda něco chtějí sdělit čtenářům o svých názorech na knihy pro děti dnes, zeptal se jeden oslovený: A proč by se ta příloha vlastně měla jmenovat Zlatý máj?

Ví ještě dneska někdo, že tento časopis, založený přesně před padesáti lety, nejen sledoval vycházející knížky, ale inicioval řadu diskusí na témata, která byla ve své době doslova žhavá? Byl to časopis, který se různými způsoby pokoušel začlenit českou dětskou literaturu do evropského (a snad i světového kontextu) a který různými způsoby přispíval k poznání této literatury v co nejširším měřítku. Přesně a v úplnosti to však musí zhodnotit až literární kritika a historie.

Tato příloha není návratem *Zlatého máje*. Chce podle možností mapovat současný stav oboru. Ale protože vychází v čase předvánočním, je v ní určité místo věnováno vánočně-literárnímu ohlédnutí a recenzím knih, které si zaslouží pozornost.

O dnešní situaci se rozepsalo několik spisovatelů a soudím, že jejich hlasy je třeba brát vážně. Na anketní otázky reagovala část oslovených českých nakladatelství a jejich názory rozhodně stojí také za pozornost. V míře značné se ozvala dětská oddělení českých knihoven a s těžkým srdcem jsem jejich zajímavé příspěvky (vzhledem k rozsahu této přílohy) krátil, protože je pokládám za cenné. Vždycky jsem litoval, že u nás neexistuje podobná organizace jako Friedrich Bodecker Kreis v Německu, která ročně pořádá stovky besed dětí se spisovateli a která je podporována státem, spolkovými zeměmi i třeba spořitelny. U nás, jak známo, je každý ochoten přispět spíše na sport nebo showbyznys, bohužel. Ukazuje se však, že iniciativní knihovnice bez pozornosti širší veřejnosti vykonávají činnost, která je pozoruhodná a inspirativní.

Možná že něco z toho, co je zde jen nastíněno, vyvolá odezvu. Odezvu autorů, ilustrátorů, nakladatelů, kritiků, knihkupců, učitelů, rodičů i dalších knihovníků. Literatura (ale i rozhlas, televize, divadlo, film) pro děti by si větší „zviditelnění“ v naší společnosti určitě zasloužila.

ZDENĚK K. SLABÝ

Z. K. Slabý v šedesátých letech;
foto: Marie Šechtlová

Zdeněk Karel Slabý (nar. 1930), literární a hudební kritik, autor knih pro děti (například *Tři banány*, *Pohádka o stříbrných kůzlotech*, *Ani den bez pohádky* — s Dagmar Lhotovou) a řady antologií (*Tricet stříbrných klíčů*, *Bílé vrány*, *Milostná čítanka*), redaktor a šéfredaktor *Zlatého máje*. Po roce 1968 dramaturg Divadla Albatros; po roce 1990 opět vedl *Zlatý máj*. Nedávno vydal publikaci *Svět jiné hudby*. Na stanici Vltava připravuje pravidelný rozhlasový pořad se stejným názvem.

Přílohu doprovázejí kresby Jindřicha Kovaříka převzaté z obálky *Zlatého máje* 6/1990

Telegraficky o Zlatém máji

ZDENĚK K. SLABÝ

První číslo kritické revue umělecké tvorby pro mládež se sládkovským názvem *Zlatý máj* vyšlo v říjnu 1956, tedy před padesáti lety. Byl to časopis československý, což bylo podtrženo i tím, že předsedou redakční rady byl básník František Hrubín a místo předsedou slovenský kritik Ján Poliak. Vydavatelem byl sice Svaz československých spisovatelů, ovšem ekonomické zázemí měl v tehdejší Státní nakladatelství dětské knihy (pozdějším Albatrosu).

Už před *Zlatým májem* vycházel podobně zaměřený *Úhor* a po druhé světové válce *Štěpnice*. V prvním ročníku za redakce Františka Benharta nic nenavštěvovalo tomu, že se časopis z této tradice nějak podstatněji vymkne. (Raději si odmysleme sekýrářské články *Štěpnice*, odrážející poúnorové čistky, které se nevyhnuly ani dětské literatuře.) Všechny ročníky *Zlatého máje* obsahovaly literárněhistorické a literárněkritické stati a recenze — ty tvořily onen pevný základ a představovaly také pro redakci nezbytný úkol, protože „dospělá“ literární periodika se písemnictví pro děti věnovala opravdu pouze náhodně a sporadicky.

Strnulá tradice se začala proměňovat už od druhého ročníku, kdy se do čela redakce dostal Oldřich Syrovátka, kterého později vystřídal František Tenčík a po něm Vladislav Stanovský. Pracoval jsem jako redaktor s těmito „šéfy“ a musím dosvědčit, že sice vtiskli revui svou osobní pečť (Syrovátka spíše novinářskou, Tenčík vědeckou a Stanovský kulturně-společenskou), nicméně základní ráz setrval až do chvíle, kdy jsem vedení časopisu převzal já. Na začátku normalizace mi pak bylo odňato. Po celou tuto dobu nám šlo o to, aby *Zlatý máj* nebyl pouze hodnotitel, nýbrž také iniciátor dění v dětské literatuře, k čemuž sloužily zejména diskuse, někdy i provokace. Zhodnocení této role čeká na literárního historika, zde mohu nastínit skutečně pouze telegraficky, oč šlo.

V době, kdy dobrodružná literatura byla považována za cosi nekalého a únikového, za něco, co by mládež mohlo odvádět od budovatelského úsilí, se rozvinula na stránkách časopisu debata, jejímž východiskem bylo konstatování, že mládež tento žánr vlastně potřebuje. Podobně tomu bylo s obhajobou kreslených seriálů — komiksů. Dalším atakem na vžitý úzus realistického ilustrování byla značně ostrá polemika, která vyústila ve zcela jasnou proklamaci — ilustrátorům patří neomezená svoboda. Největší ohlas — kladný i zcela odmítavý — měla takzvaná foglarovská diskuse; odehrála se v době, kdy dílo Jaroslava Foglara bylo v politické nemilosti. Náklad *Zlatého máje* sice značně stoupl, protože jenom zmínit se o Foglarovi tehdy byla určitá senzace, avšak zároveň se při této příležitosti projevilo vydavatelské úskalí. Vedení tehdejšího SNDK bylo jednoznačně protifoglarovské a pouhá realizace této debaty byla redakci časopisu přičítána

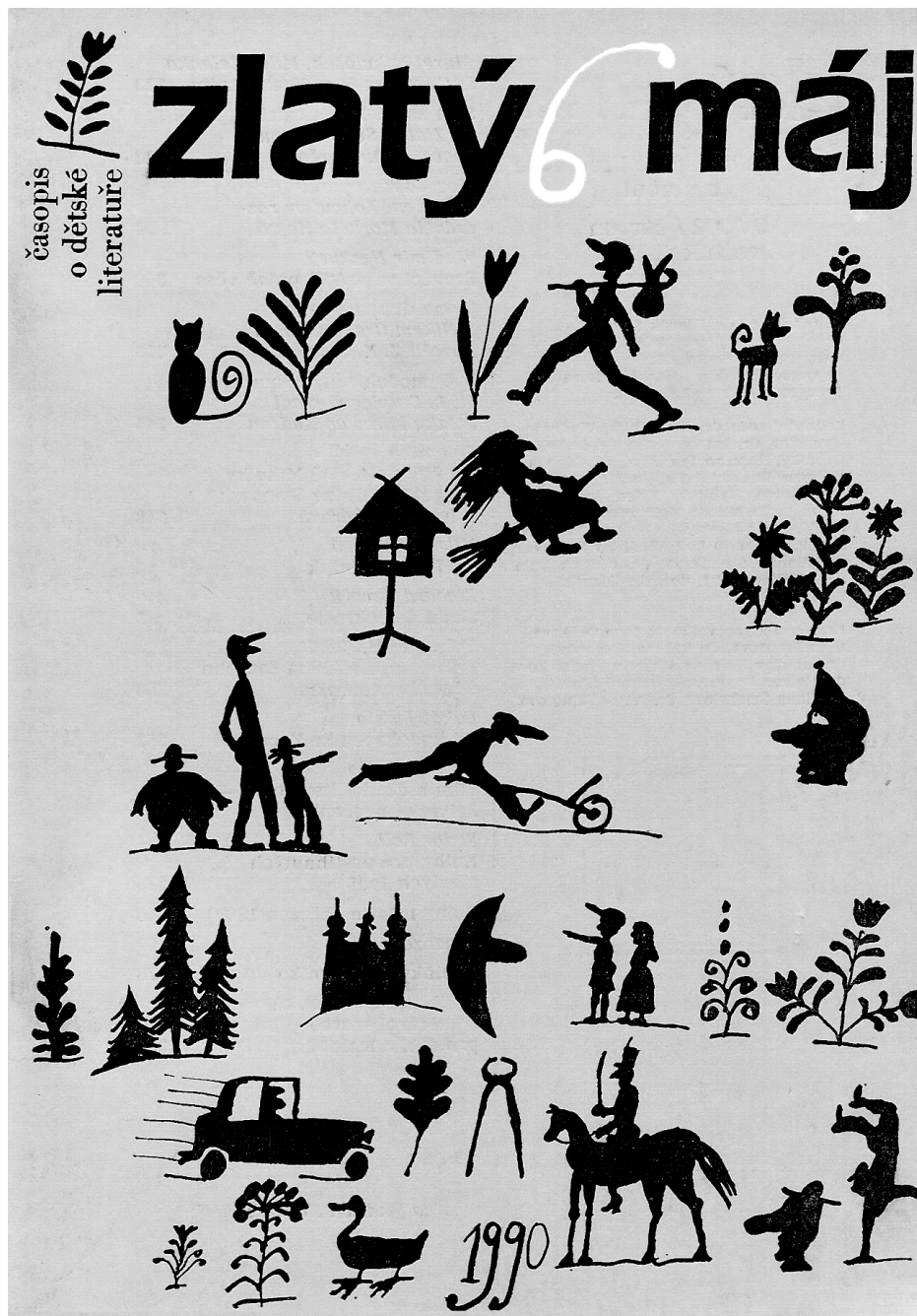
jako porušení „subordinace“. Při zasedáních redakční rady pochopitelně následovala kampaň, která měla něco podobného do budoucna vyloučit. Nenakladatelská část tohoto kruhu bohudík snahy redakce statečně hájila.

Druhým záměrem časopisu bylo mapování dětské literatury v mezinárodním měřítku a je třeba říci, že odezva byla nečekaná. Mezinárodní ankety *Zlatého máje*, jejímž vyústěním se pak stalo mezinárodní setkání v Praze v roce 1964, se zúčastnili takoví autoři jako Agnija Bartová, Jan Brzechwa, Maurice Careme, Georges Duhamel, Lev Kassil, C. S. Lewis, Alan Marshall, Marc Soriano, Charles Vildrac, Tomiko Inui, Jens Sigsgaard a řada dalších. Stálými přispěvateli časopisu se stali německý kritik Horst Künemann, anglický spisovatel Friedrich Feld a jiní, mapovali jsme i pražské návštěvy osobností, jako byl Jean Paul Sartre nebo John Steinbeck. Právě Steinbeckův smysl pro humor (k chystanému pražskému kongresu totiž řekl: „Nedovedu si představit nic hloupějšího než spoustu starých lidí pohromadě, kteří hovoří o tom, jak psát pro děti“) opět popudil některé české kritiky, kteří tento způsob žertování nesdíleli.

Československo se stávalo nejenom velmocí literatury pro děti, ale i střediskem kritického úsilí, a tak trochu podle vzoru *Zlatého máje* vznikly další obdobné časopisy v Rusku, Bulharsku, v obou německých zemích, Jugoslávii i jinde. A vedle české (a slovenské) redakční rady, v níž můžeme číst jména jako Václav Čtvrtek, František Hrubín, Karel Konrád, Václav Sivko, Karel Šiktanc, Jiří Trnka nebo Ludo Zúbek, s redakcí spolupracovali Marcello Argilli z Itálie, Carmen Bravo-Villasantová ze Španělska, Pierre Gamarra z Francie, Igor Motjašov ze Sovětského svazu, Mary Orvigová ze Švédska, Otfried Preussler z Německa nebo Šin Torigoe z Japonska.

Zase alespoň telegraficky o tom, jak jsme se snažili každý ročník nějak inovovat: Otiskovali jsme medailony i slovníková hesla jak o domácích, tak cizích spisovatelích pro mládež, akcentovali jsme sepětí dětské literatury s rozhlasem, televizí, filmem a divadlem (v roce 1968 jsme se dokonce snažili vybudovat jakousi sekci umění pro mládež, která měla bořit přehradu mezi literáty, výtvarníky, divadelními, televizními a rozhlasovými pracovníky a filmaři), v literárních přílohách jsme uváděli verše i prózy, které neměly naději na oficiální vydání a podobně.

V listopadu 1968 se v časopise objevila noticka, ve které můžeme číst: „*Zlatý máj* nestál stranou polednového vývoje v naší republice. Naši čtenáři se mohli dočíst alespoň v denním tisku naši reakci na časy předsrpnové i posrpnové. Odpověď na nabídky dialogu jsme z redakcí obdobných časopisů v jiných socialistických zemích nedostali — alespoň ne písemně.“

Po roce 1990 Zlatý máj zanikl. Autorem obálky byl Jindřich Kovařík

Zlatý máj byl záhy pokutován tiskovým dohledem za příspěvky, které otiskl. Například za nekrolog Jana Drdy, který byl momentálně v nemilosti, nebo za prózu polského autora, která líčila situaci v jakési neidentifikované zemi, v níž je soustavně porušováno právo. *Zlatý máj* sice nakonec zakázán nebyl, ale musel v pokleslé situaci husákovské normalizace pořádně zešedivět. Lodivodem, který ho převedl přes toto nelehké období, se stal Jiří Lapáček.

Časopis znovu ožil po listopadu 1989, rychle doplnil povědomí o umlčovaných autorech dodatky slovníkových hesel, zrekapituloval situaci kolem Jaroslava Foglara obsáhlým rozhovorem s ním, zabýval se kriticky tehdejší stavem dětské literatury a umění. Ve vedení časopisu mě nakonec vystřídal Zdeněk Heřman a potom Jaroslava Votýpková, jenže to už vycházela jednotlivá čísla značně sporadicky a ekonomické potíže jeho vydávání nakonec ukončily. Ale snad i dnes stojí za to si jeho iniciativy a tradici občas připomenout.

ANKETA

Co se děje v knihovnách?

Jičín, město pohádky — pod tímto názvem proběhl v Jičíně od 12. do 17. září 2006 už 16. ročník kulturního festivalu, tentokrát zasvěcený Václavu Čtvrtkovi. Byla zde otevřena expozice o Čtvrtkově životě a díle, konal se tradiční pohádkový průvod, ve kterém svorně kráčely postavy z televizních večerníčků, děti malovaly, recitovaly, zpívaly, tančily. Akcí bylo nespočet. K jedné z nejdůležitějších patřilo i slavnostní přejmenování místní knihovny na Knihovnu Václava Čtvrtka. Protože v současné době hrají knihovny nezastupitelnou roli v rozvoji dětského čtenářství, položili jsme knihovnicím, které se do Jičína sjely z různých měst, otázku:

Co se vám v letošním roce vydařilo a co vám naopak klade překážky?

Alena Pospíšilová

(Knihovna Václava Čtvrtka, Jičín)

Za vydařené považuji, jako v pohádce, tři akce: pasování prvňáčků za čtenáře, čímž získáváme nové návštěvníky knihovny, besedy s autory, které přispívají k většímu zájmu o jejich knížky, a konečně vyhlášení letošního roku rokem Václava Čtvrtka.

Postrádám více titulů, nejlépe od českých autorů, s velkými písmeny pro začínající čtenáře. Vzhledem k tomu, že se

nám na základě slavnosti pasování přihlášil hodně nových dětí, je těžké je dostatečně uspokojit jednoduchými, leč kvalitními příběhy.

Druhým typem literatury, který dlouhodobě postrádám, jsou kratší složitější příběhy pro děti kolem deseti let, vytištěné většími písmeny. Jako příklad uvádím z angličtiny přeložené knížky Mary Pope Osbornové vydané nakladatelstvím Fragment. Takové knihy jsou většinou vhodné pro dyslektiky nebo méně zdatné čtenáře. Podobných titulů je velice málo.

Za svou více než třicetiletou knihovnickou praxi jsem se setkala jen s málo tituly pro děti zaměřenými na praktický život z oblasti techniky a zemědělství. Mezeru částečně zaplňuje nakladatelství Egmont. Oblíbený *Bořek Stavitel* a pohádky *O mašině Tomášovi* patří mezi žádané již u předškoláků.

Helena Jelínková
(Městská knihovna, Český Krumlov)

Myslím, že dětským čtenářům mohu napomoci tím, že se snažím jim předkládat zajímavé knihy na různých akcích, které v oddělení pro děti pořádáme. Často jsou to knihy, které třeba při výběru dítě na regálu příliš nezaujmu. Dnes lákají nápadné a někdy trochu poutově vyhlížející obálky. Když z některé knihy, která třeba rok bez povšimnutí ležela a nikdo si ji nepůjčil, přečtu kousek na besedě, tak se určitě z příslušné školní třídy nebo jiné

Ohlédnutí za Vánocemi českých dětí

JANA ČEŇKOVÁ

Vánoce a dětská kniha jsou v Českých zemích neodmyslitelně spjaty. Jejich vztah se za posledních sto let (kdy vůbec můžeme o něm takto hovořit) proměňoval. Proměňovaly se i příběhy pro děti, jejich tvůrci a ilustrátoři, ale také plejáda vydavatelů, knihkupců, teoretiků, učitelů, rodičů, knihovníků a všech, kteří chtěli poskytnout dítěti „dobrou knihu“. A hlavně se proměňují i zájmy dětských čtenářů. Koupit dítěti pod vánoční stromeček knihu není u nás luxusem. Ale stále je potřebné děti k četbě vábit a podněcovat, protože nabídek v podobě virtuálních lákadel je opravdu mnoho.

Cesta vzájemného vztahu Vánoc a dětské knihy byla spleťtá jako ostatně i jinde v Evropě. Od konce devatenáctého století zejména učitelé a nakladatelé podporovali snahu vydávat pro děti knihy hlavně před Vánocemi. Během první světové války a v poválečných časech začínají vycházet vánoční čísla časopisu *Úhor* se seznamem Dobré knihy dětem: „Je pěkným zvykem, že se pod vánoční stromek klade také kniha. A to zvláště dětská kniha. Dovedete si představit rodinu, kde by nemyslili rodiče na to, aby mimo užitečné a potřebné věci a hračky položili svým miláčkům také obrázkovou nebo jinou knížku?“ (1. prosince 1928)

Vznikala nakladatelství a edice pro děti a mládež a rozšiřovala se i škála jejich žánrů: od souborů folklórních pohádek a pověstí a říkadel k autorským pohádkám (pohádkovým románům), komiksu, příběhu s dětskými hrdiny a zejména v meziválečné době vzrostla produkce hodnotné dobrodružné literatury. Tehdy se také rozvíjely dnes již klasické žánry literatury pro děti, vznikala česká klasická díla — práce Karla Čapka, Eduarda Štorcha, Jaroslava Foglara a autorů i ilustrátorů zároveň: Josefa Čapka, Josefa Lady či Ondřeje

Sekory. Začala se houfně překládat také klasická díla světové literatury; a bylo z čeho vybírat! Během další světové války se k poezii pro děti utíkali velcí básníci, jakými byli například František Halas, František Hrubín a později Jaroslav Seifert, a význam knihy pro děti vzrostl. Pro celé následující období socialistické reality se žánr dětské literatury stal doslova oázou. Věnovali se mu přední tvůrci a ilustrátoři, ale některá témata byla zapovězena. Samozřejmě i ústřední vánoční příběh z Bible o narození Ježíše v Betlémě, kterého po sovětském vzoru nahradil děda Mráz.

V současné době se v Čechách a na Moravě vydává mnoho titulů českých autorů i děl přeložených, jejich umělecká úroveň je však různá. V nabídce i poptávce panuje volnost, ale opět je zřejmé, že by seznam dobrých knih pro domov i pro školu mohl být garantován odborníky. Zájem dětí a tvůrců se posunul. V posledních letech jsou vydávány hodnotné obrázkové knihy (bilderbuchy), literatura faktu, ale zejména ze strany dětí a mládeže stoupl zájem o pohádkové romány a fantasy literaturu. Tyto příběhy se odehrávají za realitou v neskutečném prostoru, ale stále více se v nich objevují reálné vztahy a problémy současného světa. Mnohem více dětí se ve své četbě specializuje, upřednostňuje určité žánry nebo témata.

Ale vraťme se na začátek — první vánoční příběhy, které začaly vycházet, se týkaly obdarování chudých a potřebných a pojednávaly o jejich touze mít aspoň zelený vánoční strom a večeři. Jeden z nejstarších českých původních vánočních příběhů, který jsem objevila, byl vydán v roce 1884 pod názvem *Vánoce v rodině Blahorádově* od autora Josefa Věnceslava Vlasáka. Povídka pro vlasteneckou mládež je z rodu idylických romantizujících vyprávění. Po první světové válce už vycházely soubory vánočních příběhů přímo pod stromeček, jako *Vánoce s podtitulem Povědky a legendy* Adolfa Weniga (1918), kde jedna z legend rozvíjí častý motiv zázračného putování svaté Rodiny.

Podle slavného stejnojmenného filmu Bořivoje Zemana vyšla například fotografická obrázková kniha *Vánoční sen* (1947) Františka Hrubína a Pavla Hrdličky. V době dostatku se vánoční vyprávění obracejí více k rodinným vztahům anebo k pocitu samoty, osamělosti.

Klasickou vánoční knížkou je *Malá vánoční povídka* (1966) Ludvíka Aškenazyho o malém Jakubovi, který se na Štědrý den ztratí v Praze a ve svých fantazijních představách zažívá neuvěřitelné příhody.

Příběh končí šťastně, nakonec se celá rodina sejde o štědrovečerní večeři.

Jana Čeňková (nar. 1957) je literární historička a kritička, vysokoškolská pedagožka, působila na Katedře české literatury na Pedagogické fakultě UK. Nyní přednáší současnou českou literaturu na Fakultě sociálních věd UK. Od roku 2006 je předsedkyní české sekce IBBY.

skupiny najde někdo, kdo si pak knihu přijde půjčit. Konkrétní příklad — *Ian McEvan: Snílek*.

Problémy? Děti jsou roztěkanější (vlivem počítačů a televize trpí „klipovitým“ vnímáním věcí), takže jim dá mnohem větší práci soustředit se na souvislý delší text. Někdy i rodiče nebo učitelé udělají medvědí službu, neboť dítěti vnucují knihu, kterou měli sami rádi v dětství, a neuvědomují si, že aniž by si s dětmi o knize předem popovídali a třeba je na ni i připravili (určité dobové reálie ap.), dítě často knihu nepochopí a nebaví je.

Mně osobně chybějí slušnější knihy z oblasti naučné literatury týkající se zeměpisu — existují pouze všeobecné encyklopedie, ale chybějí knihy podrobněji se věnující jednotlivým zemím. U některých encyklopedií převzatých z cizích zdrojů — třeba týkajících se techniky — mi vadí, že pomíjejí české země.

Jana Nováková
(Obvodní knihovna, Plzeň-Lochotín)

V letošním roce se nám obzvláště vydala akce Noc s Andersenem, o kterou byl díky velmi pestrému a lákavému programu obrovský zájem. Nejmladší účastníci bylo pět let, nejstaršímu čtrnáct a půl roku. Také o naše pravidelné znalostní soutěže a výtvarné akce je mezi dětskými čtenáři velký zájem a přitahují nám nové dětské zájemce o knihy, čtení a knihovnu vůbec. Chybí nám literatura, ze které by

děti mohly čerpat informace o negativních záležitostech, s nimiž se setkávají již od svého útlého věku. Jde zejména o problematiku drog, prostituce, vandalismu, o přístup k ostatním etnickým skupinám, terorismu, vzrůstající agresivitě mezi mládeží a podobně.

Božena Čepová a Naďa Lhotánová
(Městská knihovna, Krnov)

Myslíme si, že máme dobře zásobenou knihovnu současnými tituly, a troufáme si říct, že požadavkům našich čtenářů vždy vyhovíme. Většinou ovšem je titul zakoupen jen v jednom výtisku, a to je málo. Problém je někdy s literaturou pro chlapce od deseti do dvanácti let. Nejvíce nás ale mrzí, když jsou knihy napsány nebo přeloženy češtinou, která nám při čtení „trhá uši“.

Alespoň heslovitě několik akcí z práce našeho oddělení: cyklus besed Tradice a zvyky Čech, Moravy a Slezska; dopolední a odpolední občasná setkávání maminek s dětmi, na pódiu maminky předčítají dětem z pohádkových knih; hra Co víme o Hansi Christianu Andersenovi?; výtvarná soutěž Moje Babička — výtvarná a literární soutěž ke dvoustému výročí vydání *Babičky* Boženy Němcové, z prací se vytvořilo PF 2006; Záhadné zmizení v knihovně — detektivní soutěž z knih pro děti, hledání zmizelých postav z obrázků, názvů knih, autorů podle textových ukázek.

Hajaja a jeho rozhlasové narozeniny

VÁCLAVA LEDVINKOVÁ

Herec Vlastimil Brodský, který na dlouhá léta propůjčil Hajajovi svůj hlas; foto: archiv Českého rozhlasu

Dne 2. ledna 1961 se z rádia poprvé ozvala známá flétnová znělka a spolu s ní: „Dobrý večer, děti!“ Byl to Hajaja, rozhlasový skřítek, který dětem přinesl pohádku na dobrou noc.

Tu úplně první napsal Václav Čtvrtek a byla právě o Hajajovi. On se prý ten den nenarodil, nýbrž jenom procitl z dlouhého stoletého spánku na půdě jednoho z pražských domů. Probudil se, posadil a s údivem shlédl dolů. Celý svět se za tu dobu změnil. Prahu už nekřížovaly kočáry, lampáři nerozžínali pouliční lampy, na strašidla téměř nikdo nevěřil a pohádek jako by ubývalo. Tehdy se rozhodl, že bude dětem večer co večer přinášet pohádkový příběh z dob dávno i nedávno minulých, ale i současných.

Skřítkovi nadlouho propůjčil svůj hlas Vlastimil Brodský a po něm převzali štafetu další herci a herečky. Pro krátké čte-

né rozhlasové pohádky na dobrou noc se vžil název „hajajovské“. Psali a stále je píší jak naši nejvýznamnější spisovatelé dětské literatury, tak i začínající autoři a opomíjeny nejsou ani klasické lidové pohádky. Už čtyřicet pět let se s nimi setkávají stále nové a nové generace dětských posluchačů.

Hajaja je tedy nejdéle vysílaným pořadem na ČRo 2 Praha. Vznikl jako autorská pohádka, která těžila své náměty z každodenního života. Postupně se přidávaly i klasické pohádky a čerpalo se z literatury. V osmdesátých letech v některých případech trochu suplovala i četbu na pokračování. Já se jako dramaturg přikláním spíše k původní autorské tvorbě, ale snažím se neopomíjet ani klasické pohádky. V práci s dětskou pohádkovou literaturou jsem opatrnější. Nechci, aby chom měli například dvacetidílné čtení

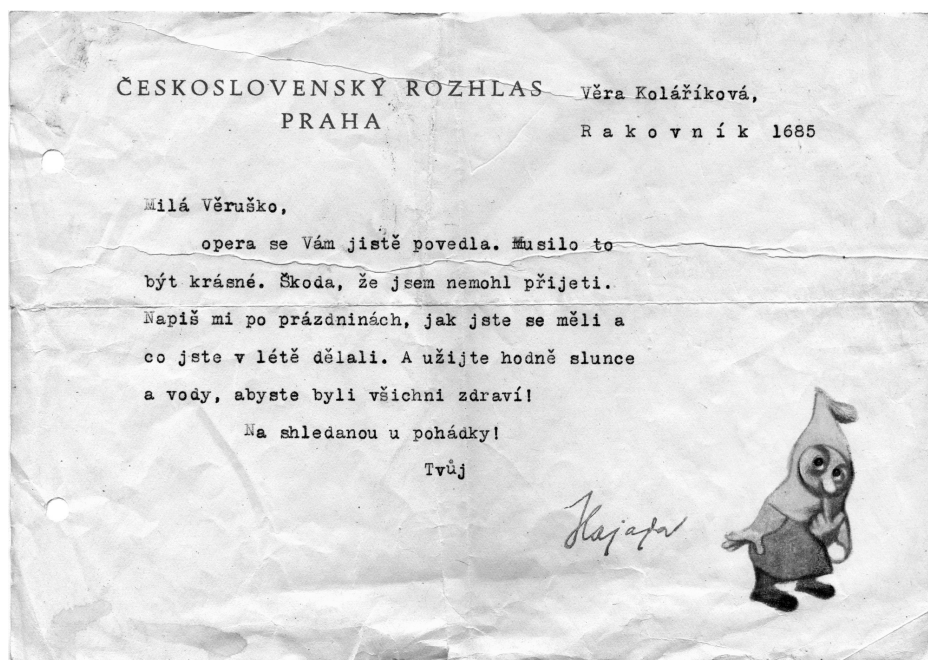
z knížky, volím spíš takové tituly, které mají relativně uzavřené epizody a patří skutečně k tomu nejlepšímu, mnohdy už i léty prověřenému. Hajaja stále zůstává typickou pohádkou na dobrou noc, tedy čtenou, vyprávěnou jedním interpretem. Považuji to za velmi důležité, neboť rodiče čtou dětem stále méně a méně a vlastní četba dětí také dosti utrpěla.

Stále stejná je znělka, a klasické „dobrý večer, děti!“ a „dobrou noc!“. Zásadnější proměnu pořad prodělal už v sedmdesátých letech, kdy pan Brodský přestal být jediným interpretem, přestal být vlastně Hajajou. Postupně se přidávali k pohádkovému vyprávění další a další interpreti, takže Hajaja jako pojem mizel, zůstal vlastně jen v názvu pořadu. V devadesátých letech jsme se ho pokusili oživit jako rozhlasového skřítku, který připravuje, vybírá a posílá dětem pohád-

ky. Dostal i novou výtvarnou podobu a je tak trochu emblémem či logem dětského vysílání Českého rozhlasu.

Autorka pracuje jako dramaturg dětského vysílání Českého rozhlasu.

Dobový dopis s původní podobou skřítku Hajaji, jak ho v šedesátých letech ztvárnil Jiří Trnka; repro: archiv Českého rozhlasu

Milena Švehlová
(Městská knihovna, Dobříš)

V letošním roce byli prvňáčci poprvé pasováni na rytíře Krásného slova a na konci školního roku klíčováni za čtenáře. Velice nás potěšilo, že si děti vážily tohoto slavnostního okamžiku, některé dokonce více než předávání vysvědčení. Každoročně se zapojujeme do projektu Kde končí svět (ročník 2006 s tématem Slon a mravenec).

Noc s Andersenem je již tradiční forma výchovy ke čtenářství, při níž děti mohou poznat knihovnu z jiného úhlu pohledu. Netradičním způsobem přibližujeme dětem regionální pověsti. Pořádáme totiž literární putování Po stopách dobříšských pověstí.

A potíže? Čtenáři ve věku od devíti do jedenácti let by rádi četli, ovšem výběr je malý. Uvítala bych knihy typu edice Ilustrovaná klasika z nakladatelství BB art nebo edice Klasické příběhy ze slovenského nakladatelství Perfekt.

Mirka Čápková a Hana Hanáčková
(Knihovna Bedřicha Beneše Buchlovana, Uherské Hradiště)

Rády bychom zmínily týdenní festival Hradišťské sluníčko, můžeme se pochlubit i Setkáním broučků na Masarykově náměstí, nápad se nám zalíbil v knihovně v Rožnově pod Radhoštěm a již několik let vždy na ukončení Týdne knihoven také u nás zveme děti s lampiónky posvítit na cestu pohádkovým hrdinům.

-zks-

Pohádka je jako chvilka na zahrádce...

POHÁDKÁŘ, KTERÝ NADVAKRÁT PŘELSTIL KMOTŘIČKU SMRT

ZDENĚK K. SLABÝ

Spisovatel Václav Čtvrtek; foto: archiv

Václav Čtvrtek — spisovatel pro děti a mládež, autor povídek, románů a her o dětech a také autor proslulých pohádkových příběhů — se narodil 4. dubna roku 1911 v Praze. V průběhu první světové války se rodina odstěhovala z Prahy k prarodičům do Jičína. V Praze pak Čtvrtek vystudoval gymnázium a na přání otce začal navštěvovat práva. Studia ale zanechal. Pracoval jako účetní úředník na okresním finančním ředitelství v Chebu, kde také napsal svůj první humoristický román.

V čase druhé světové války pracoval Václav Čtvrtek jako finanční úředník v Praze. Dlouho nic nenasvědčovalo tomu, že se stane jedním z nejznámějších českých pohádkářů. (Zvláštní příjmení používal zprvu jako pseudonym, jako jméno občanské je přijal až v roce 1959.) Přihodilo se však, že své povolání radikálně proměnil. Po osvobození začal spolupracovat s dětskými časopisy a s Československým rozhlasem, kde se stal vedoucím vysílání pro děti a mládež (1948). Od roku 1960 se věnoval už výhradně spisovatelské práci.

Nejplodnější léta

V rozhlasu se Václav Čtvrtek seznámil se spisovatelkou Vlastou Váňovou, která se posléze stala jeho ženou. Ta zemřela v listopadu 1968 v pouhých jednapadesáti letech. Za zmínku nepochybně stojí, že byla také autorkou osobitých knížek pro děti, redaktorkou výtečně pojatého rozhlasového pořadu pohádek na dobrou noc a také milující manželkou, která včas rozpoznala zákeřnou nemoc, jež hrozila Čtvrťce zahubit. Přiměla ho ke včasné operaci, a tím ho zachránila. Zachovala ho právě pro nejplodnější léta jeho života, kdy vznikla jeho nejproslulejší díla o loupežníku Rumcajsovi, Mance a Cipískovi, formanu Šejtročkovi, vodníku Česílkovi, makové panence a motýlu Emanuelovi, Křemílkovi a Vochomůrkovi, víle Amálce a celé řádce dalších postav, které vešly do povědomí několika generací nejen dětí, nýbrž i dospělých.

Václav Čtvrtek sice už měl některé příběhy rozpracovány zhruba v polovině let šedesátých, nicméně uvést je do života v dětských časopisech, knížkách, rozhlasových pořadech či televizních seriálech — to se podařilo až v období, kdy přežil smrt, která se nejdříve zdála být nesmlouvavá.

Tak třeba Rumcajs se mu rodil postupně a jeho první podoba v ucelené pohádce se objevila v *Mateřídoušce* v říjnu 1966. Ale už předtím, v dubnu, mi sdělil v dopise:

„Milý Zdeňku, tak se zrovna dávám do toho rukopejsku pro Východočeské nakladatelství. Jenže jsem to vymyslel trochu jinak, než jsme o tom mluvili, a proto píšu. Já bych do toho dal těch Česílků jen vybraných sedm a doplnil bych to sedmi Rumcajsi. Ten Rumcajs, to je loupežník, co žije v lese Ráholci direkt u Jičína. Jeho osudy Ti asi nejlíp napovědí titulky těch rumcajských povídek: Jak se švec Rumcajs stal loupežníkem, Jak loupežník Rumcajs vchoval šest pěníček, Jak loupežník Rumcajs dostal do věže kníže-pána i toho druhýho, Jak loupežník Rumcajs dal Mance sluneční prstýnek, Jak loupežník Rumcajs trhal pro Manku červený jabko, Jak se loupežník Rumcajs přestřeloval s donem Miráklem, Jak loupežník Rumcajs vysadil duhu na nebe a Jak loupežníka Rumcajse přivedly boty k poctivosti. Teď jsem si všiml, že jich je osm. Ale podle potřeby bych jednu

vypustil. Počítám, že rukopis by měl asi tak 40 až 50 stránek. A teď ještě něco. Ono je to psaný slangem. Jenže já myslím, že v druhé verzi by bylo nejlepší zachovat ten slang důsledně jen v dialogu a jinak jen pro okořenění. Jo? Já myslím, že jo, aby toho nebylo na děti moc. A snad taky nevadí, že jsem ty náměty udělal i pro televizi, která to chce točit na barevný film pro Rakousko a Švýcarsko. Jenže tohle ještě je jaksi v hvězdách značně vzdálených, znáš to.“

Ve značně vzdálených hvězdách to úplně nebylo. První televizní večerníček o Rumcajsovi (postavičku výtvarně ztvárnil kreslíř Radek Pilař) se objevil 5. listopadu 1967. Zajímavé v citovaném dopise je však i přemýšlení nad stylem pohádek. Nazval bych jej třeba — přes zesložnění k nové prostotě nebo také vytvoření neotřelého návratu k tradici. Čtvrtkovi se totiž podařilo z archaických prvků a současně dobové atmosféry a za použití — jak on sám říká — slangu či nápaditého vymýšlení jmen sladit způsob vyprávění, který oslovil jak děti, tak jejich rodiče a prarodiče. Tajemství tohoto úspěchu je opět v kombinování nesložitého děje a slovního sdělení. Nedomnívejme se ovšem, že Čtvrtek své pohádky složité konstruoval. Naopak, vyplývaly mu zcela samovolně: „Já zkrátka podvědomě tíhnu k onomu zbytku české pohádkovosti, který je stále živý, v něm se mi autorsky nejlépe bydlí.“ A ještě jinde říká: „Jsem vlastně improvizátorský typ. Jestli je to na mých knížkách vidět nebo ne, to nemohu dobře posoudit. Ale pravda je, že bych nic nevymyslel, kdybych si měl vymýšlet takříkajíc na suchou hubu. Kdybych si připravil nějakou konstrukci předem a naplňoval ji, určitě to dopadne špatně.“ Snad právě tento přístup (někdy říkal, že ho inspiruje nepopsaný papír) mu umožňoval fabulační pohodu, úměrnou stylizaci, lahodnou úsměvnost, poetizující nadhled. Seriálovost, která se z televizních zpracování promítla i do knižních vydání, pak umožňovala střídme využití podstatných detailů a zabráňovala nadměrnému rozkošatění dílčích epizod.

Inspirací mu také nepochoybne byla dětská léta strávená v Jičíně, což mi potvrdil v dopise z Dobříše ze května 1966:

„Ten text, co posílám, jsem volně zasadil do Jičína a okolí. Kdyby bylo třeba mluvit o tom, jaký mám k Jičínu vztah, tak se tam narodila má matka a já jsem tam začal chodit do školy a přetrval celou první světovou válku. Jo hergot, kde jsou ty časy, když jsem vždycky ráno sbíral v dědově zahradě první spadlý zralý jabka! Pak jsem tam byl ještě několikrát na dovolený a vždycky jsem měl hrozný vztek, že už tam není na začátku lipové aleje socha K. H. Borovského. Ono před ní bylo hrozný šikovný železný zábradlí, takhle trochu stranou, na kterém se dělaly moc prima toče v podporu za rukama. Taký jsem se tam ve čtyřech letech hrozný zamiloval do nějaké Máni Kotykové. Po třiceti letech jsem ji náhodou znova zahlídl — no — ale ono už to vůbec nebylo ono. Páni, já bych tu napsal málem dějiny!“

Hovořil jsem s Václavem Čvrtkem nejednou o šanci pohádek působit v přetechnizovaném světě a myslím si, že v dnešní době mají jeho slova několikanásobnou platnost. Cítuji je, jak zůstala zachycena v jednom z jeho listů:

„Zvlášť dnes má pohádka pro lidi velký význam. V tomto světě, kde nás technika už začíná při všem blahu, co nám přináší, zatraceně tísnit, musí mít člověk u své chalupy nebo u svého družstva, ve kterém, abychom tak řekli, vyrábí kuřata, brambory a zrniny, také nějakou tu zahrádečku, a to je jeho radost a tam se zmátoří pro příští výrobní den. Pohádka obstarává funkci téhle chvílky na zahrádce. A protože takovou chvílku budou lidi vždycky potřebovat, jsem přesvědčen, že pohádka vždycky bude existovat. Jistě se bude proměňovat, poroste z víc kořenů, to už je vidět i dnes. Když si však zachová svůj úkol podepřít člověka a připravit mu hezkou a dobrou chvílku, tak je to s ní v pořádku, ať je pohádka tvořena tak či onak.“

Čtvrtkovy pohádky tuto schopnost mají i dnes. A právě jimi se mu podařilo kmotřičku Smrt obelstít i podruhé, když si ho v listopadu 1976 odvedla. Svými živoucími příběhy nad ní vyzrál.

Pohádkový hrdina už několika generací Rumcajs má svou nesmrtelnost zajištěnu. Živého ho lze potkat například na každoročním festivalu Jičín, město pohádky; foto: archiv

První televizní večerníček o Rumcajsovi (postavičku ztvárnil kreslíř Radek Pilař) se objevil 5. listopadu 1967

Zastavení s nakladateli a tvůrci dětských knih

PŘIPRAVILI JANA ČENKOVÁ A ZDENĚK K. SLABÝ

Albatros už dávno není jediným výlučným nakladatelstvím knih pro děti; vydává je také Knižní klub nebo BB art (převážně překladovou produkci). Jiní nakladatelé vydávají jednotlivé tituly a ediční řady příležitostně (Paseka, Karolinum, Práh). Při představování oboru dětské knihy nelze pominout ani malá nakladatelství (Baobab, Meander), většinou sdružující jednoho až tři lidi. Některá z nich se soustřeďují na krásně vypravenou knihu pro menší děti (Baobab), jiná usilují o vyváženou kvalitu mezi textem a obrazovou složkou (Meander) nebo také vydávají knihy přejaté (Labyrint), tj. ve světovém kontextu tvorby pro děti a mládež už proslavené bilderbuchy (Petr Sís). Tato nezávislá nakladatelství si dokonce občas „stříhnou“ výboj — knihu jako výraz konceptuálního umění. Dali jsme slovo několika současným nakladatelům, jejich vyjádření doplňují i odpovědi autorů dětské literatury a dva rozhovory.

Četbu dětí je třeba podporovat všemi prostředky

Ivana Pecháčková

Nakladatelství Meander patří k těm, které je otevřeno literárně nadaným výtvarníkům, získává ocenění v soutěži Nejkrásnější kniha pro děti, Magnesii Liteře a ve Zlaté stuze ve všech jejích kategoriích (výtvarná, literární, překlad). Nejkrásnější knihou pro děti v roce 2002 byla zvolena autorská pohádka *O Rybábě a mořské duši* Petra Nikla, na druhém místě v roce 2004 se umístila publikace *O Sasance* Jiřího Černického. V roce 2006 získala Magnesii Literu a Zlatou stuhu ve výtvarné části kniha *Co vyprávěla Dlouhá chvíle* Violy Fischerové a Jana Hísky. V tomtéž roce byly Zlatou stuhou (literární část) oceněny *Perlorodky* Jiřího Stránského a Matěje Formana; *Podivuhodná cesta Nilse Holgerssona Švédskem* Selmy Lagerlöfové (s ilustracemi Jiřího Sopka) získala Zlatou stuhu za překlad Dagmar Hartlové.

Nakladatelství Meander vzniklo vlastně náhodou — v žádném ze zavedených nakladatelství jsem nedokázala udat knížku, kterou jsem pro děti vymýšlela během své mateřské dovolené, a tak jsem si sehnala peníze a vydala ji sama. Byla to po výrobní stránce velmi komplikovaná skládanka, čistě rukodělná práce, na kterou jsem u nás téměř rok hledala výrobce. Nakonec můj *Adventní kalendář* spatřil světlo světa a už se dočkal několikátého dotisku.

Později přišla na řadu další moje kniha a pak knihy mých přátel a známých, které jim léta ležely v šuplíku. Jakmile vyšlo několik titulů — hlavně knížky Petra Nikla — roznese se, především mezi výtvarníky, že Meander je schopen udělat i nestandardní knížku, že ilustrátoři a grafici mají téměř absolutní svobodu a na papíru se nešetří. A to už se z Meandru stala známá instituce, začaly přicházet nabídky a já si dnes mohu vybírat.

Vybírám si především poměrně náročné autory — takové, kteří píšou spíše pro dospělé a ke knížce pro děti si sedli z nějakých zvláštních důvodů, třeba proto, že zůstali dodneška dětmi nebo psali ve vězení a chtěli něco vzkázat vlastním dětem. To je případ básnířky Violy Fischerové či hudebníka Vratislava Brabence z Plastic People nebo spisovatele Jiřího Stránského. Stejně je to s výtvarníky — vybírám si spíše takové, kteří vlastně ani nejsou typickými ilustrátory, například Matěje Formana nebo Jiřího Sopka. Dobří autoři ukládají dětem do knížek poselství, pro které stojí za to knížku ne pouze nějak vydat, ale také ji krásně vypravit. Posílám ty knížky spíše starším dětem, které už jsou schopny nad nimi trochu přemýšlet.

V nakladatelství jsem jediným zaměstnancem — je to opravdu one-woman press; rediguji rukopisy a překlady, s grafiky a výtvarníky vybírám papír, typ vazby, obálku atd., v tiskárně pak během tisku i „bydlím“, protože skutečně hlídám každý arch. Starám se o reklamu a propagaci, někdy knížky i sama naložím do auta a vezu ke knihkupcům.

Teprve loni jsem začala vydávat i díla světových autorů v nových překladech — *Podivuhodnou cestu Nilse Holgerssona Švédskem* v oceněném překladu Dagmar Hartlové s ilustracemi Jiřího Sopka. Letos je to jediná kniha pro děti (a u nás dosud nevydaná) Aldouse Huxleyho *Vrány z Hruškovic*, kterou jsem překládala a Jiří Sopko ji ilustroval.

Výtvarný doprovod knížky je v Meandru zcela rovnocenný se slovem. Jak jsem již řekla, nejraději mám takové výtvarníky, kteří vlastně ani nejsou ilustrátoři. Stává se dokonce, že se zeptám malíře, jehož si velmi považuji, kterou knihu pro děti by si rád namaloval, a když mi řekne, že *Nilse Holgerssona*, seženu práva a malíř pak knihu ilustruje

(tak to bylo s profesorem Sopkem, jehož zamilovanou knížkou *Nils* v dětství byl). Není vůbec od věci nechat výtvarníka psát a vymyslet celý koncept knihy. Výsledkem bývají typograficky zajímavé autorské knížky a já se velice ráda k takové spolupráci vracím — s výtvarníky Petrem Niklem nebo s Jirkou Černickým je práce na knížce vskutku napínavé dobrodružství, a myslím, že na těch knížkách je to znát — jsou hravé a dokonale nestandardní jak po výtvarné, tak po literární stránce. Výtvarníci píšou úplně jinak než zavedení literáti — nenechají se zformovat do tradičního, obecně očekávaného rámce příběhu a docházejí neobvyklými prostředky k neobvyklým závěrům. Pohádka o mytické bytosti Sasance Jiřího Černického, která se málem utopila ve Sladkém moři konzumu, se stala téměř mementem naší doby...

Stále nám nedochází, že četbu dětí je třeba podporovat všemi prostředky, jinak tu za pár let bude národ počítačově gramotný, avšak literárně již negramotný. Autoři dětské literatury až na pár recenzí dobrých knížek nemají žádnou publicitu, jako by opravdu nikoho nezajímali — proč není alespoň na ČT 2 nějaký kvalitní pořad o knížkách, kde by debatovaly děti s autory a samy mezi sebou...

Mile mě překvapí, když někdo ocení knížku, kterou považuji za naprostého outsidera, takovou, o které si myslím, že se bude vymykat tomu, co je u nás pokládáno za přijatelné pro děti. Teď čerstvě jsem vydala *Lingvistické pohádky* Petra Nikla; jsou neuvěřitelně hravé a zvukomalebné, mám dojem, že pohádky, v nichž si autor takto dokáže pohrát s jazykem, u nás nevyšly od *Fimfára* Jana Wericha, i když jsou možná neučesanější, spontánnější. Bude to určitě velké překvapení pro děti i rodiče, na které je v nich také pamatováno. Zamilovala jsem si i knihu svého olomouckého souseda, básníka Radka Malého, který letos získal Magnesii Literu za poezii. *František z kaštanu*, *Anežka ze slunečnic* je příběh dvou malých bezdomovců na holých podzimních polích, je to vlastně příběh o velké lásce a daleké cestě, kterou je třeba vykonat, a o tom, že jsme-li si souzeni, musíme se někdy rozejít, abychom se mohli zase sejít. Vtipně a nezvykle knihu ilustrovala Galina Miklínová, známá filmová výtvarnice a režisérka. Šárka Ziková, která ilustruje *Kouzelný svět Gabriely* Pavla Brycze, držitele Státní ceny za literaturu, je zajímavá talentovaná výtvarnice animovaných filmů. Tématem knihy je porozumění — někdo rozumí všem, jiný zvířatům, někdo dokonce tomu, co lidé nahlas neřeknou. Šárka nyní připravuje s Pavlem Bryczem večerníčky, takže se děti dočkají i filmové podoby *Gabrielina světa*. K Vánocům chystám velmi zajímavý fotografický seriál Františka Skály *Jak šel Cílek za Lídou*, který si autor oblíbeného komiksu *Putování Vlase a Brady* sám napsal a nafotil.

Dobré knihy přežijí cokoli...

Tereza Horváthová

Nakladatelství Baobab již od svého založení obsazuje přední místa v soutěži Nejkrásnější knihy pro děti a je také držitelem Zlatých stuh ve výtvarné kategorii. V letech 2001–2005 získaly první místo knihy *Roches a Bžunda* Marky Míkové a Juraje Horvátha, *O zlaté mrkvi* Renáty Bellingerové a Chruďoše Valouška, *Říkadla a kecdla* Ivana Divíše a Markéty Šimkové, *Šmalcova ABECEDA* Petra Šmalce a kol. Zlatou stuhu získaly také *Kouzelná baterka* Olgy Černé a Michaely Kukovičové v kategorii Krásná kniha jako celek (2004), *Modrý tygr* Terezy a Juraje Horváthových v kategorii pro nejmenší a opět *Šmalcova ABECEDA* (2005).

Baobab, alternativní nakladatelství ilustrovaných knih pro děti, se věnuje vydávání původních textů a zajímavých překladů. Při jejich výtvarném zpracování spolupracujeme s nastupující generací výtvarníků.

Založením malého rodinného nakladatelství jsme reagovali především na nedostatek kvalitních a výtvarně nápaditých knížek pro menší děti. Rozhodli jsme se soustředit se na vydávání současných ilustrovaných textů a na řadu autorských knížek do malé kapsy s přesahem výtvarných činností i mimo knižní publikace.

Pracujeme s menším okruhem ilustrátorů a spisovatelů, je pro nás charakteristické, že jsme otevření mladým autorům, současným technikám a různým stylům výtvarné a autorské práce. Možným spojovacím prvkem naší produkce je zájem o obyčejný život a hravost. Snažíme se nesázet na efekt, ale trváme důsledně na dokonalém redakčním a polygrafickém zpracování. Ročně vydáváme tři až pět knižních titulů.

ROZHOVOR

”

Jsm rádi za každou dobrou knihu, která vyjde kdekoli a dostane se ke čtenáři...

Rozhovor se zástupci nakladatelství Albatros (uměleckým ředitelem Ondřejem Müllerem a šéfredaktorkou Šárkou Krejčovou) a nakladatelství Knižní klub (šéfredaktorkou Alenou Peisertovou)

Současná situace vydávání dětských knih podle mého názoru není ideální. Jak byste ji charakterizovali vy?

Albatros: Ale také není ne-ideální. Ostatně co by bylo podle vás ideální? Přibližujeme se knižním trhům v Evropě. Situace samozřejmě závisí nejen na aktivitách nakladatelství, ale také na zájmu čtenářů. *Knižní klub:* Dětských knih se podle mého názoru vydává dost, dokonce se jich i poměrně dost prodává, otázka je, kolik se jich skutečně přečte. Souhlasím, že situace není ideální, a obávám se, že bude mnohem hůř.

Co dětské literatuře dluží dnešní autoři a co dnešní nakladatelé dluží českým autorům?

Albatros: Autoři dluží opravdu dobrý současný příběh. A nakladatelé autorům? V některých případech peníze.

Knižní klub: Postrádám výrazné mladé talenty. Doufám, že naše nakladatelství — ačkoli se nespécializuje na dětskou literaturu — českým autorům mnoho nedluží. Dáváme českým autorům a ilustrátorům dost velký prostor. Uvedu alespoň namátkou několik jmen: Žáček, Motlová,

Černík, Provazníková, Sekora, Lada, Fixl, Filčík, Tichá, Baránková, Ježková, Miler... Samozřejmě vydáváme i překladové tituly.

Jaká je skladba vydávání knih pro děti a mládež? Na myslí mám českou a světovou klasiku, překlady, reedice, nová díla českých autorů...

Albatros: Upravili bychom toto rozdělení pouze na českou a překladovou literaturu, novinky a reedice. Takže konkrétně v Albatrosu — o celém knižním trhu si netroufáme hovořit: V roce 2005 byl poměr překladů a českých knih tři ku dvěma, v roce 2006 naopak dvě ku třem, v roce 2005 novinky a reedice byly vyrovnané, v roce 2006 převažují novinky čtyři k jedné.

Knižní klub: Přípravujeme zhruba padesát titulů pro děti a mládež ročně jak pro členy Knižního klubu, tak na volný trh. Snažíme se pokrýt celé žánrové i věkové spektrum, to znamená překlady i původní tvorbu, beletrii i nonfiction, tedy poznávací knížky, encyklopedie, interaktivní knížky, populárně naučné publikace; nové tituly i reedice — často v nové úpravě —, moderní literaturu i klasiku.

Co nejvíc vadí normálnímu koloběhu dětské knihy? Za normální koloběh považují posloupnost autor plus výtvarník — nakladatel — knihkupec nebo knihovna — kupující rodiče nebo prarodiče — čtenář. Narušovat to podle mého názoru mohou televizní programy, počítačové hry, nakladatelé vydávající brakovou literaturu, nedostatečná práce knihkupců, malý zájem knihoven, situace v rodinách a celková situace společnosti.

Albatros: Podle nás jsou nejvíc „na vině“ nakladatelství, která se zaměřují pouze na brak, a rodiny, které neprojevují o knížky zájem. Rozvést to by si však asi vyžádalo obšírnější analýzu.

Knižní klub: Za největšího nepřítele čtenářství považují počítače obecně, nejen počítačové hry, ale také chatování a e-mail, DVD přehrávače, televizi a mobily. Děti — napojeny na moderní komunikační média — si vytvářejí umělý zkratkový jazyk a stejně umělý svět, v němž pro literaturu není místo. Důležitou roli — často bohužel negativní — zde určitě sehrává i rodina.

Některé zahraniční tituly jsou oblíbenější než české, přičemž jejich úroveň není vždy vyšší, nicméně zájem o ně občas odpovídá vynaložené reklamě, a to už v zemích jejich vzniku. Nedomníváte se, že jsme mnohdy k současným domácím autorům ma-

Na vydávání knížek se postupem času nabalily i další baobabí aktivity, vydáváme každý rok také několik čísel *Baoplánu* — alternativního radikálního listu pro děti, který slouží jako dílna, startovací plocha a výzkumná laboratoř pro baobabí autory, máme za sebou vydání CD s hudbou pro děti na texty z baobabích knížek, pořádáme dětské výtvarné dílny, autorská čtení, divadelní představení pro děti. Více viz na www.baobab-books.net.

Baobab stojí na dobrovolné práci tří lidí — Juraje (ilustrace a jejich výběr, dohled v tiskárně) a Terezy Horváthových (texty, překlad) a Vlad'ky Bartákové (distribuce a finance). Naše knihy vycházejí v nákladech od tisíce do tří tisíc kusů. Na vydávání knih získáváme pravidelně i finanční podporu z Ministerstva kultury ČR. Naším autorům poskytujeme velkou volnost a velkorysé termíny (častokrát neexistují). A oni nám oplácejí poctivou a hravou tvorbou.

Jelikož Baobab vydává jen několik titulů ročně, dovolím si ty letošní (i s dotisky) vyjmenovat: především doporučuji *Šmalcovu ABECEDU*, to je kniha, která by neměla v knihovnách chybět: teď jsme narychlo dotiskovali, byla beznadějně vyprodaná. Právě vycházejí tři skvělé autorské výtvarné knížky v řadě do malé kapsy: Háčovaný (fotografický) komiks Petry Kubáčkové s názvem *O andělovi, noční můře, statečném medvídkovi, hodném slonovi, opici a divoké huse, Vyšivaný příběh o ztracené kočičce* Evy Wolfové, *Vánoční knížka* malířky Terezy Říčanové a *Krtčí výlety* s výbornou (a odborníky oceňovanou) počítačovou hrou Jitky Petrové, v edici Lemur Tashlinův *Medvěd*, dále úplně nový text *Knižkařoss* od Marky Míkové, pro holčičky *Júla a Hmýza* od básničky Sylvy Fischerové... Myslím, že každý si přijde na své. Doporučuji samozřejmě všechno.

V Čechách se vydává opravdu jen málo dobrých knih pro děti. Velké nakladatelské domy buď „dojí“ zlaté fondy z pofiderních časů, kdy se knihy vydávaly ve stotisícových nákladech (ještě že máme ty reedice... bez nich by nejspíš kniha pro děti v Čechách téměř zanikla), anebo hledají kasovní trháky, bestsellery všeho druhu. Vše v hrůzných úpravách (včetně chudinek reedic, viz Skácel, Čapek: *Kam odešly laně* z Knižního klubu), jako bychom neměli žádnou typografickou minulost.

V literatuře pro menší děti chybí kvalitní zlatý střed i kvalitní alternativa. Jen málokdo umí skloubit současný dravý svět s romantickými pohádkami, na kterých jsme vyrostli, stejně jako málokdo dokáže navázat na třesuté knížky pro děti, které tu vznikly v šedesátých až sedmdesátých letech. A jistě je tu i velká konkurence ze světa techniky, filmů a časopisů... Možná že ještě nepřišel správný čas: autoři jsou příliš obráceni do sebe, opisují, ale nedokážou se svobodně nechat vést slovem, psát živě, dívat se kolem sebe. Jsou uškobrtaní a školometští, jako by si nevzpomínali, jaké knížky měli rádi, když byli malí.

Kromě toho tu podle mého názoru úplně chybějí kvalitně redakčně vedené řady pro dospívající čtenáře, ať už jde o výběr ze světové literatury nebo současné texty o společenských, sociálních, historických tématech.

Dalším problémem je malá informovanost. Do škol, které by měly být garantem kvality, se dostanou většinou jen reklamní tiskoviny velkých nakladatelství. Jediný odborný časopis *Ladění*, který by měl informovat o všem, co se děje, vypadá jako ročenka nějakého zahrádkářského spolku. Najdeme v něm sice občas zajímavé recenze (vedle nudných jazykových rozborů Rákosníčků), ale rozhodně neslouží — třeba učitelům — k přehledné orientaci. Na situaci v rodinách, společnosti, na počítače, internet a brak bychom se ale vymlouvat neměli. Dobré knihy přežijí cokoliv.

A pak je tu ještě jedna věc — a to malý český rybníček. V literárním světě mnoho věcí funguje přes reklamu a přes známosti. Vnímají-li jedny noviny knihu či autora pozitivně, druhé je často téměř doslova citují. Navíc si myslím, že mnoho energie (i prostoru) se vyčerpá na knihy-trháky už megareklamou ošetřené, jako je třeba *Harry Potter*. Nemám nic proti takovým knihám, nechápu ovšem, proč se o nich píše i eseje. Přiznám se, že někdy mám pocit, že se novináři ve věcech dětské knihy orientují podle počtu odkazů v Googlu. Nesleduji televizi, poslouchám ale stanici Vltavu a čtu noviny. Není moc novinářů, kteří by se dětské knize věnovali soustavně.

V Německu, ve Francii či v severských zemích už pochopili, jak důležité je pro společnost kulturní povědomí, vzdělanost, orientovanost... Tady se tím podle mě ještě nikdo neměl čas zabývat. Je to škoda.

Co můžeme dělat?

Ivan Zmatlík

Nakladatelství Artur vzniklo v roce 1990. Věnuje se převážně knížkám pro děti. Důraz klade na kvalitu produkce, nikoli na množství vydaných titulů. Orientuje se na kvalitní texty doprovázené oblíbenými ilustracemi Heleny Zmatlíkové. Příležitostně vydává i publikace pro dospělé, především beletrii. Všechny vydavatelské počiny spojuje péče o grafickou podobu publikací a jejich polygrafické zpracování.

Situace ve vydávání knih pro děti není ideální. Stejně jako cokoli jiného kolem nás. Společnost má určitou kulturní úroveň. Tou se řídí nabídka, a tudíž i ekonomická úvaha nakladatelů. Moderní společnost nabízí dětem spoustu nových aktivit, což je jenom dobře. Nemá smysl si stěžovat na televizi či počítače a internet. I tato média slouží tak, jak to jejich uživatel žádá. Má smysl plakat nad tím, že většina televizních diváků se dívá na pokleslou nabídku stanic, jako je Nova? Co s tím, že se lépe prodává literatura pokleslá než ta hodnotná? Že víc lidí jde na fotbal než do divadla? Co s tím?

Dlouhá léta jsem pracoval v divadle. Co pamatuji, vždycky byla „divadelní krize“, i v těch letech, kdy česká divadelní tvorba patřila mezi evropskou či světovou špičku. Přesto se divadlo vždycky hrálo. Podobné je to asi i s knížkami. Je to ohromné, že knížky pro děti stále vycházejí a není jich málo. Mohly by být lepší? Jistě, to platí dnes stejně jako včera.

Jádro problému je v celkové kulturní úrovni společnosti. Dítě, které vyrůstá v rodině, kde nikdo nečte, má cestu ke knížce velmi ztíženou. Podobně v rodině, kde nevládné radost ze sportovních aktivit, má dítě těžší cestu naučit se plavat, lyžovat atd. Tam náš problém začíná. Pokračuje pak ve škole, kde není určité dostatek pedagogů, kteří dokáží probudit v dětech zaujatý vztah ke knížkám. A má někdo recept, jak to řešit?

Co tedy můžeme dělat? To, co děláme. My, kteří vydáváme knížky pro děti, vydávejme knížky pěkné a hodnotné. Spisovatelé ať píšou knížky, které děti zaujmou, aniž by se podbížely. Ilustrátoři mohou formovat vkus dětí, když jim budou jejich obrázky srozumitelné a zároveň křičí hodně vzdálené. Knihkupci mohou přispět tím, že budou preferovat a aktivně nabízet právě knížky hodnotné a neplnit výlohy a regály prodejen brakem. A knihovníci? Ať dělají svou práci odborně a s láskou. A musíme děkovat autorům dětských knížek a všem ostatním, kteří dokáží pořádat nejrůznější besedy a jiné akce na podporu knížek pro děti. Jiný recept nemám. Od těch, kteří nemají potřebu věnovat se kvalitní knížce, od těch, kteří snad ani nevědí, co to kvalita literární či výtvarná je, tohle všechno ovšem stejně čekat nemůžeme.

Často slyším, že si nakladatelé stěžují na nedostatek kvalitních autorů. Jsme asi trochu zhýčkaní dobou, kdy řada vynikajících autorů, kterým režim znemožnil publikovat pro dospělé, využívala možnost nabízenou tehdejšími Albatrosy a věnovala se tvorbě pro děti. Ta doba je pryč. Ta dnešní přináší ovšem velký problém — nakladatelé, vinou obtížné ekonomické situace, která je spjatá s vydáváním dětských knížek, jen sporadicky umožňují vstup nových autorů do světa vydaných knih. Podobná je situace i s prostorem pro mladé výtvarníky.

Na druhé straně si nejsem jist, že se dostatečně věnujeme literárním a výtvarným hodnotám minulých let. A je mi smutno, když zjišťuji, jak těžko se dostává ke čtenářům knížka, která v době svého vzniku vzbudila ohromné nadšení čtenářů. Mám na mysli třeba Aškenazyho *Putování za švestkovou vůní*, které vydal nedávno Knižní klub. A také bych rád viděl na pultech třeba více knížek s ilustracemi Cyrila Boudy nebo Jana Brychty.

A co mohu v čase předvánočním doporučit jako dárek pro děti pod stromeček z produkce nakladatelství Artur? Cokoli z našich knížek starších a pak samozřejmě tři nejnovější, všechny vycházejí poprvé a provázejí je ilustrace Heleny Zmatlíkové: od Ivony Březinové vyprávění o dětech z mateřské školy v přírodě *Žofinka Ofinka* a vtipný příběh se zápletkou téměř detektivní *Rozpustilá ozvěna*. Knížka třetí, kterou napsala Martina Drijverová, se jmenuje *Posílám ti pohádku*. Ty pohádky nosí malému Petříkovi poštovní holub z celé Evropy.

cešti? Kdybychom je lépe propagovali, snad by našli i více čtenářů.

Albatros: Velikost reklamy úzce souvisí s penězi. Až budeme moci nasadit na českém trhu evropské ceny knih, do nichž bude prokalkulovaná také reklama jako u jiného zboží — ano!, taková je skutečnost a nemá smysl před ní zavírat oči —, budeme moci vydávat více na reklamu a naše knihy propagovat. O české autory a původní novinky nemají zájem ani naše média. S tím máme zkušenosti. Například Rowlingová... Byla natolik zviditelněná ve světě, že už reklamu u nás nepotřebovala, a přesto se jí sdělovací prostředky chopily dobrovolně. Máme dobré knihy našich autorů, které by si zasloužily, aby se o nich psalo, ale není to senzace, takže masmédiu se chovají velmi vlažně.

Knižní klub: Samozřejmě, v reklamě na knihy zaostáváme za západní Evropou...

Jsou zde tedy v propagaci značné rezervy?

Albatros: Samozřejmě že jsou rezervy, ale dnes velmi často slyšíme argument, že vše, co připomíná jakoukoliv reklamu, musí být někým zapláceno. A jsme zase u peněz.

Knižní klub: Jsou tu rezervy a postrádám také kvalitní kritiku. Z novinářů ve velkých denících se soustavně dětské literatuře věnuje snad jen Alice Horáčková.

**Například v Německu existuje rozsáhlá síť autor-
ských besed na školách a v knihovnách, podporova-
ná státem i dalšími institucemi, třeba bankami.
Tato autorská čtení pomáhají nejenom zvyšovat
kulturní úroveň dětí, ale také přinášejí efekt, co se
týče většího zájmu o knihu. Proč tomu tak není
i u nás?**

Albatros: Na to se zeptejte státu a bank! Ty raději sponzorují fotbal než rozvoj čtenářství. Nicméně autorská čtení a besedy na školách a v knihovnách existují. Albatrosy jich ročně pořádá desítky, jen o nich opět média nemluví.

Knižní klub: Autorská čtení pořádají některé knihovny, proč nejsou ve větší míře, nevím. Rozhodně to není podle mne dáno neochotou autorů.

Jak to letos vypadá ve vaší firmě? Které tituly byste rodičům doporučili, aby v předvánočním čase zvážili jejich koupi?

Albatros: Na letošním trhu nabízíme celou řadu krásných knih, které by mohly potěšit malé i větší, ať už jde o novinky nebo reedice. Například z původní tvorby

Špalíček veršů a pohádek Františka Hrubína a Jiřího Trnky. Ten vychází po několika letech; z novinek nový výbor z tvorby Václava Čtvrťky *To nejlepší pro nejmenší*. Pro trochu větší čtenáře určité knížky Ivy Procházkové *Myši patří do nebe* a *Konec kouzelného talismanu*, což je zajímavý mezinárodní projekt. Z překladové literatury tři úsměvné knížky *Nových Mikulášových patálií* od Goscinného-Sempého nebo *Pidilidi* M. Nortonové s ilustracemi Františka Skály mladšího.

Knižní klub: Rozhodně doporučuji novou dárkovou publikaci *Český špalíček pohádek, říkadel, hádanek, přísloví a písniček*. Nový výbor z pokladnice české slovesnosti pořídila oblíbená spisovatelka, redaktorka a etnografka Milada Motlová, nádhernými obrázky knihu doprovodila brněnská ilustrátorka Vlasta Baránková. Z překladové literatury je vhodným dárkem *Arthur Spiderwick: Klíč k určování kouzelných tvorů ve světě kolem nás* americké autorky Holly Blackové a vynikajícího ilustrátora Tonyho DiTerlizziho.

Existuje některý titul, který vydalo konkurenční nakladatelství a vy litujete, že jste ho nevydali sami?

Albatros: Jsme rádi za každou dobrou knihu, která vyjde kdekoli a dostane se ke čtenáři — tam, kam patří.

Knižní klub: Ano, je to *Harry Potter* a *Eragon*.

Co by podle vás pomohlo zvýšit zájem dětí, ale i rodičů a celé společnosti o dětskou literaturu?

Albatros: V diskusi o tomto bodě by asi šlo spíš o polemiku různých názorů. Ovšem snad bychom se všichni shodli, že je to četba v rodině — nejdříve předčítání dítěti v nejtěplejším věku a posléze společná četba s rodiči či prarodiči. To je jeden ze základů, na němž se další čtenářství rozvíjí.

Knižní klub: To opravdu nevím. Snad rozpad počítačové sítě nebo vyčerpání celosvětových zásob ropy.

Ptal se Zdeněk K. Slabý

Najde se lodivod české literatury pro děti?

Vlastislav Toman

Nedávno jsem se při probírání svým archivem dobral k dvěma výtiskům *Zlatého máje*. Desáté číslo z roku 1964 přináší příspěvky do diskuse o knihách Jaroslava Foglara. Troufli jsme si tehdy s Františkem Továrkem přispět též svými názory na dílo spisovatele za život několikrát oslavovaného i zakazovaného. Už rok ovšem opět publikoval na stránkách časopisu *ABC*. A pak se odhodlali i různí nakladatelé k vydávání jeho nových, ale i starších titulů. Dnes je, především díky nakladatelství Olympia, trh foglarovkami téměř přeplněn. A další, různě (až luxusně) upravené nebo do komiksů přepracované tituly a vzpomínkové publikace se připravují. Vždyť příští rok si připomeneme už sté výročí Foglarova narození.

Je tedy o Foglara stále zájem? Troufám si říci, že bohužel především u starší a pamětnické generace. Na nového autora, který by se dnešním dětem přiblížil tak jako kdysi on, si zřejmě musíme ještě počkat.

Ale zpátky k druhému *Zlatému máji*. Je to číslo 5 z května 1969 a pokračuje v něm diskuse o kresleném seriálu. Vedle Jaroslava Tichého a Jaroslava Foglara jsem do pětky přispěl i já („O žánru problematickém“). Aniž bych tušil, že v příštích letech se sám stanu autorem více než čtyřiceti námětů a scénářů kreslených seriálů, čili komiksů, jak jsme si (nesprávně) zvykli říkat. Vesměs jsme tehdy, už podruhé, obhajovali kreslený seriál jako žánr, který je dětem blízký a má na ně mnohdy i velký výchovný vliv, leckdy jim dokáže přiblížit témata, jimiž je škola nezaujala, a může být i motorem jejich aktivit.

Tak se kreslené seriály staly jedním z často využívaných žánrů našich dětských časopisů a řada z nich je dodnes vzpomínána i pamětníky. Byl to především časopis *ABC*, který typicky českému komiksu vytvořil prostor na svých stránkách od samého vzniku v roce 1957. Najdeme tu komiksy všech žánrů, humorné, naučné, dobrodružné, fantastické, klubácké, které kreslila řada výtvarníků a vtiskla jim osobitý styl; třeba František Kobík, Vladimír Pergler, Jiří Krásl, Jan Kristofori, Libuše Kovaříková, Teodor Rotrekl, Jiří Winter-Neprakta, Miloš Novák a další. V letech 1957–1992 vyšlo v *ABC* na šedesát velkých seriálů a k tomu řada většinou humorných komiksů, jako Pífk, Tíki Tom a Bob Puškvorec, Pif nebo Měďa Běďa.

Redakce *ABC* také připravila speciální komiksovou edici (tzv. *ABC speciál*), která po prvním úspěchu (bohužel přerušném) na počátku sedmdesátých let znovu odstartovala v roce 1985. *ABC speciály* pak vycházely dokonce dvakrát ročně a skončily v prosinci 1990.

Od konce druhé světové války po více než padesát let se u nás vytvářel systém dětského a mládežnického tisku. Zní to hrozně — *systém* — ale tu pestrou vysokonákladovou paletu zejména českého dětského tisku nám tehdy záviděli na obou stranách „železné opony“. Právě tak jako knihy, které byly u nás pro děti vydávány. Zažil jsem to na celé řadě akcí, mezinárodních konferencí, setkání u nás i v zahraničí. Je pravda, že jsme se nemuseli honit za ziskem, ale ztratit jsme také nebyli. To, že naše tehdejší návrhy na reálnější úpravu cen časopisů pro děti (zdražení) byly odmítnuty, se krutě vymstilo v období polistopadové cenové liberalizace. Jeden titul za druhým mizel z trhu, ale ne vždy to bylo zaviněno zdražováním. Některé redakce včas nezareagovaly na to, že se objevily nové časopisy, zejména pak cenově zvýhodněná česká vydání zahraničních titulů. Z bývalé produkce dnes přežívá *Čtyřlístek*, *Sluníčko* a *Mateřídouška*, *ABC mladých techniků a přírodovědců* nahradil nový titul *ABC — časopis generace XXI. století*, nově vycházejí měsíčníky *Moje první noviny* a *Pevnost* (sci-fi, horor, fantasy) a další tituly, které v záplavě tisku pro dospělé mnohdy jen stěží najdeme.

I když jsem v podstatě od přírody optimista, v tomto případě nevidím, byť v dáli, lodivoda, který by dokázal českou literaturu, včetně tisku pro děti, vyvést na volné prosluněné moře. Nebudou to jen peníze, které chybějí nakladatelům a vydavatelům, aby vydávali cenově přijatelné knihy a časopisy, bude to i stav naší společnosti, která občas o dětech sice mluví, ale mnohdy jen ve spojitosti s kritikou negativních vlivů (drogy, kriminalita, alkoholismus). Ostatně, víme, co dnešním dětem nabídnout? Čím je zaujmout v prostředí, které je obklopuje a zahrnuje novými druhy zábavy (mobily, počítače, hry, televize aj.)? Kolik z nich má vůbec zájem o knížku (a jakou) nebo časopis (a jaký)? Určitý odraz (ne)zájmu najdeme už i v prodejnách levných knih.

Kdo tedy a kam může napřít síly, aby aspoň pozměnil situaci? Velmocí v oblasti dětské literatury a kritiky, jako kdysi, už — asi — bohužel nebudeme. Ale šanci dát dětem

K KNIŽNÍ KLUB

dobrou českou knihu nebo časopis, tu bychom od české společnosti dostat měli. Od koho? Tot' otázka.

Vlastislav Toman (nar. 1929) byl dlouholetým šéfredaktorem časopisu *ABC mladých techniků a přírodovědců* (1957–1992). Je také autorem kreslených seriálů a knih pro mládež, například *Příchod bohů*, *Příběhy psané střílným prachem* či *Velká kniha Strážců*.

Pohřbíme úplně kvalitní knížky pro děti?

Michal Černík

Mohu říci jen to, co už léta víme všichni a zatím jsme proti tomu nic nedělali a jen pár oblouzených si stav v literatuře pochvaluje. Zůstanu tedy u knížek pro děti. Knižky se zkomercializovaly, jejich výtvarná, grafická a textová úroveň z velké části upadly. Převažuje zahraniční výtvarný kýč a domácí pahodnoty. V přesile pokleslých hodnot má šanci obstát jen málokdo, z našich výtvarníků Zdeněk Miler, Helena Zmatlíková, Adolf Born, Gabriel Filčík a ještě pár skvělých ilustrátorů středního proudu, ostatní trh eliminoval. Rovněž chudíčká je žánrová pestrost knížek pro děti, náš klasický „zlatý fond“ dětských knížek se z knihkupeckých pultů téměř vytratil, až na pár autorů jako Němcová, Erben, Čapek či Čtvrtek. Kdepak jsou ty nádherné knížky, jimiž jsme se chlubili v Evropě i ve světě v průběhu let šedesátých až osmdesátých? Pár nakladatelů si snaží udržet výtvarnou i textovou úroveň, ale pět prstů na jejich spočítání by nám úplně stačilo. Navíc se potýkají s finančními problémy. Až i tito nakladatelé skončí, bude to náš pohřeb kvalitních dětských knížek. Už teď se vydání kvalitní knížky pro děti po stránce výtvarné a textové u nás stalo kulturní událostí, o níž ovšem naše veřejnoprávní a soukromá média neinformují, zatímco by to mělo být samozřejmostí. Krásná literatura byla odsunuta na okraj společenského a mediálního zájmu a dětská literatura až na samý chvost.

Uvedu jeden příklad za všechny. Naše proslulá ilustrátorka pro děti Květa Pacovská známá i ve světě u nás už patnáct let nevydala knížku. Knižní trhovci ji odepsali. Takže ji nevydává ani nakladatel. Jak je ale možné, že ji vydávají v cizině, že exkluzivitu na vydávání jejích knih nakonec koupil jistý německý nakladatel, že v Rakousku a Německu byla vyznamenána státní cenou? A to jí byla na popud české sekce IBBY v roce 1992 udělena Andersenova cena, již se říká Malá Nobelova cena. Považuji za ostudné, že náš knižní trh Květu Pacovskou zlikvidoval, a nejen ji, že jsme to připustili a dosud s tím nic neudělali. Tím myslím především ministerstvo kultury a všechny organizace, které se zabývají literaturou, výtvarným uměním a kulturou. Jak už jsme poznali, diktát trhu je nemilosrdný, jeho jedinou hodnotou jsou zisky.

Mně osobně se po roce 2000 daří vydávat knížky pro děti v poměrně vysokém nákladu, jinak by mi je nakladatelé ani k vydání nepřijali. To mne utvrzuje v tom, že je u nás stále určité kultivované procento lidí, kteří pro své děti kupují výtvarně a textově kvalitní knížky navzdory tomu, že prezentace těchto knížek v médiích je téměř nulová. Na druhou stranu se mi však v žádném nakladatelství nepodařilo uplatnit dva obsáhlejší rukopisy humorných epických veršů pro děti nižšího školního věku. Pro nakladatele je vydání takové knížky příliš velkým finančním soustem a rizikem, dokonce mi jeden nakladatel navrhl, abych si je financoval. Kdepak bych sehnal dvě stě a více tisíc korun? Ale podobné problémy asi prožívají i jiní autoři, kteří nechtějí přijmout diktát komerce.

Grantová politika může pomoci k vydání knížky pro děti jen několika protežovaným autorům. Pokud má být knížka pro děti celobarevná a má být na vysoké výtvarné, grafické a polygrafické úrovni zpracování, pak je zapotřebí dvě stě až čtyři sta tisíc korun. Jako nutnost vidím vytvoření silné lobby autorů, ilustrátorů, nakladatelů dětské literatury a knihovníků, jejichž cílem by bylo legislativní prosazení ještě dalších stimulů na podporu vydávání hodnotných dětských knížek, a to klasických i nových děl. Svou práci by tu měla odvádět i naše veřejnoprávní média a v programech pro děti se věnovat prezentaci a propagaci hodnotných dětských knížek a jejich tvůrců. V obecnějším dopadu by tak naše média udělala ohromnou práci i pro národ. Stále však se nezbavuji naděje, že znovu můžeme oslovit svět hodnotnými dětskými knihami. To však naše vládnoucí elity musí vzít za své, že v zemích EU funguje něco, co se dá nazývat kulturní politika.

Michal Černík (nar. 1943) je básník, prozaik, autor knížek pro děti, například *Kdy má pampeliška svátek*, *Neplašte nám švestky*, *Za pohádkou pohádka pro kluky a děvčátka*.

ROZHOVOR

Přimět dítě k tomu aby se chopilo knížky, stojí a padá s tím, má-li rodič dost času...

O dětské literatuře, braku a úloze počítačů hovoří Ivo Fencel a Lucie Lomová

Napadne vás nějaký konkrétní příklad, kdy byl dětem v České republice některým nakladatelstvím předkládán brak?

Lomová: Napadne. Ale taky mě zároveň napadne, že si možná pár lidí řekne, to se ptají té pravé! Je to sice k nevíře, ale stále ještě žijí lidé, kteří si myslí, že komiks jako takový je nevyhnutelně brakem. Což je pochopitelně podobně moudro, jako že každý film je kýč a podobně.

Fencel: Napadněte mne, ale vnímám jako brak i celou Enid Blytonovou nebo sérii *Čtyři a půl kamaráda* od Joachima Friedricha! Lze ale vůbec vést nějakou hranici, kterou by se odlišilo, kde brak pro děti začíná a kde končí? A kde je to ještě „v mezích“?

Lomová: Jsem přesvědčená o tom, že to možné není. Nebo už se přišlo na to, co je to Umění? Neumím to rozlousknout, tyhle debaty mě obvykle moc nebaví. Ve mně braková literatura vzbuzovala v dětství stejně silné emoce jako knížky z dnešního pohledu kvalitnější, a nijak nelituji toho, že jsem tím prošla. Naopak si živě pamatuji, jak se mi v dětství nelíbily, ba přímo mi byly protivné moderní „umělecké“ abstraktní ilustrace k pohádkám, a něco podobného pozoruji i u svých dětí. Myslím, že v určité fázi vývoje člověku prostě brak přestane stačit, to ale neznamená, že by měl bránit v jeho konzumaci těm, kterým vystačí po celý život, ne?

Fencel: Hranici lze vést. Třeba podle mého názoru spadají do dobré literatury pro děti i některé horory Stephena Kinga. Například *Holčička, která měla ráda Toma Gordona*, novela *Tělo* (zfilmovaná jako *Stůj při mně*) nebo *Dračí oči* (psané pro syna Kingova přítele). Dokonce bych dětem doporučil

i knihu *To*. A třeba i takový román jako *Beznaděj* zafunguje lépe než nějakých tři sta hodin katechismu, i když o náboženství jsme asi mluvit nechtěli.

Vraťme se k braku — jde o vědomou bezohlednost jedinců, nebo lze zkrátka říct: tak postupuje tržní hospodářství?

Lomová: Je to těžké. Michelangelo se taky zeptal, kolik dostane za Sixtinskou kapli. S tím, jak se měnila společnost, mění se i nazírání na funkci umění, na to, co od něj vlastně očekáváme, pochopitelně. Co se týče „vědomé bezohlednosti“ — tu asi nepřizná nikdo, nazve to „tržními zákonitostmi“, záleží na úhlu pohledu. Samozřejmě mě také popouzejí tony křiklavosti a kýčů všude kolem, ale nevím, co s tím. S trochou orientálního nadhledu se dá říct, že i ty jsou jistě k něčemu dobré.

Fenc: Poslední dobou bych se skoro klonil k tomu, že tak jedná tržní hospodářství.

Lze proti tomu vůbec něco dělat?

Lomová: Dobré by bylo, kdyby si člověk mohl svobodně vybrat ze široké nabídky. U nás je podle mě zásadním problémem, co se literatury týče, že počet česky mluvících čtenářů, natožpak dětí v určitém věku (statistik by jistě dodal přesné číslo, kolik je například u nás dětí ve věku od sedmi do dvanácti let) je malý. Kupní síla tudíž mizivá. S tím se nedá mnoho udělat. Proto si myslím, že tady je namísto podpora státu, ať už formou grantů, stipendií, propagace atd. Chápu zároveň, že podobně mohou volat po podpoře všechny další kulturní oblasti, obecněji pak problém dětského čtenářství souvisí s celkovou kulturností naší společnosti, s tím, je-li v Čechách vůbec důležité být sečtělý, vzdělaný, kultivovaný. Ale to už se dostávám k politice...

Fenc: Lze psát krátké, skvělé knihy. Příkladem z dřívějšího je *Pohádkový detektiv Břetislav Hostivít* Zdeňka K. Slabého, geniální dětská kniha, která z jen zcela nepochopitelných důvodů dosud unikla zfilmování.

Znáte situaci v zahraničí?

Lomová: O tom mnoho nevím, ale myslím, že výše přetřásaná otázka početnosti čtenářské obce je dost důležitá. V jazykovém prostředí, kde je desetkrát tolik čtenářů, lze jistě lépe najít ty, kterým se dílo zalíbí, navzdory větší konkurenci, v moři může prostě plavat víc druhů ryb než v rybníce.

Fenc: Ted' to například jedu studovat do Maďarska. Ale Lucie má pravdu — obecně jsou na tom lépe třeba anglosaské země, an-

Děti si to přeberou

Martina Drijverová

Dětská literatura stále vychází — dobrá i špatná. Té dobré je v poslední době víc. Té špatné je taky dost. Ale ony si to děti přeberou.

Martina Drijverová (nar. 1951) je autorka knížek pro děti, například *Táta k příštím vánocům*, *Sísa Kyselá*, *Skleněný les* a řady televizních a rozhlasových seriálů.

Současné dětské knihy české

Zuzana Špůrová

Všichni jsou rádi, když děti čtou. Ale může jedna literatura vytlačovat literaturu jinou? Myslím tím to, že překladová literatura určená dětem ne vždy vhodně doplňuje tu naši, původní. Jistě — vzniklo několik krásně ilustrovaných a dobře přeložených dětských knih, které zaplnily dlouhou zející mezery. Myslím například na *Nielse a jeho cestu*. Nechci však svůj text drobit do jemných, odborných výhrad. Můj vhled je „očekávací“. Doufám, že se stav (s nově rostoucí populací) vylepší ve prospěch ryze českých knih. Nezdá se mi, že by hrozil nedostatek námětů. Nemyslím si, že by naši autoři nebyli zajímaví dokonce i pro zde usídlené čtenáře jiných národností anebo že by nabídka naší produkce neobsahovala náměty s tematikou respektovanou ve světě. Trochu se jen bojím všudypřítomné produkce „knížního sena“ určeného dětem. Je totiž nácpano všude, tedy i v seriózních knihkupeckých domech!

Další věc, která mě děsí, je plejáda knih-učebnic či ohavně ilustrovaných slovníčků (také pro ty nejmenší), se slovy, která jsou pro ně ještě v mysli neozvučená. Myslím, že starší děti pak už bohužel nedovychovává pár ojediněle vypravených knížek například z Baobabu. Dráždí mne ale také například publikace nabubřelé — za všechny třeba ta spojená s nedávno uvedeným filmem *Fimfárum*.

Zuzana Špůrová (nar. 1952) je autorka dětských knih, například *Život v trávě*, *Nejnovější novinky pro chlapce v nemocnici* či *Kroužím slova*.

Jak se odnaučit a naučit číst

Hermína Franková

Této generaci se číst doporučuje, mé generaci to rodiče zakazovali. (Ty už zase čteš?! Zkaziš si oči! Dělej konečně něco pořádného a nelež pořád v knížkách!) Dopadne to většinou opačně. U všech generací. A tak mě napadlo — čtení zase zakázat. U mne to fungovalo. Když jsem večer dávala našim pusu na dobrou noc, měla jsem na sobě bačkory jako svatý Mikuláš. Byly červené a nahoře měly bílou kožešinku. Než jsem se dostala do postele, v každé bačkoře už byla knížka. Pod peřinou při baterce se četlo skvěle. V divočině s Bílým tesákem po boku mě nerušilo ani babiččino chrápání.

S televizí přišly změny. V mnoha rodinách se večer co večer všichni sesedli a blaženě sledovali obrazovku, ať dávali cokoli. Televize, to bylo kouzlo! Televize byla návod! Maminka mi kdysi například doporučovala opatřit si televizi, protože je tam spousta poučivých naučných programů. Mohli jsme se vymlouvat, že to byla náhražka. Něco jako kafe z cikorky. A že jsme hladověli po knihách, které tu bohužel nebyly.

Nakonec přišla devadesátá léta a s nimi záplava knih. Samozřejmě i mizerných. V Klubu literatury pro děti a mládež jsme si začali lámat hlavu, jak nad nimi vyhrát. (Samozřejmě taky nad *Dallasem*, který byl určitě ještě vábivější než maminčiny oblíbené vzdělávací programy — čas počítače jako silného soupeře teprve nazrával.) Rozhodli jsme se na dobré knihy upozorňovat. Nenápadně, ale zas aby to přece jen bylo dobře vidět! Vkusně, ale trošku s křikem. A tak vznikla soutěž o Zlatou stuhu.

Soutěž není zrovna ohromující objev. Ale Zlatá stuha nebyla a není jen jakási „akce“! Spíš pokus o důvěrnost, společné tajemství. Kvůli mně nemůžeš knihu otevřít, říká Zlatá

stuha dítěti. Když mě z knížky odstraníš a konečně můžeš číst, co asi najdeš? Neláká tě hledat a nacházet? Soutěží přibývá. Mluví se o nich, píše se o nich a občas o nich vysílá — ach ta nádhra — dokonce televize! Není ta naše Zlatá stuha málo známá? Potřebuje trochu načechrat! Víc propagovat! Vždyť už je zde naplno ten nejobávanější soupeř, počítač a jeho hry!

A nakonec chci jen říci: nevěřím, že jsme všichni žrouiti televizních pořadů a počítačových her či samí lenoši. Všimli jste si, jak hbitě si děti v knihovnách vyměňují knížky? Určitě si je nenosí domů, aby se jimi vzájemně mlátily po hlavě! Nevím, jestli to způsobila právě Zlatá stuha. Ale určitě k tomu hodně přispěla.

Hermína Franková (nar. 1928) je spisovatelka, autorka knih *Blázni a Pythagoras*, *Amulet* nebo *Ubohý Džony*. Spolupracovala i s filmem (*Dívka na koštěti*) nebo s televizí (*Lékárníkových holka*, *Babička se nám zbláznila*). Je spoluzakladatelka prestižní soutěže o Zlatou stuhu, která probíhá už několik let. Organizuje ji Česká sekce IBBY, Klub ilustrátorů dětské knihy a Klub literatury pro mládež při Obci spisovatelů. Soutěž má výtvarnou, literární a překladovou část.

IBBY – International Board on Books for Young People

Mezinárodní sdružení pro dětskou knihu — je mezinárodní nevládní organizace UNESCO. V roce 1948 vznikla z iniciativy spisovatelky Jelly Lepmannové, která pracovala v Mezinárodní knihovně pro mládež (Internationale Jugendbibliothek) v Mnichově.

Oficiálně začala IBBY působit v roce 1953 v Curychu. Program IBBY se v průběhu let vyvíjel a dnes sleduje především tyto cíle: podporovat výchovné a vzdělávací snahy ve všech zemích, zejména pokud se realizují prostřednictvím knihy; podporovat vydávání dětských knih a literárněteoretické bádání o literatuře pro děti a mládež; vyzdvihovat pozitivní výchovné vlivy četby a médií; bojovat proti vlivu pokleslého umění; udělovat mezinárodní ceny v oblasti tvorby pro děti a mládež; za pomoci mezinárodních knihovnických organizací rozšiřovat dobrou dětskou knihu a pomáhat informacemi i radou institucím a lidem, kteří v této sféře působí. IBBY má dnes více než šest desítek národních sekcí v různých zemích pěti kontinentů.

Každý druhý rok se schází kongres IBBY, věnovaný vždy určitému tématu. (V roce 1980 se konal kongres v Praze pod názvem „Kniha v životě malého dítěte“.) Cena Hanse Christiana Andersena, která se u příležitosti kongresů IBBY uděluje, představuje nejvyšší mezinárodní ocenění pro tvůrce dětských knih za celoživotní dílo. Od roku 1956 získávají tuto poctu spisovatelé, od roku 1966 také ilustrátoři.

V roce 1967 vyhlásila IBBY Mezinárodní den dětské knihy (International Children's Book Day) — 2. duben (den výročí Andersenova narození). Jednotlivé národní sekce přebírají každoročně nad touto oslavou patronát. V roce 1981 se uskutečnila za spoluúčasti UNESCO první mezinárodní putovní výstava knih pro handicapované děti, v roce 1985 bylo zřízeno mezinárodní Dokumentační centrum knih pro handicapované děti (IBBY Documentation Centre of Books for Disabled Young People) při Institutu speciální pedagogiky v Norsku.

Československá sekce IBBY působila od roku 1964. Česká sekce IBBY je v současné době občanským sdružením, ve kterém jsou zastoupeni tvůrci, ilustrátoři, kritici, historici, knihovníci a širší odborná veřejnost. Její konkrétní činnost se shoduje s činností mezinárodní IBBY — u nás organizuje jedinou celostátní soutěž o Zlatou stuhu za nejlepší knihy pro děti, účast v mezinárodních soutěžích, pořádá výstavy (Svět knihy, Bologna atd.), podává návrhy na Andersenovu cenu, organizuje soutěže o původní díla na určitá témata, informuje širší veřejnost (IBBY.cz, Ladění), sdružuje a pořádá akce pro autory všech generací, účastní se mezinárodních konferencí a podporuje čtenářské kampaně. Spolupracuje s Obcí spisovatelů, Obcí překladatelů, se Sukovou knihovnou literatury pro mládež, s citarny.cz, Klubem mladých čtenářů a s kampaní Rosteme s knihou Světa knihy. Sdružení je podporováno granty MK ČR a sponzory.

www.ibby.cz

glická kniha se může šířit z Anglie do USA, Kanady, Austrálie atd. To autory užívat a dávat jim to — pragmaticky řečeno — motivaci.

Dokázali byste připomenout některé zdařilé projekty pro děti či dětské edice z éry socialismu?

Lomová: Moc si toho nevybavuji — kromě těch dobrodružných knížek pro kluky, co měly na hřbetě vždycky tři pruhy — ty mě ale z jakéhosi důvodu zcela minuly. Dobré byly časopisy, bylo jich hodně a byly různé a pestré.

Fenc: Dítě si něco najde i na úhoru, ale tady navíc nebyl žádný úhor. V šedesátých či osmdesátých letech vyšly spousty skvělých knížek pro děti a jejich vydání byla věnována péče. Nemluvím jenom o beletrii. Stále musíme mít ale na mysli, že šlo o dobu předpočítačovou, v sedmdesátých letech i dobu před videem. Na druhé straně tu mnoho titulů vyjít nemohlo, což už dnešní mladí nepochopí. Mnohdy tomu ani nevěří!

Je to notoricky kladená otázka, ale přesto: Odvádí děti od čtení televize, počítač, internet a počítačové hry? Co z toho je nejhorší?

Lomová: Proč nejhorší? Tyhle diskuse mně připadají jako hádat se o to, je-li nebezpečný nůž. Jde přece o to, co se na tom počítači dělá, proč, jak dlouho atd. Dokonce i ta televize může být občas k něčemu dobrá. Pravda je, že předškolní děti by měly být těchto radovánek pokud možno ušetřeny, protože je zcela zahltí, vysávají až paralyzují.

Fenc: Osobně mne udivuje, že televize už de facto prohrála s počítačovou hrou. Přimět dítě k tomu, aby se chopilo knížky, většinou stojí a padá jen s tím, má-li rodič dost času. Většinou nemá! Vydělává. Mému synovi je sedm. Lásce ke knížkám jsem ho naučil a mnoho mu jich přečetl, ale sám zatím skoro nečte. Musíme to časem dokázat!

Ptal se Michal Kubala

Ivo Fenc (nar. 1964) a Lucie Lomová (nar. 1964)

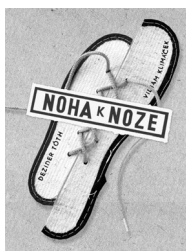
se věnují literatuře pro děti, zvláště komiksové. Ivo Fenc je rovněž autorem řady literárních portrétů a rozhovorů s autory knih pro mládež.

Recenze

Univerzální titul pro všechny generace

Viliam Klimáček — Dezider Tóth: **Noha k noze**, přeložil Joachim Dvořák, Labyrint, Praha 2005

Nakladatelství Labyrint v edici Raketa vydalo v překladu druhé, přepracované vydání konceptuální knihy *Noha k noze* autorů Viliama Klimáčka (text) a Dezidera Tótha (výtvarná koncepce a ilustrace). V prvním vydání v nakladatelství Hevi vyšla *Noha k noze* v úsporném provedení. V roce 1997 získává Cenu Janosze Korczaka (udílí polská sekce IBBY) a v roce 2004 je zařazena polskými čtenáři

a kritiky do polského kánonu padesáti nejlepších dětských knih světa. Tento zájem ze sousední země vyvolal její další úplné vydání. V roce 2005 se tiskne na Slovensku (O.K.O.), v Polsku a u nás.

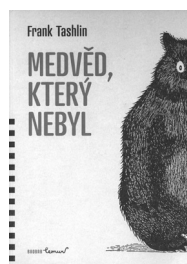
Kniha je souborem prozaických textů, poezie, ilustrací, fotozáznamů a interaktivních her pro děti a dospělé. Je založena na jednoduché myšlence: všichni vytváříme stopy a všechno stopy zanechává... Oba autoři vstupují do knihy doslovně svými nohama a říkají, že jejich hrátky jsou určeny těm, „kterým roste noha, ale hlavně pro ty, kteří si dovedou hrát“, a nabádají čtenáře, aby se nechali provázet jejími příběhy. A v sedmi krocích-kapitolách otevírají bezuzdnou fantazii slov a stop, která se točí od nohou všech živých tvorů ke stopám lásky, vůně, jídla, půlnočního šelestu a nakonec i nebe a hvězd. Čtenáře kniha-koláž motivuje, ale také od něj vyžaduje spoluúčast a vyvolává v něm vůli ke svobodné imaginaci. Její nápaditost má ovšem inspiraci v minulosti — vrací nás do avantgardního umění třicátých a čtyřicátých let minulého století — všední život oba autoři obohacují okamžikem zázračna. Tak se v pohádce „Tapetová růže“ ve společném letitém pokoji rozvoní květiny ze staré tapety pod obrazem a iniciují vzpomínky, v nápisích a obrazech na zdech se zase zjevují rozmary počasí spolu s osudy lidí, a my jsme tak účastní chvíle zintimnění.

Tvůrci *Nohy k noze*, „oboustranní pánové, jednu nohu mají totiž dětskou, druhou dospělou“ — dramatik, básník a prozaik Viliam Klimáček a výtvarník Dezider Tóth — vytvořili univerzální titul pro všechny generace, v němž uplývající všední život je povýšen na esenci hravé, přemýšlivé, často existenciální metafory.

Jana Čenková

Stále platná satira pro staré i mladé

Frank Tashlin: **Medvěd, který nebyl**, z anglického originálu **The Bear That Wasn't**, z roku 1946, s přihlédnutím k českému vydání z roku 1947 přeložili Tereza Horváthová a Jiří Dvořák, Baobab, Praha 2006

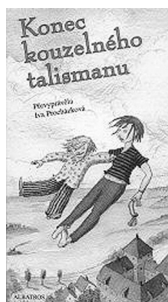

V letošním roce nakladatelství Baobab vydává původní tvorbu až ke konci roku. *Medvěd, který nebyl* je první knihou nové řady edice Lemur, ve které nakladatel hodlá vydávat klasické moderní ilustrované knížky. Napsal ji animátor, scenárista a režisér Frank Tashlin, a to již v roce 1946. Kniha je reedicí, vyšla s původní pevnou červenomodrou obálkou v roce 1947 (rok po jejím vydání v Anglii) v nakladatelství Svoboda česky a slovensky s upoutávkou — „satira pro staré a mladé“. Knižní vydání je inspirováno stejnojmenným animovaným filmem, který navazuje na tradici animované grotesky čtyřicátých a padesátých let minulého století. Vypráví jednoduchý příběh: medvěd za zimního spánku přichází o les, místo něj je postavena továrna, a tak je lidmi potlačena jeho medvědí identita. Medvěd, dosud žijící ve volné přírodě, nezapadá mezi ochočená zvířata do cirkusu a ani do zoo — „Medvědi ze zoologické zahrady řekli: Ne, to není medvěd. Kdyby to byl medvěd, nebyl by s vámi tam venku. Byl by s námi v kleci.“ V tovární chaplinovské mašinérii, ve které se vzápětí ocitá, začíná ztrácet svou přirozenost, ale továrnu nakonec zavírají a příští zimu se mu opět podaří ulehnot ke spánku jako opravdovému medvědovi. Ilustrace jsou gradovány s postupující mašinérií, oceníme vtip a gagy, kdy se stále zvyšující byrokratizací roste počet psacích strojů a sekretářek, zatímco postavy „šéfů“ stárnou a zmenšují se. Pohádkový příběh bloudícího medvěda ani dnes neztrácí svůj myšlenkový význam, umocněný naivně dětským viděním vypravěče a kreslíře Franka Tashlina. Je dobře, že se po mnoha vydáních v západní Evropě znovu dostává mezi české čtenáře.

Jana Čenková

Evropský výčet pravidel dobrého chování?

Iva Procházková: **Konec kouzelného talismanu**, ze společné anglické verze autorů: Tapani Bagge, Miguel Desclot, Menna Elfynová, Iva Procházková, Gabriel Rosenstock do češtiny volně převyprávěla Iva Procházková, ilustroval Markus Majaluoma, Albatros, Praha 2006

Pohádková novela *Konec kouzelného talismanu* vstupuje mezi české čtenáře z pera autorů z pěti menších států a regionů Evropy — Miguela Desclotha z Katalánska, Menny Elfynové z Walesu, Gabriely Rosentocky z Irska, Tapaniho Baggeho z Finska a české autorky Ivy Procházkové, která příběh volně převyprávěla. Kniha vznikla z popudu Katalánského ústavu pro písemnictví v Barceloně. Kdosi hodil kostkou a první kapitola padla na Fina Tapaniho Baggeho. Všichni měli představu, o čem by chtěli psát a co dle nich, známých autorů pro děti, je důležité — jednotlivá vyprávění nepostrádají informativní hodnotu, jak zasvěceně a se zjevnou radostí píše Iva Procházková v doslovu knihy.

V příběhu se dva finští sourozenci přesouvají do různých zemí díky talismanu, který starší Anně v den jejích čtrnáctin věnuje laponská teta. Ocitají se střídavě v Pyreneích, v Praze po povodni, na břehu moře ve Walesu a v den svatého Patrika v Irsku. Filozofický podtext obsahuje indická epizoda, v níž prostřednictvím cesty za zdánlivým Opičím bohem se učí pokoře a prožitku. V Pyreneích hrdinové ochutnají cholis a poznají pravé katalánské posvícení, získají lidského a psiho kamaráda, na břehu moře se setkají s kouzly velšské šamanky, v Praze v nevábné povodňové krajině naslouchají Mistrovi pro okultní vědy, v Irsku je jejich dobrodružné putování spojeno s nejznámějším křesťanským svátkem. Každá země je představována svou kulturní a náboženskou tradicí, dialogy mezi hrdiny, převážně dětskými hostiteli, vede snaha o vzájemné pochopení. Darovaný talisman z dalekého severu — *pussuka* — má ještě jedno zvláštní kouzlo, které jim kontakt s novými lidmi a kouzelnými bytostmi usnadňuje: každý, kdo do něj vdechne své přání, je vybaven darem jazyka navštívené krajiny.

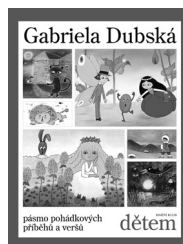
Konec kouzelného talismanu by mohl působit jako evropský výčet pravidel dobrého chování, autoři jej však dokázali obohatit jedinečným vnímáním dějinné a mytické perspektivy své země. Možná že proměna dospívající Anny v sebevědomou a citlivou dívku, která se udála během několika „letů“ do cizích zemí, je příliš fantazijním autorským záměrem. Příběh tak získává psychologickou rovinu, obohacenou o schopnost vnímat ty druhé, člověka v jiné kulturní tradici, a přemýšlet o vymezeném čase našeho bytí, i když s pomocí vševědoucí laponské šamanky.

Jana Čeňková

Není to monument, ale živá knížka pro děti

Gabriela Dubská dětem. **Pásmo pohádkových příběhů a veršů**, Euromedia Group — Knižní klub, Praha 2005

Každá kniha má vedle své „veřejné“ podoby vlastní příběh. Jednoho dne jsme seděly s mou starší přítelkyní Gabrielou Dubskou (1915–2005) a povídaly si o práci. Ne že bychom zrovna zašívaly nebo praly, prostě jsme probíraly, kolik se toho za život dá stihnout,

kolik energie odebere rodina, děti, zaměstnání a kolik je ještě času na realizaci nějakých „svých aktivit“. Posteskla si tehdy, že toho udělala strašně málo, a já zas oponovala, že je to jen pocit. Vždyť vedle stovek knížek, které graficky vybavila v nakladatelství, ještě zvládla volnou tvorbu, asi desítku plátan a v neposlední řadě pěknou řadu ilustrací. Bylo jí tehdy osmdesát sedm let, a proto jsem z legrace řekla: „Pokud se dožiješ devadesátky, pokusím se dát dohromady tvůj výbor Dubská dětem.“ Chvilí jsme se tomu smály... Ona si ostatně více cenila ilustrací, které vytvořila pro starší děti; za ilustrace titulu *Blues pro Alexandru* měla dostat cenu Bibiany, ale už tenkrát se více politicky slušelo, aby to dostal někdo ze zahraničních účastníků...

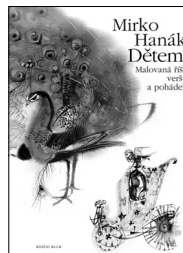
Nedožila se svých devadesátin, ale výbor jsem nakonec uspořádala. S další Gabrielou, její dcerou, která se v duchu s mámou dohadovala o podobě každé stránky, jsme pracovaly na této počtě výtvarnici a především přítelkyni. Zde možná dlužím vysvětlení, dcera Gabriely Dubské je akademická malířka a generační střety samozřejmě fungují.

Chtěla jsem, aby vybrané texty byly poetické a nápadité, stejně jako jsou i ilustrace. Naštěstí jsem je v jejích vydaných knížkách našla, i když jsem si musela pomoci zahraničními vydáními. Paní Milena Lukešová z USA mi po vydání napsala: „Co je hlavní: není to žádný monument, ale živá a přitažlivá knížka pro děti, hodná toho jména.“ Prála bych si, kdyby si ty verše a příběhy děti četly nahlas.

Stanislava Zábřehská

Měl talent od Pánaboha

Mirko Hanák dětem. **Malovaná říše veršů a pohádek**, Euromedia Group — Knižní klub, Praha 2006

Lidská paměť je krátká, někdy se zdá až příliš krátká. Zjistila jsem, že někteří mladší kolegové vůbec nevědí, kdo to Mirko Hanák (1921–1971) byl. Mnohdy ho znají zájemci ze zahraničí více než naši lidé, a tak u příležitosti jeho nedožitých pětáosmdesátých narozenin se naskytla možnost důstojně připomenout ilustrátora, kterého ve svých vzpomínkových knížkách zmiňují například Jaroslav Seifert nebo Adolf Branald. Za zaznamenání také stojí například výrok výtvarníka Miloslava Jágra: „Pachtila se před těmi papíry celá řada výtvarníků, pak přišel Hanák, udělal pár čar, a bylo to ono! Měl talent od Pánaboha.“

Snad není na škodu, že v tomto výboru nejsou zastoupeny texty Tomečkovy a Nového, ale ti byli vydáváni s ilustracemi Mirko Hanáka často. Zvolila jsem za základ části o zvířatech krátké texty Hany Doskočilové, které dosud knižně vydány nebyly, a doplnila jsem je podobně laděnými verši. V pozůstalosti Mirko Hanáka se nacházejí nejen ilustrace známé z knih, ale i různé verze a alternativní díla, a tak paní Dagmar Hanáková (manželka), Eliška Konopiská (grafička), obě výtvarnice, a já jsme se mohly výběru věnovat s velkou péčí. Na vlastní monografii Mirko Hanák, stejně jako řada našich významných ilustrátorů, však teprve čeká.

Stanislava Zábřehská

Nebe je bezva, ale jenom na chvíli

Iva Procházková: **Myši patří do nebe**, Albatros, Praha 2006

Iva Procházková ve své knížce *Myši patří do nebe* zvolila, jak už je jejím zvykem, netuctový příběh, který vymezuje světem zvířat před smrtí, po smrti a při opětovém znovuzrození. Na první pohled jde o poněkud bizarní až extravagantní záležitost, jenomže právě určitá výlučnost má svůj smysl: dát dětem jakýsi recept na vnímání smrti, nebo alespoň zklidnit jejich obavu ze smrti. Autorka se pocho-

pitelně pohybuje na ostří tohoto vážného záměru a jeho zlehčení, neboť protagonistkou děje se stala malá myška. A podtitul *...ale jenom na skok* také zmírňuje závažnost sdělení.

Oč tedy jde: nejen myška Šupito, ale i její věčný pronásledovatel (a posléze nejvěrnější přítel) lišák Bělobřich a další a další místní i exotická zvířata se po svém „skonu“ ocitnou v nebi, kde žijí v jedné rozjásané hře. Dětem asi bude taková představa blízká, i když... Ano, právě tento věčně roztočený kolotoč s nemnoha obměnami myšku omrzí, takže zatouží vrátit se do své původní lokality. Jak však vyřešit nenadálý vztah myšky a lišáka, jejichž rozličnost by mohla být v „reálném životě“ mimo nebe na překážku? A tu autorka nenabídne jinou šanci než poněkud obehnané převtělení v podobu partnerovu: myšky v lišku, lišáka v myšáka. Takže jsou zase tam, kde byli předtím. Naštěstí Procházková jejich setkání neakcentuje; podtrhne pouze, že přátelství může překonat i ty nejzávažnější překážky.

Autorka celou nerozsáhlou anabází zvířátek líčí v úsměvné rovině, její vyprávění má spád, je protkáno dialogy i detaily postupného přátelského sblížování zvířátek, je nadlehčeno nečekanými patáliemi při vstupu do „nebe“ a pádnou myši rekapitulací: „Nebe je bezva. Ale jenom na chvíli.“

Ilustrace Markéty Prachatické dobře korespondují s atmosférou knížky. *Kryštof Matouš*

Příběh mezi rozverností a nebezpečím

Ivona Březinová: **Lentilka pro dědu Edu**, Albatros, Praha 2006

Ivona Březinová se svěřila čtenářům, jak vznikla její knížka *Lentilka pro dědu Edu*: zájem o problematiku lidí trpících Alzheimerovou nemocí v ní vyvolala návštěva komplexu domu služeb pro seniory v Ústí nad Labem, zvláště oddělení specializujících se na léčbu psychických poruch spojených se stárnutím. Je to sice podnět vnější, dovedla ho však nenásil-

ně zasadit do prostředí rodiny a předeštlí úskalí takového onemocnění (i s jeho progresivním vývojem). Na své straně má vypravěčskou zručnost, chápe mentalitu svého hrdiny, předškoláka Honzika, rozumí rodinnému zázemí, ale vládne i jistou hravostí, která nadlehčuje trápení příbuzných i nevědomé utrpení postiženého.

Autorčin příběh se tak pohybuje mezi šibalstvím a nedůtklivostí, mezi umanutostmi a skleslostí, rozverností a nebezpečím. Březinová nepřesahuje nadbytečně základní dějovou linku, a co víc: zvládla akcentovat pozitivní vztah rodiny k nemocnému — rodina nejenže chorého nezavrhlá, ale bere ho neustále jako svého nejbližšího a milovaného člověka. Je to obzvláště důležité v dnešní době, která těmito postoji neoplývá.

Nemáme mnoho příběhů ze současnosti, které by se věnovaly závažným otázkám společného (a společenského) soužití. Tím záslušnější je, že *Lentilka pro dědu Edu* tak činí v naprosto srozumitelné formě pro nejmenší čtenáře (a zřejmě i posluchače). Hravosti knížky odpovídají i obrázky Evy Mastníkové, prosvětlující a zdůvěřňující text. *Kryštof Matouš*

Publikace, které je skutečně zapotřebí

David Železný: **Advokát nebo zedník?**, Albatros, Praha 2006

Problém nezaměstnanosti nehrozí pouze dnešním, ale zřejmě i příštím dospělým. Jak můžeme této hrozbě předjet? Jednu z možností nabízí publikace Davida Železného *Advokát nebo zedník?*, která nápaditým způsobem seznamuje dospívající se čtyřicítkou nejrozumnějších povolání od architekta po zdravotní sestru, od automechanika po vojáka atd.

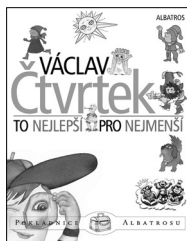
Možná se vám některá zaměstnání budou zdát příliš exkluzivní (burzovní makléř, diplomat, sommeliér), jiná asi budou chybět, to však není podstatné. Důležité je, že se čtenáři právě v tom věku, kdy se rozhodují o své budoucnosti (kniha je adresována zájemcům od dvanácti let), mohou dozvědět, co který obor obnáší, jaké by měli mít schopnosti, znalosti a zájmy, a že si tak mohou ověřit nejen to, co je od nich očekáváno, nýbrž i to, na co stačí.

Atraktivnost publikace spočívá především v přitažlivém členění jednotlivých (abecedně řazených) hesel. Především tu najdeme základní informaci o té které profesi, následuje čtivá povídka, rozvíjející většinou atraktivní příběh s touto profesí související (a nevádí, že jde spíše o záležitosti užitkové s určitou dominantou senzacnosti nežli o prózy s uměleckými ambicemi), načež jsou vysvětleny termíny, které nejsou příliš běžné (například u architekta: urbanismus, funkcionalismus, Johnsonův Glass house, vila Tugendhat atd.), a obor uzavírají odpovědi na dvě podstatné otázky: Jak na to? (studium a předpoklady) a Jaké vlastnosti by měl mít budoucí architekt, fotograf, kadeřník apod.?

Je třeba uznat, že David Železný zvládá rozpětí škály různých povolání s přehledem, že dokáže vyhmátnout to podstatné, co je zapotřebí sdělit, a že se tak kniha stává cenným kompendiem pro každého dospívajícího (a možná nejen pro něho). Celý text uzavírá seznam vybraných škol od právnických fakult po střední odborná učiliště, takže tu svou roli kompendium sehraje i jako praktická pomůcka. Svého času se tomuto druhu publikací říkávalo umělecko-naučná literatura. Ale na pojmenování nezáleží. Podstatné je, že jde o publikaci, které je v současné době skutečně zapotřebí. *Petr Lhota*

Výbor z Pokladnice Albatrosu

Václav Čtvrtek: **To nejlepší pro nejmenší**, Albatros, Praha 2006

Rumcajs, Křemílek a Vochoomůrka, víla Amálka, maková panenka, forman Šejtroček, vodník Česílko — kolik ještě pohádkových postav a postaviček bychom museli vyjmenovat, abychom obsáhli dílo Václava Čvrtka? A které z jeho příběhů bychom měli zvolit především, kdybychom sestavovali antologii z jeho díla? Nemudrujme: ten výbor letos vyšel, Zuzana

Kovaříková ho připravila k 95. výročí narození a k 30. výročí úmrtí tohoto „rozeného pohádkáře“. Výbor byl pojmenován *To nejlepší pro nejmenší* a obsahuje třiatvacet pohádkových próz — je to nádherně vypravená dárková publikace, jakou uvítá každé dítě od pěti let výše. Už jenom výčet ilustrátorů je zcela reprezentativní: od Radka Pilaře a Zdeňka Smetany přes Miloše Nolla či Heleny Zmatlíkovou po Zdeňka Milera a Karla Frantu, ale najdeme

tu i Gabrielu Dubskou, Ondřeje Sekoru, Miloslava Jágra a další.

Podobně tomu je s výběrem pohádkových „aktivit“ Čtvrťka samého: jsou tu nejen rozličné námětové okruhy, ale i odlišné přístupy, takže publikace skutečně všestranné autorovo dílo zmapovává. K tomu přispívá nejen úvod a obsáhlý doslov, nýbrž i soupis vydaných knih s výčtem přeložených titulů a — jak jinak, neboť Čtvrtek byl autor nejméně dvojdomý (neměli bychom ovšem zapomenout ani na rozhlas) — rovněž soupis televizních večerníčků i s údaji o jejich vysílání v zahraničí.

Je to kniha reprezentativní a zároveň čtivá, určená dětem, které si v ní mohou listovat poslopně i napřeskáčku, jak je třeba právě budou inspirovat televizní reprízy Čtvrťkových seriálů, zároveň však nezbytná pro všechny, kteří se miní Čtvrťkovým dílem zabývat studijně.

Výbor vyšel v edici Pokladnice Albatrosu. A bylo by určitě dobré, kdyby se postupně v této pokladnici objevily svazky další, obdobně prezentující i ostatní významné české pohádkáře. Neboť nevěřím za mák tvrzení některých knihkupců, že o pohádky dnešní děti nemají zájem. S pohádkou se už v minulosti pokusil leckdo skoncovat; všechny tyto špatné proročky však pohádka bez potíží přežila.

Petr Lhota

předplatné 2007

Nejspolehlivější způsob, jak každý měsíc obdržet časopis až do poštovní schránky (a se slevou), je roční nebo půlroční předplatné. Kontaktujte naši redakci. Stávajícím předplatitelům bude automaticky zaslána složenka či faktura.

P ř e d p l a t i t e l s k ý k u p o n

Závazně objednávám kus(ů) předplatného časopisu Host

☐ roční (590 Kč)

☐ půlroční (295 Kč)

Jméno a příjmení

Adresa telefon

Firma IČO DIČ

Platba

☐ složenkou

☐ žádám fakturu

převodem na účet č. 1346783369 / 0800 VS

Bibliografie ročníku 2006

OSOBNOST

- DĚDEČEK, JIŘÍ: Napsat dneska protestsong vyžaduje politologické vzdělání... (*ptal se M. Balaščík*), 7/2006, s. 5–9
- FRIDRICH, RADEK: Němčina je pro mě dodnes tajemným jazykem z dětství... (*ptal se M. Balaščík*), 9/2006, s. 5–8
- HŮLOVÁ, PETRA: Je pro mě těžký napsat knihu o současných Čechách... (*ptal se M. Balaščík*), 2/2006, s. 5–8
- KOVTUN, JIŘÍ: Vlast si s sebou můžete vzít, kamkoli jdete... (*ptal se M. Balaščík*), 1/2006, s. 5–8
- NOSKOVÁ, VĚRA: Léty ve mně rostl skřítek skeptik... (*ptal se D. Žák*), 5/2006, s. 5–8; Nosková, Věra: Jako muška v jantaru, 5/2006, s. 9–10
- PAVLÁT, Leo: Zlobným fanatikem může být věřící i liberál... (*ptala se I. Dousková*), 10/2006, s. 5–9
- REJŽEK, JAN: Řada lidí stále neví, co od kritiky očekávat, a hledá v ní dvojsmysly... (*ptal se M. Balaščík*), 6/2006, s. 5–9
- SLÍVA, VÍ: Cvičila se mnou magická přitažlivost tištěného slova... (*ptal se M. Balaščík*), 3/2006, s. 5–9
- ŠVANKMAJER, JAN: Imaginace je možná cesta ke svobodě... (*ptal se M. Kříž a J. Křípač*), 4/2006, s. 5–7; Kříž, Michal: Represe hodnocení (*nad filmem Jana Švankmajera Šílení*), 4/2006, s. 8–9
- TROJAK, BOGDAN: Poezie i přirozené zemědělství souvisejí s citlivostí vůči světu kolem... (*ptal se M. Balaščík*), 8/2006, s. 5–8

KRITIKA

- Bicanová, Klára: Neprávem zapomenutý Desátý muž (*Graham Greene: Desátý muž*), 3/2006, s. 10–11
- Češka, Jakub: Najde Milan Kundera svého Ambrosia? (*Milan Kundera: Nechovte se tu jako doma, příteli*), 10/2006, s. 37–38
- Ellinger, Jiří: V Peroutkových stopách (*Jiří Kovtun: Republika v nebezpečném světě. Éra prezidenta Masaryka 1918–1935*), 6/2006, s. 10–12
- Foldyna, Lukáš: Chladnokrevně intimní román? (*Tobiáš Jirou: Než vodorovně spadnou*), 2/2006, s. 11
- Foldyna, Lukáš: Zoufalá ironie Slobodovy Lásky (*Rudolf Sloboda: Láska*), 8/2006, s. 12–13
- Havelková, Petra: Půlnoční monology lotyšských antihrdinů (*Alberts Bels: Nespavost*), 7/2006, s. 12–13
- Hruška, Pavel: Básnické restitutio in integrum (*Petr Halmay: Koncová světla*), 8/2006, s. 15–17
- Košnarová, Veronika: Ironik literatury, řeči o ní, sebe i nás samých (*Alain Robbe-Grillet: Repríza*), 8/2006, s. 9–11

- Nekula, Marek: Báječný deník (*Michal Viewegh: Báječný rok. Deník 2005*), 7/2006, s. 10–11
- Ondračka, Pavel: Mythos Jiřího Kuběny (*Jiří Kuběna: Paměť Básníka. Z Mého Orloje*), 10/2006, s. 10–13
- Ondračka, Pavel: Šmidrové, exšmidrové a přišmidrové (*Šmidrové. Jednou šmidrou, šmidrou navěky*), 5/2006, s. 16–17
- Přeček, Lukáš: Romové jako kýč (*Martin Šmaus: Děvčátka, rozdělej ohně*), 4/2006, s. 15–17
- Soukupová, Jana: Vzdychání hnidopišské čtenářky (*Jean Giono: Muž, který sázal stromy*), 6/2006, s. 16–18
- Staněk, Jan: Třetí román (*Thomas Bernhard: Vápenka*), 2/2006, s. 12–14
- Svatoň, Vladimír: Mezi krutostí a kýčem (*Vladimír Nabokov: Povídky 1938–1952*), 9/2006, s. 12–14
- Svatoň, Vladimír: Tragické hyacinty v růžových lokýnkách (*Jurij Odačenko: Verše do alba*), 5/2006, s. 18–19
- Svatoň, Vladimír: Žánr lexikonu — problém avantgard (*Tomáš Glanc — Jana Kleihová: Lexikon ruských avantgard 20. století*), 6/2006, s. 13–15
- Sýkora, Michal: Cyklus násilí nepřerušen (*Salman Rushdie: Shalimar The Clown*), 4/2006, s. 10–14; Sýkora, Michal: Největší román, největší pohroma (*Klaun Šalimar v zrcadle britské a americké kritiky*), 4/2006, s. 13–14; Rushdie, Salman: Psát romány po 11. září 2001... (*z rozhovoru vybral a přel. M. Sýkora*), 4/2006, s. 12–13
- Špička, Jiří: Ecovy studené plameny (*Umberto Eco: Tajemný plamen královny Loany*), 1/2006, s. 9–11
- Špidla, Kryštof: Kriminální morálka (*Odsuzuje se Dorel Levron*), 3/2006, s. 12–13
- Štolba, Jan: Hlas básně a hlasy básníků (*Jaroslav Erik Frič a Josef Klíč: S kým skončila noc; DG 307: Několik verzí jednoho příběhu několik tváří; Vráta Brabenec a Joe Karafiát: Začni u stromu*), 5/2006, s. 13–15
- Štolba, Jan: Po špičkách, na zapřenou (*Petr Halmay: Koncová světla*), 8/2006, s. 14–15
- Trávníček, Jiří: „Inu ano, sovětské hovno, náš vzor“ (*Josef Charvát: Můj labyrint světa. Vzpomínky, zápisky z deníků*), 7/2006, s. 14–16
- Trávníček, Jiří: Lyrik na poli epickém aneb Hlubka bez povrchu (*Pavel Kolmačka: Stopy za obzor*), 9/2006, s. 9–11
- Trávníček, Jiří: Marxistický výtržník? Vtipný komentátor? Provokátor? Pankriticista? (*Terry Eagleton: Úvod do literární teorie*), 2/2006, s. 9–10
- Trávníček, Jiří: Současný — český — generační — román. Konečně (*Věra Nosková: Bereme, co je*), 5/2006, s. 11–12

- Trávníček, Jiří: Vypravěč s poněkud zaraženým apetittem (*Arnošt Goldflam: Osudy a jejich pán*), 1/2006, s. 12–13

ESEJ

- Bělohradský, Václav: Nevolnost & úzkost & nicota (*Zpožděná úvaha ke stému výročí narození Jeana Paula Sartra*), 7/2006, s. 81–88
- Janoušek, Pavel: O novém literárněvědném paradigmatu, dějinách, kánonu a literárních vědcích, 6/2006, s. 20–24
- Kundera, Milan: Estetika a existence, 9/2006, s. 15–17
- Kundera, Milan: Improvizace na počest Stravinského, 3/2006, s. 14–23
- Machala, Lubomír: Kunderovské stopy a ohlasy v současné české próze, 5/2006, s. 20–24
- Manguel, Alberto: Krádeže knih (*přel. O. Trávníčkova*), 10/2006, s. 14–17
- Škabraha, Martin: Václav Bělohradský a jeho nepřátelé, 2/2006, s. 17–20

STUDIE

- Elšík, Viktor: Je romština jazykem Romů?, 4/2006, s. 18–19
- Kosatík, Pavel: Na Dobříši!, 7/2006, s. 17–20
- Lyčka, Petr: K insitním autorům českého literárního undergroundu, 1/2006, s. 15–23
- Pfaff, Ivan: Byli při nich celým žitím, 8/2006, s. 19–24; Riebová, Markéta: Zastřelen za svítání — Federico García Lorca, 8/2006, s. 22–23
- Soukup, Daniel: Oni, nebo my? (*Cikánství v české literatuře devatenáctého století*), 4/2006, s. 20–21

BELETRIE

PRÓZA

- Bondy, Egon: Máša (*Pokus o interpretaci nudy*), 1/2006, s. 26–28
- Ferková, Ilona: Zemřela pro romství (*přel. M. Alinčová*), 4/2006, s. 45–49
- Fialová, Lucie: Povídka o chlapovi, kterej vypadal jako ženská, 5/2006, s. 27–30
- Giňa, Andrej: Dědek (*přel. K. Ryvolová*), 4/2006, s. 37–41
- Goldflam, Arnošt: Standa slaví narozeniny 22. 12., 10/2006, s. 20–22
- Grmolec, Zdeněk: Proměna Marie z Magdaly, 10/2006, s. 28–30
- Horváth, Gejza: Dvě povídky (*přel. J. Kramářová*), 4/2006, s. 42–44
- Hrabal, Bohumil: Jejich zpěv mne vede rovnou do nebes, 4/2006, s. 27

- Hušek, Jan: Přihraj, básníku, 6/2006, s. 30–31
- Charbonneau, Louis: Štědrý večer s Bonney Boyem, 10/2006, s. 31–32
- Koláček, Zdena: Smrt anděla, 8/2006, s. 27–31
- Kratochvíl, Jiří: Kontrás, 2/2006, s. 23–27
- Kučera, Štěpán: Evangelium podle Barnabáše, 10/2006, s. 23–27
- Lacková, Elena: Co to vaříš v tom hrnci?, 4/2006, s. 34–36
- Müllerová, Alena: Fanyňka, 6/2006, s. 29–31
- Oláhová, Erika: Nechci se vrátit mezi mrtvé, 4/2006, s. 50–52
- Petrák, Milan: Gironská ulice, 3/2006, s. 26–27
- Sadilková, Helena: Nalézání prastarých i nových romských hodnot (*Historie a základní východiska romské literatury v České republice*), 4/2006, s. 29–33
- Špidla, Kryštof: Všivárna, 4/2006, s. 24–26
- Trefulka, Jan: Bylo nebylo, 9/2006, s. 18–24
- Urbánková, Dagmar: Dědina, 3/2006, s. 28–30
- Zelenák, Roman: Soukromý humor, 7/2006, s. 22–24

POEZIE

- Čermáček, Petr: Linea nigra, 8/2006, s. 32
- Dráždanská cena lyriky: 5/2006, s. 101–104
- Fridrich, Radek: Vlašský Daniel, 9/2006, s. 25
- Kasal, Lubor: Sedm sinajských sonetů, 10/2006, s. 18–19
- Rulf, Jiří: Sen o mně, 8/2006, s. 25–26
- Řezníček, Pavel: Bešamel, 10/2006, s. 30
- Řezníček, Pavel: Lopatou a rýčem, 10/2006, s. 27
- Scheinostová, Alena: E blaka andre romaňi poezija (*Okno do romské poezie*), 4/2006, s. 53–62
- Zedník, Ladislav: ...ve strojovnách, 7/2006, s. 25–26

ROZHOVOR

- Bláhová, Alena: Jako bych oživovala mrtvé... (*ptal se A. K. K. Kudláč*), 7/2006, s. 37–38
- Blažejovská, Alena: Křesťanství může být inspirativní, ale já jsem buddhistka... (*ptal se M. Stöhr*), 3/2006, s. 45–51
- Bouda, Petr: Klientela antikvariátu je něco zcela jiného než ta v knihkupectvích... (*ptal se J. Trávníček*), 9/2006, s. 26–28
- Černý, Jiří: Občas mě někdo pochválí, že píšu i referáty z restaurací... (*ptal se J. Riedel*), 2/2006, s. 28–32
- Dušek, Jaroslav: Jednou udělám na jevišti Máj... (*ptal se D. Žák*), 5/2006, s. 41–43
- Holý, Jiří — Menclová, Věra: Honíme několik zajíců současně... (*ptal se J. Trávníček*), 6/2006, s. 45–47
- Horváthová, Jana: Zajímá nás myšlenkový svět a duchovní kultura autorů samouků... (*ptala se K. Ryvolová*), 4/2006, s. 64–67

Ježek, Vlastimil: Národní knihovna je českým národním pokladem... (*ptal se J. Trávníček*), 7/2006, s. 27–30
Nosek, Štěpán: Vyměnil bych tisíc metafor za jeden chladný — vlastně co nejchladnější — popis skutečné věci... (*ptal se M. Stöhr*), 8/2006, s. 33–34
Tajmanova, Marianna: Překladatelka ve stínu... (*ptala se J. Mikešová*), 10/2006, s. 34–36

POHLEDY

Debnár, Viktor A.: Neznámý Bohuslav Brouk a meziválečná avantgarda, 5/2006, s. 32–35; Vzpomínky Bohuslava Brouka, 5/2006, s. 35–39
Fénix z popela...? (*Do Olomouce se vrátil festival*), 9/2006, s. 32–33
Hertl, David: Ivo Markvart — pokus o portrét, 6/2006, s. 37–41
Kováčová, Kateřina: Bez věcí temných ztrácí ty světlé svoje kontury... (*rozhovor; ptal se J. Tlustý*), 1/2006, s. 29; Kováčová, Kateřina: Viděl jsem v životě dost..., 1/2006, s. 30–31; Tlustý, Jan: Hnízdý táhne prašivec (*Kateřina Kováčová: Hnízda*), 1/2006, s. 30
Kučera, Štěpán: Vstříh velkého dobrodružství... (*Nový kulturní týdeník A2*), 2/2006, s. 35–37
Matys, Rudolf: Slova v éteru (*Rozhlas — drama — literatura*), 3/2006, s. 32–42; anketa: Jaký byl váš nejsilnější zážitek z poslechu rozhlasu?: 3/2006, s. 33–42 (*V. Daněk, M. Doležal, A. Goldflam, P. Hruška, E. Juliš, V. Justl, D. Kaprálová, J. Kroutvor, R. Matys, A. Přidal, J. Škvorecký, V. Šlajchrt, P. Šrut, M. Štastná, P. Šuranská, M. Trávníček, L. Vaculík, J. Vilímek, J. Žáček*)
Pichlová, Petra: Neznámá literární tvorba Františka Halase, 8/2006, s. 37–40
Semotamová, Tereza: Měsíc autorského čtení, 7/2006, s. 34–36
Wagner, Petr: Přivedla je na světlo... (*Život a práce romistky Mileny Hübschmannové*), 4/2006, s. 69–72

FEJETON

Hvižďala, Karel: Vejce natvrdo a rádio, 3/2006, s. 46–47
Sedláček, Tomáš: Elektrický smrádek a nikdo víc..., 3/2006, s. 40–41

UVÍZLÉ VĚTY

Halas, Jan: Rozhlas a literatura, 3/2006, s. 2
Hejkalová, Markéta: Havlíkobrodské legendy, 8/2006, s. 2
Hvižďala, Karel: Mácha, Skácel a zázraky, 9/2006, s. 2
Hvižďala, Karel: Sen jako průvodce kavárnou, 1/2006, s. 2, 23
Hvižďala, Karel: Volne riziko, 6/2006, s. 2, 9
Payne, Petr Pazdera: Mimo zemi zaslíbenou, 10/2006, s. 2
Škabraha, Martin: Freude, Freude... Schöner Götterfunken?, 7/2006, s. 2
Škabraha, Martin: Moudrost v latexu, 2/2006, s. 2
Škabraha, Martin: Návrat tatrováka, 5/2006, s. 2
Škabraha, Martin: Třeštili dějiny, 4/2006, s. 2

GLOSA

Dušan Šlosar: Plyně, nebo plynule, 1/2006, s. 8
Dušan Šlosar: Descartese?, 2/2006, s. 8
Dušan Šlosar: Mozart, 3/2006, s. 9

Dušan Šlosar: Love, 4/2006, s. 17
Dušan Šlosar: Pro češtinu znalé Brňany, 5/2006, s. 10
Dušan Šlosar: Koncert, 6/2006, s. 9
Dušan Šlosar: Oficiální voda tvojí vášně, 7/2006, s. 9
Dušan Šlosar: Vstup, 8/2006, s. 31
Dušan Šlosar: O₂, 9/2006, s. 11
Dušan Šlosar: Rukojeť a rukověť, 10/2006, s. 9

K ROMÁNU

Trávníček, Jiří: Nesoustavné poznámky 1, 1/2006, s. 24–25
Trávníček, Jiří: Nesoustavné poznámky 2, 2/2006, s. 21–22
Trávníček, Jiří: Nesoustavné poznámky 3, 3/2006, s. 24–25
Trávníček, Jiří: Nesoustavné poznámky 4, 4/2006, s. 22–23
Trávníček, Jiří: Nesoustavné poznámky 5, 5/2006, s. 25–26
Trávníček, Jiří: Nesoustavné poznámky 6, 6/2006, s. 27–28
Trávníček, Jiří: Nesoustavné poznámky 7, 7/2006, s. 31–32
Trávníček, Jiří: Nesoustavné poznámky 8, 8/2006, s. 35–36
Trávníček, Jiří: Nesoustavné poznámky 9, 9/2006, s. 29–30
Trávníček, Jiří: Nesoustavné poznámky 10, 10/2006, s. 41–42

KNIHOVNIČKA

Klusáková, Jana: 2/2006, s. 15–16
Klusáková, Jana: 3/2006, s. 25, 74
Klusáková, Jana: 4/2006, s. 23, 91
Klusáková, Jana: 5/2006, s. 67, 69
Klusáková, Jana: 6/2006, s. 34, 67
Klusáková, Jana: 7/2006, s. 33, 39
Klusáková, Jana: 8/2006, s. 24, 45
Klusáková, Jana: 9/2006, s. 31, 51
Klusáková, Jana: 10/2006, s. 33, 61–62

OTÁZKA

Jana Štolby pro Jana Šulce, 1/2006, s. 11
Jana Štolby pro Karla Šiktance, 2/2006, s. 34
Jana Štolby pro Petra Hrbáče, 3/2006, s. 51
Jana Štolby pro Petra Štengla, 4/2006, s. 19
Jana Štolby pro Ludvíka Vaculíka, 5/2006, s. 19
Jana Štolby pro Jana Suka, 6/2006, s. 12
Jana Štolby pro Ladislava Puršla, 7/2006, s. 26
Jana Štolby pro Marii Štastnou, 8/2006, s. 36
Jana Štolby pro Jana Nováka, 9/2006, s. 30
Jana Štolby pro Zdenu Bratřšovskou, 10/2006, s. 13

ZÁPISNÍK PAVLA KOTRLY

Kotrla, Pavel: Pod taktovkou Radima Kopáče, 1/2006, s. 22
Kotrla, Pavel: Harry Potter, autorská práva a český internet, 2/2006, s. 20
Kotrla, Pavel: Písmenka na malých obrazkách, 3/2006, s. 31
Kotrla, Pavel: Česká nakladatelství mají ráda své autory, 4/2006, s. 73
Kotrla, Pavel: Psát, sdílet, upravovat, 5/2006, s. 15
Kotrla, Pavel: Staré versus nové: zatím 1 : 0, 6/2006, s. 28
Kotrla, Pavel: Proti vůli autora, pro radost čtenářů, 7/2006, s. 16

Kotrla, Pavel: Potíže s Günterem Grassem, 8/2006, s. 11
Kotrla, Pavel: Uprostřed digitalizace, 9/2006, s. 13
Kotrla, Pavel: PayPal & spol., 10/2006, s. 33

ŠPATNÁ ADRESA

Jazyk, Pavel: 1/2006, s. 58
Jazyk, Pavel: 2/2006, s. 43
Jazyk, Pavel: 3/2006, s. 57
Rezníček, Pavel: 10/2006, s. 47

RELIKVIÁŘ

Nejedlý, Jan: Každý sešit si zaslouží svůj příběh, 2/2006, s. 33–34

ANKETA

Jaký byl váš nejsilnější zážitek z poslechu rozhlasu?: 3/2006, s. 33–42 (*V. Daněk, M. Doležal, A. Goldflam, P. Hruška, E. Juliš, V. Justl, D. Kaprálová, J. Kroutvor, R. Matys, A. Přidal, J. Škvorecký, V. Šlajchrt, P. Šrut, M. Štastná, P. Šuranská, M. Trávníček, L. Vaculík, J. Vilímek, J. Žáček*); viz též *Pohledy* Matys, Rudolf
Anketa k tématu o Romech: 4/2006, s. 26, 33 (*MC Gipsy, Robert Krumphanzl, Martin Kontra, Petra Hůlová, Iva Bittová, Jáchym Topol, Ida Kelarová*)
Čtení na léto: 6/2006, s. 18, 25, 26, 48 (*Martin Šmaus, Edgar Dutka, Viola Fischerová, Jiří Hájiček, Radek Malý, Věra Nosková, Sjarhej Smatryčenko*)

TÉMA

Bondy, Egon (*připravil Oskar Mainx ve spolupráci s Martinem Machovcem*): 1/2006, s. 32–54
Catalano, Alessandro: „Úloha Koláře se trochu přeceňuje.“ Totální realismus a moralizující literatura, 1/2006, s. 36–37
Hrtánek, Petr: Severin aneb Bondy o legendě a v legendě, 1/2006, s. 44–45
Macháček, Jiří: Éra tekutých císařů aneb Glosa k Bondyho vizi budoucnosti, 1/2006, s. 54
Mainx, Oskar: Těžký úděl klasika aneb Bondyho Hora, 1/2006, s. 41–43
Petrů, Marek: Etika transgrese v díle Egona Bondyho, 1/2006, s. 51–54
Placák, Petr: Bondyho boží lamentace, 1/2006, s. 34–36
Rohel, Petr: Bondy jako marxistický teoretik, 1/2006, s. 49–50
Stárek Čuñas, František: Dlužite mi balík, milý pane doktore (a to už patnáct let!), 1/2006, s. 34
Tobolík, Vlasta: Historizující prózy jako prostor hledání sebeidentity, 1/2006, 46–48
Typelt, Jaromír F.: Absolutní realismus a Totální hrobař, 1/2006, s. 38–41
Vodsedálek, Ivo: O Bondyho letech, 1/2006, s. 33

Zlatý máj 2006 (*připravila Jana Čenková a Zdeněk K. Slabý*): 10/2006, s. 93–113
Anketa: Co se děje v knihovnách?, 10/2006, s. 95–99
Čenková, Jana: Ohlédnutí za Vánoce českých dětí, 10/2006, s. 96–97
Jsme rádi za každou dobrou knihu, která vyjde kdekoliv a dostane se ke čtenáři... (*rozhovor se zástupci nakladatelství Albatros a Kníží klub; ptal se Z. K. Slabý*), 10/2006, s. 103–106
Ledvinková, Václava: Hajaja a jeho rozhlasové narozeniny, 10/2006, s. 98–99

Přimět dítě k tomu, aby se chopilo knížky, stojí a padá s tím, má-li rodič dost času... (*rozhovor s Ivo Fenclem a Lucíí Lomovou; ptal se M. Kubala*), 10/2006, s. 107–109
Slabý, Zdeněk K.: Na úvod, 10/2006, s. 93
Slabý, Zdeněk K.: Pohádka je jako chvilka na zahrádce... (*Václav Čtvrtek — pohádkář, který nadvakrát přelstil kmotřičku Smrti*), 10/2006, s. 100–101
Slabý, Zdeněk K.: Telegraficky o Zlatém Májí, 10/2006, s. 94–95
Zastavení s nakladateli a tvůrci dětských knih, 10/2006, s. 102–109

RECENZE

Březinová, Ivona: Lentilka pro dědu Edu (*Kryštof Matouš*), 10/2006, s. 112
Čtvrtek, Václav: To nejlepší pro nejmenší (*Petr Lhota*), 10/2006, s. 113
Gabriela Dubská dětem. Pásmo pohádkových příběhů a veršů (*Stanislava Zábrodská*), 10/2006, s. 111
Klimáček, Viliam — Tóth, Dezider: Noha k noze (*Jana Čenková*), 10/2006, s. 110
Mirko Hanák dětem. Malovaná říše veršů a pohádek (*Stanislava Zábrodská*), 10/2006, s. 111
Procházková, Iva: Konec kouzelného talismanu (*Jana Čenková*), 10/2006, s. 111
Procházková Iva: Myši patří do nebe (*Kryštof Matouš*), 10/2006, s. 112
Tashlin, Frank: Medvěd, který nebyl (*Jana Čenková*), 10/2006, s. 110
Železný David: Advokát nebo zedník? (*Petr Lhota*), 10/2006, s. 112

FOTOGRAFIE

BENEŠ, JAROSLAV: 8/2006
Moucha, Josef: Střepiny světél Jaroslava Beneše, 8/2006, s. 41–42
BUDÍK, MILOŠ: 1/2006
Pátek, Jiří: Amatérova křídla, 1/2006, s. 57
CO JE NA NICH ZAJÍMÁ: 4/2006
Romská tematika objektivem tří fotografů: Karel Tůma, Martin Šimáček, Evžen Sobek, 4/2006, s. 74–75
ERNEST, JIŘÍ: 9/2006
Kuneš, Aleš: Co kdybychom museli odejít?, 9/2006, s. 34–35
HOCHOVÁ, DAGMAR: 2/2006
Moucha, Josef: Fotografie z vlastní potřeby, 2/2006, s. 41–42
LUKAS, JAN: 3/2006
Moucha, Josef: Pražský deník Jana Lukase, 3/2006, s. 55–56
SAUDEK, JAN: 5/2006
Moucha, Josef: Živé obrazy Jana Saudka, 5/2006, s. 50–51
SUDEK, JOSEF: 10/2006
Moucha, Jiří: Návraty Josefa Sudka, 10/2006, s. 44–45
VÍSEK, JIŘÍ: 7/2006
Pátek, Jiří: Z odstupu a nadhledu, 7/2006, s. 40–41
WÄGNER, MARTIN: 6/2006
Moucha, Josef: Ohledání až do morku kostí, 6/2006, s. 50

VÝROČÍ

Bor, D. Ž.: Nedoručené dopisy (*Jiří Veselský, 1933–2004*), 5/2006, s. 44–46
Creeley, Robert: Vyhraju, 3/2006, s. 88
Jurkovič, Ladislav: Spáček pod plamenem (*Robert Konečný, 1906–1981*), 5/2006, s. 48

Kaprál, Zeno: Dům, který stává, je otevřený... (*sedmdesátiny Pavla Švandy*), 6/2006, s. 44
 Kaprálová, Dora: Máš zubní protězu a jsi velký básník... (*Leoši Baconovi Slaninovi k šedesátinám*), 3/2006, s. 52–53
 Kosatík, Pavel: Proč mám rád Jiřího Kuběnu (*sedmdesátiny J. Kuběny*), 6/2006, s. 33
 Kotrla, Pavel: Sedmdesát pět let Mojžíra Trávníčka, 10/2006, s. 87
 Křepelka, Karel: Slovo úvodní (*Karel Křepelka, 1946–1999*), 5/2006, s. 46–47
 Kuběna, Jiří: Šíp Od Jonatána, 6/2006, s. 32
 Martinek, Libor: Jubilující spisovatel Jindřich Zogata, 7/2006, s. 74–75
 Med, Jaroslav: Uvážlivý konzervativce (*sedmdesátiny Pavla Švandy*), 6/2006, s. 42–43
 Slíva, Vít: Šestnáctého září — 101 let od narození Vladimíra Holana, 8/2006, s. 80
 Trefulka, Jan: Byl jsi nejserióznějším členem toho spolku (*sedmdesátiny Pavla Švandy*), 6/2006, s. 44
 Volf, Zdeněk: Prokletý básník (*Oldřich Ludva-Kozlowski, 1956–1997*), 5/2006, s. 47

POLEMIKA

Trávníček, Jiří: Román pro čtyřicet čtenářů? Ne, děkuji, 2/2006, s. 38–39

ZASLÁNO, OHLASY, NÁZORY, GLOS

Černý, E.: S Otokarem Březinou proti Otokaru Březinovi, 3/2006, s. 56
 Grombíř, Jakub: K Nesoustavným poznámkám Jiřího Trávníčka, 5/2006, s. 99
 Grombíř, Jakub: Moskva na vlastní oči, 5/2006, s. 100
 Hruška, Pavel: K článku Jana Huška „Přihraj, básníku“ v *Hostu* 6/2006, 9/2006, s. 70
 Hušek, Jan: Dobré spisovatelské ucho (*ad L. Foldyna: Stará práce Kateřiny Sidonové, Host 7/2006*), 9/2006, s. 70–71
 Hviždala, Karel: Günter Grass a jecer hara, 8/2006, s. 79
 Chvatík, Květoslav: Podivná polemika, 5/2006, s. 99
 Jelínková, Ema: Dáma s talentem Krysaře (*zemřela spisovatelka Muriela Sparková*), 6/2006, s. 102
 Kanda, Roman: K rozhovoru Jiřího Trávníčka s Alešem Hamanem (*Host 9/2005*), 1/2006, s. 105
 Klusáková, Jana: K recenzi Pavla Ondračky v *Hostu* 1/2006, 3/2006, s. 56
 Kotecký, Luboš: 7apůl — divadlo na cestě (*možná už jen pár příležitosti*), 2/2006, s. 75–76
 Machovec, Martin: Pár slov k vydání Přeloučského románu (*Josef Vadný — Zdenička Spruzená: Přeloučský román*), 1/2006, s. 104–105
 Mareček, Jiří: Vážná Eliška Juříková (*k Hostu 4/2006*), 6/2006, s. 103
 Mareček, Luboš: Festival Mezipatra mezi pubertou a dospělostí, 10/2006, s. 87–88
 Moucha, Josef: O nejlepší fotografickou knihu ze střední a východní Evropy, 10/2006, s. 88
 Nadace Charty 77 udělila Cenu Jaroslava Seiferta za rok 2006 Ivanu Martinu Jirousovi, 8/2006, s. 81
 Navara, Luděk: Česko objevuje hrdinku doby nesvobody, 5/2006, s. 98
 Novák, Radomil: Vážná recenzentka (*k recenzi na knihu Hudba jako inspirace poezie, Host 6/2006*), 8/2006, s. 80
 Palůch, Martin: Poetické neurony (*ArsPoetica* 2006), 10/2006, s. 86

Staněk, Jiří: K *Hostu* 10/2005, 2/2006, s. 76
 Štolba, Jan: Proč si (mužně) nenalít čistého vína? (*k rozhovoru s B. Trojakem v Hostu 8/2006*), 9/2006, s. 71
 Typlt, Jaromír F.: Srovnání, které za to nestálo (*k textu M. Jareše v Hostu 9/2006*), 2/2006, s. 76
 Vaitrová, Marie: A z hloubi stále volání tak povědomým jménem... (*Dagmar Chobotová 1936–2006*), 6/2006, s. 102–103

V PŘEDSTIHU

Juříková, Eliška F.: S jistotou hodinářského mistra (*Jiří Kratochvíl: Herec*), 3/2006, s. 58–59
 Juříková, Eliška F.: Torzo románu, který není (*Patrik Ouředník: Příhodná chvíle, 1855*), 4/2006, s. 76–77
 Juříková, Eliška F.: Kontrolovat svůj obraz! (*Michal Viewegh: Báječný rok. Deník 2005*), 5/2006, s. 52–53
 Juříková, Eliška F.: Být jiný a jinde (*Pavel Brycz: Malá domů*), 8/2006, s. 44–45
 Juříková, Eliška F.: O esenbácích, estébácích a dalších fizelech (*Petr Šabach: Občanský průkaz*), 9/2006, s. 36–37
 Juříková, Eliška F.: Sugestivní mistr povídky (*Jan Balabán: Jsme tady*), 10/2006, s. 46–47

RECENZE

Abramsová, Lynn: Zrození moderní ženy. Evropa 1789–1918 (*Andrea Malá*), 3/2006, s. 72–73
 Ackroyd, Peter: Fiktivní deník Oscara Wildea (*Veronika Košnarová*), 10/2006, s. 53
 Ambjörnson, Ingvar: Elling. Prostřední bratři (*Daniela Mrázová*), 10/2006, s. 53–54
 Ammaniti, Niccolò: Já se nebojím (*Věra Suková*), 2/2006, s. 56
 Antoňová, Svatava: Nordickou blondýnu jsem nikdy nelízala (*Igor Kędziarski*), 2/2006, s. 45
 Badal, Milan: Ranní rozcvíčky. Neuvěřitelné příhody po vzbuzení (*Petr Hrtánek*), 6/2006, s. 53
 Barthes, Roland: Sade, Fourier, Loyola (*Jaroslav Balvín ml.*), 5/2006, s. 62–63
 Benedetti, Mario: Psaní do schránky času (*Daniel Nemrava*), 3/2006, s. 64–65
 Bergman, Ingmar: Co chvíli křičí na jevišti světa. Sarabanda (*Karolína Stehlíková*), 6/2006, s. 60–61
 Bernhard, Thomas: Chůze (*Zdeněk Pecka*), 1/2006, s. 65–66
 Bock, Jerry — Harnick, Sheldon — Stein, Joseph: Šumař na střeše (*Jana Soukupová*), 7/2006, s. 55
 Bolaño, Roberto: Chillské nokturmo (*Denisa Kantnerová*), 4/2006, s. 83–84
 Bondy, Egon: Máša a Běta. Dvě novely (*Milena M. Marešová*), 8/2006, s. 47
 Canetti, Elias: Hlasy Marrákeše. Zápisky po jedné cestě; Svědomí slov. Eseje (*Jan Staněk*), 1/2006, s. 64–65
 Cohen, Albert: Hubomlat (*Jan M. Heller*), 10/2006, s. 52
 Cotroneo, Roberto: Otranto (*Jiří Špička*), 3/2006, s. 65–66
 Čermák, Josef: Franz Kafka. Výmysly a mystifikace (*Marek Nekula*), 2/2006, s. 56–57
 Černický, Jiří: O Sasance. Dokument z pohádky (*Jana Černíková*), 3/2006, s. 61–62
 Dimter, Tomáš — Rudiš Jaroslav (eds.): Německá čítanka. Gutenbergova čítanka současné německé prózy (*František Ryšl*), 1/2006, s. 62–64
 Dvořáková, Petra: Proměněné sny (*Zdeněk Volf*), 7/2006, s. 42–43

Eagleton, Terry: Sladké násilí. Idea tragična (*Martin Tomásek*), 4/2006, s. 87–88
 Echenoz, Jean: U piána (*Veronika Košnarová*), 8/2006, s. 51
 Erben, Karel Jaromír: Kytice (Divadlo Polárka) (*Petra Havelková*), 1/2006, s. 73–74
 Eriksen, Thomas Hylland: Tyranie okamžiku (*Karolína Stehlíková*), 4/2006, s. 88–90
 Eva Davidová (*Magda Kucharčiová*), 4/2006, s. 92
 Fischerová, Sylva: Krvavý koleno (*Pavel Hruška*), 4/2006, s. 87
 Fišer, Zbyněk (ed.): Tvůrčí psaní — klíčová kompetence na vysoké škole (*Alice Stuchlíková*), 6/2006, s. 64–65
 Fořt, Bohumil: Úvod do sémantiky fikčních světů (*Roman Kanda*), 5/2006, s. 63–64
 Fucimanová, Milena: Tančila jsem v synagoze (*Petra Hudcová*), 5/2006, s. 55
 Gallaš, J. H. A.: Mé žalosti a mé bolesti (*Ladislav Sol-dán*), 5/2006, s. 56–58
 Goldman, William: Princezna nevěsta (*Petra Krivánková-James*), 1/2006, s. 66
 Goytisoló, Juan: Za Gaudim v Kappadokii a jiné eseje (*Denisa Kantnerová*), 6/2006, s. 60
 Grögerová, Bohumila: Klikyháky paměti (*Petra James*), 7/2006, s. 43–44
 Grygar, Mojmir: Trvání a proměny. Dvanáct kapitol o umění a dějinách (*Blanka Kostřicová*), 7/2006, s. 54
 Hájek, Tomáš: Zánik a vznik památkových péčí. Filozofie památkové péče (*Martin Procházka*), 1/2006, s. 69–70
 Halík, Tomáš: Noc zpovědníka. Paradoxy malé víry v postoptimistické době (*Milena M. Marešová*), 3/2006, s. 60–61
 Havlík, Petr — Pečinka, Bohumil: Politika z obou stran (*Pavel Švanda*), 7/2006, s. 50–51
 Horová, Anděla a kol.: Nová encyklopedie výtvarného umění — dodatky (*Pavel Ondračka*), 8/2006, s. 54–56
 Horyna, Břetislav: Dějiny rané romantiky. Fichte, Schlegel, Novalis (*Aleš Urválek*), 2/2006, s. 58–59
 Hotakainen, Kari: Na domácí frontě (*Daniela Mrázová*), 7/2006, s. 44
 Hrubín, František — Černý, Václav: Vzájemná korespondence z let 1945–1953 (*David Kroča*), 2/2006, s. 46–48
 Hübschmannová, Milena: Po Židoch Cigáni I (*Ctibor Nečas*), 4/2006, s. 78–79
 Hübschmannová, Milena: Po Židoch Cigáni I (*Karolína Ryvolová*), 4/2006, s. 92–93
 Hugo, Jan (ed.): Slovník nespisovné češtiny. Argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost. Historie a původ slov (*Dušan Šlosar*), 9/2006, s. 46–47
 Humpál, Martin — Kadečková, Helena — Parente-Čapková, Viola: Moderní skandinávské literatury 1870–2000 (*Otakar Franczyk*), 10/2006, s. 58–60
 Hviždala, Karel: Jak myslet média (*Milena M. Marešová*), 2/2006, s. 57–58
 Chochola, Václav: Děti z krechťů (*Igor Kędziarski*), 6/2006, s. 52–53
 Chwin, Stefan: Hanemann (*Barbora Gregorová*), 5/2006, s. 58–59
 Iggersovi, Vilma a Georg: Dva pohledy na dějiny (*Milena M. Marešová*), 6/2006, s. 61–62
 Ishiguro, Kazuo: Když jsme byli sirotci (*Zuzana Foniaková*), 10/2006, s. 56–57
 Jandl, Ernst — Mayröckerová, Friederike: Experimentální hry (*Petr Štědrňák*), 6/2006, s. 57–58

Jergl, Ivan: Naděje chodí po špičkách (*Jana Soukupová*), 2/2006, s. 45–46
 Jirous, Ivan Martin: Magorovy dopisy (*Igor Kędziarski*), 10/2006, s. 48–49
 Kafka, Franz: Dopisy rodině (*Jan Staněk*), 5/2006, s. 60
 Kameníček, Jan: Vacant (*Kryštof Špidla*), 2/2006, s. 44
 Kaplický, Jan: Album (*Pavel Ondračka*), 7/2006, s. 54–55
 Kennedyová, A. L.: Noční geometrie a vlaky do Garscaddenu (*Ema Jelínková*), 3/2006, s. 64
 Kertész, Imre: Fiasko (*Veronika Košnarová*), 5/2006, s. 59
 Kesey, Ken: Zápisky z lochu. Nechte ty k*****y běžet (*Petra Havelková*), 10/2006, s. 54–56
 Klíma, Ivan: Kostlivce pod kobercem (*Josef Prokeš*), 4/2006, s. 80
 Klusáková, Jana: Rok s Kokoliou (*Pavel Ondračka*), 1/2006, s. 70–72
 Koch, H.-G. (ed.): „Als Kafka mit entgegenkam...“ Erinnerungen an Franz Kafka (*Marek Nekula*), 2/2006, s. 56–57
 Kolmačka, Pavel: Stopa za obzor (*Aleš Merenius*), 9/2006, s. 38
 Král, Petr: Přesuny (*Jakub Chrobák*), 9/2006, s. 39–40
 Král, Petr: Základní pojmy (*Jakub Chrobák*), 9/2006, s. 39–40
 Kramářová, Jana a kol.: (Ne)bolí (*Karolína Ryvolová*), 4/2006, s. 92–93
 Kraussová, Nicole: Dějiny lásky (*Petra Havelková*), 7/2006, s. 48–50
 Křesadlo, Jan: Slepá bohyně a jiné příběhy (*Petr Hrtánek*), 8/2006, s. 47–48
 Kučera, Martin: Rakouský občan Josef Pekař. Kapitola z kulturně politických dějin (*Tomáš Borovský*), 6/2006, s. 62–64
 Kukul, Petr: Polabské evangelium (*Jiří Trávníček*), 6/2006, s. 62
 Lehár, Jan: Studie o sémantizaci formy (*Hana Borovská*), 4/2006, s. 90–91
 Lewis, Roy: Co jsme to tátovi provedli (*Josef Prokeš*), 4/2006, s. 86
 Loe, Erlend: Naivní. Super (*Daniela Mrázová*), 4/2006, s. 82
 Lopatka, Jan: Posudky (*Blanka Kostřicová*), 6/2006, s. 56–57
 Lozano, José Jiménez: Oči ikony (*Rostislav Niederle*), 10/2006, s. 57–58
 Márai, Sándor: Judita (*Jan Heller*), 2/2006, s. 52–53
 Mathauser, Zdeněk: Báseň na dosah eidosu (*Tomáš Glanc*), 9/2006, s. 44–46
 Med, Jaroslav: Od skepse k naději. Studie a úvahy o české literatuře (*Pavel Švanda*), 6/2006, s. 54
 Med, Jaroslav: Od skepse k naději. Studie a úvahy o české literatuře (*Hana Svanovská*), 6/2006, s. 54–56
 Memoáry romských žen (*Helena Sadilková*), 4/2006, s. 92
 Mezník, Jaroslav: Můj život za vlády komunistů (1948–1989) (*Jana Soukupová*), 5/2006, s. 56
 Miąček, Bonifacy: Návrat (*Petra Pichlová*), 3/2006, s. 69–70
 Michaels, Leonard: Levá noha, co běží (*Milena M. Marešová*), 4/2006, s. 82–83
 Michaels, Leonard: Pravá noha, co běží (*Milena M. Marešová*), 4/2006, s. 82–83
 Monaco, James: Jak číst film (*Jaroslav Balvín ml.*), 7/2006, s. 51–52
 Moniková, Libuše: Pavana za mrtvou infantku (*Květoslava Horáková*), 2/2006, s. 49–50

Monoskop. Literárně hudební šou pro živé i mrtvé (*Štěpán Kučera*), 5/2006, s. 66–67

Moore, Alan — Lloyd, David: V jako vendeta (*Vojtěch Čepelák*), 3/2006, s. 68–69

Novák, Radomil: Hudba jako inspirace poezie (*Kristýna Bobáková*), 6/2006, s. 65–66

Nováková, Luísa: A potají (*Hana Svanovská*), 3/2006, s. 70

Odehnal, Ivo: Babylon lásky (*Zbyněk Fišer*), 2/2006, s. 48–49

Oláh, Vlado: Khamutno kamiben / Žár lásky (*Jana Kramářová*), 4/2006, s. 94

Overstreet, Martina: In graffiti we trust (*Jaroslav Balvín ml.*), 9/2006, s. 47–48

Paasilinna, Arto: Chlupatý sluha pana faráře (*Daniela Mrázová*), 3/2006, s. 68

Pályi, András: Příchody (*Jan M. Heller*), 6/2006, s. 58

Paul, Jan: Deník pošetileho milence (*Boris Cvek*), 9/2006, s. 40

Pavel, Jan: Jizvení (*Jan M. Heller*), 1/2006, s. 61

Pavlovič, Vladimír: 89 míst k sedění (*Jan Jílek*), 1/2006, s. 62

Pehe, Jiří: Na okraji zmizelého (*Milena M. Marešová*), 10/2006, s. 49

Pelevin, Viktor: Helma hrůzy. Mýtus Thésea a Minotaura (*Petra Havelková*), 9/2006, s. 43

Peregrin, Jaroslav: Kapitoly z analytické filosofie (*Petr Glombiček*), 1/2006, s. 73

Pilař, Martin: Vrabec v hrsti aneb Klíše v literatuře (*Igor Kędziarski*), 1/2006, s. 68–69

Plus minus. Antologie izraelských povídek (*Rostislav Niederle*), 8/2006, s. 50

Pravidelní milenci, režie Philippe Garrel (*Jan Křípač*), 8/2006, s. 56–57

Pražáková, Hana: Dobrý den Brno (*Ladislav Soldán*), 3/2006, s. 61

Rechlik, Karel: Anděl na cestě (*Zdeněk Volf*), 8/2006, s. 56

Reichel, Petr: Svůdný klam Třetí říše. Fascinující a násilná tvář fašismu (*Rostislav Niederle*), 3/2006, s. 72

Rejžek, Jan: Z mého deníku: 1984–2003 (*Igor Kędziarski*), 4/2006, s. 79–80

Ryčlová, Ivana: Ruské dilemma. Společenské zlo v kontextu osudů tvůrčích osobností Ruska (*Michal Šykora*), 5/2006, s. 62

Seierstadová, Åsne: Knihkupec v Kábulu. Příběhy ze života (*Karolína Stehlíková*), 3/2006, s. 62

Sidonová, Kateřina: Jeden den ve IV. D (*Lukáš Foldyna*), 7/2006, s. 42

Sís, Petr: Tibet. Tajemství červené krabičky (*Petra Havelková*), 5/2006, s. 54

Stehlíková, Karolína (ed.): Ipse ipsa Ibsen. Sborník ibsenovských studií (*Dora Viceniková*), 8/2006, s. 52–54

Stránský, Jiří: Perlorodky. Román pro kluky (a trochu i pro holky) (*Jana Čeháková*), 5/2006, s. 66

Šerý, Ladislav: Laserová romance (*Jaroslav Balvín ml.*), 5/2006, s. 54–55

Šlosar, Dušan: Otisky (*Tomáš Kubiček*), 4/2006, s. 79

Šťastný, Pavel (ed.): František Karel Foltýn (*Pavel Ondračka*), 6/2006, s. 66–67

Tabucchi, Antonio: Pohled z druhé strany (*Věra Suková*), 7/2006, s. 46

Talbot, Bryan: Dobrodružství Luthera Arkwrighta (*Vojtěch Čepelák*), 1/2006, s. 66–68

Tarkovskij, Andrej Arsejjevič: Krása je symbolem pravdy. Rozhovory, eseje, přednášky, korespondence, filmové scénáře a jiné texty 1967–1986 (*Milena M. Marešová*), 9/2006, s. 44

The Roads of the Roma (Cesty Romů) (*Karolína Ryvolová*), 4/2006, s. 93–94

Tichá, Jindra: Jak se investuje do nemovitostí na Novém Zélandu aneb Cesta do podnikatelské duše (*Petra Pichlová*), 8/2006, s. 48–50

Tokarczková, Olga: Hra na spoustu bubinků (*Petra Havelková*), 4/2006, s. 84–86

Tuszyńska, Agata: Singer. Krajiny paměti (*Milena M. Marešová*), 7/2006, s. 47–48

Ungar, Hermann: Hry, dopisy, publicistika (*Petr Štědroň*), 2/2006, s. 53–54

Urban, Miloš: Pole a palisáda. Mýtus o kněžně a sedlákově (*Jiří Krejčí*), 8/2006, s. 46–47

Urbanová, Svatava a kol.: Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století (*Josef Prokeš*), 5/2006, s. 64

Vaculík, Ludvík: Polepšené písničky (*Milena Fucimanová*), 10/2006, s. 50–52

Valušek, Rostislav: Duše s vytrhanou podlahou (hai-ku) (*Zdeněk Volf*), 8/2006, s. 51–52

Vimr, Ondřej (ed.): Krajina s pobřežím aneb Sto let norské povídky (*Karolína Stehlíková*), 2/2006, s. 54

Volodine, Antoine: Menší andělé (*Veronika Košnarová*), 2/2006, s. 50–52

Všetička, František: Možnosti Meleté (*David Kroča*), 10/2006, s. 60–61

Všichni možní sběrači a já, režie Agnès Vardová (*Hana Stuchlíková*), 9/2006, s. 50–51

Waid, Mark — Ross, Alex: Království tvé (*Vojtěch Čepelák*), 10/2006, s. 58

Walser, Robert: Jakob von Gunten (*František Ryžl*), 3/2006, s. 66

Welshová, Luise: Tarmelán musí zemřít (*Petra Havelková*), 7/2006, s. 46–47

Wolkers, Jan: Růže z masa (*Magda de Bruin-Hüblöva*), 9/2006, s. 42–43

Žemlička, Josef: Přemyslovci. Jak žili, vládli, umírali (*Tomáš Borovský*), 3/2006, s. 73–74

Život je všude. Almanach z roku 1956 (*Jiří Zizler*), 1/2006, s. 60–61

PERISKOP

Petr Veselý: Všedně, galerie Ars, Brno (*Pavel Ondračka*), 1/2006, s. 63

Výstava Imprese, Rudolfinum, Praha (*Pavel Ondračka*), 2/2006, s. 47

Karel Šlenger, Veletřní palác, Národní galerie Praha (*Pavel Ondračka*), 3/2006, s. 63

Václav Jirásek: Industria, Rudolfinum, Praha (*Pavel Ondračka*), 4/2006, s. 81

Supernova — Britské hry s geometrickou abstrakcí, Dům U Zlatého prstenu, Praha (*Pavel Ondračka*), 5/2006, s. 57

Fenomén Ještěd / Karel Hubáček, Galerie Jaroslava Fragnera, Praha (*Pavel Ondračka*), 6/2006, s. 55

Miroslav Tichý: Dům umění města Brna (*Pavel Ondračka*), 7/2006, s. 45

Co bych byl bez tebe..., Galerie hlavního města Prahy (*Pavel Ondračka*), 8/2006, s. 49

Otakar Kubín-Coubine: Od kubismu k novému klasicismu, Severočeská galerie výtvarného umění Litoměřice a Muzeum města Brna (*Pavel Ondračka*), 9/2006, s. 41

Akné. Současná česká malba ze sbírky Richarda Adama, Rudolfinum, Praha (*Pavel Ondračka*), 10/2006, s. 51

ČERVOTOČ

Figarova svatba aneb Figaro sem Figaro tam, Městské divadlo Zlín (*Petr Štědroň*), 1/2006, s. 67

Euripidés: Bakchantky, Münchner Kammerspiele, Mnichov (*Petr Štědroň*), 2/2006, s. 51

Franz Grillparzer: Krále Otakara štěstí a pád, Burgtheater Wien (*Petr Štědroň*), 3/2006, s. 67

Rastislav Ballek: Tiso, divadlo Aréna, Bratislava (*Petr Štědroň*), 4/2006, s. 85

Elfriede Jelineková: Hra o sportu, Divadlo Komedie, Praha (*Petr Štědroň*), 5/2006, s. 61

Botho Strauss: Hanobení, Schauspielhaus Bochum (*Petr Štědroň*), 6/2006, s. 59

Tom Stoppard: Arkádie, Národní divadlo v Praze (*Magdalena Bláhová*), 7/2006, s. 48

William Shakespeare: Jak se vám líbí, Othello, Večer tříkrálový, Letní shakespearovské slavnosti (*Magdalena Bláhová*), 8/2006, s. 53

Heinrich von Kleist: Amfitryon, Městské divadlo Brno (*Magdalena Bláhová*), 9/2006, s. 45

Depresivní děti touží po penězích: cyklus Noci v mauzeolu, Národní památník na Vítkově, Praha (*Magdalena Bláhová*), 10/2006, s. 55

ZOOM

Kletba bratří Grimmů, režie Terry Gilliam, USA 2005 (*Dora Viceniková*), 1/2006, s. 71

Dveře v podlaže, scénář a režie Tod Williams, USA 2004 (*Dora Viceniková*), 2/2006, s. 55

Zlomené květy, scénář a režie Jim Jarmusch, USA 2005 (*Dora Viceniková*), 3/2006, s. 71

Gejša, režie Rob Marshall, USA 2005 (*Dora Viceniková*), 4/2006, s. 89

Walk the Line, režie James Mangold, USA 2005 (*Dora Viceniková*), 5/2006, s. 65

Capote, režie Bennett Miller, USA 2005 (*Dora Viceniková*), 6/2006, s. 63

Karlovarský filmový festival (*Dora Viceniková*), 7/2006, s. 53

Match Point, režie Woody Allen, USA 2005 (*Dora Viceniková*), 8/2006, s. 55

Hezké chvíle bez záruky, režie Věra Chytilová, ČR 2006 (*Dora Viceniková*), 9/2006, s. 49

Grandhotel, režie David Ondříček, ČR 2006 (*Dora Viceniková*), 10/2006, s. 59

TELEGRAFICKÉ RECENZE POEZIE

Hruška, Pavel: 2 : 1 — pro koho a v jaké hře? (*Miroslav Fišmeister: Ten stolec je nízký!*; *Jan Vilímek: Kardiopalmus*; *Veronika Hornerová: Žena Indie, Uvnitř*), 3/2006, s. 75–77

Hruška, Pavel: 3 + 1 aneb V básních se nedá bydlet (*Tomáš T. Kůs: Příbytky; Tereza Riedlbauchová: Velká biskupovská noc; Kámen do vody; Róbert Gál: Manipulácie*), 4/2006, s. 96–97

Hruška, Pavel: Čemu se báseň říká... (*František Schildberger: Básně; Jakub Grombíř: Kráska a network; Tomáš Řezníček: Neprávem zvaný Kozodoj*), 5/2006, s. 68–69

Chocholatý, Miroslav: Ponory i surfování (*Radim Bártů: Míjení; Tomáš Řezníček: Neprávem zvaný Kozodoj; J. H. Kalif: Norkovna; Ivo Keil: Žarony; Sabine Eschgfäller: In die ecke gesprochen / Řečeno do kouta; Irena Václavíková: Zámky; Ivo Harák: Měkké gummy; Petr Král: Přesuny; Marek Stašek: Někteří věci; S tebou sám*), 6/2006, s. 68–69

Chocholatý, Miroslav: Cesty tam i zpět (*Radek Fridrich: Žibřid; Michal Jareš: Kdo dnům rozumí; Pavel Řezníček: Kakodemonický kartáč; Jana Štrobová: Třetí běh; Miloš Horanský: Amortale; Šárka Smazalová: Čaj a jiné texty*), 7/2006, s. 56–57

Chocholatý, Miroslav: Poezie na rozcestí (*Milan Babalabán: Hudba pro pozůstalé; Milan Šedivý: Sonáta pro svůj vnitřní hlas; Michal Čagánek: Je-*

diný strom v okolí; Josef Špíchal: Ples jezevčků; Petr Mazanec: Krátké texty [4]; *Jan Borna: Vese-lá čekárna; Ladislav Puršl: Paměť vody*), 9/2006, s. 52–53

Komárek, Stanislav: Ve stylu drobných nosatců (*Zora Růžová: Schody od muzea; Jaroslav Erik Frič: Americká antologie + Poslední autobus noční linky; Petr Král: Bar příroda čili Budoucnost 5 km. Básně o lidech 1961–1967; Vojtěch Kučera: A hudba?*), 1/2006, s. 75

Komárek, Stanislav: Poněkud odrostlejší nezbeda... (*Jiří Koten: Aby dům?*; *Ivo Odehnal: Babylon lásky; Petr Odehnal: A budu tak i synovi; Jan Macháček: Dobrou noc. Deníky 1976–2005*), 2/2006, s. 60

Koten, Jiří: Nechat to působit, doběhnout, zažít... (*Stanislav Komárek: Mé polopouště; Milan Exner: Hoch s myši; Ondřej Hník: Přijel jsem zasadit strom; Mikuláš Bryan: Kolem lámán*), 10/2006, s. 63

SVĚTOVÁ LITERATURA

TÉMA

Arménská literatura: 10/2006, s. 64–78

Kohoutková, Petra: Arménský jazyk a abeceda, 10/2006, s. 68–69

Kohoutková, Petra: Tebe volám, prelude — země Nairi, 10/2006, s. 64–67

Pisně z hory Ararat (*Pásmo z děl arménských autorů; vybrala a přeložila P. Kohoutková*), 10/2006, s. 70–78

Cesty do Itálie: 2/2006, s. 62–74

Brilli, Attilio: Čist krajinu (*rozhovor; ptali se M. Doležal a J. Štůrač*), 2/2006, s. 65–67

Doležal, Miloš: Na jihu nechat oční bulvy (*z italských cestovních deníků*), 2/2006, s. 71–74

Kroutvor, Josef: Fenomén Itálie, 2/2006, s. 62–64

Sečkař, Marek: Krása, která ubíjí a oživuje (*Itálie v očích ruského filmaře Andreje Tarkovského*), 2/2006, s. 68–69

Dylan, Bob (připravil Jakub Guziur): 6/2006, s. 74–100

Brown, Peter Stone: Dylan na newportském festivalu (*přel. M. Náhlíková*), 6/2006, s. 83–86

Dylan, Bob: Boty ze španělské kůže (*přel. J. Guziur*), 6/2006, s. 96–97

Dylan, Bob: Vysočina (*přel. J. Guziur*), 6/2006, s. 98–100

Guziur, Jakub: Próteus Dylan?, 6/2006, s. 75–82

Oatesová, Joyce Carol: Kam jdeš, a odkud? (*přel. V. Klusáková*), 6/2006, s. 96–98

Ricks, Christopher: Z Dylanových vizí hříchu (*přel. P. Peč*), 6/2006, s. 87–95

Lem, Stanisław: 8/2006, s. 58–67

Fiakowski, Tomasz: Život naplněný (*přel. M. Bořilová*), 8/2006, s. 63–67

Kędziarski, Igor: Exaktní vizionář Lem, 8/2006, s. 58–62

Literatur und Kritik (projekt časopis v časopise) (blok připravil Ludwig Hartinger, přeložil Petr Štědroň): 9/2006, s. 54–69

Aichingerová, Ilse: Mezi tím spousta mlčení... (*rozhovor; ptal se C. Hell*), 9/2006, s. 56–58

Federmair, Leo: Za ekologii obrazů (katastrofě navzdory) (*Peter Handke: Ztráta obrazu*), 9/2006, s. 59–60
 Gauss, Karl-Markus: Literatur und Kritik (*Slovo šéfredaktora*), 9/2006, s. 54
 Scharang, Michael: O konci kultury, 9/2006, s. 55
 Ze školy tušení (*třináct rakouských spisovatelů*), 9/2006, s. 61–69

Proměny americké autobiografie: 1/2006, s. 76–102
 Arbeit, Marcel: Autobiografie na americkém Jihu, 1/2006, s. 96–98
 Arbeit, Marcel: Několik podob americké autobiografie, 1/2006, s. 76–79
 Crews, Harry: Dětsví: životopis jednoho místa (*přel. M. Svoboda*), 1/2006, s. 91–95
 Malcolm X ve spolupráci s Alexem Haleym: Autobiografie Malcolma X (*přel. R. Hýsek*), 1/2006, s. 87–90
 Náhlíková, Michaela: Ženy Nového světa (*Anzia Yeziarska v kontextu autobiografie amerických židovských autorek*), 1/2006, s. 84–86
 Nordan, Lewis: Chlapec s nabitou puškou (*přel. M. Arbeit*), 1/2006, s. 99–12
 Yeziarska, Anzia: Červená pentle na bílém koni: můj příběh, 1/2006, s. 80–83

Současná mexická literatura: 7/2006, s. 58–73
 Monsiváis, Carlos: Co byste si vyfotografovali v nekonečném městě? (*přel. M. Riebová*), 7/2006, s. 69–73
 Pitol, Sergio: Temné druhé já (*přel. M. Riebová*), 7/2006, s. 64–68
 Riebová, Markéta: Rituál fugy, 7/2006, s. 58–63

Twardowski, Jan: 5/2006, s. 94–97
 Doležal, Miloš: Jan od Berušky (*k úmrtí básníka J. Twardowského*), 5/2006, s. 94
 Šubrt, Jaroslav: Mravenci, veverky, špačci a betonový sarkofág (*poslední verš Jana Twardowského*), 5/2006, s. 96–97
 Twardowski, Jan: Víra není kamenný klid... (*rozhovor; ptali se J. Šubrt a M. Doležal*), 5/2006, s. 95

STUDIE

Alchazidu, Athena: Nejméně romští Romové (*Romové ve španělské literatuře*), 4/2006, s. 113–114
 Havelková, Petra: Kletba gilliamovské obraznosti (*O filmovém zpracování pohádek bratří Grimmů*), 3/2006, s. 78–80
 Néry-Plch, Fátima: Cikáni v Portugalsku (*přel. L. Plch*), 4/2006, s. 116–117
 Štěrbová, Nikola: Ostrakizace a emancipace (*Z dějin španělských Romů*), 4/2006, s. 109–111
 Švanda, Martin: C. G. Jung a svět literatury, 5/2006, s. 73–76
 Švanda, Martin: Literární dílo jako alegorie psychoanalýzy, 5/2006, s. 70–72
 Václavík, Ladislav: Jules Laforgue — žalozpěv o potřebě moderního umění, 5/2006, s. 91–93
 Vrba, Jan: Čarodějná láska (*Z dějin flamenka*), 4/2006, s. 115

ESEJ

Ricard, François: Publish or perish (*Univerzitní grafomanie*) (*přel. M. Sečkař*), 6/2006, s. 70–73
 Ozicková, Cynthia: Tradice a (versus) židovský spisovatel (*Existuje „židovská“ literatura?*) (*přel. H. Ulmanová*), 5/2006, s. 79–80
 Sklenářová, Dagmar: Misto pro muže bez hodinek (*Před sto lety vyšel románový debut Roberta Musila — Zmatky chovance Törlesse*), 5/2006, s. 81–82

ROZHOVOR

Lee, Ronald: Romové byli vždycky vydědění... (*ptala se a přel. K. Ryvolová*), 4/2006, s. 104–106
 Maximoff, Matéo: Napsal jsem to jako dítě, ale mělo to styl... (*ptali se V. Lallement a P. Krebs; přel. K. Vašutová*), 4/2006, s. 99; Vašutová, Kateřina: Pionýr romské literatury Matéo Maximoff, 4/2006, s. 98

BELETRIE

Bykav, Vasil: Na Černé pláni (*přel. A. Havlín*), 5/2006, s. 83–90
 Creeley, Robert: „Až budu mrtvý, vyhraju nadobro“ (*Rok od úmrtí amerického básníka Roberta Creeleyho, přeložila H. Zantovská*), 3/2006, s. 88
 Cummings, E. E.: Občan Extázi (*přel. J. Flajšar*), 8/2006, s. 70–74
 Cvetkov, Georgij Nikolajevič: Krasavice Lana (*přel. J. Krčák*), 4/2006, s. 102–103
 Flajšar, Jiří: E. E. Cummings: pyšnoskromný občan extázi, 8/2006, s. 68–69
 Hall, Donald: Muž z Orliho rybníka (*přel. Yveta Shanfeldová*), 3/2006, s. 86–88
 Houellebecq, Michel: Štěstí supermarketů (Abeceda kultury) (*přel. Z. Mayerová*), 5/2006, s. 77–78
 Hughes, Ted: Dopisy k narozeninám (*přel. V. a M. Ohniskovi*), 8/2006, s. 75–78
 Lee, Ronald: Osudové setkání v motorestu (*přel. K. Ryvolová*), 4/2006, s. 107–108
 Mariano, Olga Natália Maia: Cikánské básně vezdejšího života... (*přel. V. Váně*), 4/2006, s. 118
 Maximoff, Matéo: Řekněte to pláčem (*přel. K. Vašutová*), 4/2006, s. 100–101
 Maya, José Heredia: Nikdy nespím (*přel. A. Alchazidu*), 4/2006, s. 112
 Skovajsa, Ondřej: Ten, který se chce zaklít domů (*Čarodějné kotle Thomase Wolfa*), 3/2006, s. 81–82
 Slídkové řeky (*překlady současné kanadské poezie: Arash Mohtashami-Maali, Serge Patrice Thibodeau, Michel A. Thérien, Andrée Lacelle; přel. T. Riedlbauchová*), 3/2006, s. 89–91
 Southern, Terry: Úděsná loď kapitána Klause (*přel. M. Siedloczek*), 10/2006, s. 82–85
 Sweney, Matthew: Skromný recesista Terry Southern (*přel. M. Siedloczek*), 10/2006, s. 80–81
 Twardowski, Jan: Pospíchejme milovat lidi, tak rychle odcházejí (*připravil a přeložil Libor Martinek*), 3/2006, s. 92
 Wolfe, Thomas: Členka naší výpravy (*přel. O. Skovajsa*), 3/2006, s. 83–85

HOSTINEC

1/2006 (připravil Vít Slíva), s. 106–108
 Engelschlaeger, Edgar
 Háček, Petr
 Hanšpach, Daniel
 Jirový, František
 Lehkoživ, Radek
 Lípová, Barbora
 Mráz, Antonín
 Němec, Leopold F.
 Petrofová, Julie
 Veselá Jirousová, Marta

2/2006 (připravil Vít Slíva), s. 77–80
 Buryánek, Jan
 Císař, Ondřej
 Čepková, Barbora
 Chroustjazz
 Kavanová, Klára
 Lipár, Ondřej
 Polách, Roman
 Pulcová, Pavlína
 Sochora, Milan
 Šobáník, Marek
 Tuček, Ondřej
 Woff, Petr
 Zýková, Veronika

3/2006 (připravil Vít Slíva), s. 93–96
 Bautz, Jiří
 Benda, Adam
 Juráčková, Lenka
 Kára, František
 Majdák, Palo
 Musilová, Gabriela
 Němec, Lukáš
 Skypala, Martin
 Slunéčková, Věra
 Stano, Dalimír
 Vincent, Jan

4/2006 (připravil Vít Slíva), s. 119–122
 Dvořáková, Iva
 Horký, Lubomír
 Ott, Michal
 Quincy, S. T.
 Solichová, Libuše
 Šichanová, Barbora
 Škardová, Jana
 Štýbr, Pavel
 Thál, Jonáš
 Trávníčková, Zuzana
 Váňová, Vladimíra
 Vlček, Lukáš
 Walsbergerová, Tereza

5/2006 (připravil Jáchym Topol), s. 105–112
 Holpuch, Ondřej
 Mastník, Ivan Zdeněk
 Pokorný, Pavel S.
 Shanfeldová, Yveta
 Václavíková, Irena

6/2006 (připravil Vít Slíva), s. 104–106
 Cínková, Kateřina
 Holec, Vladimír
 Komorádová, Kateřina
 Mareček, Jiří
 Ryška, Jakub
 Videnský, Martin
 W R
 Zimmer, Václav

7/2006 (připravil Vít Slíva), s. 78–80
 Cejpek, Jiří
 Procházka, Vít
 Pulcová, Pavlína
 Řičánek, Svatopluk
 Šenkypl, Martin
 Tchorz, Radim
 Tlustá, Zdeňka
 Wahyu, Monika
 Zemek, Petr
 Zvettler, Jan
 Žůrková, Helena

8/2006 (připravil Vít Slíva), s. 82–85
 Engelschlaeger, Edgar
 Franta, Ondřej
 Němec, Leopold F.
 Ofentürchen, MCA
 Opšitý, Pavel
 Polách, Roman
 Šíma, Jan
 Šupíková, Jana
 Šustková, Hana
 Xaver, Tomáš
 Záplatová, Kamila
 Žembová, Lucie

9/2006 (připravil Vít Slíva), s. 72–75
 Brož, Martin
 Jedzok, Darek
 Klapalová, Eva
 Marton, Ján
 Matras, Tomáš
 Quincy, S. T.
 Stano, Dalimír
 Štěch, František
 Štěpařová, Renata
 Vrána, Miroslav

10/2006 (připravil Vít Slíva), s. 89–91
 Engler, Václav
 Havráňková, Iveta
 Holec, Vladimír
 Korda, Petr
 Maisho
 Mezník, Bořek
 Prokešová, Miriam
 Šťastná, Tereza
 Žembová, Lucie

Každé ráno

Hvězdy (ne světlo!) zdraví tmou
když oči (ne sny!) spějí k ránu
Horký čaj mluví tajemnou
řečí starého porcelánu

a tvoje jasná přání žene
tvůj sotva popadáný dech
jak sklípek v chloupní natřené
jak stříbrný vlas ve vlasech

kontakt.pokorna.sona@seznam.cz
www.p-centrum.cz

galerie je součástí střediska prevence, léčby
a integrace osob ohrožených drogovou závislostí p-centrum
galerie u mlouka, blájetova 9, olomouc

KAŽDÁ 1. A 3. STŘEDA / 19.00 / GALERIE U MLOKA

6. 12. 2006
TOMÁŠ LOTOCKI
POEZIE V MLOČÍ DÍŘE

Tomáš Lotocki (1977) se narodil a žije v Brně. Psaní poezie se věnuje zhruba od svých šestnácti let. V r. 2002 mu vyšla básnická sbírka *Chut' vína* a v r. 2004 uspořádal spolu s Ivanem Petlanem obsáhlou antologii *Co si myslí andělíček – dítě v české poezii (Větrné mlýny / LFŠ v Uherském Hradišti)*. Pracuje v Moravském rybářském svazu a je jedním ze spoluzakladatelů Rybářského klubu Jiřina Mahena, kde mj. připravuje pravidelné večery o přírodní literatuře.

20. 12. PETR ČICHOŇ 17. 1. BOGDAN TROJAK
7. 2. RADEK FRIDRICH

Vážení přátelé,
dovolujeme si Vás pozvat na

VEČER PSÍHO VÍNA

KDY: 14. prosince 2006
KDE: Studio Pamět
Soukenická 29, Praha 1
V KOLIK: od 18.30 hodin

PROGRAM:

- čtení autorů Psiho vína
- slavnostní uvedení premiéry filmu D. Švecové *Circulus Vitiosus*
- impulsivní hudební těleso s recitátorem podporované dvěma laptopisty

DOBROVOLNÝM VSTUPNÝM PODPOŘÍTE
SPOLEČNOST PRO ZÁCHRANU KULTURNÍCH HODNOT

PSÍ VÍNO

ŠKOLA ZÁKLAD ŽIVOTA

Život je jinde

internetová soutěž o nejlepší **epigram** nebo **aforismus**
pro studenty gymnázií v celé ČR

Soutěž pořádá Gymnázium Nad Štolou 1, Praha 7,
pod záštitou ředitelky odboru školství Magistrátu hl. m. Prahy a Obce spisovatelů

Soutěžní texty budou hodnotit básníci **Miroslav Huptych**, **Jan Vodňanský** a **Jiří Žáček**
Porota udělí ceny v hodnotě **10 000 Kč**, které věnuje firma
GARENTIA HOLDING UND IMMOBILIEN CZ., a. s., hlavní sponzor soutěže;
ceny budou předány na knižním veletrhu Svět knihy.

Vymyslete **epigram** (max. 5) nebo **aforismus** (max. 10) na téma škola nebo život mimo ni
a pošlete do konce ledna na e-mail: ivana.lukelova@gymstola.cz
Text musí být původní, nepublikovaný nikde jinde (ani na internetu)
Ke svému epigramu (aforismu) připojte tyto údaje: jméno, věk, adresu, e-mail, telefon a adresu školy

Těšíme se na Vaše vtipné básničky

*Forma zvaná epigram
k nápadům a smělym hrám
zve své mladé autory
s původními výtvoři*

(Jan Vodňanský)

Pf 2007

JAN ZAHRADNÍČEK
VÁNOČNÍ

*Všichni ptáci zpěváci
dávno už odletěli na tu velkou slavnost.
Spoután nerostným tichem jíní a sněhu mlčí les,
a co bylo v něm nejsličnější,
smrky, jedličky —*

*Teď pod stropy světnic ovocem rajským ověšeny
září světlem, zatímco prskavky vybuchují
do očí šťastných dětí — ó Vánoce,
také konvalinky se rozvoněly
pod burnusem zimy.*

*A jmelí druidů postříbřeno se z lustrů třpytí
nad stoly domácností. A ženy, sestry, matky
zelenou snítku kladou na místa opuštěná
po těch, jež za oběť vybraly si
žaláře nebo smrt...*

*Běž, krutosti, běž, pastviště jiná hledej si než ta,
na nichž popásají se v pokoji
ovečky koled. Zde nekvete kup a prodej. Zde ruce
nadílkou voní. Třpyt stříbrných zvonků rozlévá se
přes prahy chrámů, přes prahy domovů —*

Jen vstoupit tam.

